ANUL V. — N. 187

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 6 Iulie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

VESELIE



La orândă-i o beție
Strașnică în astă seară!
Nimeni nu mai vrea să știe
Ce vifornită e-afară...

Glasuri vesele răsună,
Zic vioare, — urlă vântul...
Joacă toți cu voe bună,
Duduie sub ei pământul!

Dând uitări grija, scârbă,
Inima în piept le saltă...
Pân' și popa trage sârbă
Cu creștini laolaltă!

Bate 'n cisme, stă să cadă,
Dând potcapul către ceafă...
Trei moșnegi aprinși la sfadă
Se 'ndulcesc din o garafă...

Și petrec! E o urgie
A lui Dumnezeu afară,
Dar e-atâta veselie
La orândă 'n astă seară!...

D. ANGHEL

TRANSCRIERI

Din „Bociturile" lui Ioan Caragiani

Bociturile, traduse din cântecele populare grecești și cetite de Caragiani în cercul Junimei (care le-a și tipărit în „Convorbiri Literare" vol. XII, 1878—79, pag. 290—298), nu sunt tirade funebre, și nu sunt ceea ce argot-ul francez botează: bouillon d'enterrement, ciorbă de 'ngropăciune.

Ele ar fi satisfăcut și pe Alexandru Antemireanu, un detractor al poeziei populare și pare-se că n'ar fi nemulțumit nici pe un estet ca Duiliu Zamfirescu, care vrăjmășiile împotriva poporanismului și le întinsese dincolo de hotarele politice.

Nu știu care va fi, cu acest prilej, atitudinea d-lui Eugen Lovinescu — pe care colindele, legendele, baladele, recitativele, îmbăburările, moliftele pentru cei în agonie și descântecele pentru bešica cea rea, d'a bubă, de albeață, de 'nclestat, de ceas rău, de orbalt, de potcă, de mușcături de șarpe, de năjit, vrăjie de ursită, ș. a. m. d., l-au făcut să scrie, nu fără dreptate, în contra volumelor de maculatură populară" și a „societăților de exploatare a acestei lesnicioase mine".

De un lucru singur: bociturile grecești au stârnit încântarea smeadului Dimitrie Anghel, care le punea pe aceeași treaptă cu alte producte ale creerului colectiv meridional: cu popularelele spaniole, — mai mult decât traduse: din nou create de Mitif.

Barbu Lăzăreanu

Bociturile

— Traduse din cântecele populare grecești —

Mortul către familia sa

Aș vrea să viu într'o seară să vă dau bună seara, să șed la masa voastră și să vă mângâiu. Dar am umezeală din pământ și miros din Iad. — Și dacă ai umezeală, eu te vreau; și dacă ai miros, eu te iubesc; și dacă ești din negrul pământ, te rog de o mie de ori, vino.

Mortul către cei vii

„Bună ziua răsărit, bună ziua apus, bună ziua negru pământ și la toți morții". Și el răspunse cu buza cea arsă:

Bună ziua o aveți voi cei din lumea de sus, cari umblați cu roua, vă luminați cu lumina; iar eu nenorocitul mult ars în pământ, fără apă sunt udat, fără foc ars, fără cuțite și săbii sunt străpuns de săbii și de lănci.

Fata către ibovnicul ei mort

Eu sunt acea pasăre ce-i zic canar, cu aripi galbene și cu inimă neagră. Cum apuc să-mi aduc aminte de tine și mintea-mi te zărește, ca marea mă tulbur, ca valurile mi se isbește mintea.

Charon

Ioan, spune-mi, dragule, cum te primi Charon! — Pe genunchii mei îl țin, pe pieptul meu se reazămă, și când îi e foame, mănâncă din trupul meu, și când îi e setea, bea din ochii mei.

Charon și ciobanul

Vezi muntele cel înalt și mare, care are negură pe pisc și pâclă la rădăcină? Deacolo se scobora un voinic deliu, purta căciulă strâmbă și plete răsucite. Și Charon îl pândi de pe o naltă movilă, eși și-l întâmpină într'o cărare strimtă. — Bună ziua, Charone. — Bine-ai venit voinice. De unde vii și unde mergi? — Eu viu dela oi, mă duc acasă să iau pâinea și să mă întorc înapoi. — Voinice, m'a trimis Dumnezeu să-ți iau sufletul. — Fără boală și pricină eu nu dau sufletul; ia eși să ne luptăm într'o arie așternută cu piatră, și dacă mă vei birui, Charone, să-mi iei sufletul, iar dacă te voiu birui, să-ți iau sufletul. Se apucară și se luptară două nopți și trei zile, și în a treia dimineață, aproape pe la prânz, dă voinicul o învârtitură de se sperie Charon; dar acesta îl apucă de plete și-l trântește jos. Se aude voinicul bubuind și greu gemând: Lasă-mă, Charone, lasă-mă trei zile și trei nopți, în cele două să mănânc și să beau și în a treia să mă primblu prin codri și apoi să mă duc să-mi văd prietenii, să-mi văd pe-ai mei, că am nevastă de tot tânără și văduvă nu-i șade bine. Am oile netunse și cașul în căzi. — Și colo pe la amurg îl scoboară Charon în Iad.

I. CARAGIANI

Spovedania lui nenea Iordache Bogdănaș

de SANDU TELEAJEN

Din mulțimea de musafiri — rude sau prieteni, care-și opreau trăsurile, ori poștalioanele în fața porților noastre pe când eram copil, pe nenea Iordache Bogdănaș îl țiu minte bine și azi. Nu pentru că îi spunea tatei „vere Ștefănică" iar mamei „verișoară Anicuță" cu toate că nu le era nici un fel de văr și nici pentrucă nevastă-sa, țața Firuța, mi-aducea totdeauna „turtă dulce de Brașov", șoricei de tablă și muzicuțe de târg dela Slănic. Il țiu minte bine pe nenea Iordache, pentrucă era un om născut parcă numai să râdă și să petreacă, fără de care nu se putea o nuntă sau un zaiafet boeresc, din care pricină, socotesc că nu era sat în munții Teleajenului în care să nu aibă prieteni. Dar mai ales îl țiu minte pentrucă a fost întâiul om mare, pe care l-am văzut plângând. Copil, îmi închipuiam că numai copiii și femeile plâng. Nenea Iordache, m'a învățat că nici bărbații, oameni în toată puterea cuvântului, nu pot scăpa de darul binefăcător al lacrimilor.

Era o seară caldă de Octombrie, cu pocnete de pistoale pela cumetrii și cântece de fete și flăcăi, pe la clăcile de „curat porumb". Mama, îmi făcuse patul și mă îmbiase să mă culc în iatacul meu. Imi lăsase ușa pe jumătate deschisă, pentru ca lumina lămpii din geamlâc unde tata își citea jurnalul, să-mi ție de urât. Cum nu mă furase încă somnul, auzii, întâi mai depărtat, apoi din ce în ce mai aproape, țăcănitul roatelor unei trăsuri care venea la noi. Când se opri la poartă, făcui ochii mari și ridicai capul dintre perne. Ii cunoscui glasul lui nenea Iordache:

— Bucuroși de oaspeți boieri dumneavoastră? V'ați culcat odată cu găinile ori stați de priveghiu?

Câinii porniră să latre ca la lup, apoi tata scobori din geamlâc, îi goni, auzii și glasul lui hinu Ion care deschise porțile să intre trăsura în curte și... musafirul e acum în casă. Prin ușa pe jumătate deschisă, vorba celor din geamlâc se aude răspicat până la mine. Nenea Iordache venea din sus după Teleajen, dela un ferăstrău, iar în noaptea asta rămânea la noi. Mai ales că avea să-i spună tatei, ceva care se spune numai între bărbați... „O năpastă grea vere Ștefănică, din care să mă scoți tu cu un sfat bun".

Cât ai bate din palme, mama i-a și pregătit masa, iar din felul cum îl îndemna am înțeles eu că nenea Iordache mânca mai mult în silă.

— O cafea vrei, vericule?
— Cafea, da. Și dacă se poate una mare.
— Numai de cât!

Și după ce le servi cafeaua, mama îi lăsă în fața paharele cu vin, aranjă în salon patul, pentru cel venit și plecă să se culce.

— Pe mine să mă iertați, sunt cam obosită.

* * *

Il auzii cum își aprinde o țigară, cum își toarnă un pahar cu vin lui și unul tatei, după care scobori vocea:

— Vere Ștefănică, am căzut într'o răutate mare, vere Ștefănică.

— Ei cum, de ce e vorba vericule, spune!...

Ca o pisică m'am scoborît din pat, m'am târît deabușile până lângă ușa deschisă și din umbră, privesc pe cei dela masa din geamlâc. Omul urmă.

— Dragă vere, știi că am patruzeci și trei de ani, că am luat-o pe Firuța din dragoste, că Dumnezeu mi-a dăruit trei copii și că pân'acum n'ai auzit de mine să fi râvnit la femeia cuiva, ori să cad cu slăbiciune blestemată, pentru v'o fată tânără.

— Foarte adevărat. Ei?

— Ascultă ici. De vr'o șase ani am pripășit la mine în Vărbilău, un macedonean brutar. Om cinstit, cu o spuză de copiii, mai ales fete. Când a venit în sat, cea mai mare dintre fete avea zece ani. Fania. Celelalte mai micuțe. Toate frumoase vere Ștefănică, semănând maică-si, spune macedoneanul, căci femeia îi murise cu un an înainte de a-l aduce eu brutar. Fania însă, nu cred să-și aibă pereche. Are părul negru ca și ochii, obrazul alb ca laptele, buzele roșii iar sânii rotunzi și tari ca merele domnești, toamna. E înaltă și subțire iar când merge se leagănă. De când sunt în sat, ea stă la tejghea. Totdeauna într'o rochie albă și totdeauna zâmbind copilăros, lăsând să i se vadă șiragul dinților mărunți și albi, luminoși ca un șirag de porumb alb. Dela început și mie și neveste-mii, Fania ne-a fost dragă. Știi că noi avem numai băeți. Când eșeam dimineața în sat, o zăream în ochiul brutăriei, albă ca o minune, mi... și râzând mereu. Imi da bună dimineața de departe. Mă apropiam de ea.

— Ce faci Fania.
— Bine boeraș Iordache.
— Să ne trimiți câteva pâini frumoase la prânz.
— Trimetem boeraș Iordache.

Din când în când, îi duceam câte-un coșuleț de bomboane.

— Sărut mâna boeraș Iordache!.....

Lua două, trei, le ronțăia în dințișorii albi, apoi ieșia în curte și împărțea fraților și surorilor mai mici, din darul meu. Tată-său, ridicând capul de deasupra aluatului pe care-l frământa la dogoare, spunea blând:

— Așa i-am învățat boer Iordache. Să se azute de miți!

— Foarte bine Stavrichi, foarte bine. Și vere Ștefănică, au trecut anii. Azi Fania are șai-spre-zece ani. Ințelegi tu ce e în sufletul meu? Ințelegi că Fania asta e gândul meu din fiecare clipă? E floarea pe care o rup din grădină, aerul pe care-l sorb dimineața, chinul mistuitor cu care adorm în fiecare seară? Ințelegi că sunt bolnav dragă vere și că pentru boala asta nu e doctor în stare să mă vindece? Vere Ștefănică, înțelegi?...

Și nenea Iordache începu să plângă. Ii curgeau lacrimile pe față, în boabe mari, lacrimile pe care eu, le credeam hărăzite doar femeilor și copiilor. Acum vedeam plângând un om mare. Plângând o durere pe care cei opt ani ai mei o înțelegea de pe atunci. Nu plânsesem și eu în vacanță, pentru verișoara de șase ani, care se juca numai cu băiatul Vameșului din Cheia iar pe mine se făcea că nici nu mai mă vede!!...

După o tăcere lungă, tata vorbi:

— Vere Iordache, ce-mi spui tu e o cumpănă de primejdie. Să-ți dau un sfat?... Nu pot. Pot numai să te judec. Când ai început să-ți dai seamă că ți-i dragă, trebuia să le spui să se mute din sat. N'ai făcut-o, toată vina e a ta. Aruncai pe drumuri niște nevinovați, dar nu-ți ucideai sufletul și nici n'ajungeai aci. S'o lași pe verișoara și copiii, să.... aida de. Nu ți-ar mai întinde nimenea mâna.

— Așa e Ștefănică, așa e!... Dar ce mă fac acum?... La asta să-mi răspunzi? Fania mă iubește și ea. Alaltăeri noaptea, veneam călare din pădure. Ea fusese la moară, lăsase grâul și se 'ntorceaa singură cu poștalionul. Am zărit-o înaintea mea în bătaia lunii, am dat pinteni calului și-am ajuns-o. Am oprit-o în drum. Am vrut să 'ncep un cuvânt, dar n'am putut. Ea a plecat capul în piept și-a început să plângă. Am descălicat și-am ridicat-o în brațe din leagănul poștalionului. M'a prins de gât și m'a sărutat cum nu m'a sărutat femee, într'o viață de om. Mă iubește și ea Ștefănică. Ințelege și ea nebunia noastră și pentru asta după o clipă de reculegere mi-a fugit din brațe, s'a urcat în poștalion și dând bici cailor mi-a strigat:

— Am să m'arunc în ochiul de la roata morii, boer Iordache. Așa va fi mai bine.

. . . .

De frică să nu se ridice cumva tata din scaun și să mă găsească ascultând, m'am târît la pat și m'am făcut că mă sucesc în așternut. Atras de zgomot, bătrânul și-a amintit că ușa iatacului era deschisă, a venit și-a tras-o ușor. ca nu cumva să-mi turbure somnul. Ce i-o fi răspuns lui nenea Iordache nu pot ști. Am auzit doar peste o săptămână, vorbind muncitorii, la masa de prânz.

— Măi Neculae, tu o știi pe fata brutarului dela Varbilău? Aia frumoasă cu ochii negri, de!...

— O știu, neică Radule.

— Ei, dac'o știi, auzii că s'a aruncat subt roata morii lu' boer Iordache, neică și s'a 'necat.

— Ce vorbești?

Iacă-așa, bat-o faptele ei s'o bată. Că din vr'o faptă bună nu și-a pus ea sfârșit zilelor!...

Aveam răspunsul spovedaniei lui nenea Iordache Bogdănaș.

* * *

ROMANUL FRONTULUI

„Crucile de lemn"

de ROLAND DORGELÉS

Nu un roman al frontului ci romanul frontului. Din câte lucrări s'au scris cu subiecte de războiu, nici una nu uneşte ca aceasta arta cu adevărul.

In Franţa, când a apărut în 1919, a stârpit un interes puternic. La noi, autorul şi cartea sunt puţin cunoscuţi, editorii noştri fiind ocupaţi cu tipărirea în româneşte a incolorului Henry Bordeaux şi a dulcegăriilor învechite ale lui Octave Feuillet.

* * *

„Crucile de lemn sunt titlul umil şi dureros al unei cărţi scrise cu o vajnică tinereţe. Intreaga boemie a vieţii de front, cu mizeria suferinţelor şi mizeria bucuriilor, cu mizeria râsului şi mizeria sângelui cu surde revolte şi cu sărmane triumfuri de oameni simpli ce uită repede; groaza ce-ţi înşfacă pieptul şi face să-ţi tremure viaţa la suprafaţa pielii; resemnarea simplă, fără vorbe; inconştienţa care face din locuitorul tranşeei din faţă, un duşman personal împotriva căruia îţi răzbuni cu farse, când nu cu gloanţe; fericirea puţină, dar cu ştiinţă sorbită, a zilelor de repauz în rezervă; poezia amintirilor din viaţa „civilă", care, troglodiţilor din bordeele blindate, le apare ca un lucru neverosimil, trăit cândva în vis şi mort pentru totdeauna; apoi melancolia agoniilor în seri de luptă, când moartea descinde cu întunericul în pădurea tragică în care schilodiţii în zadar aşteaptă gemând pe brancardieri, „pădurea fără crengi ca nişte cruci fără braţe" — întregul calvar de suferinţă şi răbdare e descris în această carte, fără teorii, fără tirade, printr'o simplă succesiune de tablouri, repezite ca filmele din lanterna magică.

Oh, dar ceea ce face nepreţuit acest roman al războiului, e — unit cu acea obiectivitate de lanternă magică — sufletul ardent al omului care povesteşte. Anatole France a spus cândva că marii scriitori sunt acei cari au cunoscut mai mult ca alţii simţimântul milei. Inţelegerea asta omenească a durerilor, a umilinţelor, mai cu seamă a umilităţilor este şi una din însuşirile lui Dorgelés. Cărţi de front: dar s'a scris zeci la noi şi aiurea. N'am văzut însă una în care preocuparea politică, de dreapta sau de stânga, să nu fi ţinut locul de frunte, în dauna adevărului omenesc care nu se lasă răftuit.

N'o vei găsi în Dorgeles.

Fugind de tirada patriotică, inelegantă şi mincinoasă, ca şi de umanitarismul vorbăreţ care nu vede în omul din transee decât carne pentru revoluţie, Dorgelés înduioşează prin descrierea exactă a împrejurărilor, prin punerea în picioare a unor figuri aşa de bine clădite că le recunoşti dintr'un cuvânt:

Naivitatea „bobocului", băiat subţire, sosit proaspăt cu regimentul în satul unde ceilalţi se află în repauz, la câţiva kilometri de transee, şi care a găsit prudent să nu-şi pună cartuşele — vreo câteva sute — în raniţă, ci în sacul de merinde, e savuroasă:

— **Vous comprenez, j'aime mieux ça. Si tout d'un coup on était attaqués.**

Bătăiosul în vorbe, gata să mârâie în orice împrejurare, el care a fost la Marna, el, mai deştept decât caprarul, în a cărui insuficienţă şi în aceea a bucătarului vede pricina adâncă a înfrângerii, e tipul aşa de cunoscut la noi:

— **Non, quelle armée! et on parle de chasser les Boches. Laissez-moi me marrer...**

Sfătos şi protector pentru cei noui, iată-l expunându-şi principiile camaradului, pe care le-a însoţit „la alimente":

— Vezi, tu nu eşti prost, dar nu faci destulă gălăgie... Ca să fii servit mai bine ca ceilalţi, trebuie să faci gălăgie, ai sau n'ai dreptate: **c'est le seul moyen d'avoir ton compte".**

Oh, dar prietenul Sulphart are, în vulgaritatea sa şi cuvinte puternic revelatoare: Aceasta, cu sălbateca-i mărturisire:

— **„J'trouve que c'est une victoire, parce que j'en suis sorti vivant".** (Găsesc că e o izbândă, fiindcă am scăpat teafăr).

Ce plin de tâlc e acest **„en".** Sunt cuvinte de felul acestuia, tragice în burlescul lor şi care-ţi înfioară nervii ca o atingere fizică.

Cestălalt, spus fără gând de glumă, ci cu convingere hotărâtă de om simplu, din aceia cari formează mulţimile revoluţiilor:

„L'égalité, c'est de pouvoir dire M... à tout le monde".

Dar în afară de zecile acestea de personagii, soldaţi şi şefi, care trăesc fiecare o viaţă surprizător de reală — masse întregi în mişcare, cete ce se îmbulzesc la împărţirea poştei, lanţuri de atac ce aleargă destrămându-se în toaca mitralierelor şi în uruitul obuzelor, înghesuiri de oameni trântiţi unii peste alţii în vreo groapă ocrotitoare; viaţa pădurilor în care se chinuie răniţii, după luptă; mişunuind strâmtele şanţuri de comunicaţie când vine seara, şoselele blocate de mărşeluitori în repauz, sau trosnind sub povara camioanelor trenurilor regimentare, în haosul de ordine şi înjurături, — toate acestea sunt evocate cu o considerabilă putere epică, ce aminteşte pe Zola, fără belşugul verbal prolix al acestuia, şi cu o admirabilă plasticitate.

Ar trebui citate, dacă analiza ar fi mai amănunţită, dar nu e locul aci.

Mai e ceva de relevat în carte aceasta bogată în însuşiri; e poezia duioasă dar bărbătească ce respiră într'însa. E farmecul „Crucilor de lemn" şi originalitatea lor — această poezie ce se îmbină necontenit cu realizmul observaţiei. De unde această încântătoare ciudăţenie? E că autorul, care a trăit cumplita viaţă a tranşeelor, i-a simţit intens şi strania boemie, aci gălăgios de veselă, aci melancolică, de multe ori tragică, dar boemie totuşi, cu uitări de sine, cu nepăsarea pentru ce va aduce ziua de mâine, cu inconştienţa suferinţelor îndurate:

„Numai văzându-i plângând — (pe locuitorii unui sat prin care trec, după sfârşitul unui atac) — am înţeles cât de mult suferisem".

Numai lumina unei sensibilităţi de elită şi a unui puternic talent poate înfăptui minunea aceasta de grefă: a poeziei pe un trunchiu arid — şi ce arid — de realitate.

Dorgelés e poetul nopţilor de linişte tragică:

„Afară, noaptea pânditoare asculta la tranşee" în care deodată, se deşteaptă tusea seacă a unei mitraliere:

„Ai fi zis vreo gospodină lunatecă ce-şi bate scoarţele".

„E poetul agoniilor lente*) şi descriptivul plin de nuanţe al clipelor stranii de aţipire sau aiurare, când veghea se îngână cu somnul şi cu visul.

E însfârşit poetul melancolicelor cimitire, pe care, în epilogul cărţii, cugetând la camarazi prăpădiţi, le cântă astfel:

„Mă gândesc la miile voastre de cruci de lemn, rânduite dealungul întinselor drumuri prăfuite, unde par'că aşteaptă schimbul celor vii, care nici odată nu va mai trezi pe cei morţi. Cruci din 1914, împodobite cu steguleţe de copii, şi semănând cu nişte escadre în sărbătoare, cruci purtătoare de capele şi căşti, cruci din pădurile Argoannei încununate cu frunze verzi, cruci din Artois, a căror armată ţeapănă o urma pe a noastră din transee, în transee şi voi, cruci frăţeşti dinapoia frontului, care, ascunse prin tufişe, vă dădeaţi aere proaspete de garduri vii, ca să nu vă recunoască acei ce plecau. Câte mai stau în picioare, din crucile pe care le-am sădit?"

Nu e în perioada aceasta ceva din vasta durere ce animă unele din poeziile lui Hugo? Mă gândesc la poema „Le mer":

„Oh, combien de marins....

Şi în adevăr, iată:

„E adevărat, totul se uită. Oh, ştiu bine, e odios, e crud, dar de ce să ne indignăm: e omenesc... Da, o să mai fie fericire, o să mai fie bucurie şi fără voi, căci, la fel cu acele bălţi a căror apă limpede doarme pe albii de nămol, sufletul omului îşi filtrează amintirile şi păstrează numai pe acelea ale zilelor frumoase. Durerea, urile, părerie de rău veşnice sunt mult prea grele şi cad la fund...

„Veţi fi uitaţi. Vălurile de doliu, ca nişte frunze moarte vor cădea la pământ. Chipul soldatului dispărut se va şterge cu încetul din sufletul mângâiat al celor ce l-au iubit atât.

Cum cântă Hugo:

„Vos veuves aux fronts blancs, lasses de vous attendre...

„Şi morţii toţi — sfârşeşte Dorgelés — vor muri pentru a doua oară".

* * *

„Crucile de lemn" sunt din lucrările acele care clasează definitiv pe un scriitor. Dorgelés va mai scrie poate câteva cărţi ca „Saint-Magloire", dar to romanul lui de războiu, operă ce va rămânea.

* * *

Cu titlul indicativ: „Les croix de bois" au obţinut în 1919 premiul **Vie Heureuse.**

S. RIVAIN

*) Vezi „Adevărul Literar" din 8 Iunie (Moartea lui Gilbert).

* * *

Romanţă

Am spus în faţa mărei iubirea mea nebună...

Iar marea răzvrătită şi plină de furtună
Şi-a rânduit din valuri oştirile-i compacte
Ce se'nălţau să cadă în mii de cataracte;
In port gemea pădurea de pânze şi catarguri,
Şi valuri după valuri rupându-se din larguri,
In goana lor nebună păreau o cavalcadă
De cai albiţi de spume şi coame de zăpadă,
Ce răsăreau fantastic din violet de zare
Vuind ca năvălirea popoarelor barbare...

Apoi, cutremurată ca un bolnav de friguri,
Cu braţe albe, marea, se agăţa de diguri,
Cu gesturi şi perfide chemări de voluptate
Plângând cu desnădejdea amantei înşelate...
Eu stam la ţărm, cu teamă, şi ascultam în noapte
Duioasa implorare de glasuri şi de şoapte,
Ce se rupeau spasmotic din taina ei adâncă
Sdrobind mărgăritare de fie-care stâncă:
Erau în ele strânse porniri de răsvrătire
Dureri de veacuri strânse cu lacrimi de safire
Şi'n patima purtată de neagra ei furtună
Cânta desănţuită iubirea mea nebună.

Mircea Rădulescu

* * *

Dunării

Ai câteodată apa atât de liniştită
Şi valurile moarte îţi curg atât de lin
Că ochiul cel mai ager n'ar şti ce infinită
Vibrare se ascunde sub chipul tău senin:

Porţi frământări şi patimi de lumi ce nu's ajunse
Sub luminoasa boltă a întinsului senin;
Porţi nostalgii şi-avânturi din alte vremi ascunse
In tăinuirea surdă a fundului tău plin
De valuri ce se'nalţă şi care cad înfrăţe,
De valuri care poartă misterul celor morţi, —
Din care nu e unul năvalnic să nu cânte
Incătuşarea aspră a unei alte sorţi...

Ce forţe îţi dă totuş atâta dominare
De birui tot tumultul adâncului tău orb?
De unde ai tăria seninului, pe care
Cu-avidă voluptate din chipul tău o sorb?

O, visul meu; o, fluviu cu apa liniştită,
Cu chip de valuri moarte ce curg atât de lin,
Dă gândului meu palid puterea tăinuită
Să stăpânească-adâncul ce-l birue deplin...

Mircea Gheorghiu

* * *

La clacă şi popa...

de MIHAIL LUNGEANU

Aşa se deprinseseră sătenii, ţineau sărbătorile păgâneşti fără pic de greş, neieşind nimeni la sapă, cu carul, or la pădure, ba părăsind şi furca şi războiul; iar în cele creştineşti făceau de clacă la bogătaşi şi la popă.

Din pricina aceasta la biserică nu veniau de cât babe şi unchiaşi, popa sporodia slujba grăbit şi mergea la lucru-i, ce se găsea'ntot d'auna, c'avea destul de sapă şi fân de adunat şi prune de strâns şi porumb de desfăcut şi lână şi câlţi de scărmănat, de dat în piepteni şi de tors, din primăvară până hăt colo'n inima iernii.

Se ştia de toţi, că popa n'a cheltuit nici când un ban pentru plata zilelor de muncă şi vedeau ei bine, că starea lui mergea tot înflorind, pe când a lor scădea; dar nu cârtia unui şi-i ascultau mai departe cu mic, cu mare, că cine sta să se pue rău cu cinstita faţă bisericească? Ce ziceau ei:

„De popă toto creştinu simte lipsă de la naştere până la moarte şi după ce'nchide ochii chiar, să-i facă pomenile şi să-i citească sărindarele, pentru iertarea păcatelor". Ş'apoi Popa d'aia-i popă să fie blagoslovit de Dumnezeu şi să-i meargă toate 'n plin şi 'n voe bună, nu ca nouă, prăpădiţilor de robotaşi, înglotaţi până'n gât în nevoi şi'n păcate.

Işi împărţise sărbătorile de peste an, după *dârvala* ce avea, aşa că nu era nevoe s'alerge mult după lume s'o adune.

Cele două prăşile de porumb şi le făcea la sfinţii 'mpăraţi şi la Sâmpetru, fânul la Sfântu Ilie, prunile le aduna la Sfânta Măria mică, sărbători tot mari, ce-i dreptul, dar lucrau, Măre Doamne, la popa, care avea darul, ca, ori câte o lega şi o deslega pe pământ, să fie legate şi deslegate şi'n ceruri.

Mai cercau ei unii cu dare de mână, cârciumarul, câte un primar mai tânăr şi jandarmul, în tot timpul din urmă, să strice obiceiul popii, îndemnând pe oameni să vie la băutură, să stea acasă sărbătoarea, or chemându-i la muncă pe la ei, ba mai şi sâcâindu-i cu chemări la şosea şi la straje, numai să-i smulgă de la clacă; dar n'a fost chip, căci vorba aceea: „Cioara toată ziua zice gara-gara şi nu face nici o scofală, da corbu odată croncăneşte: „Clonc!" şi l-a şi luat în cioc!

Să ferească Dumnezeu pe tot creştinu, să nu cază subt blestem de faţă bisericească! rostia el scurt, când se oţăra, înfigându-se dârj în drepturile lui, pe cari de altfel le moştenise de la socru-său, popa ăl bătrân, trecut de mult în lumea veciniciei, şi'n faţa hotărârii nestrămutate şi a ameninţărilor lui, braţele sporiau în loc d'a se 'mpuţina.

— Şi-a vârât necuratu coada 'ntre noi, nu vă potriviţi poveţilor lui, fii mei, că vă duce la rele! zicea el poporenilor, or unde-i întâlnia. He! Nu uitaţi ce a zis Cristos: „Daţi Impăratului ce e al Impăratului şi lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu! Plătiţi biru şi dările toate, faceţi de straje, ieşiţi la şosea, da' nu uitaţi şi pe Dumnezeu şi ajutaţi la păs pe sluga lui credincioasă, care se roagă, zi şi noapte, pentru păcatele voastre cu inima frântă şi smerită.

S'a fost întâmplat însă, ca, după răscoale, cu legea cea nouă, să vie peste plasă un tânăr cu 'nvăţătură aleasă, inimos, care cerea sătenilor, să-şi dea copiii la carte, să meargă 'n toate zilele de sărbători de dimineaţă la biserică, şi după prânz la sfaturi la şcoală, îndemnându-i necontenit să nu mai ţie pe *Foca* şi pe *Pălie* şi pe toţi *Filipii* şi atâtea *Straturi de Rusalii.*

Popa însă-i ţinea piept cu foc:

— He! Nu-i departe de noi vremea d'apoi, dragi creştini! S'a apropiat sfârşitu' lumii ăşteia păcătoase, nevrednice de lumina zilei! S'a arătat Antichrist! Uite-l, îl vedeţi?

„El a venit să vă strice obiceiurile, să v'atingă credinţa sfântă, pentru care au luptat ş'au murit atâţia mucenici, să vă departeze de biserică şi de slujitorii lui. Luaţi seama, veghiaţi, ca fecioarele cele cuminte, aprindeţi candelele sufletului şi ascultaţi glasul păstorului vostru!"

Şi 'ndreptarea dorită se făcea greu de tot, că poporenii urmau cu ce apucaseră ei. Socotind însă că poate să curme singur răul, subprefectul a'ncălecat calul şi s'a 'ndreptat, spre holdele de porumb ale popii, în ziua de sfinţii Constantin şi Elena.

Luase pe toţi slujbaşii comunii cu el, vrând să li se dea pildă de felul cum trebue să lucreze. Cunoştea bine legile ţării şi toate relele deprinderi ale sătenilor, şi, când ţinea să picniască pe cineva, pentru o purtare rea, nu-i scăpa nepedepsit, or ce ar fi făcut el şi or câtă trecere ar fi avut peste tot locul. Nemulţumindu-se cu trasul clopotelor la biserică, punea să se sune şi goarna pe uliţi, ţinea listă de cei cari îşi făceau datoria creştinească, îi scutia de straje, îi ocolia la inspecţii, pe când pe cei lipsă şi găsiţi acasă, dormind sau bând, îi amenda, fie pentru necurăţenia'n care trăiau, fie că n'aveau coşurile scoase afară la case şi scări rezemate de coperişuri, fie pentru ne'mplinirea datoriei, când le venia rândul la pază. Incepuse lumea să se teamă şi să-i asculte cuvântul. Numai cu popa n'a fost chip s'o scoaţă la capăt. Trei ani d'arândul l-a ciondănit şi i-a pedepsit prăşitorii, l-a ţinut de rău în toate, că i se'mpuţinaseră prasnicele, i se ruinase biserica şi ajunsese *hăişte* cimitirul; dar n'a fost chip să-l abată din ale lui.

— Din ce trăim, din ce se'nrăeşte lumea şi se strică rosturile toate! Ofta popa către mirenii lui. Unde-ai fi pomenit alt'dată zavistii d'astea?... Şi cine auzit-a să se fi amestecat când-va suflet greşit de laic, mână întinată de slujbaş în rânduiala sfântului altar şi a trebilor bisericeşti?... Pe vremea socru-meu erau ele şi alte sărbători, chipurile păgâneşti, cum bună oară „ziua furnicilor", când nu se muncia, ca să nu mănânce furnicile pânea, şi el, aduna pe poporeni, făcea o sfeştanie, rugând pe Dumnezeu să ferească holdele de gângăniile astea şi cu toţii grămadă mergeau apoi la el la sapă! Acu s'au mai împuţinat. Şi 'n loc să stea să trândăveasc-acasă, or să'nfunde cârciuma, nu-i mai bine să facă oamenii de clacă la mine, rugându-mă eu pentru tot binele lor?...

Stau faţă 'n faţă două lumi, una icoană a trecutului, alta însăilare a vremurilor ce trebue să vină. Şi'n lupta 'ncleştată dintre ele la început tot d'auna birue ce a fost şi ce e, nu ce trebue să fie, care vine mai greu, după oboseli şi desnădejdi multe.

De lucrul acesta era pătruns subprefectul, dar ţinea să-şi facă datoria deplin, făr' de urmă de şovăială. Şi ştia bine că n'o s'ajungă nici azi la nici un sfârşit bun cu prăşitorii popii, c'or să fugă, când l'or zări şi or veni din nou după ce o pleca, or în altă sărbătoare; îşi pusese însă 'n gând să 'ncerce, poate i-o prinde 'n lucru ş'or sta la chemarea lui, să-i certe şi să-i împrăştie el, să mai vâre frică'n inimi.

A ajuns cu'nsoţitorii lui la râu, trecându-l, care călare, care pe punte, au străbătut zăvoiul de anini şi, prin viroage, printre răchiţi şi mărăcini, pe potecuţele ocolitoare, pe *delniţele* dintre *clete*, s'au îndreptat spre ogoarele popii.

Soarele lucia vesel. Razele-i bogate se'mpânziau prin văzduh, se ţeseau şi se destrămau şi ajunse pe pământ, înveseliau prundul, tocit şi galben, punea cunună de aur pe grânele'n copt, dau luciri de săgeţi foilor de porumb în legănare. Toată lunca, cu rânduri lungi, dese de prăşitori, fierbea ca un furnicar scotorât, în rădicări şi lăsări în jos de braţe, în isbituri de sape şi clocotia de glasul duios tovarăş nedespărţit al muncii ţăranului notsru:

„Rândunica, pietroşelu'
Ne deşteaptă până'n zori
Să plecăm la plug, la sapă
Să fim harnici, muncitori!

Ciocârlia toată ziua
Să înnalţe în văzduh,
Par'c'ar vrea ca să coboare
Peste noi pe sfântu' duh.

Să ne fie cu spor munca
Ca, din sapă şi din plug,
Să avem în omu ăsta
O ponoavă din belşug!"

Apoi o isbucnire de durere, începu să hohotiască viersul ne mângâiat al unei doine, răscolitoare a atâtor nădejdi înăbuşite şi a multor bucurii stinse:

— Cu doina mă duc la sapă,
Verde brăduşean!
Tot cu doina mă îngroapă,
Foi de leuştean!"

In mănunchiuri strânse, după aprecierea şi dragostea, în cari trăiau în sat, ţinând soborde glume şi poveşti, femei şi fete, cu braţe harnice, vânjoase, răscoliau pământul, bătut de ploi, fărâmiţând bulgării şi păturind gliile, cu negrul lucitor d'asupra, moşoroiau cuiburile, să dea căldură huliganilor, să crească mari ştiuleţii.

In faţa acestei icoane măreţe a muncii de clacă, oprit pe muchea unui dâmb, pâlcul de oameni ai legii, nedeprins cu sapa 'n vâlvoarea amiazului de vară, a dat să-şi facă cruce, şi binecuvântând tăria răbdărei ţăranului şi chemând urgia cerului peste firile lacome, cari ţin să secătuiască cea mai din urmă picătură de vlagă a trupurilor *dârvălite*, în zilile-i puţine de tihnă şi de rugăciune.

Pe când stau aşa locului au trecut pe lângă ei zorite, ducând mâncare la păşitori, cu coşuri mari în cap, fetele popii şi cu vre-o doi argaţi. Ajungând la tarlana în lucru şi dând de veste că vin „apucaţii" păzderia de clăcaşi s'a 'mprăştiat, înfundând tufişurile; iar, din mijlocul lor, cu părul vâlvoi, cu braţele'ntinse 'n aer, ca un croncan, care-şi croeşte zborul în largul cerului, venia popo, ursuz nevoe mare, să ia la *rapanghel* pe tartorii de *boţoroabe*, cari au îndrăsnit să-i strice rostul clăcii.

Tânărul, domol, cu multă judecată, *râmă de om*, de, cum îl ţineau toţi, a luat-o pe departe cu:

— Sărut mâna, taicule, de unde şi'n cotro, aşa 'ntr'un suflet"? Se prăpădeşte poate vreun creştin, or a 'ntârziat cumva paracliserul, să tragă clopotele pentru vreo slujbă?

— O să se prăpădiască, prăpădi-l-ar Dumnezeu de prăpădit! O să fac slujbe pentru el, că s'a pus pe capu'meu şi nu-mi dă pace să trăesc! îi răspunse popa aspru, ghioldiş, să-i meargă drept la inimă. Şi, *chişav* la inimă şi foc nestins la mânie, după *nacafaua* lui, cum îl ştiau şi-l ţineau toţi câţi îl cunoşteau, a dat drumu gurii nesăbuite, suduind amarnic. Dârdâia carnea grasă pe el, părea că ies din orbitele lor ochii bulbucaţi, înroşiţi şi buzele groase, lăbărţate, spumau.

— Fii bun, tăicuţule, şi stai puţin jos, c'ai asudat! îl luă cu binele omul legii.

Şi popa, pus cu tot dinadinsul pe price, se plimba prin primărie, pe sală, ieşia'n drum, îşi scotia des din buzunare cârpa mare, roşie, ştergându-şi faţa de năduşală, bodogănia, într'una:

— Aşa? Am să mă duc la Prefect! o să vedem noi cine o să birue!...

Subprefectul tăcea şi scria, pe când popa mai neastâmpărat, mai ţanţoş, ameninţa:

— Am să te trimit eu de unde ai venit!

Notarul uitându-se la primar, îi şopteşte:

— Doar îi dă mâna! Nu vezi cum umblă *par'car fi curat Dudescu!*

La vorba asta, care era o zicală de batjocură pentru toţi mândrii şi grozavii satelor şi care se potrivia de minune popii, primarul a 'nceput să râză. Notarul s'a pornit şi el, s'au pus apoi şi vătăşeii să se strâmbe, repetând porecla Dudescu.

Popii atâta i-a trebuit. Şi-a asvârlit pălăria, se lua de păr, urla:

— Hoţilor! Tâlharilor! Afar' d'aci!

— Săraca zeama de prune! i-o trânti primarul în nas.

Şi pe când popa blestema şi subprefectul scria un proces de amendă pentru beţie cu gâlceavă, căsenii sfinţiei sale, adunând prăşitorii, s'au aşezat la *hotarnică* şi veghiau ca să se urmeze munca cu rost şi cu tihnă în partea „cloncanilor". Şi, pocnind greoiu sapele, în pământul hlisos, lac de sudoare şi răcoriţi de câte o pală de vânt, au săpat până seara, când, căpătând câte un ţoi de rachiu, s'au dus pe la case, pentru ca a doua zi din zori, rupţi de obosială, să 'nceapă munca 'ntre ei, cu 'mprumut de la casă la casă, să scape porumbul de buruian.

Se făcuse vâlvă mare de 'ntâmplarea aceasta şi mulţi spuneau, că Dumnezeu doar de s'o 'ndura şi o fi 'n stare cum să scape pe săteni de obiceiul trudnic, să facă de clacă la popa'n zilele mari.

Şi n'a trecut de cât o lună şi ceva.

La a doua sapă, de Sâmpetru, era satu' 'mpăr la popa'n luncă.

Amărît de sâcâelile proceselor, date'n folos de popa, susţinut de judecător şi de toţi răii, deprinşi să'njure pe ţărani la carul lor, subprefectul a lăsat începuturile bune şi se gândia la mutare.

Şi săpau de tot clăcaşii, fără teamă, făr 'de grije, năduşiau şi cântau.

La un loc câţiva au pornit însă vorba:

— Tot popa a biruit!

— Păi de? Apa trece pietrele rămân!

— Mai bine ar fi să se ducă pietrele să rămâe apa!

— Mai bine, nu zic nici eu ba; da'pe semne aşa a lăsat Dumnezeu ca rău să stărue ca buruiana rea, iar florile să sboare repede'n vânt.

— Să vezi acu cum au să se 'nmulţească ăle clăci!

— Ai să scoţi capuô Joea coropişneţelor şi ai s'auzi pe popa, că nu-i bine de săpat, de cât de clacă la el, că mănâncă gângăniile astea hlujaniii!

— Ba şi, că'n Vinerea de lângă Sâmpetru dacă intră rumâ nu'n holda lui, îi înneacă *hudianu'* porumbeii!

— Şi o s'o ducem iarăşi din clacă'n... clacă!

Trecuse prânzul ăl mare, mâncaseră şi se odihneau acum la urmă prăşitorii popii. Soarele pripia. Se topise par'că aerul şi se simţia 'n fire o moleşială, aducătoare de ploaie. Incet, cu sfială 'ntâi şi 'nteţindu-se apoi mereu, au prins să se mişte frunzele, să se legene vârfurile sălciilor, să se 'ndoae de pe la mijloc aninii, şi-apoi să se umble hai-hui şi vântul.

Incepând să curgă stropi mari şi deşi, şi nori negri ca păcura 'ndesindu-se mereu şi lăsându-se tot mai jos, prăşitorii au luat-o la fugă, în căutarea unui adăpost.

S'au aciuit în amvonul bisericii, din capătul din jos al satului; dar ne'ncăpând toţi în el şi ajungându-i şi sforile repezi, piezişe, lăsate de nori şi purtate de vânt, popa a luat cheea din ascunzătoarea ei de d'asupra pragului şi a deschis uşa, îndemându-şi muncitorii să intre 'năuntru.

Şi ploua tot mai tare, răpănia şindrila veche, ruptă, de pe acoperiş, străbătând picături pe boltă şi căzând greoae pe pomestială.

Tuna grozav, şi fulgerele licăreau des şi tot mai aproape, pătrunzând prin ferestrele 'nguste. Clăcaşii-şi făceau cruci. Popa, ca să dea inimă poporenilor, îşi atârnă epitrahirul de gât şi, fără cântăreţ, beat, aşa cum era 'n tot d'auna sărbătoarea după masă, începu să slujiască.

Un trăznet îngrozit, căzut p'un stejar din apropiere, goli biserica de lume, care fugia prin pânza umedă, sărind peste băltoace, care 'ncotro nemeria.

Şi popa urma cu slujba, blodogorind vorbe grele, fără şir şi'mpotriva ploaei nechemate şi 'ntr'a lui Dumnezeu, care i-a stricat rostul clăcii.

De trei ori s'a zguduit din temelie lăcaşul Domnului, subt bubuiturile joase şi prelungi, şi de trei ori popa, ridicând braţele spre bolta, aci 'ntunecată de umbra norilor, aci luminată de sclipiri fugare, a rostit poruncitor:

— Ci, ho, Doamne, că doar n'îi fi apucat câmpii!

Un al doilea trăznet, căzut drept pe târla bisericii, a alunecat pe catapeteasmă, trântind la pământ, subt dărâmătura de zid şi de lemne aprinse, pe slujitorul nevrednic.

S'a dus vestea iute 'n sat şi s'a purtat apoi peste un cuprins întreg. Şi, din păţania aceasta, n'a mai mers nimeni la clacă la popa din Costeşti şi s'au ferit şi toţi vecinaşii, ca de pârjol, să mai pue mâna pe sapă la zile mari.

* * *

„Unchiul Anghel" al lui Istrati

— Considerații asupra pesimismului specific românesc —

de Dem. Theodorescu

In ciuda esențelor dela „Viitorul"— Cazaban & Co.,— aprecierea umilului Romain Rolland asupra marei și cuceritoarei originalități a lui Panait Istrati se verifică cu aclamațiile tutulor, ale masselor cititoare ca și a criticei celei mai grave.

Panait Istrati înfățișează, dacă vreți, o reacțiune artistică. In turburata arenă a întrecerii tutuior ahtierilor violente și a tututror exasperărilor artificioase în vârtejul acestui vifor al nouei literaturi, care se abate peste sufletele noastre peste incuriozitatea spiritului contemporan — cu un belșug inutil și mort, în acest iureș al licitațiilor năzdrăveniei, — iată un scriitor care își îngădue să fie om, să fie simplu, și să scrie fără scremăt literar!

Negreșit, ceeace face caracterul sau scăderea scrisului actual este prea excesiva lui *literalizare*. Este literatura ridicată sau coborîtă la rangul unui simplu sport, — un fel de atletism al cuvântului scris, o supralicitare technică, o industrializare a artei, redusă la formă și la ceeace *se face*. Un simplu joc de inteligentă, menit să uimască și să.... se vândă.

In special, arta romanului — ce e predilecția epocii sufletești pe care trăim — deschide inteligentelor, un câmp larg de invenție, de inovare și de posibilități de „epatare". Fiecare nou romancier — și mă gândesc mai ales la Franța unde romanul e producția cea mai abundentă — n'are de rezolvat decât o singură problemă: ce să „pun" nou, abracadabrant sau agresiv ca să se audă de mine? Toată afacerea se reduce, deci, la o întrecere de meșteșug exterior, formal. Nu se mai scriu romane cu instrumentul sufletesc care se chiema înainte vreme talent, și cu „deșteptăciune". Scrii un roman „bun" dacă ești „șmecher".....

E un fel de cacealma, ceeace ți se pretinde..... E, în alți termeni spus, o mică, nevinovată și inofensivă escrocherie pentru amuzament. Ca să nu întrebuințăm cuvinte mari, e o interesantă scamatorie...

E literatura *literarizantă* a vremei. Ea a creat din Parisul zilelor noastre o fabrică imensă cu supra-producție, de romane!

In mijlocul unei astfel de atmosfere, apariția simplă, firească, brutal de necântată și oarecum stângace prin disprețul ei pentru întrecerile din juru-i — apariția lui Istrati a fost răcoritoare și plină de ciudate surprize. Iată că se învedera vechiul, banalul adevăr: nu poți uimi decât când ți-e teamă sau ți-e rușine — sau *nu știi* — să uimești. Istrati surprinde tocmai prin lipsa lui de pricepere în a urmări surpriza. Istrati biruia fără să caute, fără tactică, fără industrie, fără savantlâc, — *fără literatură*.

Istrati *scrie*. E un om care scrie, — care scrie pur și simplu! N'a stors cuvintele secătuite de o prea excesivă vânătoare a lor, n'a afectat nici o sminteală și n'a „aranjat" nici un ilogism splendid pentru uzul snobismului tiranic de azi. A spus cu sinceritate ceeace avea de spus.

Și, a realizat o operă care, deși, doar la începuturile ei, se impune ca un monument. E un monument al geniului simplicității și firescului. E din categoria Balzacilor și Dostoievschilor; —a celor ce au realizat arta fără *s'o facă*, — fără literatură..

De aceea, mărturisesc și strig că-mi place! Că rafinamentul spiritual al d-lui Cazaban, că național-liberalismul aplicat la literatură al d-lui Petronius, nu „acceptă" lipsa de și de făcut al autorului *Kirei Kiralina*, — asta nu mă supără! Modestia existenței mele scriitorești lângă acești titani ai literaturii, nu renuță la dreptul de a avea opinii. Și cum constituția nouă n'a legiferat sancțiuni împotriva celor ce au păreri literare fără sentimentul redacției d-lui Mavrodi, eu continui să scriu despre Istrati.

O fac sub imperiul emoției ciudate care mă obsedează de când am citit o nuvelă nouă a lui Istrati: „Unchiul Anghel", apărută în No. 14 al revistei *l'Europe*, una din cele mai răspândite și stimate ale vremei.

Ca și celelalte povestiri ale autorului Kirei, „Oncle Anghel" e formidabilă tocmai pentru caracterul ei de natural și de confesiune. E povestea, așa de înțeleasă și de românească, a unui prigonit al nenorocului. E acel adânc, liniștit și iremediabil pesimism care alimentează toată fantezia noastră creatoare.

Rar, scriitor român dintre cei care au trăit mai mult în mijlocul poporului, au putut prind mai deplin, în esenta însăși a povestirii, sufletul colectiv, — creator al poeziei populare. Căci, acest pesimism discret, delicat dar nesfârșit și inevitabil ca vremea, stăpânește creația poetică a fanteziei românești dela *Miorița* până la cea mai recentă dintre baladele populare. Nota minoră și durerea veșnic neisbăvită, biciul unor persecuții invizibile și constiința vanității tutulor eforturilor, — iată caracteristica fanteziei românești.

Din ea a purces geniul lui Eminescu și al lui Alexandrescu, cu ea se caracterizează chiar cei mai buni poeți ai zilelor noastre.

Imagina bucuroasă a literaturei de siestă sau de ceremonie a lui Alexandri ca și proastele discursuri versificate ale lui Bolintineanu, n'au mărturisit — oricât am fost învățați să zicem altfel — spiritul și specifitatea românească.

Ei bine, zic că Istrati e un scriitor de cea mai autentică valoare românească fiindcă e stăpânit de acelaș pesimism caracteristic povestei și visului nostru.

„Oncle Anghel" e un tip definitiv al acestei nefericiri fără leac și fără sens, pe care Romain Rolland o socotește de origină rusă dar care e—în chipul deosebit ce se arată și în cartea lui Istrati—gândirea însăși a Românului.

* * *

Descrierea și portretele prezintate de Istrati au o brutalitate naturalistă care, și ea, e cu totul originală și românească. E firescul povestirii aspre a Românului.

Iată sursa nenorocirii Unchiului Anghel: e o femeie, o femeie care fusese frumoasă, dar sfârșise prin a fi o imagină însăși a blestemului, o imagine și desnădejdei. Iată-o:

„Nevasta lui era proastă, vicleană, incapabilă de a ține o asemenea gospodărie și murdară până la scârbă. Dormea ore întregi la umbră, cu gura deschisă plină de muște, în vreme ce copilul se bălăcea lângă ea în excremente.

„Vitele turbau de sete. In curte, în casă, intra cine vrea. Adrian își aducea aminte că a văzut pe unchiul său sfărâmând într'o zi de vară toate geamurile casei, cari înămolite de murdăria muștelor, nu mai lăsau să pătrundă lumina zilei. Femeia nu se trezi în tot timpul spargerei. Bărbatu-său, trecând pe lângă ea, o văzu dormind și sforăind; el îi svârli în față un mare scuipat, și plecă. Crezând s'o îndrepte prin asprime, el o bătu deseori. Nu reuși, decât s'o facă și mai rea. Atunci, el vându toate vitele și părăsi casa; nu mai veni decât odată pe an".

Românul persecutat de nenoroc e acest Anghel care străbate toate regiunile mizeriei și ale nenorocirei.

„El văzu de aproape *mâna neagră a unui destin nemilos*. Dar, omul acesta era ales de destinul său să cunoască toată oroarea care se cuprinde în vorba românească: *să nu dea Dumnezeu omului cât poate să ducă.*

„Și câte nenorociri nu poate duce un om tare pe umerii lui!

„La înapoierea dela biserică unde dăduse o leturghie pentru odihna sufletului celor două fiice rămase fără mormânt, el se închise în cârciuma sa și timp de mai multe ore în șir se plimbă cu mâinile în buzunare. Pe urmă, deschise ușa larg și eșind în prag, scuipă puternic, drept înainte-i, de par'că ar fi scuipat pe cine-va în față, și zise:

— „Na, sortă păcătoasă! Nu mă îndoi, dar eu mă îndrept și te scuip înfață. Na!

„Și mai scuipă odată!"

E vigoarea exasperării, e disprețul suprem al învinsului, e majestatea conștiinței neputinței, — e protestul sufletului împotriva Destinului, protest așa de românesc și redat așa de românește.

Persecutatul soartei știe să ierte pe oameni cari nu fac decât să fie agenții negrului Destin.

„El ceru ca înmormântarea băiatului să fie făcută în satul său. Cosciugul fu urmat de toți sătenii; când puștile traseră salva, în clipa când sicriul fu coborît în groapă, toți se aruncară în genunchi; soldații și ofițerul cari dau onorurile plânseră ei înșiși. In picioare, cu capul gol, ținând în mână pălăria, el rămase pe marginea groapei și privi sicriul. In momentul cela, un om eși din mulțime, se aruncă la picioarele lui, îi înlănțui genunchii cu brațele și strigă:

—„Anghel, Anghel, îți cer iertare; eu ți-am dat foc casei! Răzbună-te! Dar, iartă-mă!.....

„El întoarse capul și privi lung pe omul care se încovoia la picioarele sale, svârcolindu-se ca pe cărbuni aprinși în strigătul:

— „Iartă-mă, și omoară-mă! Asvârle-mă în închisoare!

El zise:

— „Te iert.

„Și plecă. Nimeni nu îndrăzni să-l urmeze".

O descripție mai simplă și mai decisivă nu se poate face; o impresie mai tare de măreție nu se poate da cu mai puține mijloace!

Și iată interiorul odăii în care nefericitul persecutat de soartă își duce condamnarea, uitat de toți. E nepotul lui care privește de afară pe o fereastră și vede:

„Tristețea lucrurilor părăsite de mâna minunată a omului! Cât de puternic e limbajul ei!.... Nu mai sunt pahare pe tejghea, nu mai e nici pâine pe masa mare, nici slănină afumată, atârnată de grindă ca niște bucăți de scânduri groase, nici covrigi înșirați pe sfoară.

Praf, uitare, părăsire, pace de mormânt!...

„In mijlocul acestui nou cimitir, sta cu mantaua pe umeri, tot mare, dar sgribulit, vai! sgribulit omul care mergea odată cu capul superb și cu pieptul ca un leu; unchiul Anghel privea pe nepotul său cu un aer calm. Fără vorbă, unchiul îl băgă în odaia sa.

„Aci, aceeași vraiște. Pereți goi și îngălbeniți nu mai împrăștiau mirosul varului proaspăt. Un pat, o adevărată obială, răscolit și murdar, părea că protestează el însuși contra trupului îngreunat de nenorocire care-l stâlcea în fiecare noapte.

„O sobă de cărămidă își arăta urloaiele negre de fum. Grinzile erau și el înegrite. Două scaune de lemn, masa, și o pușcă cu două țevi atârnată în cui cu o curea, completeau mobilierul. Pe masă sticla cu țuică, Biblia, un mic registru cu creionul legat de o sfoară, un cuțit și o pâine începută..."

Nici Zola n'ar fi putut înfățișa mai complet și mai veridic interiorul acestei camere de mizerii.

Dar isbucnirea finală a acestui bătut de nenorocire, are în simplitatea ei proporțiile unei infinite resvrătiri a sufletului împotriva tuturor legendelor îndurării și înțelepciunei dumnezeești. Unchiul Anghel urlă în ultima durere, ca sub o sinucidere interioară:

— „Dar, spune-mi dacă poți să crezi într'un Dumnezeu care răpește unui tată toți copiii, numai pentru plăcerea de a-l încerca. Trebue să aibă o inimă de adevărat bandit!"

* * *

Istrati e scriitorul care știe să spună marile lucruri cu cuvintele cele mai înțelese și să înfățișeze sufletele imens reprezentative în tipurile cele mai simple.

O scrisoare a lui Panait Istrati către publicul românesc

Panait Istrati, scriitorul cel mai popular azi în toată lumea, artistul cel mai discutat în toate țările civilizate, a solicitat *Adevĕrului Literar* să-i publice o scrisoare către cititorii din România. El ne scrie cu firescul și franchețea lui de uriaș al sincerității:

„O rugăminte: mi-ați da voie să spun, direct, cetitorilor dela noi, câte ceva din cele ce-mi stau pe inimă?"

Dar, firește! *Adevĕrul Literar* a acceptat măgulitoarea ofertă pentru a dărui cititorilor lui un deosebit regal sufletesc. Căci, e această scrisoare a lui Panait Istrati către publicul din România o pagină fără asemănare de frumusețe, de sinceritate, de măreție morală și de splendidă umanitate.

Panait Istrati ține să arate publicului românesc ce-i stă pe inimă. Și o face cu atâta sinceritate, cu atâta necruțare pentru el și pentru alții, cu atâta desnădejde și cu atât avânt, că scrisoarea se ridică la proporțiile unui crez de originală și umană religie.

In special rândurile fără nici un fel de declamație ieftină și așa de aspre în adevărul lor, rândurile cari vorbesc de origina lui — pusă în discuție în deosebi, în presa noastră, — vor chema atenția și plăcerea sufletească a cetitorului.

***Adevĕrul Literar* va cuprinde, deci, în numărul viitor, o splendidă și crudă mărturisire a unui pribeag care se întoarce cu imense bogății de minune, de deziluzii și adevăruri nemiloase.**

Scrisoarea va apare în numărul viitor al *Adevĕrului Literar*, sub titlul:

Un cuvânt către publicul din România

de

PANAIT ISTRATI

Licuriciul

Cum te-am iubit! In ritmuri și 'n cuvinte
te-am legănat ca pe-un copil cuminte.
Creșteai în ochii mei, cum crește'n soare
rochița rândunicii, cea de sărbătoare.

Eu stam lipit de-o frunză prizărită.
Cum tremuram de grijă pentru tine
când ajungeam pe-aproape-un clopot și-o copi...
și cum te cuibăriam în tufele de mărăcine...

Iar noaptea, la lumini de licurici
cum aurîam noi dorurile noastre
și cum uitam de lucrurile mici
când bănuiam cupolele albastre...

Și dimineața, cum îți dam un bob de roua.
știi, unui fluture ce, vrute și nevrute
ți-a îndrugat și-a vrut să te sărute
o! cum i-am sfâșiat aripa 'n două!

Cât te-am iubit! Mă sângerau ciulinii
când vream să zbor ca să-ți lucesc din nouri;
plângeau cu mine sălcii și arinii
pictau pe pânza zării verzi panouri.

Cât te iubiam! Dar nu mi-era deajuns:
visam să mă iubești și tu pe mine;
o! visul ăsta câte nopți m'a 'mpuns
cu ace de măceș și de albine!

In câte veghi am ars nădejdi curate;
și doar simțiam că ard și eu cu ele,
dar mă vedeam pe aripi deslegate
zburând — scântee vie către stele...

Azi m'am trezit din visul meu nebun;
nu poate — ajunge stea un licurici;
mă mulțumesc lumina să-mi adun
și să clipesc din lumea de aici,

în noaptea clară 'n care 'nflorată
tu cauți nostalgiei tale-o stea,
în care n'ai să mă zărești vreodată,
dar ai să vezi mijind lumina mea...

PETRE ȘTRIHAN

Anticarul

— Schiță —

De cum se crăpa de ziuă, pe strada dosnică a cartierului Tirchilești, se auzeau târșiiri ritmice de picioare și o umbră gârbovită se strecura de-alungul trotoarului.

Era Nagi anticarul: pipernicit, cu fața ascuțită și brăzdată de dungi, încadrată de zulufi albi stufoși și de mustățile în dezordine. Mergea cu capul plecat, părând că duce în spate greutatea necazurilor lui.

Capul îi era acoperit de o pălărie veche și ruptă, iar hainele pline de pete și soioase, erau pe alocuri cârpăcite cu bucăți de postav de altă culoare. Mergea, trăgându-și alene picioarele, spre baraca lui din colțul străzii unde-și vindea cărțile.

De cum pășai pragul, mirosul vechimei te isbea și'n baraca mică pe dreapta ca și pe stânga, erau rafturi pline cu cărți vechi murdărite, prăfuite, unele răspândite chiar pe dușumea. In mijloc, o masă ce se ținea în trei picioare, plină și aceea cu cărți mai de preț, îi slujea de birou.

Cum intra, își scotea pălăria, se îmbrăca cu o haină neagră, mult mai veche decât acelea cu care eșea zilnic, își rotea ochii jur-împrejurul barăcei și se îndrepta apoi spre masă.

Lua câteva cărți, le scutura și se așeza pe scaun. Lumina pătrundea doar pe ușe, așa că era nevoit s'aprindă lampa cu petrol să poată ceti în cărțile acelea, ce erau spunea el, „Cărțile vieții". Lampa își lăsa o pată gălbuie pe masă și în lumina ei Nagi după ce'și punea ochelarii, așeza cartea, își lăsa capul în mâini ți se-afunda în cetit.

Doar când venea cineva să cumpere, sau să vândă o carte, dânsul se scula alene, par'că cu părere de rău, întreba ce dorește și de era de vândut știa să te poarte cu vorba așa de bine, că la urmă luai prețul de nimica ce ți-l dădea.

De era de cumpărat, începea să laude cartea „că e singura ce se mai găsește, că e o carte de valoare" vrând ne-vrând trebuia s'o iei. Atunci fața îi surâdea, ochii îi străluceau și-și trecea mâna prin cârlionții stufoși.

După ce termina târgul, se așeza iar la masă și începea să citească. La vremea prânzului își scotea din buzunar un pachețel, îl desfăcea și începea să rupă o bucată de pâine, mușcând din când în când dintr'o bucată de brânză.

Se sculă apoi, lua paharul trecea peste drum să bea apă, se 'ntorcea, se așeza iar pe scaun și rămânea cu ochii în nemărginire. Spre seară eșea puțin în pragul ușii, de mai respira aerul curat de afară, apoi stingea lampa, își îmbrăca haina de stradă, închidea ușa, punea oblonul, lacătul și cu aceiași pași tărăgănați se întorcea acasă. Asta-i era îndeletnicirea zilnică.

* * *

In dimineața aceea, la mijlocul străzii se opri de odată, băgă mâna în buzunarul hainei și observând lipsa cheii, un zâmbet trist îi apăru pe buze și murmură: „Azi nu-mi va merge bine, mă întorc din drum". Cerul era înorat, un vântuleț de primăvară adia... Nagi se întoarse acasă, luă cheia și cu pași grăbiți urmărit par'că de o umbră, se apropie de baracă.

Descuie lacătul, îl puse în buzunar, dete oblonul la o parte, deschise ușea, intră înlăuntru, eși însă cu o tablă pe care era scris: „Cumpăr și vând cărți cu prețul convenabil" și o atârnă afară. Incepu să plouă.

Din când în când cerul era brăzdat de fulgere, iar tunetele se urmau așa de des, ca și cum cerul ar fi vrut să se prăbușească. Nagi se afundă în cetit. In stradă beșicele de apă plesneau pe caldarâm. Nagi își luă ochii de pe carte, se uită spre ușe, începu a da din cap, dar repede și-i lăsă ca nu cumva să piardă șirul. Intr'un timp, când ploaia era în toi, o mogâldeață se strecură în baracă și se piti după ușe.

Nagi nu simțise. Tunetele se îndesau, fulgerile ca scăpărări de amnar se întețeau. Mogâldeața eși de dupe ușe și ca o fiară se repezi la Nagi: „Bani". Nagi tresări, cartea-i căzu din mâini, ochelarii se sparseră. Vru să strige dar nu avu glas. Mâna puternică a protivnicului îl apăsa pe gât.

Nagi făcând semn că n'are, hoțul îi făcu brânci de căzu cu capul între rafturi și repede începu să răscolească cărțile, saltarul, dar nu găsi nimic.

Se întoarse apoi spre el, se aplecă de-asupra lui, îl scotoci, găsi portofelul, îl cercetă — era gol.

De necaz îi plesni un pumn între ochi, că-l podidi sângele și Nagi căzu cu capul pe dușumea, horcăind.

Hoțul se mai învârti prin baracă și negăsind nimic vru să plece, dar auzind horcăitul anticarului, se opri, se 'ntoarse și aplecându-se de-asupra lui, Nagi cu o ultimă sforțare întinse mâna și-l atinse pe obraz, iar uitătura ceia de muribund, îl făcu pe hoț să tresară și 'nchizând ochii, buzele șoptiră: Tată.

In momentul acela îi trecu pe dinaintea ochilor, toată copilăria lui, își aduse aminte că și el a avut un tată și când a fost pe patul de moarte, tot așa l'a mângâiat pe obraz și tot cu aceiași ochi s'a uitat la el ca și Nagi.

Incepu să plângă, îl ridică, îl așeză pe scaun și'n lumina lămpei, văzându-i chipul palid și plin de sânge, scoase batista și ștergându-i fața, zise: „Iartă-mă sunt sfâșiat de foame, n'am nici un ban". Nagi mai revenindu-și de-abia șopti: „Pe mine m'ai găsit ?!" Capul îi căzu pe piept, sângele curgea cald ca dintr'un isvor și un oftat eși din pieptu-i îmbătrânit. Ploaia mai conteni.

Hoțul îngenuchiă la picioarele lui Nagi, încercând a opri sângele, dar nu putu. Anticarul se simți slăbit, vru să mai ridice mâna dar îi căzu, ochii obosiți i se închiseră.

CODIN TEOHARIE

Dincolo de zidul alb...

Dincolo de zidul alb e soarele
tolănit pe lanuri verzi și pe copaci
— smulge-i sufletului aripioarele
tu, cel mai sărac dintre săraci.

Dincolo de zidul alb e visul
căutat pe cărărui întortochiate
— hai, îngroapă-ți liniștit ucisul
Dor în inima ce încă bate.

Dincolo de zidul alb sânt mări,
clopote, păduri, ereți și vrăbii
— ochii tăi trudiți și fără zări
Fac întunericul ca două săbii.

Dincolo de zidul alb e viața
'n care nici un fir de iarbă nu-i stingher
— tu, captiv, așteaptă-ți dimineața
și o să te urci pe scări de nori la cer.

ZAHARIA STANCU

LITERATURA STRAINA

SCHILLER

Scufundătorul

—„Hei, ce cavaler va 'ndrăsni, sau scutar
Aici în vârtej să se-afunde?
Intr'ânsul de aur asvârl-un pahar,
Priviţi, înghiţit e de unde.
Acel ce-l arată din nou fiecărui
Oprească-l, căci dreaptă răsplată i-l dărui".

Şi vorbele-acestea când regele-a spus
Pe stânca râpoasă şi 'naltă,
Paharul l'aruncă 'n Charybda, de sus,
In marea spumoasă ce saltă.
—„Răspundeţi odată, vă dau iar poruncă:
Au cine 'n vâltoare din voi toţi se-aruncă?"

Dar orice oştean de pe stânci căutând
La marea cea fără de capăt,
—„Mai bine duc lipsă, îşi zice în gând,—
Decât cu-aşa trudă să-l capăt."
Şi regele-acuma din nou mai întreabă:
—„Cutează vreunul să facă-astă treabă?"

Tăcere domneşte, n'auzi un murmur;
Când iată un tânăr de-odată
Svârlind cingătoarea şi mantia'n jur
Sfios din mulţime se-arată.
Copii, femei, oameni, privesc cu uimire
Spre chipeşul tânăr şi prind să-l admire.

Şi cum el păşeşte pe-al stâncei drept mal
Şi-adânca vâltoare-o priveşte,
Charybda jos muge şi val după val
Se-aruncă, se sbat nebuneşte,
Sbucnesc spumegânde şi fac un răsunet
Din vuetul lor ca şi groasnicul tunet.

Şi fierb, clocotesc, şi tot vâjâe lung
Ca foc când se-adună cu apă,
Şi valuri spumoase la ceruri ajung,
Se'mping şi n'au unde să'ncapă.
Iar apa din ele ţâşneşte şi sare
De-ai crede că marea mai naşte o mare.

Dar totuş vârtejul e-acum mai domol
Şi'ncepe treptat să se nască
Ca iadul de negru, din spumă, un gol
Ce gura adâncă şi-o cască,
Iar undele toate de stâncă isbite
Sunt duse spre pâlnia care le'nghite.

'Nainte ca valul să vină'napoi
Voinicul la ceruri se roagă,
Şi...-un strigăt de groază se-aude apoi:
Vârtejul a prins să-l atragă,
Şi piere'ndrăzneţul, curg undele gârlă
Şi tainice'n gura adâncă se-asvârlă.

Şi nu mai se-aude acuma nimic,
Ci muge doar apa 'n spărtură;
—„O, du-te cu bine, viteze voinic!"
Se-aude din gură în gură.
Mâhnirea începe pe toţi ca să-l roază
Şi-ascultă tumultul de jos plini de groază.

—„O, tu chiar coroana la fund s'o arunc,
Şi rege să fie, de-ai spune,
Acel ce-o aduce, eu nici chiar atunci
N'aş face această minune.
Căci ceeace-ascunde vâltoarea cu spume
Nu poate s'o ştie nicicunul pe lume.

Şi nävi în vâltoare se duc şi se sparg
Adesea în drum de vre-o stâncă,
Şi-abia de rămâne din ele-un catarg
Plutind peste marea adâncă.
Şi tot mai aproape, vuind ca 'n furtună
Vin undele mării ce mai viu răsună.

Şi fierb, clocotesc, şi tot vâjâe lung
Ca foc când se-adună cu apă,
Şi valuri spumoase la ceruri ajung,
Se'mping şi n'au unde să'ncapă,
Sbucnesc spumegânde şi fac un răsunet
Din vuetul lor, ca şi groasnicul tunet.

Şi iată! Din sânul cel negru un braţ
Ca lebăda, alb, se ridică,
Şi'n urmă se'nalţă privind cu nesaţ
Lumina, o faţă voinică.
E el, şi paharul în stânga-l învârte
Şi vesel prin valuri îşi face o pârte.

Adânc trage aer cât poate în piept
Şi-a soarelui raze le soarbe.
—„E dânsul! — toţi strigă, — şi vine-aci drept
Din furia undelor oarbe.
Mormântul din apă ce gândul ţi'nghiaţă
'Napoi ne trimite viteazul, în viaţă."

Şi toţi îl urmează în vesel mănunchiu
Şi-i fac în spre rege-acum cale,
Iar el îi întinde paharu 'n genunchi,
Şi domnul dă semn fiicei sale:
Copila, paharu'n tăcere deplină
Il umple cu vin, iar voinicul închină:

—„Mulţi ani trăeşti rege! Voioşi fie-acei
Ce văd sus lumina cerească!
Să nu cate omul să'ncerce pe zei
Şi jos în adânc să zărească
— Urmând ale'ndemnului tainice şoapte
Aceea ce dânşii ascuns-au cu noapte.

Ca fulgerul iute tirît am fost jos;
Simţii că apoi mă apucă
Curentul sălbatic spre ţărmul stâncos,
Că sboară cu mine nălucă,
Şi'n clocot năprasnic ca şi pe-o sfârlează
Mă mână şi toată puterea-mi retează.

Atunci mi-arătă 'ndurător Dumnezeu
Când undele-au prins să mă poarte,
O stâncă de care-agăţatu-m'am eu
Putând să scap astfel de moarte.
Pe ea un mărgean eu zărit-am în faţă,
Şi'ntrânsul paharul de preţ că s'agaţă.

Sub mine veniau numai valuri, perechi,
Iar prin purpuriu 'ntunerec,
Simţeam cum îmi ţiue toate'n urechi,
Simţeam că de stâncă mă ferec,
Şi doar salamandre hidoase şi peştii
Mai turbură pacea tăcerii aceştii.

Mereu mişunau ca enormi bolovani
In mâini când ţineam strâns mărgeanul
Grozavi chetodoni şi spinoşii calcani
Cu gura deschisă, şi cleanul,
Precum şi rechini fioroşi ce scot dinţii
Dând groaza de moarte în sbuciumul minţii.

Vedeam că-s lipsit acolo de-ajutor,
Că's oamenii-atât de departe,
Incât o vecie de vorbele lor
Şi lumea de-aici, mă desparte.
Iar monştrii veniau şi-alergau mai năvalnic
In singurătatea pustiului jalnic.

Şi-atunci plini de groază pe toţi îi văzui
Spre mine că'ncep drum să-şi facă,
Şi, chip de scăpare zărind c'altul nu-i,
Lăsai a mărgeanului cracă.
Iar unda'n vârtejuri şi'n goane nespuse
Spre-a mea mântuire în sus mă aduse.

Uimit apoi regele spus-a astfel:
—„Al tău paharu-ăsta de azi e;
Iţi dau ca răsplată şi mândrul inel
De aur, ce scapără raze.
Incearcă deci iarăşi şi adu-mi de veste
In fundul cel mare al mării, ce este."

Fiica 'nsă blândă păşeste din loc
Şi-l roagă cuprinsă de milă:
—„O, lasă-acum, tată, sălbaticul joc,
Căci mâna ta prea crud l'împilă
Şi ea de n'o vrea a lui trudă s'aline
Avea-vor de el cavalerii ruşine."

Dar regele-aruncă paharul din nou
Şi iată, l'înghite vârtejul:
—„De-l scoţi, atunci cel mai de seamă erou
Să fii tu avea-vei prilejul,
Căci regele astă-zi soţie ţi-o da-va
Pe mândra-i fiică ce-o 'nconjură slava."

Iar ochii voinicului tânăr s'aprind
Şi-i creşte puterea, când fata
O vede la faţă de-odată roşind
Şi-o vede cum jos leşinat-a.
Şi'mpins de dorinţa să-şi capete preţul
Se-aruncă pe viaţă şi moarte'ndrăsneţul

Vuind vine valul, ţâşnind până'n nori
Se sbate şi muge cât poate;
Şi toţi de pe stâncă privesc doritori:
Vin apele toate, vin undele toate,
Şi lung vâjâesc de răsună tot hăul,
Dar nu mai aduce nici una flăcăul.

trad. de IOAN I. CIORANESCU

* * *

Anatole France

Rozeta popii

Am cunoscut cândva, într'un sat din Bocage, pe un preot, un om sfânt, care se abţinea de la orice ale simţurilor, dar care se bucura de aceste renunţări, căci nu cunoştea altă voluptate decât aceea a jertfirei de sine. In grădina lui acest popă, cultiva pomi roditori, zarzavaturi şi plante medicinale. Dar, temându-se de frumos până şi în flori, se ferea atât de trandafiri cât şi de iasomie. Nu'şi îngăduia decât nevinovata plăcere a câtorva rozete, a căror tulpină întortochiată cu floricele umile şi neînsemnate în vârf, nu-i atrăgea privirile pe când îşi citea curios psaltirea, plimbându-se printre straturile de varză, sub bolta cerească a bunului D-zeu. Sfinţia Sa avea atâta încredere în rozeta lui, în cât, uneori, i se întâmpla să-i culeagă o floricică în treacăt, aspirându-i mult timp mireasma. Această plantă însă nu cere de cât atât: să se desvolte şi să crească. De-i tăia o rămurică alte patru îi cresc la loc. Astfel că, Aghiuţă vârându-şi coada şi el, rozeta popii în scurt timp umplu un strat întreg de grădină. Ba se mai lăfăia şi pe alee, agăţându-se de antereul Sfinţiei Sale, pe când Ea se plimba în grădiniţă, astfel încât bunul nostru preot, din pricina nebunatecei buruiene, era silit să se oprească de douăzeci de ori din citite sau din rugă. Din primăvară şi până'n toamnă, curtea toată era înbălsămată de parfumul rozetei.

Ei, vedeţi ce slabi şi firavi suntem noi, oamenii bieţii de noi! Adevărat grăeşte acea zicătoare, că o pornire firească ne îndeamnă spre păcat. Servitorul Domnului ştiuse să-şi păzească ochii, dar îşi lăsase nările fără apărare, şi iată că diavolul îl ţinea de nas.

Sfinţia Sa aspira acum parfumul rozetei cu sensualism şi voluptate, adică cu acest instinct rău, care ne face să dorim a ne înfrunta din plăcerile simţurilor, croindu-ne drum spre fel de fel de ispite. De atunci încolo, preotul gusta cu mai puţină ardoare miresmele cerului şi parfumurile prea Sfintei Născătoare. Sfinţenia lui era oarecum ştirbită şi poate că ar fi căzut în stare de moliciune; încetul cu încetul sufletul său ar fi devenit la fel cu acele suflete sleite, fără vlagă, pe care cerul le scuipă — toate aceste i s'ar fi întâmplat poate popii, de nu i-ar fi venit scăparea la timp.

Odinioară, în Thelealda, un înger fură unui pustnic cupa de aur, prin care sihastrul mai ţinea la deşertăciunile acestei lumi. Şi popa din Bocage avu parte de un astfel de har ceresc. O găină albă se puse să scormonească ţărna le rădăcina rozetei, şi o scormoni atât de bine, până ce biata floare se usucă. Nimeni nu ştie, de unde venea această pasăre. Dar eu unul sunt dispus să cred, că îngerul, care luase pe furiş cupa sihastrului în pustiu, se schimbase într'o găină albă, spre a nimici piedica ce se punea în cale bunului preot în drumul său spre desăvârşire.

Trad. de E. MARGHETA

* * *

EMILE ZOLA

Legenda micuţei zeiţe a dragostei

I.

Fata frumoasă, cu părul roşcat, s'a născut într'o dimineaţă de Decembrie în timp ce zăpada cădea, liniştită şi fecioreinică.

Fură prin văzduh, semne cari anunţară misiunea dragostei, pe care ea trebuia s'o îndeplinească aci pe pământ; soarele strălucea roz pe zăpada albă, parfumuri de liliac se împrăştiau şi păsările ciripeau ca'n primăvară.

Ea văzu lumina zile pe paele unui bordeiu, din smerenie desigur, pentru a arăta că ea dorea numai bogăţiile inimei. Ea n'avu familie şi nu putu iubi umanitatea întreagă, având braţele destul de mlădioase pentru a îmbrăţişa lumea. Cum atinse vârsta dragostei, ea părăsi umbra în care dăinuise şi pleacă pe drumuri, căutând flămânzii pe cari îi sătura cu privirile sale.

Acum era o fată mare şi voinică, cu ochii negri şi buzele roşii. Avea pielea palidă şi învăluită de un pufuleţ uşor, catifelat. Când mergea, corpul îi ondula într'un ritm plin de tinereţe.

Părăsind bordeiul în care se născuse, ea înţelese că era în menirea ei să se îmbrace în mătasă şi dantele. Primise în dar, dinţi albi şi obraji roz. Ea ştiu să găsească coliere de perle albe ca dinţii ei, şi rochii de mătasă roză, cum îi erau obrajii.

Când se văzu gătită, începu să străbată cărările, prin dimineţi limpezi de Mai. Inima şi buzele îi erau deschise tuturor veniţilor. Când întâlnea un cerşetor pe marginea vre-unui şanţ, îl întreba cu un surâs; şi dacă el i se plângea de arşiţa şi de frigurile aspre ale inimei, repede gura sa îi dădea de pomană, şi mizeria milogului era alinată.

Astfel, toţi săracii lumei o cunoscură. Se grăbiau pe la porţi, aşteptând împărţitul. Ca o soră milostivă, ea venia dimineaţa şi seara, împărţindu-şi comorile de dragoste, fiecăruia dând partea cuvenită.

Era bună şi iubitoare ca pâinea albă. Săracii lumei o numiră Micuţa Zeiţă a Dragostei.

II.

Se întâmplă ca o epidemie grozavă să deznădăjduiască ţinutul în care se găsea. Toţi oamenii tineri fură loviţi şi sfârşiră prin a se săvârşi din viaţă. Simptomele prăpădului erau înspăimântătoare. Inima înceta de-a bate, capul se deşerta de minţi, muribundul se îndobitocia. Bărbaţii tineri, asemenea unor paiaţe caraghioase, se plimbau rânjind, cu inimi cumpărate par'că dela bâlciu, aşa cum cumpărau copiii acadele. Când flagelul se năpusti şi-asupra băeţilor în frăgezimea vârstei, răul se manifesta printr'o tristeţe apăsătoare, o deznădejde mortală. Artiştii plângeau de neputinţă în faţa operilor lor, amanţii nealinaţi mergeau să se arunce'n râuri.

Frumoasa copilă ştiu să se distingă în împrejurarea aceasta gravă. Făcu ambulanţe din braţele sale, îngriji bolnavii zi şi noapte, şi închise toate rănile cu buzele, mulţumind cerului de marea sarcină ce i-o dădea.

Pentru tineri, fu o providenţă. Ea salvă un mare număr. Acei cărora nu le putuse tămădui inima, fură dintre cei cari n'aveau inimi. Leacul ei era simplu: le dădea bolnavilor, braţele sale de ajutorare şi sufletul său cald. Niciodată nu ceruse vre-o plată. Se ruina cu nepăsare, dând de pomană tot ce-avea.

Aşa că, avarii vremei de atunci, ridicau capul, văzând pe tânăra risipitoare împărtăşindu-şi astfel avutul cel mare al graţiilor ei. Şi spuneau între dânşii:

— Va muri pe paie, într'un bordeiu, ea care-şi dă sângele inimei, fără să-i cântărească vre-odată picăturile.

III.

Intr'o zi, într'adevăr, scotocindu-şi inima, o găsi goală. Avu un tremur de groază: îi mai rămâneau de-abia câţiva gologani de dragoste. Şi epidemia bântuia într'una.

Copila se revoltă, gândindu-se la bogăţia imensă pe care-o risipise nebuneşte, acum când simţia nevoia dărniciei, care-i făcea sărăcia şi mai înspăimântătoare. Era aşa de dulce, să plece prin dogoarea soarelui să caute milogii; era aşa de dulce să iubească şi să fie iubită! Şi acum, trebuia să trăiască în umbră, aşteptând la rândul său, pomenile, cari nu vor veni, poate niciodată.

O clipă avu gândul înţelept de-a păstra cei câţi-va gologani cari îi mai rămăseseră. Fu însă cuprinsă de un fior rece în singurătatea ei şi pleacă să caute căldura razelor de Mai.

Pe drum, la prima piatră de hotar, întâlni un tânăr, a cărui inimă murea, văzând cu ochii, de sfârşeală. La priveliştea aceasta, mila ei arzătoare se deşteaptă. Nu se putea da la o parte dela menirea ei. Şi, strălucitoare de bunătate îşi adună tot restul inimei pe buze, se apleacă blând, dădu o sărutare tânărului, spunându-i:

— Ţine, iată ultimul meu ban de aur. Dă-mi restul.

IV

Şi tânărul îi dădu restul.

In aceiaş seară ea trimise săracilor ei o scrisoare de încunoştiinţare, prin care le spunea că se vede silită să înceteze pomenile. Iar fetei îi rămânea tot dreptul de a trăi în sărăcie cu ultimul flămând pe care îl tămăduise.

Legenda Micuţei Zeiţe a Dragostei, n'are morală.

Trad. de C. CRISTOBALD

* * *

Charles Baudelaire

Indemnul la călătorie

Se zice că e o ţară încântătoare, raiul lui Dumnezeu, pe care doresc s'o viziteze împreună cu o veche prietenă. Ţară ciudată, şi care s'ar putea numi Orientul Occidentului, China Europei, într'atâta caldă şi nestatornică fantesie şi-a găsit aici câmp deschis, şi într'atâta a înfrumuseţat-o cu o vegetaţie bogată şi delicată.

Un adevărat rai al lui Dumnezeu, în care totul e frumos, bogat, liniştit şi cinstit; în care luxul nu depăşeşte ordinea; în care viaţa este exuberantă şi dulce de trăit; din care sunt înlăturate neastâmpărul şi neprevăzutul; în care fericirea e împletită cu liniştea; în care însăşi bucătăria e poetică, prielnică şi totdeodată aţâţătoare; în care totul îţi seamănă, scumpul meu înger.

Cunoşti tu această înfrigurată boală care se acaţă de noi în cele mai crâncene mizerii, acastă nostalgie de-o ţară necunoscută, această frământare a curiozităţei? E un ţinut care îţi seamănă, în care totul e frumos, bogat, liniştit şi cinstit; în care fantesia a clădit şi-a împodobit o Chină occidentală, în care viaţa e dulce de trăit, în care fericirea e împletită cu liniştea. Acolo e bine să trăeşti, acolo e bine să mori!

Da, acolo e bine să respiri, să visezi şi să prelungeşti orele prin nemărginirea sensaţiilor. Un muzicant a compus Indemnul la vals; cine va fi acela care va scrie Indemnul la călătorie, şi pe care să-l poţi oferi femeei iubite, tovarăşei alese?

Da, în această atmosferă ar fi bine să trăeşti, — acolo unde orele sunt mai lungi şi cuprind mai multe gânduri, unde orologiile vestesc fericirea cu o solemnitate mai adâncă şi mai plină de înţeles.

Pe pânze strălucitoare sau pe piei aurite şi de o bogăţie severă, trăesc tainic tablouri cucernice, liniştite şi adânci, ca şi sufletele artiştilor care le-au creat. Amurgul care colorează cu atâta bogăţie sala de mâncare sau salonul, e cernut prin stofe frumoase sau prin acele înalte fereşti înflorite pe care linii de plumb le împart în numeroase părticele. Mobilele sunt mari, curioase, bizare, ferecate cu încuetori şi mistere ca şi sufletele rafinate. Oglinzile, metalurile, stofele, argintăria şi faianţa lucesc şi farmecă ochii ca nişte peisagii tăcute şi misterioase; şi din toate lucrurile, din toate colţurile, din deschizăturile sertarelor şi din cutele stofelor se înalţă un parfum deosebit, un adu-ţi aminte de Sumatra, care e par'că sufletul casei.

Un adevărat rai al lui Dumnezeu, îţi spun, în care totul e bogat, curat şi strălucitor, ca o conştiinţă curată, ca o bogată arămărie de bucătărie, ca o strălucitoare argintărie, ca o bijuterie cu fel de fel de pietre! Comorile lumei aici se 'ntâlnesc, ca în casa unui om muncitor şi care e bine meritat de la lumea 'ntreagă. Ţară ciudată, mai presus decât altele, după cum Arta e mai presus de Natură, şi în care ţară Natura e prefăcută de vis, — îndreptată, înfrumuseţată, reînoită.

Să caute, să caute veşnic, să mărească neîncetat hotarele fericirei lor, aceşti alchimişti ai horticulturei! Să dea premii de mii şi zeci de mii de florini aceluia care va deslega ambiţioasele lor probleme! Eu mi-am găsit laleaua neagră şi dahlia-albastră!

Floare neasemuită, lalea regăsită, alegorică dahlie, nu-i aşa că acolo, în această frumoasă ţară atât de liniştită şi atât de plină de visuri, ar fi bine să trăeşti şi să 'nfloreşti? Nu te-ai simţi oare acolo ca înramată în analogiata, şi nu te-ai putea oare oglindi — cum zic misticii — în propria ta corespondenţă?

Visuri! veşnic visuri! şi cu cât sufletul e mai ambiţios şi mai delicat, cu atât visurile sunt mai greu de îndeplinit. Fiecare om are în el doza lui de opium natural, neîncetat produsă şi reînoită, — şi, de când ne naştem şi până când murim, câte ceasuri trăim pline de adevărată fericire, pline de doruri împlinite şi hotărîtoare? Vom trăi şi ne vom pierde oare vreodată în acest ţinut pe care l-a zugrăvit gândul meu, — acest ţinut care-ţi seamănă?

Aceste comori, aceste mobile, acest lux, această ordine, aceste parfumuri, aceste flori minunate, eşti tu. Şi tot tu eşti aceste mari fluvii şi aceste canaluri liniştite. Iar aceste corăbii uriaşe care alunecă pe ele, încărcate de bogăţii şi de pe care se 'nalţă cântecele monotone ale piloţilor sunt gândurile mele care dorm sau care se rostogolesc pe sânul tău. Tu le conduci cu dragoste către marea care e Infinitul, răsfrângând adâncimele cerului în oglinda sufletului tău curat; — şi când, ostenite de legănarea valurilor şi încărcate de bogăţiile Orientului, ele se întorc în portul natal, sunt tot gândurile mele încărcate de comori, care revin din Infinit la tine.

AL. T. STAMATIAD.

* * *

Charles Baudelaire

Pisicile

Indrăgostiţii veşnici şi învăţaţii cei
Inaintaţi în vârstă, iubesc deopotrivă
Pisicile cu vază şi gingaşe şi mândre,
Ca dânşii friguroase şi casnice ca ei.

Prietene ştiinţei şi voluptăţii vii,
Tăcerea ele cată şi groasnicu 'ntuneric.
Ereb le-ar fi luat pentru-ai săi cai funebri,
De-ar fi putut sclaviei să 'nchine-a lor mândrii.

Când stau îngândurate iau nobila ţinută
A sfinilor gigantici din depărtarea mută,
Ce par căzuţi deapururi în făr'de capăt vis.

Fecundele lor şale au scăpărări prea fine
Şi sfărmături de aur, ca fire de nisip,
Le înstelează mistic pupilele feline.

„Les Fleurs du Mal".

Trad. de Ion M. Gane.

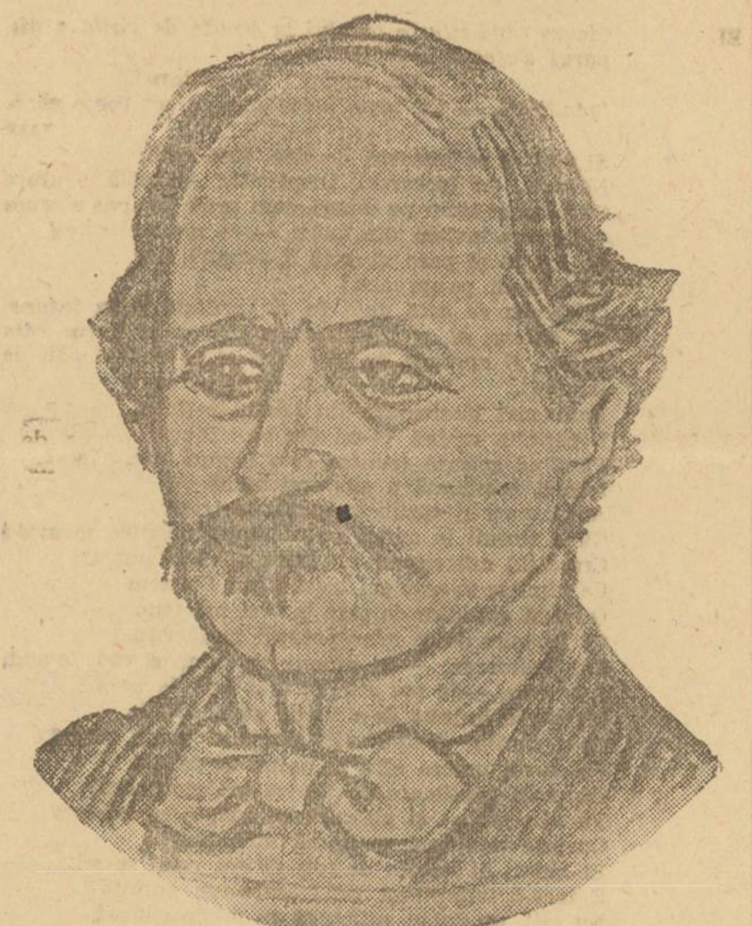


„FAVORITA"

sau cum şi-a bătut joc POETUL B. P. Haşdeu de ISTORICUL D. Bolintineanu cu ajutorul versurilor celui din urmă.

Acei cari cunosc pe ziaristul, pe poetul şi în parte pe istoricul B. P. Haşdeu, cu romantismul său puternic, şi-l închipuesc ca pe un sentimental, un entusiast şi deci ca o fire sociabilă, întrucât sentimentele şi entusiasmul se produc şi se manifestă în relaţiile cu oamenii. Totuşi, Haşdeu a fost un om curios: puţin sociabil, închis, ursuz, bănuitor, zeflemist, răutăcios chiar. Cu alte cuvinte un suflet rece în afară şi poate tocmai de aceea mai cald înlăuntru, în intimitatea familiei sale.

După ce şi-a pierdut pe unica sa fiică, pe divinizata Iulie, a dus un traiu adevărat de pustnic, în complectă izolare şi a murit în părăsire.



D. Bolintineanu

Dacă a făcut cândva un gest mai prietenos, dacă a spus un cuvânt mai cald despre cineva, atunci peste puţin a revenit cel puţin la indiferenţă, dacă nu la zeflemea sau răutate faţă de omul, pe care şi-l apropiase pentru o clipă de inima sa zăvorită.

Incepând cu însuşi Carol Vodă şi până la cel mai neînsemnaţi tineri, pe cari îi îngăduia la bătrâneţe să se apropie de sine, Haşdeu şi-a schimbat mereu atitudinele spre marea surprindre a celor, ce aşteptau dela el o linie de conduită dreaptă, fermă.

Naţionalist intransigent, fanatic, Haşdeu era firesc să admire la Bolintineanu d. e. dacă nu chiar talentul poetic, atunci cel puţin sentimentele sale naţionale-patriotice. Şi după cum am arătat ocazional în articolul meu **„Bolintineanu pe patul morţii"** (Adeverul Literar an. IV, No. 143) Haşdeu scoate un puternic ţipăt de durere la 1871, când Bolintineanu zăcea pe patul morţii, în mizerie şi părăsire.

Totuşi Haşdeu a avut şi faţă de acest poet favorit o altă atitudine, cu totul opusă.

Bolintineanu, se ştie, a făcut şi istorie, ce-i drept romantică, diletantică, dar destul de naţionalistă, ca să fie pe placul lui Haşdeu, dacă nu sub raport ştiinţific, atunci cel puţin sub raport politic.

Intre altele Bolintineanu a publicat şi o broşură privitoare la detronarea lui Cuza-Vodă, la 11 Februarie 1865.

Haşdeu a crezut-o probabil mai prejos de critică şi de aceea nu a învrednicit'o de un răspuns serios, critic, ci de o zeflemea în versuri. Şi nici nu ni-a dat silinţă directorul şi editorul faimosului „Aghiuţă" şi „Satyrul" de a compune versuri originale, ci a însăilat din versurile lui Bolintineanu o poemă burlescă, peticită, pentru a crea **„Favorita sau o noapte din 1866"**, în care îşi bate joc în mod crud de autorul-poet al „Istoriei lui 11 Februarie".

Nu cunoaştem o poezie la fel în acest gen în literatura română până la Heşdeu şi foarte puţine reuşite dela el încoace.

Intrucât genul acesta spiritual de acrobaţie literară era pe atunci (1869) necunoscut publicului român, Haşdeu se crede dator a da cuvenitele explicări.

Poesia „Favorita", precedată de explicările amintite s'a publicat fără semnătura autorului lor sub titlul „O curiositate" în ziarul „Traian" (anul 1869, No. 67). De notat este că versurile din Bolintineanu nu sunt alese în mod arbitrar, ci în strânsă legătură cu descrierea împrejurărilor detronărei lui Cuza şi cu scopul evident de a-şi bate joc de poetul, fostul ministru şi prieten al lui Cuza, care făcuse în broşura sa destăinuiri prea indiscrete despre Domnitor, căria-i slujise cu credinţă.

Reproducem în cele ce urmează poezia lui Hasdeu împreună cu prefaţa ei.

O CURIOZITATE

In literatra ancităţii şi a evului mediu exista un gen numit cento, ceeace însemnează latineşte „peticărie".

In secolul IV celebrul poet Ansiniu a compus o poemă burlească, lipind la un loc câte n vers, lat pe ici pe colea din operile lui Virgiliu şi tot atunci ştiu acelaş Virgiliu o femee, Proba Falcona, a cusut o Sfântă Scriptură, în care bună oară, Dumnezeu defindea (oprla! N. C.) lui Adam şi Evei de a mânca din arborele binelui şi al răului în următorul mod prin propriile cuvinte ale Eneide:

„Hac quicumgue sacros decerpserit arbore foetus,
Morte luet merita, nec me sententia vertit" (pe româneşte: „Oricine va culege fructele sfinte de pe acest arbore, îşi va ispăşi păcatul printr'o moarte meritată; nu-mi schimb vorba !")

In secolul nostru un francez numit Beuchot, a combinat tot astfel o carte foarte comică, apărută la Paris în 1814 sub titlul: „C. C. Tacit, historien de roi, de Madame, de Bonaparte, etc.".

Ei bine, de ce să nu facem şi noi „Istoria lui 11 Februarie" numai şi numai din versurile d-lui Bolinitineanu.

In orice caz, ea nu va fi mai puţin veridică, decât broşura d-sale în proză, ieşită mai deunăzi, la lumină sub acelaş titlu 1).

Iat-o dar, indicând cu scrupulozitate în note locul, de unde este exras fiecare pasagiu:

Favorita

sau o noapte din 1866, descrisă de D. Bolintineanu

I

Şi voi spune ţie
Dalbă istorie
Ce nime n'o ştie 2).

II

Noaptea, umbrelor crăiască,
Capul spre pământ pleca ;
Domnul ia pe-a sa mireasă :
Merge în Cămara sa 3).

III

— Frumoasă copilă ! Nu-ţi este în ştire
Cât eu te iubesc !
Dar eşti tu ferice de astă iubire,
O suflet ceresc ?
— Ferice ! Ferice ! Amanta-i răspunde,
Uşor rumenind ;
Şi'n mânile-i albe ea faţa-i ascunde
Şi tace gândind..... 4).

IV

Pe când se vesteşte noaptea jumătate,
In castel, în poartă, oare cine bate? 5)

V

— Cine a intrat
In al meu palat ? 6).

VI

Da iată, mări, iată că un ostaş s'arată :
De pulbere şi vânturi i-e faţa sărutată. 7).

VII

Voi, daţi plăcerilor!
Daţi desfrânărilor ! 8)

VIII

Tremură acuma!... neagra răzbunare
Chiar în astă noapte se va arăta !...
Fraţii mei de arme stau în aşteptare :
Trebui a pleca ! 9)

IX

Pe un drum de piatră, Domnul îşi răped,
Sprintenu-i fugar;

Dup' un vârf de stâncă draga lui îl vede
Lăcrămând amar.... 10)

X

Fulgerul scântee, tunetul bubue,
Calul său cade ;
Demonii râseră.... o, ce de hohote !
Omul jos şade.... 11)

XI

Lăute, cimpoae în aer răsună,
Iar lumea pe poduri din ce'n ce s'adună .12)

XI

Fraţilor, sculaţi cu toţi,
Să scăpăm ţara de hoţi!... 13)

XIII

De ce, o ! copilă cu păr gălbior,
Când toţi bucuriei dau inima lor,
Tu numai pleci capul şi în suvenire
Deştepţi cu durere o dulce gândire ? 14)

XIV

— Mâna mea, l-a lui plecare
Calu-i i-a 'nfrânat
Şi'ntr'o dulce sărutare
Inima mi-a dat !

Astfel cântă Mărioara
Dup' al ei iubit
Şi pe faţă-i lăcrămioara
Dulce a 'nflorit ! 15)

XV

Iat-o istorie,
Ce nime n'o ştie !.... 16)

Cu toate că, după cum am spus, poesia a apărut fără semnătura lui Haşdeu, dânsa nu-i poate aparţine decât lui întrucât pe lângă că era directorul gazetei, în care s'a publicat, şi ca fond şi ca formă, şi mai cu seamă ca intenţie poartă pecetea spiritului zeflemist al lui Haşdeu.

LIVIU MARIAN

1) „11 Februarie sau istoria de trei ani, precedată de domnii regulamentari", apărută la 1869 (N. a.)
2) Fluturelul.
3) Dochia.
4) Ghilfar.
5) Mama lui Ştefan cel mare.
6) Străinul.
7) Benchetul.
8) Benchetul.
9) Ginefidan.
10) Domnul de rouă.
11) Fermecătoarea.
12) Luarea Nicopolei.
13) Pandurul.
14) Luarea Nicopolei.
15) Mărioara.
16) Fluturelul.

* * *

Drumul mântuirii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Visătorului reformator

Pe câte-va dintre acoperişurile mai semeţe, apusul aşterne un covor de purpură pe mătasa căruia se tolăneşte obosit soarele.

In *„Cornul caprii"* s'a încrustat lacrima de aur a luceafărului, un înger înăpădit de zîmbete. Câte-va petece de zăpadă, străpunse de sideful mugurilor, se distramă într'o lenevie de crepusc.

Din culcuşul lor, adie mirodenia înduioşătoare a reîntinerirei, amintind tragedia violetei înmormântată într'un caet. Dintr'acolo se abate o lume nouă, plămădită din învălmăşeala sensaţiilor apuse, din marea de stele a cerului, din tufişele liliecilor albi, din gherlandele de trandafiri ale revărsatului. Mai departe, în fund, unde-va, din concavitatea stalactitelor unui policandru marţial, care învăpăiază un pom de Crăciun şi îţi înjoseşte hidos umila intrare în mai umila ta cămară de visuri cu ochi deschişi, cu luceferii reflexelor de onix, împrăştiind o spuză de franjuri, peste goliciunea pungii ca şi peste belşugul fantesiei tale, am luat cu mine, în suflet, o frântură de rază, am călit-o la flacăra unui far obraznic, înfipt în pântecul unui Cadillac obez, oprit, din întâmplare, pentru amuzamentul ironiei, tot în umila ta portiţă, — fără porţi, — pentru a huli şi el, în rînjetul lui de foc, prosternarea odăiţii şi a turbura cu para lui de gheenă ambulantă, baccilii muşuroiului de gunoi încins sub carborator, şi peste care vomită cu voluptate îmbogăţitul din maşină, lovit de gastralgia condimentelor, tot din întâmplare, tot pentru capriciul ironiei şi, curios, tot lângă uluca ta de schimnic ; — şi cu ea, cu raza cea frântă, mai pe dibuite, mai cu îndemnul chiriaşilor mulţi şi goi, alarmaţi de neobrăzarea trompetei, am dat de prispa chilioarei tale, necăjită şi îngândurată. Aci, mi-am aşezat îndurerat o mână pe inimă şi am trimis pe baba care mă călăuzise până în dreptul tău, la locul ei, în mucegaiul bordeelor din fund, în vreme ce, raza din policandrul cel semeţ, amar păcălită de promiscuitatea curţii, s'a furişat grăbită, în ascunzătoarea ei de văpăi din crăcile lampadarului focos, lăsându-mă înlemnit, lângă uscioara cutiuţei tale de corespondentă, desnădăjduit dată de părete :

„Visătorul". Atât! Aci stă visătorul? La dreptul vorbind, pe mine mă întrebam, căci bătrâna călăuză fugise îngrozită de răgetele esofagului miliardarului din poartă.

— Da, aci stă visătorul, a răspuns ecoul.

Şi iar mi-am holbat privirile năucite în cutiuţa ta de corespondenţă, solitară, plouată, goală la vremea aceia, pătând pervazul cu micul ei crater, în care se aruncă zilnic, stihuri şi năzuinţi, injurii şi laude, chimere şi nădejdii.

Visătorul ! Atât? Nici o *„diplomă"* dedesupt, nici o prezidenţie, nici o panglicuţă a vreunui ordin, nici un *„fost"*, şi nici un alt *„fost"*, *„fost"* şi nici iar un alt *„fost"*, *„fost"*, *„fost"*? Şi nici măcar o floare, fie chiar cu zîmbetul minciunii în caliciul ei, în fereastra ta, nici un copac în uşa ta, care să-ţi răcorească gândul, nici un jghiab cel puţin, în zidul tău, al cărui strop îngândurat să-ţi plângă monoton, decepţia şi tirania — *„preludiul stropului de apă pe care la scris Choppin aşteptând pe Georges Sand"* — nici.....

Nimic ?

Am apăsat clanţa. Nimeni nu s'a sinchisit înăuntru. In fereastră a fulgerat zîmbetul luceafărului, îndurerat şi el de scăpătăciunea ta, apoi sticla ei s'a întunecat, clanţa a tăcut, s'a potolit şi greerul de după sobă, plictisit că nu te mai întorci la el.

Am lipit ca un hoţ, urechea de uşă.

— ! ! !

Nici măcar sinfonia îngândurată a unui... suspin nu venea din cutia păreţilor tăi; şi nici cel puţin al refrenului dorurilor tale, sleite de tencuiala lor, care desigur trebue să fie afumată. Un cavou, al fiorilor năzuinţei şi al înfrângerei sperantelor, gol şi el, fără mortul lui !

Unde erai, cine te momea ? Te smulsese-şi coşmarului năzuinţelor, purtându-ţi avântul prin noroiul desertăciunei, pentru ca să te reîntorci cu momeala ei în suflet, şi, vrăjit de focul ei, să ne-o dai plocon învăţăturii, pe hârtia solitară pe care te amăgeşti, amăgindu-ne !

Şi iar am aplecat hoţeşte urechea, pe uşa chilioarei tale.

Murise şi suspinul...

Simţeam în schimb, intuitiv, răceala cenuşei focurilor altor erni, din sobiţa ta mâhnită, pe care mi-o închipuiam scălămbaiată, alcătuind bizar, în asimetria ei înduioşătoare, un umil dar sarcastic semn de întrebare. Mai simţeam încă răcoarea aşternuturilor tale vitrege, înfierbântate o vreme din noapte, de spasmurile frigurilor inspirate; şi mai vedeam tavanul scund şi ademenitor de visuri cu ochi deschişi, pe scorojeala căruia, îţi citeşti în fie-care seară, poema copilăriei şi romanul dezamăgirei !

Şi într'o vreme, raza din policandrul castelului din dreptul porţii tale, s'a mai abătut pe la pragul tău, a fulgerat o clipă pe sticla ferestrii, apropiindu-mă de ea, şi trimiţând văpaia ei în încăperea vicleimului tău.

„Visătorul" !

Ş'apoi, s'a înfipt din nou în policandrul ei, a mai suspinat o vreme, pe oglinzile cristalului şi în urmă a apus, înmormântând salonul, şi ponosind mai profund păreţii chilioarei tale.

Cutioara de corespondenţă nu se mai zărea, dar baba care mă oprise cu bastonul ei, în pragul tău, întărise că acolo ţi-e sălaşul dorului şi al decepţiei!

Şi i-ar m'am uitat hoţeşte pe fereastră. Zîmbetul luceafărului, gelos pe fulgerile din policandru, 'mi-a arătat şi o masă în căsuţa ta — „celebra masă de brad" — pe şipcile căreia, îşi înghesuiau întâetatea, *„nişte"* cărţi cari nu semănau cu ale cartoforilor, fără regi şi poleială, dar cari, păstrau, hrăpăreşte, în mucegaiul lor, toată vrerea omenirii şi doctrina rostului ei pe lume. Atât şi nimic mai mult.

Şi cutia din pervaz suspina:

— „Aci stă visătorul!

* * *

Şi de acolo oare vrei să regenerezi norodul Impărăţiei Sodomei de apoi şi să extirpi caverna pământului rătăcit? Cu cinstea numai, cu lumina numai şi cu sărăcia, nu numai te încumeţi să cutremuri din ţîţîni, temelia aşezământului cel *„NOU"* şi să aprinzi căpriorii bolţii cancerului şi a molimei necuprinsului? Dar care este chezăşia dreptului şi crezării tale, nesocotit apostol al umilinţii şi al omeniei, tu care întrezăreşti, în ogorul ăsta al nemerniciei, al trândăviei şi al furtişagului, să ne treci, drept bube dulci brânca şi fierea, drept zmântână? Ce fel este tava pe care vrei să aduci calamnicului pungăşiei şi orfelinatului dreptăţii, ploconul regenerării şi al gloriei de apoi? Ce fel îţi este balanţa, cu care te încumeţi să momeşti rătăcirea, pentru a ne da splendoarea adevărului, strălucirea iubirei şi apoteoza logicei?

Vai ţie sărman propovăduitor în pustiu! Dar tu, biet lăstar al refacerii, nu ai nici o tavă şi nici cântar! Cu ce scule dar te cobori în gloata pestilenţializată de minciună, de josnicie şi de voluptăţi hibride? Numai cu gândul, cu avântul şi cu slova? Cu bieţi colţişori ăştia cari nu sînt nici măcar incisivi, vrei să faci din perversiune patriarhat, dintr'un faun un Adonis şi dintr'un analfabet, un Rabindranath? Şi totuşi, nu te-au strivit încă până acum? Te admir până la delir supreb discipol al încumetării şi îmi prostern umil, pe pragul tău, pe care şezi, zi cu zi îngândurarea ta potolită toată nedumerirea extazului meu!

De acolo din iatacul tău golaş, fără pom de Crăciun, fără franjuri de lumini, fără bibelouri *„celebre"* dobândite pe o graţie, pe un zâmbet sau pe un desfrâu, te iveşti, nesocotit *reformator*, cu o bârnă agasantă în ochiul slăvitului imperiu, strecurându-te apoi, ca un cleptoman nesătul, aci la noi, *„în lume"*, în puşcăria asta galonată, aşezându-te chezaş nebuniei ei şi minţind-o cu parabolele tale şi la a cărei desmeticire, nu va ajunge nici când, copil duşman şi din răsneam.

Ei şi revanşa, în cazul biruinţii tale pe *„drumul mântuirii"*?

O cruce şi o Golgotă.

Şi tu nu eşti un Krist.

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Decor dobrogean

Sub cer pustiu

Sub cerul palid al Dobrogii,
din vârful unui minaret,
cu-accente stranii de regret,
vibrează rugăciunea hogii...

Un cântec trist şi răguşit —
un piâns ce'l tremură ologii
la corturi, seara'nasfinţit,
sub cerul palid al Dobrogii.

Cu ochii 'n umbră de cărbune
un credincios păşeşte 'ncet
şi murmură o rugăciune
în ritmul unui vechi verset.
Apoi cu ochii spre pământ
îş frânge gârbovul schelet...

Sub cerul palid al Dobrogii
sfârşi de mult cântarea hogii,
iar vârful unui minaret
de-asupra caselor pustii
înfipt în nori, e un stilet
pătat de razele târzii.

LIVIU OPRIŞ.



"Visul unui amurg de iubire"

Poem dramatic după H. BATAILLE

de D. NANU

UMBRA *(venind în vârful picioarelor).*
Pentr'o femeie fină
Ce-odae! Biet prieten... eram încredinţată...
Să vezi ce-albastru Doamne, ce-albastru! Cum e cerul
Nu; n'o să-ţi placă patul... nu ştie ea misterul,
Parfumul ce te'nvinge... Al ei, parfum de nuferi...
Prea tare, — ameţeala te-apucă... N'o să-l suferi...
Fugi, fugi, odaia asta-i decepţie întreagă...
EL *(repede întorcându-se spre ea şi îmbrăţişând-o cu o mică scânteere de necaz în privire).*
Şi-apoi, odaia n'are nici o însemnătate...
Tu numai eşti decorul, unica voluptate
Micuţa mea comoară...
EA Porecla ta mi-e dragă...
„Micuţa ta comoară!" E-întâia alintare...
Dar n'a fost pentru mine găsită mi se pare...
EL Iar!
EA Ei i-ai spus aceasta întâiu... Te pricepeai
Ca s'o alinţi cu vorbe ce inima ating.
Vă alintaţi voi oare?
UMBRA *(c'un deget pe buze face un sst! semnificativ).*
Te-opreşte, o iubită!
Henri, Henri, respectă pe scumpii noştri morţi.
EL *(după o sforţare).* — Vorbeam?
EA De voi.
EL O! multe în amintiri se sting!
Din alintări, ştii care 'n iubire-i potrivită?
E-aceea ce'n deobşte copiilor o dai.
EA Şi care anume?
EL Care?
UMBRA Tăcere!
EA De ce stai
Pe gânduri? *(deodată ca sub impulsul unei inspiraţiuni)*
A! desigur că ai asupra ta.
EL Ce?
EA O scrisoare poate, din parte-i, — nu zi ba!
EL Poate că da.
EA Arată!
(El trage sfios un mic portfeuille din buzunar caută, şi-i întinde o scrisoare).
UMBRA O! Cum mă profanezi!
Şi mâna ta o clipă nu tremurat-a? Vezi...
Acuma ea citeşte, scump suflet... dragul meu...
Atâtea vorbe scrise, doar pentru dorul tău...
Scrisorile trecute păzeşte-le, se pierd!
EA *(citind).* — Puţin cam vorbăreaţă...
UMBRA Căeşte-te mai iute!
Imi risipeşti comoara cu care te desmierd...
EL *(scuzându-se şi stând cu mâna întinsă, ca să-şi ia înapoi scrisoarea).*
Sunt alintări de vorbe, — amorul are sute!
EA Un murmur e viaţa...
EL Şi vai de acela care
Nu ştie să le-asculte!
UMBRA *(ironică).* — Urechea ei, — e tare..
EA Ţii mult la-aceste moaşte, de vreme ce porţi una
In buzunarul cela?
EL N'o port în totdeauna
A fost o... întâmplare...
EA Nu le iubeşti de loc?
EL De loc!
EA Mă prind, scrisoarea tu n'ai svârli-o 'n foc!
EL Priveşte...
(Aprinde un chibrit de pe masă, şi-l apropie de scrisoare. Umbra pe furiş se pleacă şi suflă. Flacăra se stinge).
EA *(surâzând)* — Nu eşti martor destul de elocvent,
Sărmanul meu prieten...
EL A stins-o un curent
EA Sau mâna-ţi tremurândă... în fine ce ne pasă.
Dar jocul ăsta nu e frumos, nu-mi place, lasă!
Pune-ţi la loc scrisoarea...
(Ea îi întinde cu gravitate scrisoarea).
UMBRA *(pe când el îşi pune încet scrisoarea în portfeuille*
Acum scăpaşi uşor...
Dar nu te mai încrede în ea, pe viitor.
E generoasă... însă ea nu bagă de seamă
Că lampa, dând pe faţă lăuntrica ta dramă,
Te supără de-o clipă încoa... cred c'am ghicit.
Ea trebuie să fie d'un egoism cumplit,
Eu te-am făcut să suferi, ce-i drept; să simţi că mori, —
Dar duioşii alese avut-am uneori,
Pe care nu le are ea... Eu în locul său
Aş pune abatjourul...
EA Lumina-ţi face rău *(ea pune abatj.)*
UMBRA Ah! nu aveam dreptate...
EL Iţi mulţumesc.
UMBRA Veghează!
E bună azi... şi totuş e semn că va fi rea.
EA *(surâzând de aerul său supus, şi aşezându-se la masă).*
Vezi tu? Abia acuma ceva mă luminează...
Te înţeleg... Ştiu bine ce inima ta vrea.
Eu cred că voiu fi bună... Chiar de folos ţi-oi fi;
Asemeni unei mame aş vrea a te iubi,
Având fireşte'n suflet şi-o leacă de incest..
Mâhnirea 'n totdeauna e 'n trup... E poate-un rest
Din vechea bucurie a unei mari plăceri,
Ce-aprinde în noi dorinţa de foste mângâieri;
Ascultă-mă poete; — vrei să-ţi vorbesc ca voi?
Mâhnirea, e-o grădină pe vremuri de altoi.
Despicătura'n coaje e crudă, sigur doare,
Dar pui ceva acolo; frumseţea viitoare!
E alta, şi nu are cu cea de azi pereche.
Un nou amor se naşte mai viu, — din rana veche.
Aşteaptă; uite-mi pare, că mă'nţelegi de acum.
Intâia oră-alături pornim pe-acelaş drum,
Şi numai de-adineauri... Din ochii tăi văd bine
Ca umbra te apropii, vii tot mai blând spre mine
Puţină vreme încă... O zi, sau cel mult două
Şi tu, vei prinde mâna ce ţi s'a întins sfios...
(de asupra mesei mâinile se întind... Umbra dă o sfârlă în buchetul de flori... Florile se scutură pe mânile lor. Tăcerea are o palpitaţie ca o inimă).
EA Ah! uite! trandafirul petalele îşi plouă...
Văzuşi?
EL Când trandafirii se scutură pe jos
Pe mese... ce frumoasă privelişte! *(ia un pumn de petale)*
Ziceai?
EA Ne-am întrerupt, când clipa era mai dulce, vai!
Rupi farmecul vorbirei... dar e şi vina ta
Ai tresărit!
EL De acuma, n'am să mai fac aşa,
Sunt tulburat, ce-i dreptul, pentr'un nimic tresar.
(Maşinaliceşte, el şi-a umplut mâinil cu petale, şi acum nervos, vorbind, mestecă o petală).
UMBRA Hai, gustă floarea asta, — şi vezi ce gust amar...
E parcă voluptatea ce-ţi scapă... E minciuna
Ce vrei să-ţi pară dulce! De geaba. Trandafirii
Sunt otrăviţi de mine şi pentru totdeauna!
(El aruncă floarea)
EA *(se ridică).*
Cu ochii tăi aiurea, eşti un nesuferit!
EL Ce te-apucă acuma?
EA Nu-i aer... e strâmtoare...
Prea multe flori, căldură... mă 'nnec... am ameţit
EL Din pricina lor oare?
EA Nu ştiu, mă simt urâtă
EL Eu tocmai dinpotrivă, te văd încântătoare
Priveşte-te 'n oglindă... te uită bine câtă
Mândreţe *(ia o oglindă de mână de pe masă)*
UMBRA Aburit-am cu calda-mi respirare
Oglinzile... *(întinde Mariei oglinda)*
EA *(ştergând oglinda de aburire)*
Ei bine dar sunt îngrozitoare;
(Respinge oglinda cu un suspin de nerăbdare, şi se îndreaptă spre colonete la pian)
Dar muzica, îţi place? Eşti muzicant poete?
EL Puţin.
EA Cunoşti ce-i asta? *(ea pianotează în picioare*
EL Intr'un sfârşit de vară
Prin August auzit-am ăst cântec într'o seară
La Casino
EA Boema; ţi-o cânt pe note 'ncete...
(s'aşează şi cântă)
UMBRA *(se furişează lângă dânsul)*
Adu-ţi aminte bine... ascultă... suntem noi
La mare... Plaja... valuri albastre... e 'n amurg.
Se plimbă pe terase mulţimea ca un roi,
Nimicuri fericite în aste note curg!...
(Viori depărtate parcă reatacă valsul, pe când pianul continuă).
E fericirea noastră, şi a noastră despărţire...
Beţia sărutărei, întreaga-ne iubire.
Tot ce am lăsat în urmă mai tânăr şi mai sfânt
Din floarea tinereţii... petale pe pământ...
Povestea-amândurora, ascult-o... s'a sfârşit!...
Cu aceleaşi valuri alţii vor lua-o 'n infinit,
Pe aceleaşi largi terase, pe aceleaşi nopţi senine
Cu-acelaş cânt nostalgic plângând pe violine,
O să re'nvie umbra iubirei ce-a sburat...
In noi... muri povestea... nu, n'o să mai revie!
Găseşte-mă 'n vibrarea din astă melodie
Şi plângi cu-a ta iubire, de gâtu-mi aninat...
EA *(continuând cântecul)*
Imi pare... acest cântec s'aseamănă...
EL *(cu lacrămile în ochi, aiurit)*
Oh... mult!
EA *(întrerupându-se brusc şi lăsând capacul pianului)*
Ei, hotărât, dar ce ai de o vreme? Nu eşti b...
Aş zice că un geniu rău, şade lângă tine...
N'ai zis măcar o vorbă pe care s'o ascult
Fără să mor de ciudă...
EL Dar...
EA Iaca, ia un ceai
Şi taci! Fă bunătate să nu-mi mai spui ce ai.
(In culmea enervărei stăpânite, se trânteşte pe un morman de perne, cu spatele către dânsul)
EL *(după o şovăire aproape răutăcioasă)*
Supus... eu totdeauna am căutat să fiu...
(Mergând la măsuţa de ceai, fredonează aria Boema. In aer trece o ultimă adiere de viori. El îşi prepară ceaiul liniştit).
UMBRA *(l-a urmat pas cu pas).*
Ah, iată-acum şi ceaiul... O! ceaiul auriu
De atâtea ori în ceaşcă, ţii minte? l'am turnat
Cu degetele-mi fine, şezând târziu la sfat.
Dă-mi voe şi acuma ca'n vremi, prieteneşte,
Să ţi-l răstorn în ceaşcă... e caldă şi-abureşte...
O! ceaiul de-aur, — mie mai palid îmi plăcea, —
Il beam afar'la umbra masivilor grădinii.
Tu îl sorbeai în tihnă, servit de mâna mea.
Cum mă iubiai! Oh, lasă — iluzie-a luminii
S'ating de-atale buze, cum aş atinge-o floare.
Mânuţa sărutată duios odinioară...
(Ea îl atinge cu mâna uşor pe buze... Pe urmă se depărtează cu ceaşca în mână)
EA *(împungând ace în perină, ironică)*
Ce farmec! Ce burgheză intimitate acu!
Pantofii, ceaiul, crema, şi focu'n sobă...
EL *(Venind spre ea şi întinzând ceaşca)*
Nu?
EA *(izbind cu tactul piciorului un taburet)*
Şi'n timp ce ora trece...
UMBRA Te scot eu din impas.
EL *(ei)*
O! Am destulă vreme...
(ea îşi înmoae buzele în ceaşcă)
UMBRA *(merge în fund la un ceasornic)*
Ia uită-te la ceas,
L'a dat 'napoi c'o oră... Dar eu, cu mortu-mi deget,
Fantomă ce pe oameni pândesc fără de preget,
(Ea avansează arătătoarele)
Imping 'nainte vremea.
Acum îmi mulţumeşte!
Cum vezi, te-ajut în toate.
EA *(punând ceaşca pe masă, cu nerăbdare)*
Şi amicul meu soseşte
La unsprezece...
(Pendula începe să sune. Ea întoarce capul la ceas şi dă un ţipăt)
Ce e asta? Curată nebunie!
EA *(constatând că acul a trecut ceasul)*
E unsprezece-acuma?
EL Nu!
Da! şi trei minute!
EL Atunci — fără'ndoială pendula merge iute.
Şi mie-abia îmi pare, că te-am văzut. Dar ţie?
EL *(vag, gânditor)*
Nu ştiu câte odată, nici pentru ce, nici cum
Pendulele, mai iute grăbesc al vremii drum,
Sau parcă 'ntârziază...
EA *(în culmea necazului)*
Iţi foarte mulţumesc...
EL Ce ai?
EA *(cu vioiciune)*
Am! Uite ora! prietenul soseşte
Şi întâlnirea noastră s'a isprăvit prosteşte
Aproape, mai nimica nu ne-am vorbit... găsesc,
Că risipit-am timpul cu lucruri de prisos
Şi-am fi putut prea bine s'o trecem mai frumos.
Oh, ce stupidă seară! Să crăp de ciudă 'mi vine!
Ah, iartă-mă.
(izbucneşte în plâns)
EL Cum? lacrămi? Dar ce-ţi pasă că ora,
Trecut-a ori mai grabnic, ori mai încet? Dar bine...
Mario, eşti nebună! Suntem în aurora
Iubirii. Oh nu plânge!... Nu simţi tu când îţi spun,
Că lângă tine mintea mi-o pierd? Te vreau, nebun.
Da, ăsta-i adevărul, şi cum nu l'ai ghicit
Sbucnind printre cuvinte.
(El întoarce capul)
EA *(în lacrimi)*
E drept ce spui? Păcat
Că nu mai cred!
EL Dar bine, se simte lămurit
Când vrei să spui un lucru ce nu-i adevărat.
Nu, nu! — A ta iubire îmi este mântuirea
Căci ochii săi sunt cerul curat, nemărginirea..
UMBRA Aşa e, dar într'însul tu ai pierdut credinţa...
Mai gol rămâne cerul când trece suferinţa
De-a fi crezut odată 'n el!
EA Hai, mă sărută
Şi taci; va trece astfel, de sine-a mea durere
(Tocmai când el vrea să sărute femeia, figura nălucei se înclină spre gura lui. El o depărtează cu braţul)
UMBRA Pe mine 'ntâi!
EA Ei bine, dece c'o teamă mută
Respingi cu mâna par'că, o umbră nevăzută,
In clipa sărutărei?
EL *(îngenuchind înaintea ei, protestând)*
O, Doamne, ce părere
Vream tocmai părul de-aur să-ţi mângâi fir cu fir
(privindu-l)
Minune! Ard de dorul să-l beau, şi să-l respir...
Să-l las desprins în unde pe-ovalul tău obraz...
EA *(cu o mişcare sprintenă îşi despleteşte părul)*
Hai, prinde-l.
EL Am comoara.
EA Iubite!
(El îi sărută pletele, cum ar bea apa din pumni)
UMBRA Bea'n extaz
A dragostei nădejde! Ea din parfum răsare!
EL Ah! gura ta, surâde?
(o sărută)
Dă-mi înc'o sărutare
(o sărută)
Tu singură mi-eşti dragă!
EA Eu numai?
EL Dar nu simţi?
UMBRA Când te gândeşti că dânsa nu simte, că tu minţi,
Că sărutându-i părul şi gâtul, — cât îi vrea,
Tu n'o săruţi pe dânsa, ci tot năluca mea!
Căci buza ta, bea însăşi a visului meu rouă.
A! visul meu trăeşte aci, între 'amândouă
Străvezi a mea icoană prin păru-i resfirat,
Priveşte-mi bine chipul prin pletele-i, — priveşte.
(Umbra îndărătul canapelei, şi aproape obraz lângă obraz cu femeia, ridică şi amestecă pletele ei cu ale femeii. Părul umbrei e înflăcărat de raze).
Sunt tot ca ea frumoasă? ce taci? eşti sulburat
O! sunt mult mai frumoasă ca ea, — mărturiseşte!
Ce'ncântător stăm astfel! Ca două flori tăiate
Ţii capetele noastre, doi trandafiri, doi crini.
Alăturea de pieptu-ţi cu braţe 'mpreunate
Ne scânteiază ochii ca roua sub lumini...
Vezi? Ea-şi închipueşte că te-ai posomorât
Că fugi de sărutarea-i; şi tu nu faci de cât
Alunecând obrazul pe lângă a ei ureche,
Să-mi cauţi sărutarea şi dragostea ta veche.
Sărută-mă, ia-mi gura, — e farmecul sălbatic
Fiorul nemuririi ce te-a orbit estatic,
Hai! strânge-ne ca 'n cleşte, ea'n mine, eu în ea
Şi care e mai vie din două, vei vedea!
Eu sunt, căci viaţa are din gustul morţii doară
Ceva etern, — dar totuşi cu ea, nu se măsoară!...
Din amândouă, iacă, mai tare sunt tot eu...
Cu toată desnădejdea, sărută-mă mereu.
Sorbi încă'n amintire apusa desmierdare
Ce te 'ncălzeşte, — rază de amurg din depărtare!
A mea e frăgezimea de fruct muşcat în dinţi.
Zi: „te iubesc Mario, eşti dragostea mea vie"!
Dar să nu uiţi o clipă că sunt aci, — că minţi!
(Ea îl domină ca o flacără. In acest moment, pe când cei doi amanţi se îmbrăţişează, într'un murmur de suspine şi şoapte, perdeaua porţii de intrare s'a mişcat. Se presimte că o mână a dat-o la o parte şi paşi uşori s'au auzit)
E cineva afară! Amantul! o să vie...
Ce aştepţi? — Gândesc ce este! Rămâi cu dinadinsul
Să nu te mişti de acolo... In desnădejdea ta
De-a reînvia o clipă iubirea, vrei ca dânsul
Să'nceapă catastrofa! Zadarnică dorinţă
Copile! Omu-acela sdrobit de suferinţă
Şi gata 'n tot minutul să-şi scape-avutul lui
E-alăturea şi-i palid... Abia, abia respiră...
De ce, când prins de sbucium, bănuitor deliră,
Când inima svâcneşte de o batere nebună,
Stă pironit acolo? E pentrucă mă vede
...emeia mă ghiceşte. El „vede", ceva-i spune
Că sunt aci, — si-atuncea mai liniştit se'ncrede.
Deşartă nebunie s'aştepţi!... E timpul, — pleacă!
(Cu un gest, Umbra are puterea să despartă cele două capete apropiate ale amanţilor. Se aude un nou sgomot uşor în galerie)
EA *(tresare)*
Ah! cineva, — ia seama.
(Ea ridică în grabă părul despletit, şi intră repede în camera ei, la stânga. Trecând stinge electricitatea. Camera rămâne în umbră, luminată numai de o lampă de masă. Tăcere. Năluca mai distinctă, albă în mijlocul întunericului, se şterge în întuneric. El rămâne în picioare lângă lampă, şi se uită întrebător împrejuru-i. După câteva secunde, perdelele din fund se desfac. Celat, — amantul — intră)

SCENA II

El. Celalt

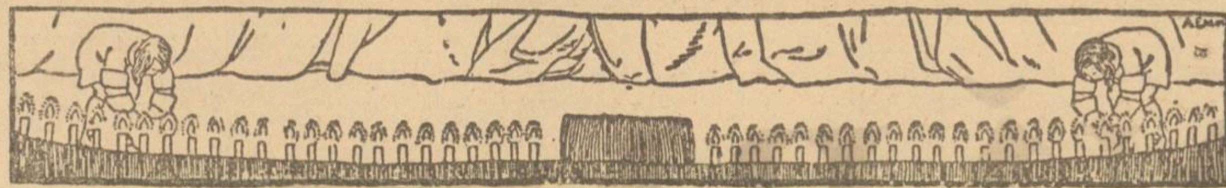
CELALT A! Dumneata aci?
Dar cum? Prin ce 'ntâmplare? Afară numai dacă
N'am fost vestit la vreme...
EL M'a invitat Mary,
CELALT Mary?
EL De dimineaţă îmi scrie un cuvânt
Să viu în astă seară la ceai...
CELALT Sunt încântat,
Mă rog, stăpâna casei e-aice?
EL A intrat
Alăturea; îmi pare să dea porunci.
CELALT Da ştiu...
Mă iartă-atunci, că tocmai la vreme, nu prea viu;
V'am întrerupt vorbirea; dar trebuia în grabă
Să spun ceva Mariei.
EL Poftim.
CELALT Şi acuma ţiu
Să cred, că facem parte, din oameni, de treabă,
Ca să-şi vorbească 'n pace, pe larg, cuprinzător,
De lucruri, pentru care nu-i timpu-acum; apoi
Când vom fi singuri......
EL Iată, — nu suntem amândoi!
CELALT Nu, nu-mi convine-acuma.
EL *(stăruind).* N'ar fi mai bun alt ceas!
CELALT Nu pot, regret. Dă-mi voe să plec, şi să te las
(ironic). — Tot singur astă seară...
(Se îndreaptă în fund spre cameră, şi intră. Se vădă prin uşa întredeschisă lumini aprinse. Se închide pe dinăuntru).

SCENA III

El. Umbra

EL *(acum când silueta omului în ţinuta de visită a dispărut s'aşează uşurat).*
„Tot singur". Ce sfidare!
(gânditor). — Cu toate astea nimeni nu poate să te vază
Şi nici să se izbească de tine, fină rază,
Nălucă... *(se întoarce).* Dispărută? Ah, câtă uşurare
Să nu mai simţi pe umeri, cum greu, te-apas-o cruce
— Năluca înviată din morţi, — ce n'o poţi duce!...
Ce linişte şi pace să poţi fi singur! Dar
Ce flutură pe-aproape?
(Viziunea de astă dată în singurătate şi în întuneric, începe să strălucească misterios şi puţin câte puţin... E aproape de fereastră şi în cadrul băii de lumină). Ah! iarăş a venit
Fantasmă blestemată din tristul infinit!
Nebănuită umbră ce-mi dai ocol tăcut,
Pândind geloasă fruntea ce'n friguri te-a născut,
Icoană minunată a singurei iubite
Auzul meu şi văzul, în spaţiu te trimite!
Gând ţintuit în suflet ce-mi umpli noaptea moartă!
Crescând misterioasă de peste-a vieţii poartă
Ce uimitor te-asemeni trecutului! Blestem
O tristă amintire de care 'n veci mă tem.
Ce ispăşire dulce m'ar pedepsi mai crud,
Când nimenea, — eu numai, te simt, te văd, te-aud!
Să vreau, — te pot atinge; atât eşti de aevea,
O! stafie hrănită de-a vieţii mele seve!
Te-oi întâlni de-apururi? Aşa mi-i poate scris?
Vedea-voi umbra albă şi haina ta de vis,
Ca ceaţa plutitoare pe tot ce mă'nconjoară?
Tu ai sosit, — şi glasu-ţi, cu şoapte ce 'nfioară
Cuvinte veninoase în inimă mi-a pus!
Ei bine... fii iertată de tot, de tot ce-ai spus!
E încă-o fericire să zici: „mi-aduc aminte!"
Nu eşti, un dublu suflet, ce ea mi te-a lăsat,
Drept veghe, — când pe drumu-i s'a dus tot înainte!
Nălucă-a formei sale, ne 'nchipuit secret
Ce vorbe adineauri suflatu-mi-ai încet,
Cu recea, ne'nţeleasă, şi mândra-ţi ironie!
Ar trebui, cu sete, adânc să te urăsc
De când îngenunchiat-ai un suflet numai ţie!
Cu toate astea — nu pot, — zadarnic; te iubesc...
Micuţa mea iubită... Te-ai reîntors dar, iară...
Cum semeni de minune cu ea, în astă seară!
Ce stranii îţi sunt ochii... Mai palidă îmi pari
Mai dulce, când din clipa de dragoste răsari...
Acuma suntem singuri... O! prinde iarăş viaţă,
— S'a dus, s'a dus femeia, e dus şi-al ei tovarăş,
Vorbeşte-mi dulce 'n şoapte, ca adineauri, iarăş...
Să stăm ca doi prieteni, de vorbă, faţă 'n faţă,
In camera aceasta unde'n sfârşit respir...
Oh! ce ne pasă nouă de ei? Să tacă dar!
Şi fiindcă din miresme de flori de trandafir,
Din perini, din parfumul acesta de buduar,
Te'nalţi, — ascultă-mi ruga şi chinu-mi linişteşte.
Nu fii în astă seară venită în zadar.
O! plânge-mă,—sunt robul tău sfărâmat,—priveşte
Mă plângi? aşa i? Vai celui ce-şi supravieţuieşte!
E'ngrozitor în golul tău propriu a privi!
Din pricina ta numai — eu nu mai pot iubi!
Mângâe-mă, fii bună, şi-om fi iar amândoi.
Când ea vorbia, — zadarnic; sta sufletu-mi închis,
Biruitoare crudă! în inima-mi sfâşiată.
Cu mâinile-amândouă tu sapi un larg abis,
Şi'n noaptea asta fără nădejde, fără vis,
Greu fruntea mea cădea-va, arzând nemângâiată
Pe umăru-ţi, iubito...
(Umbra, imobilă, dreaptă ca o statuă îl priveşte acum în tăcere, gravă, cu o expresie de marmură).
Ah! taci, tu fugi de mine!
Când suntem singuri, veşnic în faţă-mi stai de ghiaţă
Şi nu te-arăţi duioasă, nu arzi în foc de viaţă
Decât, când simţi anume, puterea ta 'n primejdii
Iar ici în faţa spaimei, neantului nădejdii,
Reiai înfăţişarea de spectru pe ruine!
Destul, destul vicleano... fugi, du-te de la mine
Acum, sunat-a ceasul din urmă. Vei vedea...
Vreau să iubesc, a mea e viaţa, da, a mea...
Ah! ne vom lua la luptă... şi crâncenă!... Prevăd
Că 'ntr'o senină seară te-i încleşta mai rău,
Şi neputând vr-odată să scutur jugul tău,
Ne-om prăbuşi în funduri de ape, de genuni.
Căci omul ce te poartă într'însul, e pierdut
Tu-i pui în ochi sclipirea privirei de nebuni.
(după o reculegere).
Ce-mi pasă!... Amintirea-i, un spectru. O! ia seama
Il birui, îl înăbuşi în lumea lui deşartă...

(Continuare în pag. 7-a)



Aşa voiu face şi eu !
(S'aud voci în camera vecină).
Auzi-i cum se ceartă...
Ca noi, a lor pereche acuma se desface
Dar nu va fi zadarnic, o jur ! Aştept în pace
(Dublu colocviu din scenă, şi din camera de alături creşte în acelaş timp. Uşa camerei se deschide brusc când cearta era mai tare acolo).

SCENA IV

El. Ea. Umbra

EA *(închizând uşa).*
Nu ai plecat? Mai bine! Ce chin... nu pot să-ţi spui!
(Aleargă într'un suflet spre el).
Prietenul meu... ştie, — sau gelozia lui,
Ghicit-a prea de vreme tot, tot.. Pricepi odată ?
De mâne, — chiar de astăzi, vrei tu? — a ta voiu fi.
Avui cu el alături o scenă 'ngrozitoare,
Definitivă. Totul şi grabnic s'a sfârşit.
Henri, vrei tu? Răspunde... Oricât de uimitoare,
Nebună chiar de-ai crede că sunt, dar e aşa.
Nu vreau să ştiu de nimeni, voiu fi amanta ta,
Femeia ta, în totul, de-apururi iubitoare.
Nu, nu mai sta la gânduri... Ce-ţi pasă ce-o să fie
Increde-te 'n ăst ţipăt care m'aruncă ţie
Şi m'a desprins de dânsul... Da, da, m'am hotărât
Sunt foarte liniştită şi tare, — forţa-mi creşte.
In astă seară-acasă la tine, n'ai de cât
Să laşi deschisă uşa, —şi voiu intra...
(Se opreşte deodată, neliniştită; o tăcere).
UMBRA Sfârşeşte,
Henri; îţi dau porunca să-i spui: „nu te iubesc"
EA *(cu glasul înecat).*
Ei bine, ci vorbeşte !
UMBRA Nu 'ntârzia, — răspunde !
EL Oh, darul tău mă'ncântă...
UMBRA Nu, nu aşa voesc !
Răspunde 'n trei cuvinte aşa: „nu te iubesc".
EL *(căutând alte vorbe).*
Dar nu ştiu... mi-este teamă... prea repede... ah! unde
Vom luneca Mario? — Sunt un sărman nebun
Fără curaj...
UMBRA *(poruncitoare).*
Orbeşte, supune-te !
EL *(...cu o mare sforţare).* — Să-ţi spun...
Crede că...
UMBRA *(înfricoşătoare şi dreaptă în faţa lui).*
Rosteşte 'n tocmai...
EL ...Că nu te pot iubi
De-ajuns...
(Buzele lui au subliniat cu deosebire cuvântul „de-ajuns", pentru a mai potoli sonoritatea hotărârei).
EA *(tresărind).* — Ce-ai zis! mai spune-mi !
EL *(repetând încet).* Nu cât ar trebui...
UMBRA *(triumfătoare şi ironic zâmbind).*
Acuma, — rupt e firul povestei, dragul meu...
EL O! fără îndoială te supăr, foarte greu...
EA *(cu un ţipăt).*
Ah! du-te, du-te, du-te de aici. — Oh, ce cruzime!
(îşi ascunde faţa în mâini).
EL Mary, Mary... iertare... sunt un nefericit
Un om stupid ce-ascultă la voci, din înnălţime.
Toţi trebue să fugă de mine... Am greşit.
Tu m'ai chemat;— prieten, eu m'am supus... iertare,
Că te-am mâhnit zadarnic... Da, oricât de puţin
Ar fi, --era mai bine să fug de aşa 'ntâmplare
Dar am venit...
EA Ah, du-te... Dar nu 'nţelegi ce chin,
Ce rău îmi faci? Sfârşeşte !
(în culmea desnădejdii, îşi ascunde lacrimile de ruşine şi de uimire în batistă).
UMBRA *(cu marea enigmă a surâsului său).*
E un concediu... vin,
EL *(apropiindu-se de Mary şi voind să înceapă o frază simţită).* — Mary, vezi tu, viaţa...
UMBRA *(întrerupându-l)* N'o mângâia în silă !...
De ce să strici o clipă, ce-aşa frumos se curmă?
Hai vin ia-ţi pălăria...
(El se întoarce spre ea. Umbra e iluminată, şi şi-a luat florile în braţe).
Sunt gata; Lasă'n urmă
Femeea-aceasta 'n lacrimi... fii făr' de nici o milă
Va trece-o noapte, — mâne ,ei se vor împăca.
EL *(ei).* — Tu uită-mă.
EA Adio...
UMBRA *(cu mânile întinse, îl atrage blând spre uşă).*
Ci eu a ta rămân !
Increde-te în mine, — în veci voiu fi a ta.
Sunt tot atât de dulce în farmecu-mi păgân,
Ca laolaltă, toate plăcerile din lume...
Nu-i altă fericire în lume, mai presus
Ca umbra şi mireasma iubirei ce s'a dus!
Urmează-mă, — sărmane tovarăş; printre glume
Ţii minte? Intr'o seară pierdută, ţi-am mai spus
Că nu te vei desface curând, şi nici uşor
Din pânza mea de raze...Mă'mbracă veşnicia
Deci visuri mai frumoase ţi-oi dărui, şi sbor
Gândirilor... o vino! Ascultă melodia
'Nălţimilor; respiră adânc imensa noapte!...
Vei adormi pe sânu-mi apoi, furat de şoapte...
Dă-mi mâna, şi alături pluti-vom pe afară
Ca umbra răvăşită, — Sunt trepte-aci, — priveşte...
Vezi tu, vezi tu? în suflet e doar o primăvară
Iar dragostea o floare ce-odată, înfloreşte!
(S'au ridicat pe trepte, au dat perdelele la o parte... Perechea lor dispare prin galeria deschisă, pe când fără a întoarce capul, femeia plânge sub lampă).

CORTINA

Mişcarea culturală

I. AGARBICEANU: *Diavolul* nuvele şi schiţe. (Biblioteca „Dimineaţa" (Editura Adevărul).

Ca şi Pahnuce din Anatole France, ieremonahul Macarie nu-şi mai găseşte hodină. Geaba îndrugă la psalmi, bate mătănii, şi ceteşte canoane. Somn nu mai are, ochi-i ard şi se usucă pe picioare. Călugării ceilalţi îi cunosc cucernicia şi nimeni nu cutează să-i cerceteze durerea. La patruzeci de ani şi e stareţ de şease. Cunoscut în tot ţinutul ca om cu carte, evlavios, curat şi aspru, multă lume s'a îndreptat ascultându-i cuvântul, multe dureri s'au alinat sub patrafirul lui.

Acum e mistuit de gânduri şi îndoială, furişate fără să ştie cum în colţul cel mai tainic al inimii lui. Şi cu cât caută să le alunge cu atât îl chinuesc şi-l ard cu o flacără necunoscută. Chinurile astea ţin de trei zile şi par'că ar fi de trei veacuri, — atât de greu trece timpul de când cu ochii pironiţi priveşte în rana pe care o poartă într'însul, fără să-şi dea seama cum şi unde.

Işi reamintea mereu faptul fără să-i poată da vre-o deslegare. Acum trei zile, pe când citea Paraclisul Maicii Domnului, un călugăr veni să-l anunţe că un domn vrea să se spovedească. Macarie îl pofti. Străinul, un bărbat voinic, chipeş, nu voia să se spovedească el, ci adusese pe altcineva. Lucrul părea ciudat. Macarie deschise el vorba. Avea cuvântul blând, potolit, îmbietor. După câtva timp sfiala străinului se topi şi destăinuirea începu. Era o poveste cum Macarie încă nu auzise. Străinul îi povesti viaţa pe care o duce cu nevastă-sa, toate păcatele pe care ei le săvârşeau împotriva firii. Revolta şi supunerea lui. Chinuri nebănuite, dragostea, care-l împiedica să se despartă, înşelăciunile ei, slăbiciunea lui de bărbat, îndrăgostit, îndrăgostit ca un copil, Macarie voi să-i dea câteva sfaturi. Străinul le încercase pe toate. Femeia era rea. Se despărţise de ea, de câteva ori, dar nu putea trăi nici cu ea, nici fără ea. După ce se despărţea sau după ce o alunga, tot el alerga după ea. Acum în ultima vreme ea fugise cu feciorul pădurarului. Dar de astă dată ea se întorsese. Spunea că s'a săturat şi că vrea să fie cuminte. Ea ceruse să vie la mânăstire şi să se lege prin jurământ dumnezeesc că nu va mai greşi. Voia să se îndrepte, să-şi stăpânească firea şi sângele prea iute. Numai jurământul, vedea ea, c'o poate lega pentru o viaţă cinstită. Glasul străinului devenise rugător. Aproape că el cerea iertare. Lui Macarie i se făcu milă şi ceru să vadă femeia.

Sosi păcătoasa. O femeie de vre-o douăzeci şi cinci de ani, turburător de frumoasă, cu ochii nevinovaţi ca de fecioară, subţire ca o trestie şi micuţă în veşmintele-i sfinte. Şi spovedania începu. Macarie asculta îngrozit fărdelegile făptuite, spuse cu un glas minunat, cântat ca de o pasăre măiastră. Şi faptele erau mai grozave şi mai întunecate decât le spusese soţul. Multe erau noi şi cele vechi aveau înflorituri necunoscute cu adâncimi şi suişuri ameţitoare. Macarie asculta şi întârzia de multe ori cu gândul asupra unor fărdelegi încă neauzite. Şi cu toate astea, — păcatele grele de care nici cărţile sfinte nu pomeneau, când era ucântate de femeia păcătoasă, par'că nu mai erau păcate. Se luminau într'o culoare albăstrie de nor dumnezeiesc, îi umpleau sufletul ca în zilele de mare sărbătoare. Pe la mijlocul povestirii, femeia spuse c-o dor genunchii. Macarie îi oferi un scaun să stea. Şi rămase el în picioare ca să asculte povestea pe care ar fi dorit-o nesfârşită. Când femeia, isprăvi, călugărul de abia atunci îşi aminti că trebuie să statornicească un canon. Şi la amintirea atâtor grele nelegiuiri, căută un canon cât mai greu, cât mai aspru.

Şi deodată ochii-i alunecară peste chipul ei de fecioară smerită. Gura, ochii, umerii, braţele ei de fildeş, toată făptura ei de madonă, îl făcu blând şi fără să-şi dea seama cum îi dete la sfârşit un canon de mântuială...

Cum s'a putut întâmpla aşa ceva, iată ce-l frământă pe ieromonahul Macarie de trei zile? De ce a fost mai blând ca alte dăţi, de ce s'a lăsat furat de povestirea ei,



I. Agârbiceanu

de ce a iertat-o ? Şi-şi găseşte singur scuza. Păcătoasa a greşit dar s'a întors singură la bărbatul ei, a făcut fărdelegi multe dar s'a întors din nou cu faţa spre Domnul şi trebuie să fim iertători cu cei ce caută calea îndreptării, îşi spune călugărul. Dar toate astea nu-i dau liniştea. El simte că nu din cauza asta i-a dat un canon uşor. Nu vrea să-şi mărturisească dar simte adevărul şi adevărul îl doare şi-l chinuieşte. Cum şi pe mine să mă fi îmblânzit ispitele lumii ? Fugi satană, repetă de trei zile Macarie. Dar Satana nu fugea. Revenea chiar mai des decât s'ar fi cuvenit. Şi intra chiar în chilia lui, mai frumoasă decât o văzuse în ziua spovedaniei, cu ochii mai albaştrii şi mai cuminţi, cu gura mai mică şi mai roşie. Macarie citea cărţile sfinte, nu mai dormea de trei zile ca să alunge vedenia, bătea mătănii şi citea canoane de suferinţă.

In ziua a patra streinul veni la mânăstire cu părul vâlvoi şi ochii bulbucaţi. Se duse deadreptul la stareţul Macarie şi-i spuse în faţă: „Călugăre, dă-mi nevasta. E aici. N-o ascunde că o găsesc. Mi-a spus că te place şi că vine aici".

Călugărul se umplu de scârbă. Cu greu putu convinge pe străin că femeia nici nu venise pe acolo. Omul înnebunit de durere pleca să-şi caute nevasta. Şi Macarie după plecarea lui, în strană, scrise însemnarea următoare pe o pagină din Minei:

— Ghiavolul su'felurite forme se arată. Mai iute te duce în ispită când s'arată su'forma de muiare, şi te piarde când ţi se arată su'formă de mândreaţe mare fumeiască.

Şi schiţele celelalte, **Cuminţenia Pământului, Pentru pace, Ghimpele, Intâiul zbor, Omul de piatră, La treizeci de ani, Doi morţi, Revederea, Intr'un picur de apă, Uitarea,** care constituiesc materialul acestui volum aduc o notă nouă şi un alt orizont de preocupări în evolţia talentului d-lui Agârbiceanu.

Cântăreţul evocator al satelor şi vieţii româneşti de dincolo, povăţuitorul direct al unui naţionalism instinctual acest animator al peisagiului ţărănesc ardelean ne oferă acum o lume condusă de alte aspiraţii şi instinct. In literatura de până'acum a d-lui Agârbiceanu, viaţa naţională constituia ambianta generală, eroii erau subordonaţi acestei atmosfere, care constituia o lege determinată. Individul era un atom din massa socială în care se resfrângeau legile totului — şi în acelaş caz — ideia naţională. Spre acest scop suprem iradiau toate sforţările şi se înălţau toate entusiasmurile.

Cu noua d-sale lucrare păşim într'un domeniu de umanitate psihologică. Inidivizii sunt mai presus de toţi oamenii. Au pasiuni, dorinţi şi idealuri proprii. Din ciocnirea lor naşte conflictul psihologic sau social. Astfel opera d-lui Agârbiceanu se îndreaptă pe calea artei fără tendinţă spre realizarea frumosului uman.

Diavolul este o nuvelă de o deosebită valoare.

SCARLAT FRODA

Cărţi şi Reviste

Eugen Relgis: „PETRU ARBORE" (roman).

Triologia de romane a colaboratorului nostru Eugen Relgis, *intitulată* „Petru Arbore" *e o contribuţie din cele mai însemnate în evoluţia romanului românesc. Prin „Petru Arbore" se introduce la noi romanul de analiză, gen puţin cultivat şi în literaturile streine. In cele trei volume intitulate:* „Intâile năzuinţi", „Isvoarele interioare" *şi* „Prăbuşirea creatoare" *e înfăţişată şi analizată viaţa unui tânăr din zilele noastre. Inainte de a ne pronunţa asupra romanului d-lui Eugen Relgis, care a dăruit până acum literaturii noastre opere demne de cercetări critice aprofundate, reproducem aci prefaţa din fruntea triologiei „Petru Arbore". Această prefaţă evidenţiază caracterul romanului şi pune problema literaturii de analiză, care corespunde însă la „realităţi interioare" trăite de mulţi dar cercetate de puţini.*

CETITOR,

Poate crezi, caşi alţii, că adevărata prefaţă a unei cărţi, îndeosebi a unei opere literare, e chiar cartea întreagă. Aceasta e gândul meu, deşi risc să trezesc un zâmbet de



Eug. Relgis

contrazicere. Nu eşit să scriu aceste câteva pagini: faţă de conştiinţa mea critică, le simt necesare; ele sânt în primul rând pentru mine însumi. E rândul tău să judeci decă ele sânt o „prefaţă" sau o anticipare prietenească.

Nu introduci pe cineva în intimitatea încăperilor unde vibrează spiritele familiare, înainte de-a fi întărit cunoştinţa reciprocă, rătăcind pe-afară, prin străzi sau prin câmpii...

* * *

„Eroul" e Petru Arbore. Un om oarecare din mulţimile omeneşti. Nu vreau să mă lămuresc nici pe mine dacă el e dintr'o ţară sau din alta, dacă e un produs al mediului sau al propriei sale individualităţi, dacă e un tip reprezentativ sau o excepţie distractivă ori absurdă. Lămuririle acestea sânt inutile. — Dar, el e un om, care a trăit şi trăieşte luptând, suferind, bucurându-se şi înaintând pe calea ce şi-o făureşte singur. Caută-l în tine însuţi, cetitorule!; nu-ţi rătăci stearpa curiositate printre alţii. Nu ştiu dacă-l vei găsi în tine pe Petru Arbore; sânt însă sigur că, altfel, te vei găsi pe tine însuţi. Şi, aceasta ar fi câştigul cel mai mare.

Petru Arbore e tânăr: ţi-l prezint în al nouăsprezecilea, al douăzecilea şi al douăzecіunulea an al vieţii sale — şi, fiecare an al său într'un volum. Nu-ţi va părea prea întinsă această desfăşurare, dacă ştii că un romancier englez a scris optsute de pagini ca să expună ce-a simţit şi a gândit eroul său numai în timp de opt ore!

Mai ştii cât de prea-plini sânt anii când se formează omul; de câte vâltori, de câte oceane, de câte furtuni sânt cuprinşi; câte drumuri, câte năzuinţi, câte suflete şi gânduri se încâlcesc în inima şi creerul omului — mai ales al aceluia din veacul al XX-lea — şi care trece dela perioada adolescenţii la acea a bărbăţiei. Trei ani de tânăr: — magica retortă vie, în momentele când se cristalizează nepreţuitele pietre ele Existenţii; când marile adevăruri, însfârşit limpezite arătând drumul unitar al individului şi al speciei sale pe această planetă — şi calea Terrei printre stelele Universului... Drumul acesta e numai arătat, şi lupta cea mare abia a început în aceşti trei ani. Dar, ca într'un embrion, în care e închisă toată evoluţia viitoare a fiinţei, întreaga viaţă a unui om e cuprinsă în aceşti trei ani. Din cadrul lor se vede începutul şi sfârşitul: zarea din urmă şi zarea dinainte a călătorului. Sau, această perioadă e ca temelia ce trebue să susţină etajele ce vor fi zidite...

* * *

„Ce vorbe mari!" — îmi şoptesc ironic criticul din mine. „Inadevăr, frumoasă e perioada aceasta de viaţă; dar, ce-a realizat?" Şi, mi-am revizuit, nu odată, volumele. Când o lucrare e terminată — după câte trude şi îndrăsneli! — şi când te hotărăşti s'o publici, te cuprinde un straniu sentiment de teamă şi ruşine, chiar dacă eşti la primul volum. E caşi cu un copil la întâii săi paşi, gata să cadă şi să se lovească.

Trei volume ar părea scrise de trei autori, cu trei eroi diferiţi. Impresie ce nu durează. Petru Arbore e întreg dar poartă în el mai multe suflete, mai multe tape vitale, mai multe valori individuale. El evoluiază. Orice viaţă e evoluţie, e progresiune, e desăvârşire — cu toată desagregarea finală a fiinţei; e acel „mai mult" ce cuprinde ceiace este „mai puţin"; e acel mai mic, mai slab, mai inconştient, care devine mai mare, mai puternic, mai luminat. Ce armonie unitară pot alcătui toate aceste „mi-cimi", toate aceste contraziceri şi dibuiri!

In lumina acestei evoluţii, mai mult interioare, trebue privit Petru Arbore — şi volumele cari îl cuprind nu vor nedumiri, cu diversităţile şi inegalităţile lor, pe acei cari vor urmări paralelismul dintre formă şi fond. In primul volum al triologiei, Arbore poate părea unora (deprinşi cu eroii convenţionali ai atâtor romane atât de simplu şi de stângaci, atât de naiv chiar absurd... E însă îndrăzneaţă şovăire a începutului, ce nu poate avea o expresie „literară" fermă fără să nu fie falşificată. „Stilul" urmează evoluţia eroului; are înfăţişarea, puterea şi valoarea eroului care se luptă mai mult cu sine însuşi decât cu mediul, care vrea să se realizeze întâi pe sine chiar dacă făureşte un silos de grâne sau scrie o carte. Afirm cu tărie acest paralelism. „Literatura", înainte de a avea normele meşteşugului, este o expresie vitală; ea evoluează caşi viaţa pe care vrea s'o cuprindă în paginile tipărite.

* * *

Prevăd bănuelile tale! Ceiace gândeşti acum, s'a ivit din acea stearpă curiozitate de care am pomenit. Iţi răspund cu evocarea unei amintiri ce poate fi şi a d-tale, cetitorule.

... Drum prin ţinuturi muntoase. Frumuseţe barbară, masivă şi liberă; privelişti elementare, modelate de inima înflăcărată a pământului: — păduri, stânci, prăpăstii şi piscuri. Cerul, cu zări, dinţate, dar cu policromii inexprimabil nuanţate. Un râu violent, puternic, larg, curge spumegând — un balaur fluid ce'şi cuprinde prada.

Un visător trece printre aceste frumuseţi. Merge pe drumul sucit, bolnăvicios şi mocirlos, aproape de râu, pealocuri paralel cu el. Şi călătorul urcă. Se urcă pe şine, se împiedică, gâfâie: — merge împotriva cursului râului şi împotriva greutăţii. Inaintează atât de încet — şi privirea lui cuprinde perspective mărginite, confuse; puterile lui sleesc, sângele svâcneşte sub frunte — şi atât de pasivă îi pare natura, deşi o ştie năprasnic de vie...

Dar, la o cotitură, ce atinge râul, el zăreşte o barcă părăsită, legată de mal. Ceva fulgeră în conştiinţa drumeţului — şi chipul i se înseninează. Aleargă, sare 'n barcă, apucă lopeţile şi se lasă răpit de curent. Voinţa lui cârmeşte însă dârză şi voioasă, căci dinţi de stâncă îl aşteaptă. Şi priveşte în jur, cu ochi limpeziţi. Ce crâncenă schimbare! Ce vii, fermecător de vii sânt toate! Cum trăeşte natura, cum se agită, se transformă — şi luptă! Priveliştі largi, nebănuite, mereu altele, sbucnind din zări şi din prăpăstii — perindându-se odată cu adevărurile, cu legile, cu voinţele, cu bogăţiile, cu armoniile din conştiinţa privitorului. Câte suflete vibrează febrile ori senine, răsvrătite ori calme, dar toate sincere, curate, sănătoase! Şi cum svâcneşte inima călătorului! Revelaţiile îl copleşesc. Viaţa lui strigă vieţii din jur; fräţeşte, el recunoaşte pretutindeni aceiaş putere creatoare. Cu iubire, el strigă râului care-l târăşte şi pe care-l stăpânneşte, — cântă în ritmul spumegând al valurilor şi râde când se iveşte stânca.

A pătruns în natură, dar şi în împărăţia nelimitată a Spiritului; îşi păstrează unitatea Eului său, dar se uneşte cu nenumăratele existenţe ale Lumii. Vâsleşte, — forţă conştientă printre fronţe elementare. E foarte bun cu balaurul fluid ce'şi cuprinde prada. E înfrăţit cu efluviile tainice ale vieţii interioare, care curge prin inima omului şi care cuprinde întreaga omenire.

Şi drumeţul — care ştie să viseze şi să lupte — cunoaşte în cele din urmă fericirea de a trăi...

* * *

Aşa am încercat să urmez pe Petru Arbore: cu propriile sale gânduri, sentimente şi fapte. Am vrut să evidenţiez acele acţiuni mai profunde, mai variate şi mai dramatice decât acea dinamică exterioară cu care ne-au deprins „romanele" alcătuite după toate regulele consacrate ale genului. Faptele cuiva — mai ales în această vreme care uniformizează desfăşurarea acţiunilor celor mai felurite — interesează ele prea puţin dacă ele nu sunt însoţite de acţiunea internă, de desfăşurările spirituale, de conflictele de conştiinţă şi de frământările inimei. Aspectele, decorul, mediul n'au vitalitate nici sens, dacă nu le insuflăm propria noastră viaţă, ascunsă, rareori mărturisită, rareori revelată chiar propriei noastre conştiinţi. Realităţile exterioare sunt aparenţe, dacă nu le cuprindem în realităţile noastre spirituale — cari nu sunt „subiective", ci esenţa supremă a vieţii omeneşti. Căci, nu putem evada din noi înşine...

Ceiace obişnuim să numim „literatură", nu trebue (şi nici nu poate) să fie o fotografie a naturii, o redare sau imitare a altor vieţi, o „expresie obiectivă" a altor existenţe. Mă repet: literatura este o activitate vitală; este revelarea omului lui însuşi; este înainte de toate o mărturisire a Eului individual, social ori cosmic, cu toate luptele şi creaţiunile sale. Această literatură poate lumina şi înfrăţi oameni mai mult decât oricâte tratate „obiective" sau „reforme" exterioare.

O carte pe care o dăruim altora, e un suflet, o conştiinţă ce se sileşte să se exprime pe ea însăşi, cu omenia ce-o poate cuprinde în sine. Cetitorii se vor putea recunoaşte în acea carte, nu ca într'o fotografie, ci ca în oglinda spirituală a unui semn al lor; se vor recunoaşte prin comuniune — dar, mai ales, prin ceiace e deosebit în ei. Căci rostul Cărţii e să îndrepte privirile omului în adâncimile sale bogate, pe cari le ignorează pentrucă zac în întuneric şi pentrucă auto-analiza e o trudă, penibilă şi lentă ca şi a minerului. Insă prin această trudă, fiecare privire lăuntrică devine o rază de lumină, ce vădeşte aurul impalpabil al vieţii veşnice...

* * *

Nu stărulesc aci asupra lui Petru Arbore. Inchid într'o formă sintetică crezul lui şi al celor cari îi sânt fraţi prin spirit şi menire : UMANITATEA SOLITARILOR CONŞTIENŢI ŞI LIBERI — nu: umanitatea colectivităţilor artificiale şi stăpânite, care ne-a dat doar războiul european din 1914...

* * *

BIBLIOGRAFIE

N. Davidescu. Aspecte şi direcţii literare.
Şt. Bezdechi. Norii de Aristofan, (traducere).
Mihail Antoniade. Prolegomene de Kant (traducere).
El. Bezdechi. Politica de Aristotele, (traducere).
Tudor Pamfilie. Pământul. (Mitologia românească).
C. Marinescu. Infiinţarea Mitropoliilor în ţara românească şi în Moldova.
Dr. G. Popovici. Asistenţa copiilor la sân.
Dr. Sabin Mannila. Epidemiile din Transilvania.
Gr. Antipa. Chestiunea Dunărei.
Iuliu Maniu. Problema Minorităţilor.
(Editura Cultura Naţională)

INSEMNĂRI

Iubirea iubirilor

— *Carnetul unei logodnice* —

de I. AGÂRBICEANU

Ceeace ne îmbogăţeşte mintea şi inima şi-şi lasă pecetia pe viaţa noastră întreagă, nu sunt simţimintele şi gândurile de toate zilele, ci acele care răsar în noi şi ne stăpânesc în ceasurile mari ale vieţii. Ele ne dau clipele neuitate în durere sau în bucurie, în avânt sau în descuragiare, în iubire sau în ură.

Nu este suflet omnesc care să nu-şi aibă ceasurile lui mari în viaţă.

De-aceea ori care cititor al ADEVERULUI LITERAR va afla simţiminte şi gânduri ale sale din marile clipe ale vieţii în povestirea

Iubirea Iubirilor

— *Carnetul unei logodnice* —

de I. AGÂRBICEANU

care va apare în câteva numere consecutive ale ADEVERULUI LITERAR.

Fiecare capitol constituind un întreg psihologic, se poate citi şi independent de celelalte.

Carnetul e al D-şoarei Maria Negru, şi, cum am spus, e datorit distinsului scriitor d. ION AGARBICEANU.

Coşbuc, agitator în... Catalonia

Primim următoarele rânduri, cărora le facem loc cu plăcere. Această scurtă notiţă va servi istoriografilor noştri şi întâmplarea e de o deosebită importanţă, mai ales când ne amintim, cum din articolul d-lui Slavici despre Coşbuc (apărut în „Adevărul Literar"), reeşea clar, că nici nu-i trecuse, poetului, prin gând să agite ţărănimea când a apărut „Noi vrem pământ".

Un grup literar şi artistic din Paris, cu caracter cam revoluţionar şi excentric, sub conducerea lui Louis Loumet, dorind să afle ce este mai deosebit în literatura română şi în sensul lor, a făcut odată apel la mine să le traduc ceva.



E de atunci mai mult de un sfert de veac, iar cazul e o simplă amintire.

M'am gândit ce m'am gândit, am răsfoit volumele cât am răsfoit, dar nevoind să aleg din literatura socialistă, care era mai mult sau mai puţin, „à thèse" m'am oprit asupra poeziei lui Coşbuc „Noi vrem pământ", ca mai apropiată de realitate şi a cărei formă artistică strălucia.

Nu posedam limba franceză atât de bine în cât să mă simt în stare a o reda în tocmai. Totuşi m'am încumetat, căci trebuia neapărat să satisfac cererea lui Louis Loumet, care tocmai a adresat-o unui proletar al condeiului.

Şi am tradus-o: cuvânt cu cuvânt, expresie cu expresie. Am trimis-o apoi la Paris, unde Louis Loumet conducea o revistă a grupului ce reprezenta, „L'Enclos" şi nu trecu o lună când mă pomenii cu un număr din această revistă în care era publicată poezia „Noi vrem pământ" a lui Coşbuc.

„Nous voulons de la terre" suna frumos şi pe franţuzeşte.

M'am simţit atunci satisfăcut şi achitat de îndatorirea ce mi se dăduse.

Dar după o săptămână primesc „L'Etoile Socialiste" din Anvers, care o reproduce, împreună cu o notiţă biografică despre Coşbuc, apărută în „L'Enlos".

Satisfacţia creşte. Incurajat, deschid iarăşi volumul şi traduc „Trei Doamne şi toţi trei", pe care o trimet la „l'Etoile" care o publică.

Lucrurile însă nu s'au isprăvit aci. După o altă lună primesc revista „La Nueva Humanitad" din Barcelona, care o publică în traducere spaniolească: *Nos volomos de la tierra"*.

O scrisoare a traducătorului José Prat îmi face cunoscut că s'a tipărit în foi volante şi împărţite printre ţăranii din Catalonia.

Se potrivea situaţia acestora cu a celor dela noi. Le trebuia şi lor pământ. Faptul a produs agitaţiuni cari au atras atenţiunea guvernului pentru reforme agrare.

Alte ziare de limba spaniolă din America de Nord şi de sud o reproduceam de asemenea.

E bine ca să se ştie toate acestea şi în literatura română.

G. MARCULESCU

Henry Bataille

In numărul acesta se termină minunatul act în versuri al lui Henry Bataille „Le songe d'une nuit d'amour" redat admirabil în româneşte de iscusita pană a poetului D. Nanu.

Publicând din când în când piese în câte un act, cel mult două, originale sau traduse din autori celebrii, de către scriitori valoroşi, am socotit că facem cititorilor un îndoit serviciu.



Henry Baraille

Mai întâi le punem la îndemână pagini strălucite din literatura mondială, dându-le posibilitatea să cunoască şi pe autori dramatici, aşa cum fac cunoştinţă cu romancierii şi poeţi streini, şi în al doilea rând slujim şi pe amatori, cari în cercurile lor intime vor să joace la diferite prilejuri piese, care nu cer cine ştie ce distribuţie dificilă sau montare ce ese din cadrul obicinuit reprezentaţiilor cu diletanţi.

Chiar actorii în turneurile lor se pot folosi de aceste traduceri, înlăturând piesele de-o literatură dubioasă cu care îşi împănează un repertor de multe ori mai puţin de cât mediocru.

Credem că e de prisos să mai atragem atenţia că o corectitudine ce depăşeşte nevoile literare sau dramatice ale unora, impune tuturor o cerere de autorizare pentru reproduceri sau pentru reprezentarea pieselor apărute în „Adevărul Literar"

„Visul unui amurg de iubire" este un act în versuri jucat la Comedia Franceză. In el, Bataille, a împletit o poezie subtilă în jurul marei sale priceperi teatrale. Face parte din ciclul pieselor în versuri ca „La Lèpreuse" şi „Ton Sang".

Situaţiunea literară a lui Bataille a suferit ondulaţiuni foarte stranii care ţin direct de natura talentului său dramatic. Bataille fost un sensibil şi această sensibilitate a lui i-a fost însuşirea de căpetenie ca şi cel mai mare cusur. Muza aceasta pătimaşe l-a inspirat şi l-a ucis. Stăpâneşte întreaga lui operă, alcătuindu-i substanţa, adică i-o însufleţeşte şi-i comunică ceea ce avea mai mişcător şi mai omenesc.

Echilibrul clasic cere să se înfrâneze aceste avânturi ale sensibilităţii şi să nu fie exteriorizate de cât după ce le trecem pe sub controlul sever al raţiunei. Romantismul mai îngăduitor a dat frâu liber sensibilităţii individuale. Aceasta era şi teoria lui Bataille scriitor de teatru şi poet romantic. I-a fost norocoasă adoptarea acestei credinţe, căci libertatea ce şi-a impus i-a dat cele mai strălucite opere şi marele său succes de scenă.

In epoca stăpânită de simbolism şi favorabilă pieselor cu *teză,* Bataille s'a zbătut căutându-şi drumul. La 1899 când scrie „Ton Sang" a crezut că scrie o piesă de idei, când în realitate era chiemat să scoată din *sensibilitate* puterea vie a subiectelor de mai târziu. Critica i-a spus-o şi autorul a răspuns printr'o scrisoare publică, din care desprindem următoarele:

„Trebue să mă fi exprimat nu îndeajuns de lămurit, căci am fost foarte mirat de diferitele interpretări ce s'au dat piesei mele „Ton Sang". Când veţi ceti-o, această neînţelegere va fi risipită.

„...Trebue neapărat să vi să fi părut obscură, dacă nu-mi socotiţi piesa, ca o piesă de idei.. atunci când acţiunile sunt orânduite matematic de ideile, pe care le simbolizează, în aşa chip în cât acţiunea generală devine teoretică..."

Primirea pe care publicul a făcut-o primelor piese, a influenţat mult asupra celor de mai târziu. După reprezentarea minunatului „Poliche" una din cele mai tari comedii ale repertoriului modern, Bataille începe să facă concesiuni publicului, apropiindu-se de Bernstein. Subiectul, fără să piardă din îndrăzneală, devine mai accesibil. Actele se lărgesc, se sparg în scene mari în care pateticul brusc e înlocuit prin poezie. Scenele secundare şi personagii de planul al doilea, întregesc acţiunea.

Un crez contra-alcoolic...

Se ştie, că în Elveţia se desvoltă o mare propagandă contra alcolismului, pentru a cărei combatere, s'au mobilizat cele mai de seamă forţe intelectuale ale ţărei lui Kuon. Un apostol al acestei lupte este celebrul savant: **Auguste** Forel, genialul profesor de la Universitatea din Zurich, şi conducătorul unei clinici la Ivorne (Vaud). Profesorul Forel (laureat cu premiul Nobel pentru lucrările sale social-higienice) a tipărit un nou manifest pentru a combate alcoolismul, în care citează cu motto spirituala alocuţiune asupra „băutorilor" a lui Bunge:

„Oamenii beau — pentru că alţii beau. Oamenii beau dacă se revăd, şi beau, dacă îşi iau „adio. Beau, când e frig, când e năduf, ca să se răcorească. Oamenii beau când li-e somn, ca să nu adoarmă — şi beau, când sufere de insomnie, ca să poată dormi. Oamenii beau, pentru că sunt trişti. Şi beau dânşii şi atunci, când sunt veseli. Oamenii beau — când botează, şi beau când au însoţit pe cineva la mormânt. Şi totdeauna beau, beau mereu".

Un ziar umoristic, care reproduce ironic cuvintele lui Bunge, adăogă:

„Să nu fie trist Forel, căci ceia ce beau oamenii totdeauna, noaptea, ziua, în zori, şi la amează, nu mai este alcool, ci este — apă.

„Şi de apă nu se mai îmbată numai filosofii şi îndrăgostiţii, căci apa este alcoolul iubirei".

Moartea lui Lorenzo Azèrtis

In coloanele „Adevărului literar şi artistic" am amintit de numele acestui ciudat scriitor „spaniol", care de fapt nu era spaniol, ci transilvănean... originar din Cluj, şi se numea Lorant de Orbok.

Lorant de Orbok era profesor în Cluj şi se ocupa de literatură, iar în 1914 ajunsese în Franţa, de unde, ca prizonier de războí era internat în Spania.

Adoptând până la perfecţie limba spaniolă şi ajungând să-şi plaseze scrisul în toate capitalele lumei, modestul Orbok de odinioară, ajunsese Loranzo de Azètis de azi, jucat în aproape toate ţările cu egal succes. Un stil personal, umorul fin şi dorul de caracterizare ce respira din piesele teatrale ale lui Azèrtis, au făcut din „le Prince Singalt" o piesă de teatru, care a străbătut biruitoare scenele marilor teatre din Europa şi America. Loranzo de Azèrtis, îşi propunea chiar în ultima vreme, prin o scrisoare adresată unui poet român, ca să-şi joace piesele teatrale traduse în româneşte la Teatrul Naţional din Bucureşti, şi după cum ştim acest teatru posedă o lucrare a admirabilului scriitor „spaniol", care nu era din neamul lui Cervantes şi Calderon de la Barca, dar care şi-a însuşit mult din eleganţa seniorismului literar din Spania şi a fost unul dintre talentele tinere ale Europei.

Asupra morţii sale nu se cunosc încă amănunte. Lorenzo de Azèrtis avea o figură robustă, de adevărat Rübezahl... şi voinicia trupească egala pe cea sufletească.

Scriitorul avea ca soţie pe o contesă franceză, care îi traducea lucrările în limba franceză şi acestea au fost plasate la Paris.

Flautul chinezesc

Este îndeobşte cunoscut că Europa nu se interesează de cultura Asiei. Hipertrofia europeană obişnuită ca să dispreţuiască trecutul, nu se poate împăca niciodată cu ideia, că înainte de-a se naşte poeţii Europei, Asia avea cântăreţii ei mari, cari au prins în stihuri nemuritoare frământările sufletului.

Poeţii Chinei, pe care Europa nu-i cunoaşte îndeajuns (şi România poate nici nu ştie de existenta lor) au ajuns la modă... De câte ori Europa are lipsă de-o reconfortare a spiritului, se întoarce la isvorul culturilor antice şi atunci, ipocriţii „culturei europene" se conving, că poate şi Confucius ori Meişeng, au fost tot atât de iscusiţi în ale minţei ca urmaşii lor din Cartierul Latin... elevii palizi ai lui Bergson.

Profesorul german Dr. Hans Bethge, căruia i se datoreşte multe şi preţioase traduceri din literatura universală, a avut ideia bună să tipărească în volum o Antologie Chinezească, numind-o: Flautul Chinezesc (Die Chinesische Flöte — Ed. Insel-Verlag Lipsca. M. C. M. XX. III.

Volumul cuprinde în traduceri impecabile cei mai de seamă poeţi ai Chinei. In ordine cronologică: din *Şi-King* (Mahabarata Chinei) cu 12 secole î. de Hr., *Confucius* (155—478. î. de Hr.), *Nu-Ty* (186—140 a. de Hr.), *Mei-Şeng* (140 î. de Hr.), *Wang-Seng-Yu* (sec. VI) *Sao-Slan, Mong-Kao-Jen, Wang-Wei, Litai-Po* (702—763) *Theu-Fu* (714—774),... *Yan-Tsen-Tsai* (1716—1797), iar dintre cei mai noui: *Ma-Huang-Tşung* (născut la 1861), *Tung-Liu-Fan* (născut la 1863), *Tşen-Hai* (1865—1903), *Li-Song-Flu* (născut la 1870.)

Imensa colecţie de versuri, cu atâtea nuanţe streine, dar pline de farmecul Asiei tainice, versurile chinezeşti de factură femenină, bocitoare — sînt emonţionante accente pentru sufletul rafinat. Se cântă însă cu durere şi cu emoţie profundă durerile aceste, prinse în rime de mîna măiastră a lui Bethge — şi întunericul nopţii parcă luminează însăş statuia lui Buddah.

Incercaţi, cu mâinile voastre — staţionare de snobism, să apucaţi şi flautul chinezesc.

DIN TEMPLUL MEU. — Poezii — de Emil A Chiffa (Ed. Gh. Mateiu, 1924).

Ardealul nostru (şi pot spune definitiv al nostru) a dat multe şi variate talente literaturei româneşti. O constată nu numai literaţii-critici, ci şi însăşi istoria literară, care a înscris în paginile multe şi strălucite nume din Ardeal.

In vremea din urmă mai ales, după ce s'a liberat poporul românesc din Ardeal, se arată infinite surse de inspiraţii ale poeţilor ardeleni, cari au adus în literatura română sufletul occidental, cultivat şi serios, şi totuş rudimentar. E o poesie de blocuri, pe care nu o răstoarnă vânturile trecătoare ale vremei...

Poetul ardelean care se numeşte: Emil A. Chiffa, nu are pretenţii de-a eclipsa pe Coşbuc (al cărui discipol este) şi nici nu ţinteşte în soare cu melodiile harfei sale.

Este un rapsod liric, de-o sensibilitate femenină, care încearcă să rătăcească în colinile şi codrii Ardealului şi să aducă plînsuri de izvoare, miresme, miros de fragi şi inocenta cântare a foilor de fag. Poate de-aceasta, acest tăcut şi modest poet ardelean, are atâtea simpatii în Ardeal şi este înscris cu creion subţire în carnetul fetelor de pension. Este o apariţie veche în lira Ardealului, dar nu învechită, din contra, o reală promisie pentru viitor. Căci în noul volum al d-lui **E. A. Chiffa** găsim versuri de-aceste:

CANTEC

„Doue inimi cin 'desparte,
De noroc el n'are parte.
Pe doi cine despărţeşte
Dorul îl afuriseşte.

Deci bădiţă când coseşti
In livadă, să grijeşti :
Doue flori cînd vei găsi,
Treci cu coasa, nu cosi..."

Cel ce a semnat versurile acestea este poet. Şi calităţile se evidenţiază pretutindeni în fiecare pagină, deşi personalului poetului este afectat de infuenţe.

Il poţi însă asculta mereu:

„Dalbe, dulci visuri
Mult m-aţi vrăjit.
V-aţi stins în pripă
Cât v-am iubit !

In dulce leagăn
M-aţi alintat,
Ca spuma mărei
V-aţi destrămat."

Este poate sentimentalism, ori să-l numim altcum, spunându-i că este paletism liric, dar în zilele noastre de durere şi desvoltare a bunătăţei sufleteşti, va trebui să încurajăm iubirea de vieaţă ce-o propagă acest poet ardelean.

E. I.

A apărut:

EMIL de J. J. ROUSSEAU

Operă complectă într'un singur volum 900 pag.

Preţul lei 45

Se expediază la cerere contra primirei costului prin mandat poştal adougânduse lei 8,50 pentru porto Recomandat de către

Librăria Mărăşeşti

BUCUREŞTI. STR — BELVEDERE 8. — BUCUREŞTJ

CITIŢI

Cuvântul Liber

Număru 21

vguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor :

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM SI GUTTA
BROŞURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

CUM NE CURATIM SANGELE SI NE INTARIM TRUPUL
BROŞURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

ANUL V. — N. 188

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 13 Iulie 1924

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897 - 1920

FONDAT în 1893

O scrisoare către cititorii din România

de PANAIT ISTRATI

Paris, 24 Iunie 1924

Dragă prietene,

Iți mulțumesc pentru cuvintele încurajatoare ce-mi aduc scrisorile tale de eri și de azi.

Mărturisesc că am avut momente de îndoială asupra ta: tăceai acolo unde eu doream precizie, și vezi, atât de slabi îmi sunt azi umerii când e vorba de o nouă dezamăgire amicală, încât mi-e teamă acum și de umbra unei astfel de dezamăgiri. Calea-valea cu sărăcia, — (chiar în momentele astea când „gloria" vine călare pe băț; când mi se dă cu lopata ceia-ce mi s'a refuzat cu lingurița), — dar ca să mai beau din cupa amărăciunei prietenești, nu mai pot. Iți sunt, deci, recunoscător că ai reapărut la timp în lumina ce se cuvine.

O rugăminte: mi-ai da tu voie să spun direct, cititorilor de la noi, câte ceva din cele ce-mi stau pe inimă? Căci, din articolele tăiate de prin ziarele ce-mi trimeți, am văzut că în curând o confuzie se va produce.

Nu vreau să spun că-mi arde tare de-a fi profet în țara mea, nici că țiu mult de-a rămâne bun prieten cu toată lumea, sau de a deveni. Din contra, sunt mulțumit că voi avea și neprieteni, ca să nu zic dușmani. Eu n'am umblat la școala complezenței sociale care-și face reputația distribuind surâsuri ieftine, care trăește din cumpăneala cuvântului și moare din lipsă de oxigen. Ba chiar îmi place răfuiala, am destul venin ca să mânuesc ironia și multă umanitate ca s'o încasez.

Dar mult mai dragă mi-e bunătatea înțeleaptă!

Să ne risipim aceste sărmane două zile ce le avem de trăit, scuipând pe oameni, să uiți că un soare arde pe cer, că râuri curg pe pământ, că atâta desfătare cuprinde o pădure răcoroasă, ori un câmp plin de flori; să uiți, — ceiace nu uită nici un vierme, — că avem tot ce ne trebue ca să sorbim viața, toată viața, atâta timp cât ochii ne sunt deschiși; și să ne trecem vremea dând palme orișicui, când e mult mai sănătos să te dovedești prieten chiar și aceluia care caută în tine un dușman, — nu e asta un adevărat blestem al lumii

Dacă ar fi să măsor pe om cu măsura aceasta, apoi să se știe că din parte-mi, atât de mare îmi fu porția amărăciunilor vieței încât aș avea dreptul să tai capul la o mie de oameni, partea mea de cruzime sfântă. Eu, însă, după ce am secat fântâna durerilor, — (toate durerile și toate bucuriile îmi sunt cunoscute, afară de acelea de a da naștere unui copil—ba chiar și pe acelea le cu [illegible] d scriu !). eu am descoperit în fundul acestei fântâni un nou strat de bunătate. Și ce bunătate !. Un om la o sută de mii poate că o cunoaște.

Și acum iată că două sulițe noi-noușoare se îndreaptă spre biata mea coșniță trupească: prieteni vechi îmi impută că scrisul meu nu e pe placul lor. Aceasta, din față. Din dos, neamici noi, vor să-mi ia dreptul de-a fi îngropat lângă mama. Cei dintâi, strașnici în a dușmăni, pretind că-mi voi uita origina modestă; cei din urmă că Kyra nu e românească. Cu aceștia mă voi învoi repede spunându-le că puțin îmi pasă de ce e românesc și de ce e țigănesc. Mă interesează, nu ceia-ce poartă un drapel, ci numai ce e umanitar, căci mama mea, mai romăncă de cât mulți pretinși români, a uitat să-mi vorbească cu mărinimie de țara în care gardiștii voiau s'o aresteze seara, ca fiind beată, când ea mătăhăia de trudă cum numai poporul cunoaște, — dar n'a uitat niciodată să-mi spue că omului îi face cinste să fie bun și drept.

Prietenilor vechi, însă, cari au umplut pușcăriile naționale și cu cari am suferit, aș vrea să le spun că nici odată drumul lor n'a fost cu totul al meu, nici predilecțiile lor, cu totul ale mele. Că nici odată n'am putut să mă împac cu un partid; că nu e în firea mea să mă supun unei hotărâri când această hotărâre nu-mi convine; și că dacă aș avea în mâini puterea lumii n'aș ști ce să fac cu ea, convins fiind că omului poți să-i iei, dar nu să-i dai cu sila. Nici chiar libertatea nu poți să i-o dai cu sila. Aș vrea să le mai spun că dacă pentru ei lumea e împărțită numai în săraci și bogați, să mi-se îngăduiască să cred că pentru mine lumea mai e împărțită și în oameni ce se nasc liberi, și oameni ce se nasc robi. [1]) Robul sărac rămâne rob și atunci când se îmbogățește, căci eu nu reduc crâncena problemă a vieței la o farfurie cu fasole; iar omul liber, rămâne liber și în pușcărie. Că nu acolo e locul lui, o știu și eu,— dar mai știu că multe Bastilii vor tre bui să fie luate cu asalt, înainte de-a nu se mai zidi Bastilii. Totuși, — fără să-mi fac iluzii, și dacă n'ar fi decât să smulg cărămida care m'a separat un ceas de soarele vieței, — eu sunt gata să mă amestec în toate hoardele cari vor să dărâme Jilavele internaționale, să dărâme mereu și mereu, dar cu o condiție: să nu mi se ceară apoi să viu și eu cu noi cărămizi ca să zidim noi Jilave.

Iată crezul meu.

Dar tot crezându-mi crezul, eu îmi trăesc viața, și viața mea nu intră intr'o teacă de cuțit. Liber e fiecine să se sbată lepădându-se de credințe cum se leapădă de cămașă. Deasupra credințelor uscate și șovăelnice, însă, eu pun iubirea caldă ce vine dela inimă. Sunt gata să iubesc orice om liber! Așa am fost totdeauna. Așa rămân. Nimeni și nimic nu-mi va putea schimba o iotă din ce m'a învățat viața și din ce îmi simte inima. N'am nevoe de dădacă.

Pe petecul de pământ ce se chiamă România, — și care și-a dublat suprafața și numărul pușcăriilor, — eu am rădăcini adânci. O fi frumos să scrii în franțuzește fără să fi deschis o gramatică; o fi frumos să ai cu tine toată presa pariziană, dela necăjita Humanité a lui Jaurès până la gravul Figaro și regalista Action Française, aceasta din urmă mai elogioasă decât oricare; dar mult mai frumos e să rămâi ceeace te-ai născut, când te-ai născut iubind și eu îmi aduc aminte mereu că la șapte ani păsteam caii la câmp, în preajma Baldovineștilor, ascultând poveștile unchiului Anghel și tânguirile mamei care îmi spunea pe românește că o dor brațele „de-atâta spălat străin".

Un om de frunte francez îmi spunea zilele trecute:

— „Dacă ai vrea să te naturalizezi francez, ai obține premiul Goncourt".

— „Și pe urmă"?

— „He! Asta înseamnă cinci mii de franci peșin și o sută de mii de Kyra vândute"!

— „Și pe urmă"?..

Acest al doilea „și pe urmă" a scandalizat pe un om de bun simț și l'a făcut să se îndoiască cum că eu aș fi cu adevărat autorul Kyrei.

He, he, Costică! „Are Kyra socoteală", se zice la Brăila. Quanto sangue costa... Cine va ști cât sânge a costat? exclamă Michel Angelo. Și eu tot mai sper să-mi cultiv cartofii și să-mi cresc găinile, acolo unde a murit o mamă bună acum cinci ani, privind spre ușa pe unde trebuia să-i apară feciorul înainte de a-și da sufletul. Și ea și-a dat sufletul fără să mă aibă la căpătâi... Și eu am citit intr'o seară, — la Geneva, în această Elveție de unde dușmănia omenească nu mă mai lăsa să ies, să alerg la mama,—am citit pe o carte poștală, tocmai la sfârșit: ...„aci noi suntem cu toții bine, numai că biata ta maică a murit în săptămâna mare"...

„Numai"!.. Ah, multe rele am uitat în viața mea, dar pe acest „numai" nu pot să-l uit. Și mă înfioară grozav când mă gândesc câți „numai" ca al meu trebue să aibă omenirea pe suflet.

Pentru toți acești „numai", eu îmi voi păstra pașaportul românesc. Și, lasă!.. Va veni ea vremea răfuelii cu frumoasa mea țară românească: eu știu să aștept.

Și așteptând, eu întind o mână de bun amic tuturor acelora cari m'au cunoscut, ca și acelora cari vor să mă cunoască. Lumea întreagă e demnă de iubit, dar tot mai cu drag mă plec spre cutare față de prieten care mă citește plângând, la Brăila. El plânge, nu fiindcă am ajuns mare ciorbagiu, ci pentru că, în loc să reapar în noroiul vieței cu ochi de nebun și cu un mare cuțit în mână, eu viu tot cu zâmbet pe buze, tot cu inimă iubitoare, și mereu gata să mai cânt, de pildă:

Când eram crai în Beoția...

Mai viu cu o floare în mână. Se poate ca floarea asta să miroasă rău. Da, dar e a mea. Și pe cine am rugat eu s'o miroasă?

Arta e o minunată minciună. Nici un ziar, nici o revistă nu vor putea spune că m'au văzut urcându-le scările cu un manuscris, cerșind inserarea. Dar mulți m'au văzut căutând prietenia.

Mulți artiști sunt în stare să facă artă, puțini știu să fie prieteni. Și eu voi crede mereu că prietenul e cel mai mare artist al inimei omenești prietenoase. Eu nu întreb care artist a reușit. Uneori, cel din umbră, mi-e mai simpatic decât cel trâmbițat. Dar voi întreba fără încetare:

—„Care e artistul care știe să iubească un om, tot cultivându-și cartofii"?

Căci e o rușine de-a te numi artist când nu știi să iubești un om și să-i oferi un cartof fiert.

Până unde arta are dreptul de-a ridica nasul, o știu toți artiștii. Unde trebue să începem a ne îndoi de umanitatea artei, o știu mai puțini.

Dar câți știu că arta e o simțire sfântă care nu se vinde la mezat? Cu acești artiști prieteni, și cu toți prietenii artei, eu năzuesc să mă adun într'o zi; să ne plecăm împreună spre pământul dătător de viață, și cu toții să cântăm slavă aceluia care a creat simțirea, dar nu ne-a spus s'o vindem pe gologani.

PANAIT ISTRATI

P. S. — Rog pe toți oamenii de bine cari mi-au scris din țară și n'au încă răspuns, să aștepte că voi răspunde cu sfințenie. Nu eu voi deveni, în clipa asta de supremă credință în om, un autor care n'are vreme să răspundă. Un om îmi rămâne mai scump de cât o carte, deși aș putea susține și contrariul. Numai atât că sunt bolnav. Reumatisme „de prin lume adunate"... și în oasele mele rămase; un stomac stricat de atâtea răbdări prăjite ce-am mâncat, precum și vreo două sute de dedicații ce-am fost nevoit să fac, începând cu d-l Henri de Regnier, de la Academia Franceză, și până la amicul meu Bernard, fotograf ambulant la Nisa, — mi-au luat și-mi iau tot timpul. Ba chiar cred că va trebui să părăsesc Parisul, care mă omoară cu gazele lui asfixiante și zeci de scrisori la cari trebue să răspund din complezență.

Așa a fost scris: haimanaua internațională trebuia să devie omul zilei la Paris. E cel mai mare pocinog din câte am făcut până acum. — P. I.

1) In curând va apare aci *Solir*, unde am închegat tot ce simt în această privință. — Răbdare.

CITIȚI IN PAGINA III-a

IUBIREA IUBIRILOR

— CARNETUL UNEI LOGODNICE —

de I. AGÂRBICEANU

Răutate

M'ai chinuit în astă seară
și nici măcar nu-ți pare rău...
Fug... Gândurile vreau să-mi piară.
Dat... gândul meu e dragul tău...

Degeaba fug. El te desmiardă.
Aș vrea să-l smulg, dar nu e chip.
Vai, fruntea prinde iar să-mi ardă
Și calc fierbinte pe nisip.

M'ai chinuit... Ești rea, îmi pare:
eu, rău nu ți am făcut nimic;
iubirea mea - ce-i drept - e mare,
dar eu... — eu sunt atât de mic...

și-atâta de puțin îți cer
deși ghicești — aș vrea mai mult;
dar tu îmi poruncești să pier
și eu, cuminte, te ascult...

Cu cât îmi pari mai rea, cu-atât
îmi e mai greu să mă răzbun,
că-mi ești mai dragă; dar cu cât
îmi ești mai dragă, sunt mai bun...

Petre Strihan

Carte poștală....

Iubito, vreau să ți scriu... Dar gândul
Mi s'a 'nhăitat cu vântu 'n drum,
Pândind cum hornurile 'n aer
Sfâșie
Zdrențele
De fum...

Tristeți și doliu. Noaptea asta
Durerile nu au cuvinte,
Și morții 'n cimitir
Se plimbă
Ingândurați, printre morminte...

„Trăiască viața!" Dar în tâmple
I ascult bătaia tot mai rară
Incet
Și trist
Ca o pendulă
Intr'o odae funerară...

Târziu...
Tăcere...
Noaptea plânge...
Și iată, cum încerc să-ți scriu,
Simt gândul cum ni se'mpreună
Ca două guri
Peste un sicriu...

N. Mileu

Iubire nouă

Aseară când m'am despărțit de tine,
Tot sufletul de tine mi era plin,
Incât am plâns, — așa ca din senin, —
De se uitau toți oamenii la mine.

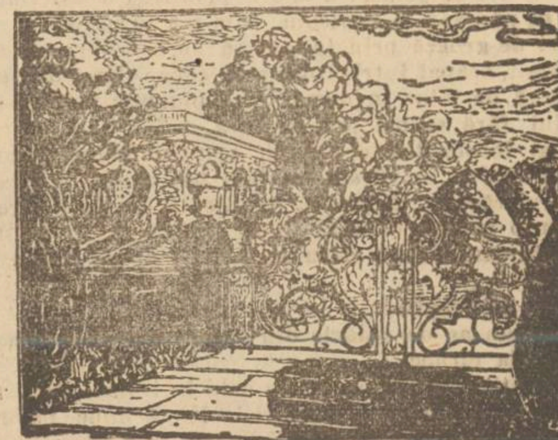
Am rătăcit apoi până târziu
Cu tine'n ochi, pe buze și în gând,
Pe când de alungul străzilor mergând,
Mă'nvăluiam în umbre și pustiu...

Eu stiu că tu nu mă iubești acum
Și poate-a mea nici când tu n'ai să fii;
Eu știu că's mai sărac în bucurii
Ca florile crescute lângă drum.

Și totuș, când târziu de tot în zori,
In odăița-mi scundă m'am reîntors
Cu sufletul de suferințe stors
Ca cel mai umilit din călători,

Cu ochii duși spre cea din urmă stea
Eu m'am rugat adânc lui Dumnezeu,
Ca tu să fii și azi și mâini, mereu,
Și binele și suferința mea...

Dem. Gâlman





Icoana neagră

de I. DRAGOSLAV

Era în primăvara anului 1904. In iarna aceea am dus-o prost; am stat în niște case umede, iar în primăvară am ieșit cu o boală grea de mijloc și cu o slăbiciune totală.

Noroc că găsii o casă mai bună în str. Viitor, căci altmintrelea Dumnezeu știe de nu dam — vorba românului — ortu popii.

Totuși, slăbiciunea mea creștea cu cât crăpa mugurul, cu cât se ivea frunza. Iar, când a fost, așa, pe la Paște, ajunsesem să merg cârlig, și n'am mai ieșit din casă decât a doua zi de Dumineca Tomii, ca să mă duc la biserica Olari din Calea Moșilor.

Vi se pare ciudat, poate, de ce m'am dus tocmai la biserică la Olari, în calea Moșilor, la dracu în praznic, dela strada Viitor, și nu la altă Casă a Domnului, pe aproape, și de ce nu m'am dus Dumineca la biserică, cum merg toți creștinii, și tocmai Luni. Ce am căutat acolo?

Apoi, tocmai de asta se leagă și ceeace vreau să vă povestesc. Și e minunat de tot.

* * *

Gospodarii la cari stam erau două babe: mama cu fiica. Cea dintâiu avea vre-o nouăzeci și patru de ani și cea de-a doua vre-o șaptezeci. Atâta știu că o chema, pe cea mai în vârstă, Zoița. Erau femei sărace, pensionare, dar aveau suflet îngeresc. N'am să le uit cât oi trăi. Mă îngrijeau, îmi făceau de-ale gurii; un cuvânt rău n'am auzit dela ele; ba, bătrânica îmi spunea și povești.

Acum, pe locul casei lor, în locul grădinei cu pomi roditori, s'a ridicat o casă mare cu scări de piatră, cu ograda pavată cu piatră aleasă; are *garaj*. In sfârșit, totul par'că a fost o poveste.

Și, să nu-mi uit vorba: veniseră Sf. Paști și eu tot bolnav eram. Nu ieșeam nicăierea. Copacii acum înfrunziseră și unii își scuturaseră chiar floarea. Pasările chiscuiau prin pomi și pe sub coperișurile caselor unde își aveau făcute cuibușoarele pentru prăsilă. Și primăvara înainta și viața se trezea în toate și le înviora; numai eu stam în așteptarea unui sfârșit.

Nu-mi părea rău după viață, de loc. Nu știu, am fost de atâtea ori bolnav greu, și nu m'am temut nici chiar de veșnicia morții. Prea cugetasem mult asupra ei, ca să mă tem.

Stam de multe ori afară, la soarele, care, ca aprins prin minune, își trimetea razele sale înviorătoare, troznitoare la lumină, până și a acelei nebănuită sămânță care stase sub zăpadă, și priveam spre apus, la cerul puțin mai deschis ca piatra vânătă, și care, par'că mă chema și îmi spunea: Vino la mine: dincolo de acest albastru e taina mea e locașul meu zăvorît, unde ascund comorile și nădejdile pierdute de toți naufragiații și înșelații lumii acesteia. Și ziceam, privind tainicul albastru, prin spărturile norilor:

„Ia, acolo are să se ducă și sufletul meu, cu un îngerel de mână, și are să mă înfățișeze înaintea Tatălui și are să zică: „Iacă, încă unul, Doamne, din cei amăgiți,... și cari trăiesc greu pe lume. L-am luat, că nu-i făcut pentru dânsa".

Pe atunci trăia tatăl meu. Era la Fălticeni. Nu știa că sunt bolnav. In scrisorile mele, înconjuram meteahma în care intrasem. Dar, cu venirea Paștelor, potrivit obiceiului de a-l petrece la locul meu de naștere, mă gătii, așa prăpădit cum eram, să mă duc la el. Mă îmbrăcai cum putui, în ziua aceea. Inima, voința, dor de ducă era, dar putere ba, căci, cum stam eu și mocoșeam, să pun într'un geamantan niște lucruri, de-odată îmi veni o sfârșeală, o slăbiciune, că m'am culcat pe pat, și am și adormit mort.

Când mă trezii, era noapte în toată legea, trăgeau clopotele la biserică, de scoaterea „aierului", sau, cum îi mai zice, „epitaf" și, în juru-mi, o tăcere de mormânt.

„Am scăpat trenu", oftai eu, „de acuma, dimineața de m'oi duce".

Și mă desbrăcai și mă culcai ca oamenii.

Somnul mi-a fost de plumb.

Și deodată mă văd într'o grădină cu pomi, dar fără roade — un fel de pădure, — dar într'un luminiș, așa ceva. La intrarea în pădure, erau mese, scaune multe, albe, și numai eu singur acolo. Când, ce să vezi, gata să mă răpească, să mă mănânce, să-mi facă rău, stăteau împrejurul meu, nenumărați oameni, îmbrăcați bine, nemțește, cu haine negre, cu îngulerați și cravatați, dar cu capul gol. Părul par'că le era ca pielea de miel, neagră și creață, iar fețele negre ca asfaltul și lustruite de luceau, și, rași toți, doar dinții și albul ochilor și buzele roșii ca sângele ce se mai deosibea pe obrazele lor ca gheața văcsuită.

O spaimă nespusă mă cuprinse, gândind: Aiștia vor să mă omoare, și unde nu începui să dau cu scaunele într'înșii, dar geaba, că par'că dam cu cocoloși de hârtie, așa stăteau de neclintiți.

De frică, atunci, mă ridicai ca un fulg pe masă și prinsei a căra și a da în ei, până mântuii tot. La urmă, desnădăjduit, luai și masa de sub mine și dădui în ei. Neavând cu ce să mă mai apăr, mă ridicai ca o pană în sus și, fericit, dar și plin de frică, prinsei a sbura printre copaci. Dânșii, după mine, pe pământ. Ii simțeam cum mă urmăresc și asta îmi da fiori de groază prin inimă: să nu se ridice până la mine. In sfârșit, scăpai într'un desiș de copac. Nu-i mai simții; rămăseseră de mine în urmă. Aice pluteam printre crăcile copacului, fără să mă tem de ceva.

Când, mai încolo, tot în văzduh, printre frunze, văzui o femeie grasă, înaltă, în vârstă, cu fața bărbătoasă, cu capul gol și cu părul cărunt, făcut coc, îmbrăcată cu fustă tărcată de lână și cu o polcuță cu vrâste albe și negre în lungul hainei. Și, nu știu cum, că mă alăturai de femeie; iar dânsa îmi zise:

„Dacă vrei să scapi, du-te la icoana neagră".

Și scoțând un ac de pălărie din cocul ei, mi-l înfipse în palma stângă, la mijloc.

La asta simții că-mi vine sânge cald la inimă, mă trezii dar nu bine. Și nu mai văzui pe femeie lângă mine, pădurea tot pieri ca destrămate și mă simții în pat, însă între trezire și somn; într'un fel de mijeală toropitoare din care căutam să mă trezesc de-abinelea și nu puteam. O apăsare năbușitoare din pricina asta în pripă și tot trupul era ca de plumb. Simțeam că am nevoie de viață și de aer. Eram ca acei oameni cari cad în apă adâncă și se duc afund, fără putință de scăpare.

Mintea mea judeca foarte limpede și îmi zisei: „Doamne, Dumnezeule, eu mor!"

Poate, dacă mai stăteam așa câteva clipe, muream înăbușit. De data asta, mă înspăimântai ca de diavoli, și desnădăjduit, făcui o sforțare din tot sufletul și trupul meu, și, cu greu, mă trezii.

* * *

Era dimineața, Sâmbăta, să fi fost ceasurile opt-nouă — poate mai mult.

Fericit că am revenit la viață, sorbii cu plăcere aerul ce-mi lipsise și mă uitai la palma care încă mă ustura de acul femeii, ca și cum ar fi fost înroșit în foc, cum și pe dosul mânii. Nici o urmă de înțepătură. Păsările chiscuiau prin pomii din ogradă, soarele bătea plin de viață în fereastră, iar când îmi rotii ochii împrejur, pe un alt pat din casă ședea chircită, cu cațaveica sau, cum îi zice, scurteica, între umere și cu mânile cruciș pe genunchi, mătușa Zoița, una din gazdele mele, și se uita afară.

— „Mătușă", întreb eu, „unde e icoana neagră?"

— „Apoi, dragul, mătușei, e la biserica la Olari din calea Moșilor. Da, acolo trebuie să te duci numai Lunea, că se face acatiste.

„Doamne, mi-am ridicat ochii spre în sus, acuma, Lunea asta nu m'oi duce, dar Luni, a doua zi de Dumineca Tomii, cum oi putea și tot m'oi târî până acolo.

Cât despre plecarea acasă, vedeam eu că e numai în mintea mea, dar să mă urnesc, pace!

Și să nu credeți că am chemat vre-un medic — ceva. Eu vroiam să mor; așa 'mi era de silă de toate; așa mă dureau toate; așa mă durea sufletul, încât eram cu totul desființat. Insă, atunci când scăpai de înăbușeala somnului greu, și mă văzui iarăși la viață, gândul de-a muri pieri ca prin farmec și îmi zisei: „că mai bine decât să mori în toată plinătatea îndecății și în spaima morții, mai bine să mori de bătrânețe și să te stângi ca o candelă fără untdelemn, și fără nici o părere de rău, că încaltea le-ai trăit pe toate. Vorba ceea: „Ți-ai trăit traiul, ți-ai mâncat mălaiul".

Și abia așteptai să vie Dumineca Tomii.

* * *

Niciodată nu fusesem în biserica Olari și nici nu știam că acolo e o icoană neagră.

Dar înăuntru când intrai, găsii o lume de lumânări, o luminație întreagă și lume din care mai mult femei; unele de o stare bună, altele cu fețe strânse, ofilite și de o pâine mai slabă. Iar în fund, în partea stângă a altarului, văzui o icoană a Maicii Domnului, neagră, iar în genunchi, pe o pernuță la dreapta icoanei, plângea cu capul rezemat de icoană o femeie. Un preot prinse a citi acatistele, și în jurul lui toată lumea îngenunchiă, pe când o cucoană, nici tânără nici bătrână, ducea pe un militar în stare de tâmpenie și neștiutor, pe la icoane.

La intrarea mea în biserică, mai multe capete se inturnară spre mine, iar două femei cu mânile la gură șoptiră: „Sărmanul' și aista se duce. Păcat de el, că e tânăr!!". Pe mine, vorbele astea mă lăsară rece și, aprinzând și eu o lumânare, îmi plecai și eu genunchii înaintea sfintei icoane, zicând: „Doamnă, Maica Domnului, dacă e să mă însănătoșesc, bine; de bine, nu, să se isprăvească odată".

Și, după ce îmi făcui toată datoria, ca orice creștin când intră într'o biserică, căutai să ies.

Dar, minune, până la ușă, par'că s'a coborît ceva de sus în sufletul meu: o înviorare, o bucurie de viață cum n'o avusesem, o nădejde de sănătate, ceva, care îmi grăia că răul meu s'a sfârșit. Simțeam că se deslipise ceva de trupul meu, un duh rău. Mă rog, sufletul meu era ca o floare ce a stat sub zăpadă și se deschide în toată plinătatea ei, după o iarnă grea și asupritoare. „De-acum nu mai mor" a grăit sufletul meu, și el plin de bucurie.

Când am ieșit, parcă mi s'a făcut și foame. Nu mâncasem o litră de pâine de când mă îmbolnăvisem. Văd un băiat cu un coș cu cornuri și pâinișoare de secară. Am luat două și pe amândouă le-am mâncat cu o poftă de lup.

N'am spus nimănui până azi unde am fost. Apoi, m'am făcut bine, dar pe mătușa Zoița am îngropat-o chiar în primăvara aceea, după Ispas — așa ceva. A murit de bătrânețe fără s'o doară nici capul.

Asta nu-i nimic. Poate unii or fi tâlmăcind-o că a fost o sugestie ceva, că poate am auzit, cine știe cum, cândva, de icoana neagră și prin somn acelaș gând mi-a revenit sub chip de vis.

Mă rog, așa's vremurile: că omu singur își face planuri și legi și felul de a se purta: fie după cele ce citește, ce aude, ce *discută*, fie după cum judecă și simte.

Aș zice, că pricina a fost somnul greu, *hipnotic*, de am auzit așa ceva, dar stați că nu e numai atât:

Murise nu știu ce om mare, murise și-l depusese la biserica Albă din Calea Victoriei. Și, ca de obiceiu, vine armata, cum se obișnuiește la oamenii iștia mari, cari au dus treburile țării și au decorații.

Când, ce să văd, cine crezi că comanda pe acolo: militarul căzut în prosteală, pe care îl aducea cucoana de mână, pe la icoana dela biserica Olari. De data asta, sănătos.. El era: că eu am mai fost și pe urmă la biserica aceea și l-am mai văzut cu femeia aceea. Pe urmă nu am mai zărit. Crezusem că murise. El era, și acolo, în mulțimea ceea, dela biserică; am văzut și pe cucoana lui și după ce l-am văzut cu chipiul în mână, făcându-și drum printre oameni, și intrând în biserică, singur, neurmărit de nimeni.

Filozofii iștia ai noștri, unii spun și ce le trăznește prin minte, din un spirit de a contrazice, că acuma lumea nu mai crede, dar ce bine era odată, când lumea credea și ceeace nu puteau face doftorii, o făcea Dumnezeu, prin credința omului.

Am spus la mulți povestea asta, dar acum am scris-o, s-o știe toată lumea.

SARMALE

— SCHIȚĂ —

de H. STAHL

— Oprește birjar!... Casa din colțul străzei... Aici! și Constantin Medianu, cu tot cei 55 ani a lui, sări sprinten din trăsura ce săltă în arcuri veselă, ușurată de 80 kgr.

Medianu își scoase o mănușă și, apăsând un deget pe butonul de os, sună odată lung, așa cum faci la o casă prietenă și așteptă, bătând pe loc cu picioarele treapta scărei ca să se încălzească. Apoi, văzând că nu i se deschide, își frecă degetele mâinei drepte, închise de palma mâinei stângi și sună a doua oară, apăsând tare pe buton și trăgând cu urechea la sonerie; dar tocmai trecea o căruță hodorogindu-și fierăria pe pavajul străzei. Medianu își lipi fruntea și nasul de geamul ușei pândind, prin perdeaua încrețită, umbrele celor din casă. Nimic.

Atunci, spunând tare: „Să știți că iar s'a stricat soneria moșului", coti după colțul casei, zise celui de pe capră: „Intoarce birjar! M'aștepți colo, la portiță" și intră, prin ușa de serviciu, în grădina de la spatele casei pensionarului Matei Nedelcu, unde zăpada, topită pe alee, mai stăruia, în pete largi de forme ciudate, pe straturile de flori surprinse de ger, asasinate.

Medianu se îndreptă spre cerdacul de la spatele caselor. Un parfum, mai divin — acum la vremea mesei — decât al celei mai gingașe flori — parfum de sarmale — îl făcu să ridice capul, să-și umfle pieptul, să-și dilate nările și, cu ochi scotocitori, să înainteze în spre bucătărie. Acolo nimeni, dar în cerdac, pe un scaun de lemn, o oală mare de pământ, cu sarmale aburea lin, îmbalsămând, iar alături, cu botul în vânt, Azorică, în extaz, părea hipnotizat, ca în fața unui altar.

* * *

Sarmalele erau specialitatea casei Nedelcu, mândria coanei Zulnia. Scundă, grasă, cu mâini mici albe, ochii căprii visători, ce nu îmbătrâniseră, Zulnia Nedelcu, la 45 de ani, punea toată iubirea unui suflet curat, în pregătirea celor două feluri de mâncări mai dragi soțului ei: plăcintă cu carne și sarmale.

Lili Medianu făcea și ea, nu-i vorbă, deși franțuzoaică, niște sarmale celebre, dar par'că tot mai bune erau ale coanei Zulniei și nu odată, din gelozie culinară, se iscară mici certuri între cele două prietene.

Lui Medianu, când se văzu singur în fața faimoaselor sarmale, i se lumină fața de un gând ștrengăresc. Roti repede ochii în juru-i și, pufnind de râs, apucă cu două mâini de toarte oala grea cu delicioasa mâncare, și repede, pentru că frigea oala de pământ legată cu sârmă, ieși pe poartă petrecut cu interes de Azorică, puse lutul fierbinte în trăsură, la picioarele lui, și strigă vesel:

— Acasă birjar!... In Str. Puișor!

Și tot drumul trăgea în piept aburii mirositori și își mușca buzele de râs spunând, ba în gând, ba tare: „Strașnică păcăleală, dom'le! Strașnică păcăleală!".

* * *

— Sarmale, nevastă, sarmale!.... I-am furat coanei Zulnia o oală cu sarmale!... Ii invităm diseară la masă!.... Strașnică păcăleală, dom'le, strașnică!"

Pricepând într'o clipă, tot hazul farsei, Lili Medianu, blondă și agitată gospodină, mereu veselă, sări de gâtul lui bărbatu-său strigând:

— Mă Costică, bravo! Vin' să-ți dau un pup!

* * *

Pe la 4 jumătate după amiezi, Medianu, abea ținându-și râsul, sună iar la ușa celor văduviți de sarmale. Nici n'apucă să ridice bine degetul de pe butonul soneriei și silueta sferică a lui Matei Nedelcu se desluși în dosul perdelei. Dar, în loc ca ușa să se deschidă cu grabă, ca de obiceiu, Medianu văzu că se dă încet perdeaua în lături, apoi că apare în geam figura plină, pepenie, a prietenului său, privind bănuitor, și numai când îl recunoscu, se hotărî să deschidă, întorcând cheia de două ori, trăgând un zăvor și dând la o parte un scaun pus în fața ușei.

— Ce e asta, moșule?! De ce te-ai baricadat așa?

— 's necăjit, dragă Costică... Zulnio! Ai pus zăvoru la poarta din fund?

— Da' bine, Matei dragă, fabrici bombe, monedă falșă?

— Hoții, dragă! Sarmalele!....

— Care hoți? Ce sarmale, omule?

— Stai să vezi: astăzi, să fi fost 11 ceasurile, sună cineva la stradă. Bun. Eu, eram în oraș; servitoarea, după condicuță, la poliție; Zulnia era la bucătărie, îmi gătea sarmale, săraca. Bun! Când a sunat a doua oară, individul de la poartă, Zulnia a vrut să deschidă, dar era, pricepi, în negligé. Bun! Stai să vezi: Până să-și puie un capot, să dea cu colonie pe față, pe mâini, au trecut vre-o trei minute, cinci! Bun! Vine la poartă, nimeni. Deschide ușa, — să nu fi răcit, săraca — se uită în stradă, nimeni! Bun! Zulnia zice: „O fi fost vre-un drac de copil" și se întoarce la bucătărie să vadă de sarmale. Sarmalele nicăeri!....

Și era o oală mare, Costică dragă, — că era să vă poftim și pe voi diseară la masă — și oala asta mare, plină cu sarmale.... șterpelită! furată!

— Nu mai spune!.... Da' Azorică?!

— Azorică?! Luai-ar hingherii! Nici n'a lătrat!...

— Ei drăcia dracului! Să fure ziua în namiaza mare! Sarmale!

— Așa!....

Și, în ochii bulbucați, buni și umezi, ca de câine credincios ai pensionarului, citeai atâta mâhnire, încât Medianu era gata-gata, să-i spuie cine e hoțul. Se stăpâni și zise:

— Și altceva n'a furat tâlharul?!

— Nu, dragă, oala cu sarmale și atât!.... Și, să vezi, dragă Costică, la urma urmei, mă gândesc: dacă a furat sarmale și numai sarmale, săracu, cine știe ce flămând nenorocit o fi fost! Am făcut poate o pomană!.... Dar să fi cerut, dom'le! Doar mă știi: să fi cerut și îi dădeam, dom'le, cu dragă inimă!.... Și apoi.... să fure și oala! O oală specială, de pământ extra, împletită ca o plasă cu sârmă....

— Cine știe, Matei dragă, poate că o aduce înnapoi!... Da' să vezi ciudățenie, moșule dragă, la ghici de ce am venit azi la tine?

— Ca să ne vezi.

— Este! Ghici acum ce gătește azi Lili? Ce-ți place ție?

— Ce gătește franțuzoaica?! „Jigodie" de berbec cu fasole albă fiartă în vin, specialitatea casei!

— Este! Da' pe lângă „gigot", ce ți-a mai gătit? Ce-ți place ție mai mult? Acu să te văd!?...

— Sar,....

—Sarmale, moșu tatei, sarmale! Coincidență, domnule! Și veneam să vă iau pe sus, să petrecem seara împreună. Am și un vinișor.....

* * *

Seara, la masă, când Lili Medianu aduse sarmalele, coana Zulnia se făcu palidă și nu putu gusta una măcar; lui Matei, la prima înghițitură îi se puse un nod în gât, la a doua, nodul lunecă, la a treia dispăru și apoi, mai cu un păhărel de vin, mai cu glumele lui Medianu, cu râsetele stârnite de româneasca lui Lili, conu Matei uită cu totul dispariția sarmalelor aborigene, pe încetul se înveseli și coana Zulnia, hotărându-se chiar să guste din sarmale... ca să facă critica.

— Ei, coane Matei, așa-i că face și franțuzoaica mea, sarmale bune?

— M'da, dar, rogu-te, madame Medianu, când faci d-ta sarmale, în ce vas le fierbi?

— Când fac eu sarmai, am un vas marré de ferr smalțat.

— Te-am prins! Ascultă la mine: sarmale bune nu se fac decât în pârnaie!

— Cum?!

— Pâr-na-ie, o oală de pământ, înnaltă în pereți, largă în gură. Bun. Să vezi să aibă și două mănuși. Pricepi? Două urechi. Așaaa. Și, dacă ești meșter, sucești odată oala așa de vin frumos sarmalele de jos deasupra și sarmalele de sus, dedesubt și toate fierb atunci la fel. Așa-i Zulnio?

— Da, să nu se prindă de fund. Când faci mata sarmale, Lili dragă, pui carne de vacă?

— Când fac eu sarmai, da. Puțin, de vițel.

— Nu dragă! Să știi: numai carne de porc, grăsuță; dacă nu sunt grase sarmalele, nu sunt bune.

— Binè, dar pun costiț mult și șoarece.... Ce riz? E foarte bun!

— Șoriciu, nevastă dragă, șoriciu!... Știți cum mi-a făcut prima dată ciulama? După carte. Și a făcut o ciulama admirabilă. Numai că, la urmă, tot ținându-se de buchea cărții, și întorcând din greșeală două pagini, a nemerit la „Dulciuri" și mi-a turnat o lingură de zahăr în ciulama...

— Fira'r al dracului. Am să-ți trag un palm academic!

— Dar apă, pui la sarmale, dragă Lili?

— Nițel apă și bulion.

— Nu, dragă, zeamă de varză!... Da, ascultă-mă pe mine! Și apoi, când așezi sarmalele în pârnaie, pui un strat de varză, că e bine, două trei rânduri de sarmale, iar un strat de varză de un deget, și tot așa. Și pui costiță afumată, ca să iasă bine....

— Și foi de dafin și doi bob de piper....

— Piper pisat, nu boabe! — Mama punea și o ceapă-două, pentru gust — și tocătură — acolo e tot meșteșugu — după ce-ai pus un ou și puțin orez....

— Eu prăjesc orez și ceap înnaintè.

— ....frămânți bine, bine, ca icrele. Așa! Și pe urmă iei foaia și faci sarmalele înfășurate bine dar să nu strângi, să fie carnea bine afânată. Și le faci mici, boerești, delicate, să le mănânci dintr'o înghițitură. Știi ce sunt? Un deliciu! Te lingi pe mâini!

— Și le maninși a doua zi....

— Da, a doua zi, le încălzești la colțul mașinei și sunt bune, grase, o delicateță! Să mănânci din astea... n'ai să mai uiți! Sunt tare delicioase! Domnule Medianu, mănânci și nu te saturi!...

Și conu Matei, cași cum descripția ar fi fost cel mai strașnic aperitiv, mai ceru o porție de sarmale.

— Ei, moșule, acum spui? Au fost bune sarmalele sau nu?

— De Costică, ce să spun?... Dragă madame Medianu, să nu te superi, toată masa a fost delicioasă, „Jigodia" a fost o minune — specialitatea casei — dar sarmalele, să nu te superi, bune au fost, n'am ce zice, dar tot mai bune le face Zulnia!

— Ești un obrăsnicăcios!

Și Lili, sculându-se vârtej, aduse din bucătărie pârnaia furată și, punând-o cu râsete, în mijlocul mesei, strigă: „Na! Uite pârnaie la tine! Costică l-a furat! Acum tot mai bun sarmai lui Zulnie? Hein?!"

H. STAHL.

Cenușa zilelor de mâine...

Cu degete arătătoare
Pe fruntea palidă, ușor,
Cu două degete pe frunte
Ți-am limpezit melancolia...
Era, pe gândurile tale,
O pâclă sarbădă... un nor...
Ceva din spaima înoptării
Când împietrește ciocârlia.

Ai presimțit năluca zilei
De mâine, lunecând pe noi
Trecând, cu foșnete de ghiață
Pe inimile descordate
De-ai tresărit? In mine, calmă
Tot vechea liniște străbate
Și-aceiași candidă credință
Când amintirile-ți desfoi.

E-atâta liniște în mâna
Cu care tâmplele ți culeg,
Cu care vântue înorarea
De pe lumina frunții pale
Incât majestuoasa pace
A sufletului meu întreg
O simt, august, cum se coboară
In larma temerilor tale...

Inseninează-te, deacuma!
Sânt lacrămi de mărgăritar
Și dantelate ametiste
In Maiul plin de cer și soare...
Cenușa zilelor de mâine
N'o mai primi să te 'mpresoare
Căci zânele coboară 'n unde
Și cântă lacul de cleștar!..

VICTOR EFTIMIU

Iubirea iubirilor

— Carnetul unei logodnice —

de **I. AGÂRBICEANU**

1. Plecarea lui Andrei. — Despărţirea. — Gara. — Siguranţa întoarcerei lui

Doctorul M. N. mi-a încredinţat acest manuscris pe care-l dau publicităţii la dorinţa autoarei, după ce l'am citit împreună cu tovarăşa mea de pribegie soţia mea Maria.
Roman, August, 1918.
I. AGÂRBICEANU

16 August 1916

I

Nu-mi venia să cred că te duci. Ţi-am întins mâna cu uşurinţă şi ţi-am spus copilăreşte „La revedere!" M'am speriat puţintel de ochii tăi miraţi, adânci şi mari, şi nu pricepeam pentru ce-mi ţii atât de îndelungat mâna mea îngropată într'ale tale, — ca pe-o păsărică pe care vreai s'o înăduşi de drag. Am eşit la portiţă şi fluturam din batista albă, într'un colţ al căreia, erau iniţialele numelui meu şi al tău. Şi mă miram pentru ce te opreşti mereu în drum şi cauţi cu atâta stăruinţă înapoi. Câte-odată mă străbătea un curent de frig, care părea pornit din privirile tale îndreptate spre mine.

Mă întrebam: Pentru ce se desparte azi Puiu atât de greu de mine? Nu se va întoarce diseară?

Ştiam că ai să te întorci, că nu te vei duce decât până la vii, ca de-atâtea ori, şi că diseară îmi vei aduce struguri rumeni, struguri rugenii, de cei cu bobiţe mărunţele cari îmi plac atât de mult.

Stăteam nemişcată în portiţă, te petreceam cu ochii şi fluturam batista. Un râs luminos, ca nişte vălurele de argint îmi tot îneca sufletul: îmi părea bine că te desparţi cu greu de mine, şi-mi era ciudă că nu te grăbeşti să te întorci cât mai în grabă cu strugurii.

— „Ce copil!" îmi ziceam, „parcă nu m'ar fi văzut de un veac' şi pare că n'ar avea să mă mai vadă niciodată, atât' se tot opreşte 'n drum şi se uită la mine".

Mă dureau ochii de lumină şi inima mă durea de fericire!

Era atât de albastru sus, încât se osteniseră rândunicile tăind zadarnic linii negre prin el, linii ce erau înghiţite'ntr'o clipită, iar tu, erai atât de voinic ş'atât de mândru!

Dar când ai dispărut la cotitură, Puiule, după ce mi-ai trimis un ultim adio, am simţit o spaimă de moarte şi era să cad ca fulgerată. Răzimată de portiţă avui senzaţia că mor acolo, aşa de pustie rămase de-odată şi lumea'ntreagă, şi inima mea.

M'am lăsat încet pe laviţa albă de lângă portiţă, şi am rămas multă vreme împietrită, fără să mă pot gândi la ceva. Imi simţeam ochii uscaţi, ca şi când aş fi avut în locul lor două globurele de sticlă; mi se mişcau rar sub pleoape, înţepând ca două corpuri streine.

Pe trotuarul îngust trecea rar câte-un om, câte-o femee, cunoscuţi, se vede, căci mă salutau; dar eu nu-i mai cunoşteam. Cu ochii ţintă la cotitura după care ai dispărut, aşteptam să te văd întorcându-te.

Treceau clipe cum ar trece ceasuri, şi tu nu te mai arătai! Imi ziceam: via-i departe, trebue să aştept. Cuvintele cu cari m'ai întâmpinat azi, îmi treceau uneori pe la ureche, ca şi când ar fi ţâşnit dintr'o prăpăstie adâncă şi rece, treceau ca'ntr'un vâjâit, de care mă temeam, şi-mi feriam capul să nu mi-l atingă. Treceau şuerând şi nu se mai întorceau decât târziu, cercând să mă'nspăimânte cu putere nouă.

Nu! Nu pot fi adevărate! Dacă simţurile nu mă înşală şi dacă tu ai vorbit aşa, desigur ai glumit. Ai vrut să mă 'nspăimânţi, ai vrut să mă pedepseşti pentrucă mai pe urmă ţi-am scris scrisoarea aceea încurcată, din care n'ai putut pricepe nimic. Aşa-mi ziceam stând pe laviţă, şi aşteptând să te iveşti la cotitură, venind din vii, aducându-mi struguri.

Dar am aşteptat în zadar. Inserarea căzu şi mama mă duse'n casă. Mă miram că nu-mi spunea nimic, şi că ochii ei erau plini de lacrimi.

Cât ce-am trecut binecuvântatul prag al casei părinteşti care e plină de tine, te-am simţit aproape, şi harnică, m'am apucat să gătesc cina, pentru tine, pentru mama şi pentru mine. Eram sigură că vei cina cu noi; am început să cânt încet; mă simţeam uşoară ca o păsărică. Am pus trei tacâmuri la masă, şi mama mă privi mirată.

— Pentru cine a treia? mă întrebă.

— Pentru Andrei. Vine şi el.

— Cum? Ţi-a spus că vine să cineze cu noi?

— Nu. Dar ştii că'n toată seara vine.

Ochii mamei se umplură din nou de lacrimi.

— Dar, drăguţo, ştii ce ţi-a spus, că trebue să-şi adune lucrurile, să-şi vadă rudeniile; cu trenul de două noaptea trebue să plece.

— Unde?

Mama mă îmbrăţişe şi plânse pe umărul meu.

— Ah! suspinai în mine, neştiind pentru ce mă bucur, pentru ce simţesc o uşurare adâncă „nu ştie nici mama unde se duce Puiu. Aşa dar nu se duce nicăiri!"

De zeci de ori am eşit până' la portiţă, mi se tot părea că te-aud venind. Şi aşa mi foşnea de uşor, de frumos, de dulce, în noapte, rochia cea nouă. Părea că şi ea cântă tainic, ca şi inima din mine, la gândul că te'ntorci şi ieai cina cu noi, ca de obiceiu.

Mama mă lăsă în voe. Par'că nici nu ştia ce fac. Şedea pe un scaun la masă, dar nu se atinse de mâncare.

Intr'un târziu îmi zise.

— Mario, puneţi pălăria. E vremea să mergem la gară.

— Pentru ce la gară?

— Tu ţi-ai uitat ce ţi-a spus Andrei? Sărmana mea copilă!

Mă uitam mirată la mama şi începui să mă înspăimânt: mi se părea că-şi pierde minţile.

— La gară îl vom întâlni pe Andrei! îmi şopti mama.

— Şi de acolo-l vom lua la masă! strigai eu bătând din palme.

* * *

Treceam la braţul mamei, prin noaptea răcoroasă. Ce deliciu să te'ntâlnesc la ceasul ăsta! Treceam uşoară, ca şi când n'aş fi atins pământul. Străluceau de bucurie stelele pe cer; noaptea respira parfumat, şi o boare lină susura fermecată în frunzele adormite ale copacilor de pe alee. Cu cât ne apropiam de gară era tot mai multă lume, şi un vuet de glasuri, ca o cădere de ape, se înălţa tot mai tare în văzduh.

Oamenii treceau grăbiţi. Vizitii plesneau mereu din cureluşele negre, şi din toate părţile oraşelului se ridica în văzduh tropotul copitelor, părând că-s atârnate pe sus toace de piatră, în care bat, în tact rar, ciocane nevăzute. Văzduhul fierbea şi larma creştea cu cât ne apropiam de gară.

Mă înspăimântă mulţimea şi învălmăşala ce se zărea acum din capătul aleei. Mama ofta şi suspina din când în când: „Săraci oameni!" sau „Sărac' de noi!" Braţul ei tremura sub al meu. Tremuram şi eu. Ne oprirăm puţin pe o bancă.

Mulţimea ce fierbea la gară era învăluită într'o larmă grozavă. Se ridicau, şi de ici, şi de colo, chiote. Oamenii se chemau pe nume. Copiii plângeau. Ţipetul locomotivelor păreau reci signale de spaimă: când tăiau ele văzduhul, larma nu se mai auzea.

De-odată, peste tot vuetul acela se ridică o vijelie de aramă. Muzica militară cânta „La Arme!" Se auzeau urale dese, tunătoare; pălării zburau în văzduh.

Incet-încet vijelia de aramă fu copleşită de glasuri omeneşti. Imnul „La Arme" cântat de mii de guri, de tot oraşul strâns la gară, trecea ca un uragan de valuri şi cadenţe, bătând la porţile cerului.

Mama, lângă mine, plângea încet

— Să mergem, zise ea.

Dar nu ne mişcarăm de pe bancă. Şi lumea curgea mereu pe lângă noi spre gară, cu paşi largi, ciudate de largi şi vorbind aspru, răguşit, ca şi când cuvintele ar fi eşit numai din gât.

Eu mă uitam drept înainte, spre gară. Nu ştiu, din pământ, de sub pământ din văzduh ori de unde, dar aveam conştiinţa limpede că s'a născut ceva nou în lume, o nouă realitate. Nu-mi puteam da seama: de dragul, de spaima, de neobicinuinţa acestui lucru nou născut s'a tulburat astfel viaţa, dar eram sigură că din cauza lui.

— Să mergem şi noi! zise mama din nou.

Ne ridicarăm cu greu, ca şi când am fi prins rădăcini, dar abia făcurăm câţiva paşi şi mama zise: Iată, Andrei! Vine!

Din mulţime se desfăcu un ofiţer, care venea drept spre noi.

Eu nu te vedeam, Puiule, dar inima mea te simţise.

— Vă caut de mult! Dar ce de lume, Doamne!" ai zis tu.

Era glasul tău şi eu am deschis ochii: erai în uniforma ta de sublocotenent.



I. Agârbiceanu

Şi, de-odată, în mintea mea se făcu o lumină grozavă: îmi amintii ca într'o fulgerare de tot ce mi-ai spus când ai fost mai pe urmă la noi. Aşa dar era adevărat? Pentru aceea ai îmbrăcat uniforma? S'a sunat mobilizarea? Şi tu, Puiule, te duci în războiu?

Blestemată fie noaptea ce mi s'a lăsat pe minte îndată după lumina aceea grozavă! Atâta ştiu numai că am ţipat, având senzaţia că mă prăbuşesc într'o prăpastie!

Şi n'am simţit sărutul tău de adio, şi n'am putut să te petrec!

M-am trezit în camera mea, în pat, când se lumina de ziuă!

II

Mama îmi zâmbi cu tristeţă când mă văzu deschizând ochii.

— Săracul Andrei, s'a dus atât de supărat, îmi zise ea, „L-am încredinţat că n'are să-ţi fie nimic, c'aşa ceva se mai întâmplă la fete tinere, peste cari nu s'au a bătut încă dureri prea mari."

Şi-mi dete bileţelul ce l-ai scris cu creionul.

Il citesc, cu moartea'n suflet: „Dragă Mario. Mă cheamă Patria şi trebue să plec. Dragostea ta adâncă, nemărginită, mă va apăra de primejdii. Nu-ţi fie teamă; mă voiu reîntoarce. Al tău sânt şi numai al tău voiu fi. Iţi voiu scrie zilnic, scrie-mi şi tu! Ce să-ţi sărut? Ochii verzi ca marea? Obrăjorul tău de lapte? Valurile de'ntunerec ale părului? Iţi sărut sufletul, şi voiu duce pretutindenea dorul tău cu mine. Sărut mâna mamei. Adio."

Să fie adevărat, Puiule? Tu ai plecat?...

Mă ridic într'un cot şi mă uit după tine prin casă. Mama plânge iar.

— Du-te şi te odihneşte, mamă. Te rog, du-te! Vezi că nu mai am nimic. Sunt bine acum.

Şi mama e bună, m'ascultă şi mă lasă singură.

— Mai am un ceas şi jumătate! ai zis tu din nou, uitându-te la ceas.

Imi pipăi obrazul, mânile; înfig unghia în carne: da, sânt vie, sânt trează, şi bileţelul tău e pe pernă. Aşa dar, e adevărat! Tu te-ai dus!

Dar atunci trebue să fie adevărat că ieri ai fost la noi, şi că nu ai spus tot ce are să se întâmple.

Şi abea acum văd limpede şi înţăleg vizita de ieri a ta, dragă Puiule. Ai venit la trei, când alte dăţi nu veneai decât la cinci. Era ziua mea, ziua de Sfântă Maria-mare, şi te aşteptam cu sufletul plin de fericire. Nici odată nu mi-a fost atât de dor de tine ca ieri: era cea dintâi şi cea din urmă zi a mea, pe care aveam să o petrec cu tine ca logodnică. La Sfântă-Maria viitoare vom fi căsătoriţi.

Am fost atât de obosită de fericire, încât nici n'am putut să te întâmpin când ai intrat.

M'ai sărutat pe frunte, mi-ai dat o cutioară învălită în hârtie de mătase, şi ai şezut la masă, în faţa mamei. Eu mă uitam la tine ca la o minune. Şi, ca o străină, am ascultat ce-ai vorbit cu mama.

— E adevărat, Andrei, ce se zvoneşte? te-a întrebat mama numai decât.

— Da, nu mai e zvon. E fapt.

— S'a sunat mobilizarea?

— Da.

— Şi tu?

— Trebue să plec cu trenul de noapte.

Mama pălise.

— Aşa de'ngrabă? întrebă ea cu glasul stins.

— Da, e ordin.

* * *

Şi nici tu, nici mama, nu cutezaţi să vă uitaţi la mine. V'aţi fi putut uita, pentru că eu nu înţelegeam nimic. Cum aş fi putut pricepe ceva aşa de imposibil? Ai stat la noi dela trei şi până la şapte, şi totuşi când te-ai dus îmi părea că ai rămas la noi mai puţin decât ori când.

Ţi-am mulţumit pentru brăţară, te-am purtat prin grădină, şi nu ştiam cum să-ţi spun ceea ce-mi umplea inima: că peste o săptămână ne vom cununa. Dar tu m'ai priceput şi mi-ai zis:

— Dragă Mario, va trebui să amânăm cununia.

— Pentru ce? te-am întrebat înspăimântată.

— A izbucnit războiul.

Ai mai vrut să spui ceva, dar eu nu te-am lăsat.

— Nu, Andrei, glume de-aceste să nu-mi faci. Nu voiu să le aud." Şi am început să te acopăr cu sărutări. Şi n'ai mai vorbit nimic de despărţire, de mobilizare, de toate prostiile omeneşti, şi am fost beată de fericire până seara.

Dar abea acum îmi dau seama Andrei, că toată bucuria mea de eri isbucnise atât de neastâmpărată pentru ca să copleşească teama nelămurită, pe care cuvintele tale o deşteptase în mine.

Ş'abea acum îmi dau seama pentru ce umerii tăi erau plecaţi puţin când te-ai dus dela noi. Tu ştiai că azi nu vei mai fi aici...

Nu eşti aici, dar trebuie să vii!

Nimeni n'are dreptul să mi te răpească, să te despartă de mine!

De sigur, o nebunie a izbucnit între oameni, o nebunie care s'a întins ca o epidemie. Ea trebue să fie realitatea cea nouă ce-a tulburat atât de adânc viaţa, cum am văzut seară.

Tu n'ai putut să pleci! Nici tu, nici eu nu suntem nebuni. Nebunească lumea întreagă dacă-i place. Noi vom rămânea cuminţi şi nedespărţiţi. Noi ne iubim, şi asupra ta nimeni n'are nici un drept decât eu. Şi eu nu te las departe de mine!

S'a sunat mobilizarea? Sune-se! Ce-avem noi cu ea?

A izbucnit războiul? Izbucnească! Ce-avem noi cu el?

Te cheamă Patria? Dar pe tine numai eu am dreptul să te chem! Al meu eşti tu, şi nimănui nu te dau!

N'am putut să-ţi vorbesc nici ieri nici la despărţire. Nu credeam că-i cu putinţă s'asculţi mai mult de ceea ce numeşti tu Patrie decât de mine. Dar din bileţelul tău văd că tu te-ai dus, fără să-ţi dai seama ce faci.

Acum îţi scriu cu litere de foc, şi-ţi poruncesc: Intoarce-te! Vino lângă mine! Numai eu am dreptul să-ţi poruncesc. Tu ai intrat adânc în viaţa mea, şi n'ai dreptul să smulgi viaţa asta. Eu nu pot trăi fără de tine. Puiule, tu n'ai putut vedea durerea mei! Dac'ai şti cât sufăr n'ai fi plecat, dac'ai şti cum mi se strânge inima, ai veni şi nu te-ai mai mişca de lângă mine.

Dumnezeu ne-a împreunat cărările vieţei şi nu mai el le poate despărţi. Dar El nu vrea să mori nici tu, nici eu, iar altă despărţire pentru noi nu poate fi. Legile de pe pământ trebue să se plece legilor din cer.

Cât ce vei primi şirele aceste, vino! Nu-ţi pese de nimic: aici te aşteaptă viaţa şi iubirea mea, aici te acopere binecuvântarea lui Dumnezeu. Căci n'a zis El: S'asculţi mai mult de Dumnezeu decât de oameni?

Prin inima ta El vorbeşte şi inima ta te mână spre mine. Ce-ţi pasă de legile omeneşti?

Te cheamă Patria? Dar Patria e mai mare decât mine? După Dumnezeu, ţie numai eu îţi poruncesc! Şi numai cu învoirea mea mai poate să-ţi poruncească altcineva. Dar eu învoirea nu mi-oi da-o. Eu te voi pe tine, nimic altceva în lume, şi aşa lumea însă n'are dreptul să te ceară dela mine. Să ştii că ochii mei nu s'ar închide spre hodină şi limba mea nu va gusta nici un picur de apă, până când nu te voiu vedea lângă mine. Of, dragule, frumosule, voinicule! Ştiu că vei veni, dar vino iute!

III

Mama-mi spune că ţi-a trimis scrisoarea, şi dela tine nici o veste. De trei zile tot vine un doctor bătrân pe la noi şi-mi spune să mă liniştesc, dacă vreau să-mi păstrez sănătatea pentru tine. El spune că te vei întoarce, dar mai târziu, după ce-ţi vei fi făcut datoria.

Sărmanul bătrân! El nu ştie că datoria ta e aici, lângă inima mea, că săvârşesc o crimă cei ce te ţin departe de mine.

Dar de sigur, tu n'ai primit încă scrisoarea mea, şi iată, eu îţi trimit alta!

După tine aleargă toate clipele vremii, toate gândurile mele, toate bătăile inimii mele. Stoluri după stoluri, ca păsări alungate de furtună aleargă după tine, se'mprăştie în toate unghiurile ţării, să te găsească, să mi te aducă. Cu fiecare din aceşti soli înspăimântaţi plec şi eu după tine, mă fărâm în mii de bucăţi, şi mă'mprăştii în largul ţării să te aflu. Ori unde ai fi, nu mă simţeşti tu aproape? Nu cunoşti mireasma părului meu în adierile vântului ce-ţi ating faţa scumpă? Nu simţeşti mângâierile mânilor mele pe obrajii tăi curaţi?

Ziua-noaptea ca o furtună sfărâmată în mii de ţăndări, alerg după tine. Maria care stă'n fereastra ce dă în grădină şi priveşte cu ochi uscaţi în noapte, e o umbră, nu mai sânt eu. Ea e pustie ca o casă părăsită, fără uşi, fără fereşti: jalnic trece prin ea vântul, şueră şi se vaită, dar ei nu-i pasă; Maria ta nu-i acasă: ea toată a plecat după tine, pe urmele tale, Puiule!

Şi, decâteori mă'ntorc în mine însă-mi, obosită şi istovită, inima îmi bate cu putere şi viaţa mi se luminează: Imi pare c'ai venit, că nu te-ai dus nicăiri, că eşti în odaie, dincolo.

Să vezi cum mă ridic de tinără dela fereastră şi te caut pretutindeni. Scaunul, masa, divanul, toate lucrurile din casă, din curte, toate florile din grădină îmi spun că eşti pe undeva aproape. Te caut neobosită şi numai târziu bag de seamă cât de pustii sunt toate lucrurile aceste. Şi gândul lor zboară după tine: atât de cu neputinţă le este că nu le mai atingi tu, să nu te mai vadă!

Ies la portiţă, dar strada e pustie şi rece ca un drum ce duce la cimitir. Mă uit la oameni, dar ei trec cu capul în pământ înfrânţi de durere că nu te-au văzut pe tine; vorbesc cu copiii din drum, dar ei sunt trişti şi nu răspund, şi ş'au uitat jocurile tot aşteptând să te vadă ivindu-te la cotitură.

In dimineaţa asta am fost la tine acasă, dusă de a nădejde ce-mi dădea aripi: poate, ai sosit, dar, obosit încă de drum, te hodineşti. Tatăl tău îmi dădu braţul din stradă şi mă pofti în casă. Mama ta mă'mbrăţişe, şi din bătăile inimei sale am simţit că tu încă n'ai venit.

Dar trebuia să văd lucrurile tale. Sunt atât de reci, Puiule, atât de pustii, încât n'am cutezat să mă ating de ele. Se uitau la mine c'o durere mută, c'un fel de strigăt de îndurare. Ca şi când mi-ar fi strigat şi masa ta de lucru, şi condeiul, şi iconiţa din perete: „Adu-ni-l! Tu poţi să ni-l aduci!"

Tatăl tău veni la mine, şezu pe un scaun şi'mi zise:

— Şezi Mario, şezi şi te hodineşte!

Dar scaunul tău mă respinse cu aerul sur ce-l învăluia, şi eu am rămas în picioare.

— Nu ne-a scris nici nouă nimic până acum, zise el. „De altfel abea sunt trei zile. Pân'a ajuns, până să vie scrisoarea. Nu vezi ce răsturnare s'a făcut în toată ţara? Spun oamenii că pe trenuri e o înghesuială cum nici nu se poate închipui.

— Dar, are să vină? l'am întrebat eu.

— Scrisoarea? Da, de sigur. Numai cât poşta nu va mai fi acum atât de bună ca'nainte

— Nu scrisoarea! Andrei?

— El? El cum să vină? El a mers pentru încorporare.

— Nu! Are să vină! Indată ce va primi scrisoarea mea, va veni!

— Dragă fată, îmi zise bătrânul, nu te mai lăsa roabă iluziilor. Cum ar putea fiul meu să-şi uite de datoria către ţară? S'ajungă desertor? Eu ştiu, crede-mă, ce e durerea. Nu-i singurul meu fiu? Dar, dacă Dumnezeu va vrea, Andrei se va întoarce după ce-şi va fi făcut datoria către Patrie.

Am plecat nemulţumită dela voi, Puiule! Vecinic aceste vorbe: datorie, Patrie! Vai, nu-l judec însă pe tatăl tău! E un om atât de bun.

Dar e bătrân şi el, ca şi doctorul, şi nu mai poate înţelege viaţa. E robul legilor vechi, moştenite din neam în neam, legi care ţin în jug viaţa şi dreptul fericirii noastre A spus că tu eşti fiul lui!

Dar tu ai fost fiul lui, tu nu mai eşti acum decât al meu. Nu vreau să te împart cu mine, nici chiar cu părinţii tăi. Căci după ei, tu ai putea, făcându-ţi datoria cum spun ei, să fi rănit, să mori în lupte, pecând după mine e cu neputinţă să se ţi se întâmple aşa ceva. Tu te-ai născut pentruca să trăieşti, nu să mori; să fii întreg şi fericit, iar nu un chilav; tu m'ai cunoscut şi m'ai iubit pentru ca să nu ne mai despărţim nici odată. Iată legea lumii nouă, porunca cea adevărată a vieţii: să trăieşti şi să fii fericit.

Dar bătrânii n'o mai pot cunoaşte, ei ş'au trăit viaţa şi pentru aceea bătrânii pornesc războaile.

Şi ei au aflat „datorii" către Patrie.

Dar unde e Patria, cine-i ea, pentru ca să poată cere viaţa ta, sau chiar numai primejduirea acestei vieţi? Tu o cunoşti? Te iubeşte ea atât de mult?

Nu te poate iubi dacă-ţi cere să mă părăseşti pe mine! Nu te poate iubi dacă-ţi sfâşie inima.

Nu! Sunt vorbe deşerte cari s'au născut acum să înnebunească lumea. Eu ştiu, eu simţesc că tu pe mine mă vrei, nu pe ea; că nu pe sânul acelei Patrii ci pe sânul meu vreai să-ţi afli odihna şi fericirea; că nu privind în ochii ei te răcoreşti în ochii mei, că eu sânt ţinta vieţii tale, nu o vorbă deşeartă.

Deci, vino Puiule! Tot sufletul tău e la mine!

Vino, că trec clipele ca anii şi Maria ta înbătrâneşte.

Eu ştiu că tu n'ai linişte şi n'ai hodină, ştiu că inima te doare şi viaţa ta se'ntunecă, departe de mine fiind.

Acelei Patrii care te-a chemat, tu spune-i: N'am ce-ţi da! Tot cât sânt m'am dat înainte alteia. Viaţa mea e a Mariei Cu un mort nu te vei folosi!

Vino! Ori unde ai fi, lasă tot şi vino! Nu mai pot aştepta!

Nu ştiu văd rău ochii mei, ori e altceva: soarele apune într'o mare de sânge. De trei seri tot aşa apune. Ochiul lui de foc mă înspăimântă! Tremur, Puiule! Un gând mă chinue: Va'nnebuni şi cerul sus cum pare c'a înnebunit, jos, pământul? Şi ce va fi, pe urmă?

Vai, vino! Mi-e frig şi mă cutremur.

In No. viitor: *Maria Negru în grea aşteptare. — Se arată duşmanca ucigătoare. — Frigurile. — Trecerea primejdiei. — Revenirea înceată la realitate. — O lume nouă.*

Ţi-e sufletul bun ca o floare...

Ţi-e sufletul, bun ca o floare
Când roiuri de fluturi o plouă,
Ţi-s vorbele zvon de izvoare
Şi ochii ca spicele 'n rouă...

Ţi-e mersul ca ritmul de ape
Ce tulbură somnul pădurii,
Şi cerul ce-ţi râde sub pleoape,
Cicoare-i sub vrejile murii...

Ţi-e râsul cascadă de soare
Ce scoate răsunet din stânci,
Iubirea furtună pe mare,
Tumultul vâltorii adânci...

Ţi-e viaţa ca 'n somn de biserici,
Şuvoiul credinţelor vii,
Cu iederi de raze mă ferici,
Mă tulburi cu ochii... tu ştii?

Const. Asiminei

Luminişuri al...

Voi luminuşuri albe din margine de zări,
Ce străluciţi departe cu mistice chemări,
Spre voi se 'ndreaptă gândul şi-a noastre ...

Ca spre limanuri albe din lumi necunoscute.
In dimineţi de vară cu scânteeri de rouă,
Privind în voi îndemnul spre-o năzuinţă nouă,
Spre alte lumi mai bune ce poate ne doresc,
Toţi visătorii vieţii spre voi călătoresc.
Dar, dintre toţi, nici unul n'ajunge pân' la capăt
Şi fac întoarsă calea când soarele e'n scapăt.

Voi, luminişuri albe! Şi eu am năzuit
Să sorb lumina voastră din largul infinit,
Dar n'am plecat în zare: ştiam că n'o s'ajung,
Căci prea luciţi departe şi prea e drumul lung...
In schimb, mi-am strâns în suflet întreaga-vă sclipire
Şi-acum port în mine frânturi de fericire.
Cu cât sunteţi mai duse în zări de farmec pline,
Cu-atât vă simt răsfrânale mai în adânc de mine,
Asemenea atâtor mimi de stele care,
Bătând în lacul singur cu apele lui clare,
Cu cât sunt mai departe pe cerul larg, opac,
Cu-atât lucesc deapururi mai în adânc de lac!

Ion M. Gane

LITERATURA STRAINA

DIN LITERATURA ARMEANĂ

TATĂL [1]

de AV. AHARONJAN

Barba lui era albă ca aripa unei lebede şi capul ca un pom de cireş înflorit în primăvară.

Ochii clipeau încet, iar slaba şi obosita lor lumină, abia licărea de sub sprâncenele dese şi se asemănau lanternei ce arsese întreaga noapte, şi care în timp ce se crapă de ziuă, respiră slab, obosită, şi'şi caută linişte.

Căciula-i neagră şi grea îi cădea până peste sprâncene şi părosul surtuc asiatic, îi acoperea spatele.

Era omul muncei, omul sudoarei.

Marginile căciulei dese şi şerpuitoarele linii cenuşii din spatele sumanului, adevereau o viaţă lungă şi mult muncită.

Bătrânul cap tremura şi de departe se putea crede că numai prin mişcarea gâtului, fără a se opri, el îşi potriveşte căciula pe cap.

Avea în mână un băţ lung, nu de mult tăiat din pădure: vârful de sus al băţului atingea umărul bătrânului.

Din înălţimea sa, cerul îl privi cu o neînţeleasă supărare. iar vântul furios, umplu cu praf ochii bătrânului, şi jucă prin barba-i lungă şi albă.

Când vântul se făcu mai furios, mai îndârjit, bătrânul se clătină un moment şi băţul îi tremură în slaba şi uscata mână; clătină din cap, apoi cu mâna stângă ridică poala lungului său suman, şterse ochii de praf şi merse din nou prin uliţa largă şi pustie.

Mergea repede, dar paşii lui erau atât de mici, încât nu putea înainta mult, din cauza lor.

Afară de aceasta, dar şi vântul îl împedica.

El nici nu-l băgă în seamă.

Mergea greu şi vorbea cu sine.

Vorbele ce le spunea erau totdeauna aceleaşi.

„Il vor ierta, cum să nu-l ierte..."

Era sigur că fiul său va fi iertat.

Il condamnaseră la moarte. După sfatul oamenilor cu experienţă, tatăl ceru telegrafic schimbarea condamnărei la moarte. nici nu ştia cui adresase rugămintea. Ce scrisese? El ştia însă că în capitala guberniei se găsesc oameni cari pot face orice: să spânzure şi să graţieze; şi era sigur că dânsul, acel om atotputernic, căruia îi scrisese, va libera pe fiul său.

„Il vo rierta.... cum să nu-l ierte"...

Şi aceste cuvinte erau repetate cu adâncă încredere.

Această încredere avea un reazăm serios, pe care-l găsi chiar el bătrânul, în vorbele sale.

Trebuieşte iertat, căci.... cum se poate spânzura, omorî un nevinovat, om cu viaţă.... omul există.... şi deodată nu mai există.... Şi ceva nebulos, nedefinit şi fără formă, cade pe săraca-i minte. Ceaţă de nepătruns îi acoperă gândirea şi capul îi tremură....

Il vor ierta.... el este doar rugat... om bătrân... şaptezeci şi doi de ani, părul cenuşiu valorează doar ceva în lume... şi ce lungă vreme plătit-a el regelui biruri!.... Fiul lui a slujit, a fost doar soldat..... Şi afară de asta, dar tânărul e de trei zeci de ani; statura lui, umerii largi şi ochii! Ce frumos este tânărul! Mâinele cui se vor ridica?... Să vedem!....

Ultimul motiv îi păru mai puternic.... cum se poate spânzura tocmai fiul lui...: un aşa tânăr!

„Il vor ierta... cum să nu-l ierte"...

Eri el fusese acolo — în temniţă.

Ii se spuse că încă nu s'a primit răspunsul, să revină a doua zi. Nu plecă departe, şi rămase în picioare pe acelaş loc, ca un mort, sprijinindu-se de baston şi cu capul gol, înaintea şefului le temniţă.

— Mâine va veni răspunsul, nu-i aşa, domnule şef?

— Da, da, bătrânule! El, acuma du-te!

— Binecuvântată să-ţi fie gura! spuse zâmbind cu durere bătrânul.

— Ştiţi oare, domnule şef, ce fel de băiat este fiul meu? Nu daţi atenţie, că el e în temniţă, este într'adevăr greu, cu toate acestea, iată, dacă doriţi, alegeţi zece bravi, aranjaţi-i, orânduiţi-i, iată, în această ogradă şi ei să se arunce toţi odată, asupra bravului meu, şi atuncea să priviţi.... deslănţuiţi-i numai picioarele.... el e ca un munte, ca un leu... Iată, în anul trecut, în satul nostru...

Şeful întrerupse însă pe entuziasmatul bătrân:

— Il vor ierta, bătrânule, îl vor ierta, — şi şeful zâmbi cu un zâmbet ciudat, zâmbetul unui slujbaş, şi la care omul neapărat că tremură de frig şi de groază.

* * *

Bătrânul nu băgă în seamă răutatea şefului, căci era fericit de zâmbetul acela; îşi făcea curaj şi dorea să vorbească, să povestească despre fiul său, ca şi cum de aceasta ar depinde soarta condamnatului.

Bătrânul stă nemişcat, faţa lui înegrită de soare şi de griji, luceşte plină de speranţă; ar avea ceva de spus; să-l asculte însă toţi!

Şeful nu-i mai priveşte, deja demult, nu-l mai ascultă, dar din cauza unei neobişnuite subtilităţi, el nu-l alungă.

Ştiţi oare, domnule şef, că fiul meu este nevinovat?.... Sigur că este nevinovat, ca un copil abia născut..... el nu vă va nega.... întrebaţi-l.... dacă el are vină, Dumnezeu să judece.... Da, Dumnezeu să judece... nu-i aşa, domnule şef?

Bătrânul stă din nou nemişcat, şi priveşte fereastra; e mulţumit de vorbele sale

— Cât e de roşie!....

— Ce? întreabă şeful, mirându-se.

— Iată pieptul acestui porumbel.... ce frumos e!....

Un porumbel zburase jos, pe fereastră şi începu să ciugulească nişte fărâmituri.

Şeful privi spre bătrân cu mirare. Porumbelul e o pasăre bună, hei! cât de mulţi sunt ei!...

In ogradă, cârdul de porumbei zburase, şi deodată se auziau sunetele şi zornăitul lanţurilor, care strigând, ca o împotrivire, se revărsau înăuntru, prin fereastră, prin tremur de moarte, şi sunet funebru.

— Oh! să-mi piară văzul... să orbească ochii părinţilor tăi... toată lumea are doar mamă şi tată!... izbucni el strigând de duerre, iar ochii lui se umeziră şi apoi îi şterse cu poala sumanului său lung.

Din ordinul şefului, bătrânul fu îndepărtat de acolo.

Aceasta fusese ieri.

Astăzi el merge din nou şi este sigur că telegrama salvatoare trebue să fi fost primită.

„Il vor ierta.... dar cum să nu-l ierte.... doar Dumnezeu....

Vântul turbat, latră ca un câine furios, silindu-se să-l facă a se opri din mers; praful pătrunde în bătrânii săi ochi, capul îi tremură şi el merge, merge înainte şi vorbeşte cu sine.

„'L-au iertat"....

Şeful temniţei a avut astăzi înfăţişare mai prietenoasă; a fost atent şi mai delicat; dar n'a putut să zâmbească mult.

Bătrânul stătuse cu capul aplecat, pe acelaş loc, ţinând băţul într'o mână şi căciula în cealaltă.

Tăceau.

Şeful fuma liniştit, iar bătrânul se uita la fumul care se ridica şerpuindu-se, în văzduh; văzu mâna dreaptă a şefului jucându-se cu o hârtie ascunsă între degete şi degetele mânei stângi, mângâind nervos colţul mesei.

Bătrânul aştepta; tăceau.... se auzea numai scârţăitul ce-l făcea condeiul tânărului slujbaş, care şedea la masa din spate, şi acelaş porumbel, ciugulind pe fereastră. fărâmituri de pâine.

Bătrânul caută în ochii şefului...

Şi ochii erau tot buni... ca şi ieri...

— Hei, bătrânule! a venit răspunsul.... condamnarea la moarte a fost anulată..... dar, vai a fost prea târziu!..

— A venit?... strigă bătrânul ne auzind ultimele vorbe..., Slavă Ţie, Doamne!

— Da, a venit.... dar, păcat, prea târziu....

— Târziu?... Cum tarziu, domnule şef? Binecuvântat să fie conducătorul guberniei! Nu este oare aceeaşi, dacă e o zi mai târziu sau mai de vreme? Condamnarea la moarte a fost doar anulată....

* * *

Tăcerea domnia din nou.

Tânărul slujbaş lăsă condeiul din mână, şi se putea observa că ofta din greu; se rezema de spatele scaunului şi privia...

Şeful nu mai zâmbia. El înclină capul, trase sertarul mesei şi scoase de acolo, un pachet învelit în hârtie.

— Iată, fiul dumitale ne-a însărcinat ca să-ţi predăm banii aceştia.... şi altceva nu ne-a mai zis nimic....

Bătrânul tăcut, luă monedele de argint, trei ruble şi douăzeci şi cinci de copoiei, şi le strânse, le apăsă în mâna lui uscată.

— Ingrijorătorul meu copil! strigă el,—până şi cheltuelile de drum mi le înapoiază.... Oh, scumpul meu!.... ce suflet bun are copilul meu, domnule şef! Imi veţi da oare voie ca să-l mai văd încă, pentru ca să plec apoi spre treburile mele?... Binecuvântat fie conducătorul gubernei !....

Domnea din nou tăcere; porumbelul cu pieptul roş sbură dela fereastră şi zornăitul trist al lanţului, strigând ca o protestare, se revărsa înăuntru cu strigăt funebru, se bătea de ziduri, se înşerpuia şi gemea plângând prin colţurile zidurilor reci şi triste.

— Este lege, bătrânule, — spuse şeful, ne dând atenţie ultimei sale cereri.... este lege, nimic nu poţi să faci... datoria noastră este foarte grea..... dar ce să facem?... noi suntem slujitorii legei... în noaptea trecută totul s'a sfârşit... răspunsul a întârziat.... e păcat, dar.....

De data aceasta, în odaie nu domnea numai tăcerea, dar şi altceva, ceva nevăzut, grozav, care respira, care răsufla greu şi a cărui răsuflare se lovea de feţele celor aflaţi acolo; fiecare ar fi dorit săşi ascundă faţa cu mâinile, sau să-şi ascundă undeva capul

Bătrânul privi spre şef.

„Răspunsul a întârziat"... Este lege... „In noaptea trecută totul s'a sfârşit".... Aceste vorbe îi sunară din nou în urechi, luară deodată alt înţeles, cu repeziciunea luminei unui trăznet; bătrânul nu numai că auzise clar toate vorbele, dar le şi văzu, şi ele, ca nişte piroane ascuţite, rostogolindu-se în aer, veneau şi se înfigeau în craniul său... Şi pe urmă, aceste monede în mâna lui... „fiul dumitale a dat"... altceva, nimic nu mai zise...

El simţi cum metalul acesta, pătrundea puţin câte puţin, în carnea mâinei sale, simţia, dar nu putea să deschidă mâna; strânse degetele, până când îi trosniră oasele încheieturilor.

Şi grozavul adevăr, ca un enorm şarpe negru, puţin câte puţin, se întindea înaintea ochilor săi; iată, din gaura neagră capul şarpelui se ridică, pe urmă spatele, coada şi se aruncă asupra bătrânului.

Şi şarpele zâmbea...

* * *

Şeful ridică capul, se sili să zâmbească, dar văzu cum ochii bătrânului se făceau mai mari, se lărgeau, se întindeau din ce în ce, ca să ocupe toată faţa, sprâncenele i se ridicau spre frunte, şi în privirea lui se putea vedea o teribilă groază, întunecată şi cruntă, care ardea fără flăcări, în întunerec....

Şeful înclină capul.

— Fiul meu... nu este... acolo? — izbucni bătrânul prin fălcile strânse, şi întinse mâna spre ogrado unde sunau lanţurile întemniţaţilor, care eşeau în ogradă ca să se plimbe.

— Este lege... Ce să facem?... răspunsul a întârziat.

Şarpele negru îl încolăci, bătrânul se legănă, tremură în recile şi desgustătoarele sale îmbrăţişări.

Şeful făcu un semn; doi străjeri îl conduseră de subţiori încet, din locul acela.

Poarta se închise.

Bătrânul era pe uliţă.

era grozavă furtună de praf.

Vântul fluera sinistru; norii se coborau din ce în ce mai jos;

Bătrânul se rezimă de zidul din faţa temniţei, strângând băţul într'o mână, şi în cealaltă—monedele acoperite de sânge.

Se opri tremurând, tot corpul i se clătina, se lovea de ziduri, iar dinţii se încleştară, ca şi cum s'ar fi măcinat unul pe altul.

Vântul turbat îi luă căciula din cap şi i-o aruncă în praf. Capul i se înclină încet spre pământ, barba albă se resfira pe piept, păru sburlit şi răzvrătit nebuneşte, se întindea pe frunte şi cobora până la ochi. Băţul îi căzu din mână, iar banii — din cealaltă mână; prin degetele lui uscate, se agăţară întâi banul de douăzeci şi cinci de copeici, şi dispăru în praf, pe urmă, unul după altul, banii de argint îl urmară.

Genunchii se îndoiră; se agăţa încet, pipăind zidul, şi.... iată că se aşeză; capul i se coboară, se coboară până la pământ, barba albă se întinde pe negrul pământ, ca aripa unei lebede rănită.

Şi vântul adună praful de pământ din uliţa pustie, îl îngrămădeşte, îl aduce presărându-l pe cap, şi-l înfloreşte ca un pom de cireş, pe spate, pe mijloc, pe întregu-i lut....

Cu un curaj de gropar, praful îngroapă pe bătrân şi răcâie, zbiară, hohoteşte de plâns!.....

Nu se mai vede nici capul, nici barba, nici mijlocul...

Şi pământul primitor, ca şi-o mamă, geme de durere,.... de eterna mâhnire....

Unde-va, departe, pe un povârniş umed, pustiu şi trist, unde numai păsările bolnave se duc ca să moară, şi unde în nopţi târzii bocesc strigoii, acolo fiul lui doarme sub pământul liniştei şi înfrăţirei de veci....

Tradus din Esperanto de MIHAIL GHIDIONESCU



1) Din volumul Tra la Mondo Editura Hirt & fiu, Leipzig.

Paul Verlaine

Cântec

Raze de lună
Albe se frâng —
Din mii de ramuri
Pornesc şi plâng
Şoapte îndată...

O, adorată!

Lacul — oglindă
Reflectă clar
Salcia 'n care
Işi trece rar
Vântul, aripa...

Visăm, e clipa!

Pace adâncă,
Moale nespus,
Parcă scoboară
Tainic de sus
Şi ne'veşmântă...

E ora sfântă!

Trad. de **Ion M. Gane**

NOTE

Francezii vor să scuture praful uitării de pe numele şi opera abatelui Prévost. Intr'adevăr, cei mai mulţi nu cunosc decât vestitul roman „Manon Lescaut", când în realitate acest scriitor mai are la activul său „Mémoires d'un homme de qualité, „Cleveland" şi „Le pour et le contre", opere de o remarcabilă ţinută literară.

Abatele Prévost mai are meritul să fi „descoperit" Englitera, în veacul XVIII împreună cu Voltaire şi cu Montesquiou.

* * *

Mulţi cred şi astăzi în povestea „montărilor" pieselor de pe vremea lui Shakespeare. Unii regisori, chiar, când vor să reprezinte piesele din epoca elizabetiană în „costumele şi decorurile" vremii, se fălesc îmbrăcând pe actori în costume ciudate şi aducând pe scenă un servitor care atârnă în culise o inscripţie cu „aci este o pădure" sau „un castel".

După îndelungate şi muncite cercetări, d. Feuillerat, profesor de literatură engleză la universitatea din Rennes a stabilit că decorurile din epoca aceea erau foarte luxoase, costumele nespus de somptuoase şi că teatrele erau prevăzute cu aparate care produceau tunete şi trăznete.

* * *

Italienii au adus zilele acestea un întârziat omagiu unuia din cei mai vechi scriitori al lor *Angelo Beoleo* cunoscut sub numele de *Ruzzante*, născut la 1502. O inscripţie comemorativă a fost pusă la Padua pe casa unde s'a născut Beoleo şi bustul lui a fost aşezat în grădina publică. Se mai prepară şi o ediţie a operilor lui Ruzzante.

Acest scriitor a fost mai întâi un comedian al cărui renume la Veneţia şi Ferrara era considerabil. N'avea decât optsprezece ani când i s'a făcpt o piesă la o serbare veneţiană. Nu era vorba de o simplă improvizaţie, cum se obişnuia în *commedia dell'arte*, ci o lucrare severă care dă autorului ei titlul de percursor al teatrului italian.

ANATOLE FRANCE

Christul oceanului

In anul acela, se înecaseră în mare mulţi dintre cei din Saint-Valéry, cari plecaseră la pescuit. Trupurile lor, şi rămăşiţele bărcilor, au fost găsite rostogolite de valuri, pe mal, şi timp de nouă zile s'au văzut, pe drumul muntos ce duce la biserică, sicrie duse pe braţe şi urmate de văduve ce plângeau sub marile giugi negre ale mantalelor, ca nişte femei din Biblie...

Astfel au fost înmormântaţi în tinda mare a bisericii, sub bolta în care atârnaseră ca un dar Maicii Domnului o corabie cu tot tacâmul ei, Jean Lenoël, stăpânul unui vas, împreună cu fiul lui Dezideriu. Fuseseră oameni drepţi şi cu frica lui Dumnezeu. Domnul Guillaume Truphème, preotul din Saint Valéry, grăi, după slujba înmormântării, cu vocea înecată de lacrimi:

— Niciodată n'au fost duşi la groapă, ca să aştepte judecata lui Dumnezeu, oameni mai cum se cade şi creştini mai buni ca Jean Lenoël şi fiul său Dezideriu.

Şi, în vreme ce bărcile cu stăpânii lor cu tot, piereau nu departe de ţărm, corăbii mari se scufundau în larg, şi nu era zi în care oceanul să nu aducă vreo sfărânătură. Dar, într'o dimineaţă, nişte copii cari întovărăşiseră o barcă, văzură un chip omenesc culcat pe valuri. Era Iisus Christos, de mărimea unui om, sculptat într'un lemn tare, zugrăvit simplu şi care părea să fie un lucru foarte vechiu.

Bunul Dumnezeu plutea pe apă cu braţele întinse. Copiii îl traseră la mal şi-l duseră la Saint-Valéry. Avea fruntea încinsă cu coroana de spini; picioarele şi mâinile lui, erau străpunse de găuri. Insă cuiele lipseau, după cum lipsea şi crucea. Cu braţele încă deschise pentru jertfă şi binecuvântare, — el era întocmai aşa cum îl văzuseră Iosif din Arimateia şi femeile credincioase în clipa când îl înfăşurau în giulgiu...

Copiii îl dădură preotului Truphème, care le zise:

— Chipul acesta al Mântuitorului e un lucru foarte vechiu, şi cel care l-a făcut a murit, desigur, de multă vreme.

Cu toate că negustorii din Amiens şi din Paris vând astăzi statui admirabile cu o sută de franci şi chiar mai mult, — trebuie să recunoaştem că lucrătorii de altădată aveau şi ei oarecare merit. Dar, mă bucur mai ales la gândul că, dacă Iisus Cristos a venit astfel, cu braţele deschise, la Saint-Valéry, a făcut-o ca să binecuvinteze parochia atât de greu încercată şi să ne aducă veste că-i e milă de bieţii oameni cari se duc la pescuit punându-şi viaţa în primejdie. El e Domnul care păşia deasupra apelor şi binecuvânta pe fiicele lui Céfas.

Şi, preotul, d. Truphème, după ce-l aşeză pe Isus în biserică pe pânza pristolului, se duse la dulgherul Lemerre, ca să comande o cruce frumoasă din lemn tare de stejar.

Când fu gata, îl pironiră, pe Dumnezeu, cu nişte cuie noi de tot, — şi-l aşezară în tinda bisericii, deasupra unui jilţ.

Abia atunci s'a băgat de seamă că ochii lui erau plini de îndurare şi parcă umeziţi de o milă cerească.

Unul din epitropii bisericii, care fusese de faţă la punerea lui pe cruce, crezu că vede lacrimi curgând pe faţa-i dumezeească. A doua zi de dimineaţă, când intră preotul în biserică împreună cu copilul din cor pentru ca să facă slujba liturgiei, fu foarte mirat găsind crucea goală deasupra jilţului, iar pe Iisus culcat pe altar. Deîndată ce sfârşi slujba, îl chemă pe dulgher şi-l întrebă de ce-l desprinsese pe Iisus de pe cruce.

Dulgherul răspunse însă că nici nu se atinsese de el, şi d. Truphème se încredinţă, după ce mai întrebă pe paracliser şi pe epitropi că nu intrase nimeni în biserică după ce-l aşezară pe Iisus deasupra pristolului.

Avu atunci simţimântul că lucrurile acestea erau o minune, — şi cugetă adânc şi cu cuvioşie la ele. In Duminica următoare, le vorbi enoriaşilor de ele, în predica pe care o ţinu, — şi îi rugă să contribuie cu darurile lor la ridicarea unei alte cruci, mai frumoasă decât cea dintâiu, şi mai vrednică să-l poarte pe acel care ispăşi păcatele lumii.

Bieţii pescari din Saint-Valéry, scoaseră bani, cât putură, — şi văduvele îşi aduseră inelele, — aşa încât d. Truphème se putu duce numaidecât la Abeville ca să comande o cruce de lemn negru foarte lucitor, deasupra căreia era o tăbliţă cu inscripţia INRI cu litere de aur. După două luni, o puseră în locul celeilalte şi-l pironiră pe Iisus între o suliţă şi un burete.

Dar Iisus o părăsi ca şi pe cea dintâi, şi, cum se făcu seară, se duse şi se întinse pe altar.

Preotul, găsind-o de dimineaţă, în locul acesta, căzu în genunchi şi se rugă multă vreme. Vestea acestei minuni se răspândi în tot ţinutul, şi doamnele din Amiens strânseră bani pentru Christul din Saint-Valéry. Domnul Truphème primi bani şi giuvaericale din Paris, — şi soţia Ministrului Marinei, d-na Hyde de Neuville îi trimise o inimă împodobită cu diamante. Având la îndemână toate aceste bogăţii, un argintar din strada Saint-Sulpice, alcătui în doi ani, o cruce de aur cu pietre scumpe, care fu inaugurată cu mare solemnitate în biserica din Saint-Valery, într'a doua Duminică după Paştile anului 18... Insă, cel care nu se dăduse la o parte dela crucea suferinţei, — fugi de crucea aceasta atât de bogată şi se duse să se culce din nou pe pânza de in, albă, a altarului.

De astădată, îl lăsară acolo, temându-se să nu-l supere; odihnea acolo de mai bine de doi ani, când veni Petre, — fiul lui Petre Caillon, de-i spuse preotului Truphème că ar fi găsit pe prund adevărata cruce a Domnului nostru.

Petre era un prostuţ, căruia — fiindcă n'avea destulă minte ca să-şi agonisească traiul, — i se dădea pâine, de pomană; era iubit fiindcă nu făcea niciodată rău. Vorbea fără şir lucruri pe care nimeni nu le asculta.

Totuşi, d. Truphème, care nu încetase a cugeta asupra tainei lui Iisus al Oceanului, fu uimit auzind cele ce tocmai îi spunea prostuţul. Se duse cu paracliserul şi cu doi epitropi la locul unde spunea copilul că ar fi văzut o cruce, şi găsi două scânduri pline de cuie, pe care le aruncase marea de multă vreme şi care alcătuiau într'adevăr o cruce...

Erau sfărâmăturile unui naufragiu de demult. Se mai vedeau pe una din scânduri două litere zugrăvite cu negru, — un I. şi un L. şi nu mai era îndoială că nu puteau fi decât rămăşiţele bărcii lui Jean Lenoël care pierise în apa mării, cu cinci ani mai înainte, împreună cu fiul său Dezideriu.

La vederea acestora, paracliserul şi epitropii începură să râdă de prostuţul care lua scândurile rupte ale unei corăbii drept crucea lui Iisus Chistos. Insă preotul Truphème opri zeflemelele lor. Cugetase mult şi se rugase mult de la venirea lui Iisus al Oceanului între pescari, şi taina dragostei creştineşti nesfârşite începea să i se arate. El îngenunchiă în nisip, spuse rugăciuni pentru dreptcredincioşii răposaţi, apoi porunci paracliserului şi epitropilor să ducă pe umerii lor acele sfărâmături şi să le aşeze în biserică. După ce făcură astfel, îl luă pe Iisus de pa altar, îl puse pe scândurile bărcii şi-l ţintui el însuşi, cu cuiele pe care le rosese apa mării.

Chiar de a doua zi, din ordinul lui, crucea aceasta luă locul celei de aur şi cu pietre scumpe, deasupra jilţului. „Iisus al Oceanului" nu s'a mai despărţit de ea. El a vrut să rămâie pe lemnul acesta pe care au murit oamenii chemând în ajutor numele Lui şi al Maicii Lui. Şi, de acolo, deschizând pe jumătate gura Lui măreaţă şi îndurerată, pare că spune: „Crucea mea e făcută din toate suferinţele oamenilor, căci eu sunt cu adevărat Dumnezeul celor sărmani şi nenorociţi".

(Trad. G. S.)

* * *

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „



Din caietul Săptămânii

Un cap de la noi şi unul din America

de G. GALACTION

Zilele in cari trăim sunt atât de anormale şi de grele in cât puţini sunt acei concetăţeni ai noştri cari să nu se pomenească, dintr'o zi intr'alta, reformatori, prooroci sau revoluţionari (in capul lor şi la ei acasă). Nu este nici o mirare. Toate se desfăşoară paradoxal, ca să nu zicem altfel, şi orice semen al nostru — simţitor şi cu un dram de judecată — e zguduit de tot ce se vede şi de tot ce simte şi e scos afară din habitudinile şi din firescul lui. Odinioară, cei ce dărâmau lumea şi o făceau la loc erau apariţii esceptionale, oameni extravaganţi, la cari noi, majoritatea, ne uitam cu curiozitate şi clătinam din cap. Astăzi, lucrurile sunt aproape pe dos. Reformatorii şi nemulţumiţii — iluştri sau obscurri, oameni in toată firea şi din toate straturile sociale, mari cărturari sau simpli cetitori de ziare — infăţişează un procent considerabil şi ingrijitor. Dacă te intrebi cine mai este impăcat prrintre noi şi cine nu se simte clătinat in afunziunile sale sufleteşti — răspunsul este greu de dat.

Afară de câţiva respingători imbogăţiţi de răsboi, cari o duc intr'o bacanală nesfârşită şi a căror beatitudine este mai mult dobitocească de cât omenească, afară de câţiva filosofi şi de câţiva sfinţi (pe cari mai mult ii presupun de cât ii cunosc) lumea cealaltă e coprinsă de persistenta febră post-războinică.

Ce insemnează şi cari sunt durerile acestei boli, din păcate fiecare o simte in pielea proprie încă odată nu vorbesc de miliardari, nici de sfinţi, nici de filosofi.

Iată cum simte şi cum caracterizează aceste friguri ale actualei omeniri, un ziar nou apărut, de la noi:

„Peste intregul pământ pluteşte vedemia unei lumi mai bune ca cea de mai inainte, a unei vieţi mai tihnite şi mai senine. De pretutindeni se aud glasuri de indemn; din toate colţurile pământului se ivesc oameni — de bună credinţă, unii, amăgitori, alţii, — cari să arăte drumul de urmat pentru această prefacere in bine a omenirii. O luptă surdă se petrece in sufletul fiecărui om de astăzi. Se pare că marele războiu prin care am trecut nu s'a sfârşit odată cu ultimul răcnet de tun, ci că el s'a strămutat in sufletele omeneşti, unde se urmează mai greu şi mai turburător.

„Năvala de intâmplări, de incercări, şi de prefaceri care a potopit lumea, zăpăceşte uşor mintea omenească, ce stă uimită şi se munceşte zădarnic să răspundă atâtor şi atâtor intrebări".

Aşa vorbeşte, evident cu mare dreptate, ziarul Infrăţirea Poporului, Cluj An. 1, Nr. 1.

Zice apoi mai departe:

„Şi dacă e adevărat că astăzi lumea se află in pragul unor mari prefaceri şi că noi suntem zămislitorii unei alte lumi, tot aşa de drept este să ne intrebăm: cum trebue să trăim şi in ce fel să lucrăm, pentru ca, in ciuda multor duşmani pe cari ii avem şi cari ne pândesc, această lume nouă care se vesteşte să fie intr'adevăr şi pentru noi mai bună şi mai frumoasă".

Cu adevărat, o intrebare capitală:

„Cum trebue să trăim şi in ce fel să lucrăm?..." Iată ce răspunde Infrăţirea Poporului: „Pentru aceasta, trei lucruri de căpetenie se cer indeplinite: 1. **Luminarea şi intărirea minţii** fiecăruia, prin cunoaşterea stărilor şi lucrurilor din lume şi prin insuşirea a cât mai multor cunoştinţe folositoare; 2. Muncă, cât mai multă şi mai chibzuită; **3. Ordine şi ascultare de legile ţării...**".

Foarte frumos!... Să invăţăm şi să ştim multă carte, să muncim cu spor şi fără preget şi să trăim orânduit şi pacinic... E un răspuns caracteristic românesc. Aşa pricepem noi să dăscălim pe semenii noştri şi aşa concepem noi că vom ajunge să biruim fluxul marilor evenimente şi prefaceri, presimţite şi proorocite de mai fiecare dintre noi.

Multă carte pentru toată lumea românească, muncă inteligentă şi ordine de sus şi până jos — şi atunci... sintem stăpâni pe situaţie!

Dar să vedem, de curiozitate, cum concepe (aceleaşi lucruri) un cap din America: In revista americană **Federal Council Bulletin**, numărul pe Martie-Aprilie 1924, prima pagină găsesc un mic articol **Personal Religion and Public Righteousness.**

Ce zice americanul? O cărticică a lui Peter Green... se concentrează in jurul ideei că nu putem in mod cinstit, să aşteptăm multă propăşire in virtuţile publice, până ce nu se indeplineşte un adevărat progres in religia fiecărui individ... Slăbiciunea mişcărilor de azi, pentru reforma socială, se datoreşte in mare parte presupunerei că putem să facem societatea mai bună, in massa ei, fără să fi pogorât până jos, la individ şi la viaţa lui sufletească. Este cazul să ne aducem aminte de cuvântul lui Herbert Spencer. „Nu există nici o alchimie care să poată să-ţi dea o conductă de aur, din elemente de plumb" — „Nu voim să trecem cu vederea peste importanţa organizaţiei, şi a controlului inteligent asupra mediului social: Voim numai să insistăm asupra adevărului că organizaţia şi alţi factori sint neputincioşi la strânsul secerişului impărăţiei lui Dumnezeu, dacă n'ai de afacе cu acel neam de oameni pe care Iisus l-a numit sământa cea bună a impărăţiei lui. Dacă e nevoe de un exemplu, să aruncăm ochii asupra prohibirii (alcoolului). Ori cât de vie este credinţa noastră in această lege, trebue să concedem că legislaţia nu este totul. Să ne uităm şi la urgentele noastre probleme internaţionale. Pentru noi, intr'adevăr, să ne aşteptăm ca popoarele să trăiască conform Predicei de pe Munte, până ce noi, nu vom fi in stare s'o realizăm, mai intâi in relaţiunile noastre personale, in lăuntrul familiei, cu vecinii noştri, cu tovarăşii noştri de intreprinderi? Mai inainte ca să putem ajunge la pacea permanentă, trebue să ne dăm silinţa să dobândim mai multă dragoste, mai multă blândeţe, mai multă generozitate, mai multă pornire spre iertare — intr'un cuvânt, mai multă sfinţenie personală.

„Şi aceste insuşiri prea inalte vin numai din tovărăşia cu Christos cel Viu".

Aşa gândeşte acest american. E mare deosebire intre el şi noi. Noi — vorba confratelui dela Cluj, — cu instrucţia laică, cu munca stăruitoare şi cu supunerea la legi ne inchipuim că am deslegat problema naţională. Noi suntem atât de copii in cât — ori câte palme ne dă realitatea — credem serios că numai cu şcoala civilă ajungem să cumpănim etern descumpănitul suflet omenesc. Noi suntem convinşi că munca, fără conştiinţă şi fără poruncă religioasă, e spornică şi ziditoare. Noi ne facem a crede că legile pot fi respectate şi ascultate, in viaţa publică, fără să le garanteze, in inima cetăţeanului, nici o religie şi nici o frică de Dumnezeu. (Dar in fiecare zi vedem sute de cazuri când cetăţeanul nostru, in spatele legei, eludează legea şi o batjocoreşte).

Desigur că toată această concepţie a noastră face şi ea parte din povara greşelilor generaţiei actuale. Oamenii noştri — adesea orri plini de calităţi şi de excelente intenţiuni — mai au incă mult de invăţat şi de suferit până vor ajunge să inteleagă adevărurile formulate de revista americană.

G. GALACTION

* * *

Galateea

Şi Pygmalion cu dalta a dat ultima lovire...

Desvelind, superbă 'n aer, tainica-i desăvârşire,
Albă se 'naltă statuia peste soclul de Paros,
Şi 'n vibraţia luminei, ce curgea vertiginos,
Degete subţiri de raze lunecau cu voluptate
Peste liniile curbe şi maestru modelate.
Şi părea că'n minunatul trup de marmoră palpită
Toată purpura din soare, ce curgea nestăvilită
Dând căldură şi lumină plasticului trup de lut,
Născocit de 'nchipuirea marelui necunoscut,
Care dând ideiei, formă şi mişcărei, libertatea
Dintr'o clipă de viaţă a creat eternitatea.
Şi cu forma cea mai rară ce-a 'ntrupat când-va femeia,
Goală stăpânea 'n lumina dimineţei, Galateea!

Galateea! Vis himeric, bloc de marmoră divină,
Inchinare fericită de frumos şi de lumină,
Fantezie născocită de visări dumnezeieşti,
Forma cea mai rafinată către care năzuieşti:
Armonii de linii curbe, albe ondulări de forme,
Ţelul patimilor oarbe şi-al sforţărilor enorme,
Câte veacuri de gândire, de simţire şi de vis,
Ca s'ajungă pân' la tine câte braţe s'au deschis?
Câte vieţi de muncă brută, câte forţe de milenii,
Câte dalte, câte pânze, câte harfe, câte genii,
Amăgite de mirajul veşnic care le-a 'nşelat
Incercând să te 'ntrupeze din neant, s'au sfărâmat!
O! De câte-ori, in noapte, ţi-am visat statuia goală
Şi-am simţit că 'n al meu suflet mii de veacuri se răscoală

Şi-am intins spre tine braţe pline de avânt şi dor
Amăgite de mirajul unui trup inşelător,
Şi simţind imperioasă cum in mine urcă seva
Din grădina luxuriantă, albă, te-am iubit in Eva,
Te-am iubit in Sulamita, bruna fiică a Iudeei,
Te-am privit, aprins de friguri, goală 'n dansul Salomeiei

Cu podoabe reci de idol şi cu sânii tari ca piatra;
Pe o proră de galeră te-am iubit in Cleopatra,
Ne-a purtat pe mare pânză in restrângerea luminei,
Te-am iubit cu 'nfiorare in desfrâul Mesalinei,
Ne-a surprins in bacanale cu bacante aurora,
Te-am iubut o seară 'n fastul bizantin, in Teodora!

. . . .

Cine eşti, din care ţară vii şi ce puteri fatale
Mă 'mping, când pân' la tine e atât amar de cale?
Pentru ce te chem zadarnic, pentru ce mi-e dor şi sete,
Când făptura ţi-e miraje, zâmbet şi mişcări cochete,
Pentru ce aspiri la tine când ţi-a sufletul şi ochii,
Ca nesigura nuanţă nestatornică din rochii?
Pentru ce atâtea doruri către tine işi iau drumul
Când, de roze 'ţi este trupul iar iubirea ca parfumul
Şi când dulce 'mi stai in braţe, ori lungită pe divane,
Când sărutul tău mă 'nşeală, când dorinţele sunt vane.
Pentru ce, urmând pornirea ce in sufletu-mi s'aprinde
Să 'ntind braţele spre tine şi să nu te pot cuprinde?

Şi cum stai de-asupra vremei rece şi nepăsătoare
Revărsând asupra lumei glaciala ta splendoare,
Când in tine porţi enigma ce pe veci o 'nchide Sfinxul
In zadar te cântă lira şi te chiamă 'n van sirinxul
Evocându-te intr'un cântec secular şi monoton;
Taina ta pieri cu dalta marelui Pygmalion!

MIRCEA RADULESCU

In apus

O linişte uşoară
Pe'ntregul câmp coboară,
Iar vântu-abia mai mână un suflu de răcoare
Imbălsămat in treacăt de vre-o plăpândă floare.

In zarea 'mpurpurată
Şi cu nenumărate fâşii de nori pătată
Se lasă 'ncet pe boltă îndureratul soare,
Infăşurând in ceară
Natura liniştită,
Natura obosită.
Din toată strălucirea de roze orbitoare
Ii insoţeşte una menită ca să moară
In câteva clipite;
Şi 'ndat'abisu 'nghite
O lacrimă de sânge,
Ce-o plânge
Uuiversul.

Spre sat, in depărtare,
De-abia auzi cum moare
Şi cel din urmă sgomot al unei turmi de oi,
Amestecat cu note duioase de cimpoi.

Atât!....
Şi visurile serii
Cu aripi nevăzute
Cobor in stoluri mute
Din sfere tăcerii.
Doar cerul se frământă, ca sbuciumatu-mi creer,
Căci turma 'ntunecoasă de nouri ce-i cutreer'
Par gânduri ce frământă, adânc, o cugetare,
Cătând in pacea serii ascunsa deslegare.

George A. Petre

Revedere

In hruba cerului invăluorat de pară
Poveri de sgură se ingrămădiau mereu
Şi zarea 'şi prăbuşia 'n apus cuptorul greu
Rostogolind in goluri jarul orbitor.

Lumina — un copil pribeag uitat afară —
Inghemuită lângă geam plângea mocnit,
Cerşind un adăpost in preajma noastră
Dar noi ascunşi in ceaţa sufletelor n'am zărit
Făptura-i slabă cum se stinge la fereastră.

Ţi-am prins cu grijă mâna şi-am simţit
Pe buzele fierbinţi de sânge şi de soare
Fiorii reci ai toamnei, veşnic frământate
De ploi şi frunze smulse'n asfinţit.
Pe ochi tăi senini şi buni din zilele uitate
Căzuse vălul fumuriu al desnădejdii
Şi'n glasul stăpânit şi blând: o teamă de primejdii
Işi tremura 'ndoiala şi părerile de rău...

N'am mai ştiut să-ţi spun de ce veniam
Şi obosit de gânduri m'am urnit cu greu
Şi te-am lăsat s'asculţi cum plânge ploaia 'n geam..
Când a 'nceput să plouă n'am simţit nici eu
Dar am inchis in mine 'ntâia zi de primăvară
Şi 'n urma mea lumina biet copil uitat pe-afară
In ciuda ta şi-a nopţii iar s'a 'mbujorat;
Şi-ai vrut s'o chemi, dar ţi-a zâmbit şi s'a indepărtat.

CONSTANT. C. CRISTEA.

VENDETTA

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— „Aşa cu bietu tată-miu Alecu; dă la gură şi-a luat, din munculiţa lui de cantaragiu la sare — un crâmpei dă lefşoară de şaizeci de sfanţi la capu lunii — şi cu ursuzlucu lui Firantrac a incheiberit gogoriţele alea de cocioabe, lângă Ghindă perceptorru, de ne-a ros tinereţile la tot neamu cu intunericimea şi igrasia lor. Da vorba, aşa ude şi mocnite, a prins bine că ne-a adăpostit pă toţi fără strop dă chirie. Şi unde mai pui că le făcea danie la toate măritişurile! Da casele nu se urnea; sta pe loc in pofida nesătuilor dă gineri, bune rele să se inghesue in ele, toate pramatiile care lea dondănit că nu le-a lăsat palatele lui Iov. Dă stat, a stat, da la foncieră nimeni nu s'a gândit; la chiolhanuri toţi cu toţii s'au imbulzit, da la o şipcă de bătut la ulucă, nimăruia nu 'i-a trecut prin minte. Acolo a născut cu toţii, acolo a zăcut; acolo a inchis ochii, da la o colivă pă groapa lui, nimeni nu s'a infipt. Bordee, bordee, da aşa, bordee cum le-a zămislit truda lui, s'a imbulzit ei care de care in ele? Şi bietu Alecu, doarme in bălăriile Ghencii, şi nici unul din şnapani nu s'a repezit să-i aprinză la cap o lumânărică! Au botezat, au nuntit şi au ingropat acolo, da nimeni nu s'a grăbit să treacă, aşa dă omenie, cu o coasă in păpădiile dă pă mormânt! Da să vede că Dumnezeu nu le-a mai răbdat, că numai ce vine intr'un timp primăria cu alinierea dă le-a tăiat greaţa la toţi. Hârş cu măsurătoarea taman in spatele iatacelor.

„Atunci paiantele s'a cutremurat o vreme; după aia, grinzile s'a impleticit ca nişte damblagioaice şi hai cu toate casele la pământ, mânia lui Dumnezeu! Târziu, pă moloz, s'a ivit şi măturelele Tarsiţii, se vede ca să jelească şi pe Alecu şi hodoroagele căzute. Pă urmă, tot primăria le-a tăiat pofta la toţi şi la moştenitori şi la ăi care mai trăgea nădejdea să mai ciupească o lăscae din datorie; a tras trotal cubic, a astupat puţin, a cârmit ulicioara Concordiei in spatele Covăcioaicii, a inpins pă Papiniu in jghiabu lu Tumbulică, ţoc in poc lângă şandramaua Gaii. Acuş limpezită odată bătătura, s'a repezit bogătaşii din prejur ca să inalţe palate peste palate pe pământ luat aşa... pă ce nu curge pă apă. Şi **„inzestraţii"** lui Alecu, a infundat, care Brroştenii plini dă spălătorese şi dă sacagii, carre mlaştinele pline dă friguri ale Filaretului, care inpuţiciunile Tabacilor. Mai târziu, s'a prăpădit şi ei ca şi casele. Nici la os din os, nici la moloz din moloz nu 'li s'a mai dat dă urmă. Doar lui Ghindă ii mai zâmbea mustaţa, aşa dă bucurie, numai c'a rămas tare şi mare, cu acaretu intreg in mahalaua Tarsiţii.

„Nu e vorbă că şi d'al lui s'a ales prafu mai târziu — Iacovache ginersu, dă la portărei, 'l la mâncat in beţii. Aşa a fost să fie! Să vede că la urma urmii, nici Dumnezeu n'a mai vrut să mai ţie tărăşenia cu case d'agata; l'a luat pă Alecu, 'i-a luat şi cuibu şi bine a făcut, că prea nu s'a sinchisit nimeni, nici să intoarcă vr'un olan, nici să cârpească vr'un jghiab, nici să ducă la **„Sfintele daruri"** un pomelnic ca să-i intihnească şi lui, măcar in groapă. Acuş e mai bine că l'a cotropit toţi nepoftiţii şi toţi, veneticii? Lasă că aşa stă şi el mai impăcat in mormânt, dacă nimeni nu s'a invrenicit să ţie in vecii vecilor, casa inpiciorogată, ca să se inghesue in ea cu toţii şi după moarte.

„Sic. acus să umble fiecare cu chirii!

* * *

Desprimăvărarea işi trimite mireasma ei sfinţită, in florile de zarzăr. Parfumul lor tămâios, se prelinge din crăci, jos, pe velinţa din iarbă, domolind mânia mamii. Din spre fereastra lui Ghindă Chioru, dată intr'o parte, ca intr'o inclinare de infinită ingândurare, vine adierea mirodeniilor de sub icoane. Umbrela de atlas a zarzărului, amestecă, in cutremurul ei lent. vedeniile amintirilor. Mama adună câte o lacrimă din văgăunele ochilor ei şterşi, ţintindu-i in gol, la intâmplare, in spicele de sângerică, cari ţivesc pe coama erbii, tulpane fine de argint.

Sus in crestele arţarilor, fulgeră tichia de pâslă a cântaragiului.

In pălăria de bronz a prunului cu gât, bătut de bunica Tarsiţa in crisov, se ciorovăesc smeurile „venite in ca'pac". Prin umbra lui, a trecut cel dintâi datornic, cerând partea de pământ sau bruma de lăscăi, ameninţând cu „toba". Atunci s'a svonit plânsoarea grădinii jefuită, şi cupele de foc ale nalbelor intrebătoare, şi-au furişat lacrimile invăpăiate, in poala măturelelor unde s'a stins şi mânia ca şi viaţa femeei cântaragiului. Şi a mai venit, năpustit de grija inşelăciunii şi Căpitan Costache de la... „Domenii", cu foaia de zestre intr'o palmă şi cu somaţia intr'alta, şi Ghiţă Jandaru dă la Culte, cu dania „lu băbaca" la subţioară, şi Tinca lui Ştefan de la societatea „Cucuzei" cu partea minorilor... nevârstnici şi ţaţa Nastasia lu Buja de la Văcăreşti, cu jurământ şi marrtori pă bucata trecută in foae, da cotropită dă Ianache tapiţeru.

Şi ecaretele, au rămas şi ele o vreme, nedumerite, in răspântii, trimiţându-şi mirarea, in ceata „descendenţilor", prin ferestrele ei joase şi turburi. Atunci unchiu Ghiţă a trântit comandament d'adreptu prin Tribunal şi agenţii au scos din casă pe coana Tarsiţa cu drojdia de nepoţi din strănepoţi, rămase prăsle, ca să mai sugrume zarzărul de poame; stăpânirea a inchiriat, rând pe rând, văgăună de văgăună până s'a lămurit cu... procesu. Şi la impărţeală când a fost, fonciera a inghiţit tot şi prrimăria şi-a intins, grabnic panglica de oţel, d'acurmezişul maidanului ca să cântărească pământul.

Şi datornicii au trecut prin... **„Discordia"** şi s'au pierdut in lume!...

Şi iarba s'a inălţat alături cu uitarea, in bolţile umbrelei zarzărului. Pe pământul „făgăduinţii" cantaragiului, s'a aşezat lespedea fasonată a primăriei, strivind sub greutatea şi scumpetea ei, strădania bunicului Alecu. Şi in locul iconostasului Tarsiţii, telegraful şi-a infipt neindurător, parmalâcul incărcat cu ceşti de porţelan, din spuza cărora se coboară, ca intr'o plânsoare inflorată, regretul lăstunilor.

Pe ghizdurile puţului din uluca domnului Iorgu de la „Inger" edera işi infoiază malacovul ei greoi, brodat cu flori de muşeţel, păstrând răcoarea lui adormitoare, plictisului bunicului Alecu.

Acolo, in ascunzişul lui, a amuţit imnul tutulor mireselor care şi-au inseilat pe fruntea ingrijorată, lămâiţa fecioriei.

In umbra lui posacă, Firantrac nu se mai caţără pe olane şi Mitică Buzăţoiu, bursier la **„Sfântul Sava"** nu şi mai plimbă trigonometria. In gutui, nu mai luceşte chihlibarul rodului de ananas, şi cucuveaua care a cerşit moartea pe ceasornicul lui „ENACHIŢA VACARESCU", dănţueşte pe mormanul ecaretelor.

Şi trec rând pe rând, in umbrele inserării, fantome pribege, ascunzându-şi tragedia prăbuşirii in acela-şi rânjet de indurerare şi pentru cei cotropiţi ca şi pentru cotropitori, aşezându-le pe urme, urmele nălucilor, in pete cangrenate de răni inăbuşite.

Şi intr'un târziu, mama inădind in mormăiala aducerilor-aminte, odiseia paiantelor din Concordia, de firul basmului datornicilor lui Chir Alecu de la **„măsuri şi greutăţi"**, suspină, ca intr'o naivă mijeală de anemică vendettă, din spicele de sângerică:

— „Nu-i vorbă, a ars ea moara, da a ars şi şoaricii!".

SĂRMANUL KLOPSTOCK





Tatăl lui Mitruş

Picură streaşinile în miez de noapte iar vântul ţiuie ca un hai-hui. Câinele scânceşte sgribulit pe prispa casei şi din când în când răcâie la uşe. Focul după vatră arde pâlpâind jucând umbrele pe păreţi, luminând faţa Mirei care a adormit obosită, cu răsuflarea grea, cu pieptul gol, cu braţul căzut într'o parte, lăsând loc copilului să se vâre în ea ca sub o aripă de cloşcă. Colo în colţ pe laviţă bărbatul e chinuit de boală. Nu-i chip să închidă Niţă ochii: aci îl înjunghie ca un vârf de cuţit de-l seacă la inimă, aci parcă-l amorţeşte şi sufletul din el.

In odaia joasă şi mohorâtă pluteşte un suflu înăbuşit ca o desnădejde. Şi picură streaşina iar o creangă când şi când isbeşte în fereastră. Ochii lui Niţă se ţintesc atunci în negrul-sur al geamului. O ghiară urâcioasă a lovit fereastra şi doi ochi răi parcă privesc înăuntru! Şi 'n această îngânare tristă lui Niţă i se destramă toată amărăciunea vieţei care se sfârşeşte:

„I-a băut atuncia ceasul rău!... Venise pădurarii şi dase zvonul că se taie un cot din Căldăruşanca. Şi Nucetenii bucuroşi că o să-şi facă rost de crăci au băut cu logofeţii Statului şi-au făcut haraiman de credeai că-i cumetrie la hanul lui Zănică. Apoi a doua zi au început să-şi ascuţă toporişcele, joagărele şi să se prindă 'n tovărăşii. Iar când a venit sorocul, de cu noapte pâlcuri-pâlcuri de bărbaţi şi flăcăi trecură gârla cu luntrea Miulesi în dreptul Bojdanilor. De acolo, până răsuceşti o ţigare şi-o pufăi şi până mai spui o drăcie ţingăilor, te trezeşti în pădurea Căldăruşanca. I-ha cum mai răsuna pădurea de chiote! Cum îşi încercau flăcăii toporişcele în carnea copacilor...

La treabă băeţi!... Şi 'n pâcla dimineţei care se topeă încetul cu încetul, în foşnetul frunzelor uscate, în larma veselă a mulţimei, în loviturile topoarelor ascuţite, cădeau copacii grei cu vuiet ca o cădere-de maluri cari se prăvălesc în ape, ca un bubuit îndepărtat care se pierde pe o câmpie întinsă.

... Seara târziu, se tolăneau haiduceşte în jurul focurilor, larma se potolea şi câtăva vreme un fluer picura în liniştea înserării. Tovarăşii de muncă ghemuiţi în cojoace, adormeau trudiţi. Din când în când unul se scula, scormonea focul şi-l aţâţa cu găteje. O pasăre de noapte ţipa printre copacii desfrunziţi iar trestia lacului înfiorată de-o legănare de vânt, foşnea ca o straie de mătase sperîind broaştele încremenite parcă cu ochii la luna care se înălţa pe cer învăluind cuprinsul de-o lumină rece.

Trei zile a tot bocănit topoarele, au hârşiit joagărele şi vuetul şi larma n'au mai încetat: „Hăp, hăăp!... Hei ruup!... Păzea băete!...” Hei, dar când pică năpasta, te piceneşte fără veste şi te pierde. Când a căzut ştejarul pe Niţă, frate, a fost un ţipăt de groază de îngheţa inima 'n rumân. Niţă a rămas ca mort sub copacul prăvălit, doar mâna i se sbâtu o clipă. S'au repezit tovarăşii cu ţapinele, cu pârghii, au dat copacul la oparte şi l'au scos pe creştin moale ca o cârpă. Când s'a trezit îl oblojea Mandache cu scoarţe de copac şi-i plângea Mira la căpătâi. Au venit apoi dureri şi svârcoliri de moarte şi l'au dus la spital că obrântise... Ce-a mai suferit!... Toate s'au petrecut ca un vis rău. I-a tăiat piciorul de lângă genunchiu. Şchiop!... Da barem nu se vindecă! A slăbit de nu mai are parcă viaţă 'n el; aşa i s'au scurs puterile. Şi biata nevastă cât munceşte! Cu toate se luptă singură. „Dar boulenii mei!... De când nu i-a mai pus taica la jug!” Şi două lacrămi i se scurse pe obrajii veştejiţi..

De la o vreme câinele nu s'a mai auzit scâncind la uşe. De bunăseamă s'a dus de s'a cocoloşit în şura de paie. Focul s'a stins. A aţipit şi Niţă doborât de oboseală. De afară încă se mai aude picurarea streaşenei ca un plâns amarnic, iar creanga care isbeşte din când în când în fereastră pare o aripă de pasăre rănită care se sbate să intre la adăpost...

* * *

Mira deretecă odaia fără să facă zgomot. Se apropie apoi de patul bărbatului. Il priveşte; doarme greu. E supt şi galben. Orbitele ochilor îi sunt ca ai omului mort. „Săracul de el, cât-i de prăpădit!” Şi femeia îşi şterge ochii cu colţul tistemelului.

Se duce apoi afară la vite, rândueşte toate 'n grabă şi vine în casă.

— Miro!...

— Niţă, — se apropie de el şi-i netezeşte fruntea: — Cum îţi mai e Niţă?

— Dă-mi apă, mă frige setea.

Nevasta luă un bărdac cu apă proaspătă, vârî binişor mâna pe sub căpătâiul bărbatului, ajutându-l să bea.

— Ah! Miro, Miro ce soartă avuseşi tu fată!... Ii apucă mâna, apoi îi netezi obrazul, jucându-i ochii în lacrămi: — Miro, Miro copilaşul nostru!...

— Lasă că te faci bine Niţă — şi faţa i se sbârci, pleoapele i se sbăteau cătând a se stăpâni dar o birui durerea şi-o înnecă un suspin.

Copilul se deşteptă, se frecă la ochi cu pumnuleţii lui mici şi strigă pe tăsu.

— Ticule.

— Taică. Adumi-l Miro.

Mira luă copilul în braţe şi-l apropie de patul bolnavului.

— Ticule te doale piciolu?

— Mi doare taică.

— Lău; lău te doale?

— Rău, tăicuţule.

Şi Mitruş începu să ţipe văzând pe tasu şi pă maică şa că nu-şi mai puteau stăpâni plânsul.

* * *

Latră câinele în ogradă apoi se gudură ca pe lângă un stăpân.

— Cine-i Miro?

Femeia după ce-şi aruncă ochii pe fereastră: — E Dumitru.

— Noroc Niţă!

— Să dea Dumnezeu noroc.

— Ei, cum te mai lauzi?

— Rău Dumitrică, rău măi frate. Simt cum se topeşte viaţa din mine, mă prăpădesc...

Femeia a rămas în picioare, mută, cu mâna la gură.

Dumitru s'a aşezat pe laviţă, aproape de el şi-l căineşte: „Ei, dar mare-i puterea lui Dumnezeu — zise 'n sfârşit — poate o vrea şi cu tine”.

Mira îşi luă cârligele şi începu să lucreze la ciorap.

Un junghiu îndrăcit îl secă la inimă şi Niţă scâşni un geamăt înfundat strângându-şi pumnii, muşcându-şi buza. Apoi ca şi când şi-ar fi scurs tot viul din el răsuflă copleşit de durere. Făcu un semn să-l lase liniştit. Dumitru clătină din cap şi rămase cu gândul aiurea. Niţă după ce-şi mai veni în fire, roti ochii şi e se opri în bagdadia afumată unde sta înfipt în grindă livretul de armată. Şi gândul i se legă de amintiri, la viaţa de altădată, când venea cu Dumitru în permisie, cum li se păreau că nu se mai sfârşeşte calea... Il aştepta Mira. O clipă trăeşte vremea trecută: El n'are pe nimeni, e singur. O ia pe Mira de nevastă. E săracă Mira dar e frumoasă şi vrednică... Priveşte acum nevasta. Frumoasă-i Mira! Din zi în zi se face mai frumoasă. Faţa-i bălană şi trandafirie. E trupoasă şi plină de viaţă. Cum îi plesneşte cămaşa sânii tineri!... Dumitru e şi el acum ţintă la Mira. E tânăr şi voinic Dumitru. Ei, dar afurisitul se uită mereu la ea. Hm!... El n'are nevastă şi eu îs prăpădit. Tovarăşul meu! Cu el am copilărit. Işi aminti cum păzeau oile în luncă şi-şi făceau fluere de soc, cum se scăldau la scocul morrii, cum se prindeau la horă alături, cum hoinăreau după fete împreună şi 'n armată s'au rugat de domnu Căpitan să-i lase pe amândoi într'o companie... Da mereu se uită la ea! Dumitre, băete, nu te-o împinge păcatul!... Mira lucrează înainte cu multă îndemânare. Cum îi joacă 'n mâini cârligele! O rază de soare îi mângâie obrazul. Ce frumoasă-i îndrăcita! Cum?... Mira şi-a ridicat odată ochii la Dumitru, s'a aprins la faţă şi i-a lăsat repede pe lucru. Lucrează înainte şi parcă se încurcă; mâinele-i tremură. Şi Dumitru e pierdut cu ochii la ea.

— Aoleooo!... făcu Niţă şi-o durere neaşteptată, mai grozavă decât durerea beteşugului îl impunse ca un ghimpe în dreptul inimei.

— Ţi-e rău Niţă? — întrebă Dumitru.

— Niţă!... — zise şi femeia, sculându-se şi apropiindu-se de el.

Dar Niţă nu scoase o vorbă, strângea doar în mână un colţ al velinţei. Il strângea cu furie ca pe-o vietate netrebnică.

* * *

Pleacă Dumitru. Femeia îl petrece. Niţă-i urmăreşte cu privirea. A închis uşa, sunt în tindă. Bolnavul se sprijină în cot şi ascultă. Nu se aude nimic, dar zăbovesc în tindă. Lui Niţă îi bate inima cu putere. Tot sângele i-a năvălit la cap. Ii e capul fierbinte. Acum se deschide uşa şi Dumitru e pe prispă. Il mârâie câinele dar îl recunoaşte şi se astâmpără. Iată, umbra lui Dumitru se strecoară pe lângă fereastră. Mira a intrat în tindă, apoi în odaia celaltă. După puţin vine lângă el, dar Niţă se preface că doarme liniştit. Femeia ieşi iar în tindă şi s'apucă să pregătească la vatră cina.

— Hm! — cugetă Niţă — muierea e muiere, îi trebuie bărbat. Eu îs prăpădit. Apoi să nu-i frângi gâtul. Tii... drace, drace! Dar copilaşul meu, Mitruş al tatei... Ce ştie el sărăcuţul! Eu mă pierd„ simt bine că mă prăpădesc. Rămâne orfan, pe mâini streine, fără mila nimănui... Mira!... Hm! Oare?... De, se poate. Dumitru îi mueratic şi drăcoaica-i frumoasă arzo jarul de spurcată. Mereu s'a uitat la ea. Şi ei i s'au aprins obrajii de privirea lui. Şi 'n tindă au zăbovit... da, da, au zăbovit până să deschidă uşa... Ptiu!... căţeaua... Unde-i să-i strivesc capul.

Şi începu să strige: Miro, Miro!...

— Iată-mă Niţă, vrei ceva? — şi se apropie de el.

Niţă clocotea înfundat. Să-i dea un pumn greu în moalele capului — un pumn zdravăn cu toată puterea care i-a mai rămas. Strânse pumnul ţeapăn dar nu-l ridică... „Poate nu-i vinovată. Nu, nu-i vinovată Mira. El, el e câinele”.

— Dă-mi să beau Miro, dă-mi să beau mult, mult, un rachiu tare, foc să fie, să-mi ardă măruntaele, să-mi amorţească trupul, să-mi întunece mintea, să crăp dracului. Dă-mi Miro...

— Niţă! De ce vorbeşti aşa Niţă!...

— Mi-e rău, nuştiu ce am. Du-te, lasă-mă, lasă-mă.

Femeia se depărtă oftând şi zise încet cu ochii la icoană: „Doamne dă-i sănătate”.

* * *

Lui Niţă îi era din ce în ce mai rău. Se topea văzând cu ochii. Dar mai mult îl seca la inimă ghimpele care i l'a înfipt Dumitru.

Şi Dumitru venea aproape în fiecare zi la Niţă. Stăteau la taină, îi mai ţinea de urât. Când pleca nu mai zăbovea în tindă, dar parcă treceau amândoi în odaia cealaltă. „L'o fi pus dracu să-mi scoată muierea din fire!...”

Mira robotea pe-afară cu treburi. Mitruş morfolea un covrig şi se juca cuminte pe un ţol în mijlocul odăei. Niţă mânca din ochi copilul şi gândindu-se la soarta lui vitregă îl copleşa paraponul.

— Băiatul tatei! Cine o să mai aibă milă de tine?

Şi se vedea omul pierdut. Nevasta măritată cu altul, că doar nu era găgăuţă să creadă că femeile tinere şi vădane au obiceiul să-şi toarne cenuşe în cap, Şi de intră streinul să se cuibărească 'n casa femeei, nu prea intră el cu mila pentru plodul altuia.

Ii plângea sufletul dupe copil. Numai de dragul lui ar vrea să mai trăească.

... Se aude în ogradă glasul lui Dumitru. Niţă tresări ca dintr'un vis rău. „Dumitru, omul ăsta oare păşeşte în casa mea cu sufletul curat? Nu, hotărît nu. E un câine spurcat!... Se apropie de casa mea ca un hoţ. Acu va fi aci în tindă, va deschide uşa şi-mi va spune o vorbă bună. Va sta ici aproape de mine şi se va uita în ochii mei fără ruşine şi nu va tremura. Cât o rămâne aci, are să stea pe ghimpi. De la o vreme are să plece pe uşa asta, da. Şi nu va pleca acasă, nu. Va trece dincolo unde 'l aşteaptă... căţeua... Da, da i-a simţit el bine cum trec amândoi dincolo în odaie, şi e a lui. Mira, nevestica mea în mâna a tuia! Se bucură el de trupul ei... Ah! Doamne, mai dă-mi doar atâta tărie...

— Noroc măi Niţule!

— Dumitre!

— Ce mai zici frate?

Vorba asta „frate” l'a înţepat ca un ac înroşit în foc.

— Fă-ţi curaj Niţă, bun e Dumnezeu.

Bolnavul nu mai putu scoate o vorbă. Din ochi îi fâşneau flăcări. Simţea bine că i s'a aprins capul.

Intră şi Mira în casă.

— Ce faci Dumitre?

— Sănătos.

— Niţă doarme?

— Nu, da e rău bietul om. Şi după o scurtă tăcere: — Eu zic fa Miro să mai întrebi şi tu ale babe de vreun leac.

Curând Niţă de scârbă s'a prefăcut că l'a ajuns o toropeală de moarte.

Câtăva vreme: linişte, apoi şoapte. Nu înţelegea nimic. A prins însă un cuvânt, un singur cuvânt îndrăcit. „Hei, bănuiala mea... spurcăciunele”. Ii venea să sară odată 'n sus, să ţipe ca o sălbăticiune, să-i sculpe în faţă, să sară de gâtul lor, să-i gâtule, dar o sudoare rece, un tremur şi un nod care-i oprea răsuflarea îl ţinea pironit, sleit de puteri.

In vremea asta Dumitru se ridică şi ieşi afară împreună cu femeia şi copilul.

Bolnavul îşi adună toate puterile şi se ridică într'un cot. Ascultă bine. Sunt în tindă. El o roagă şi parcă o trage de mână, apoi trec dincolo în odaie.

— Hm!... hm!... începu el să geamă ca o vită înjunghiată, apoi căzu pe spate aproape în nesimţire. Părea că înnebuneşte, că se întunecă în jurul lui, că alunecă într'o prăpastie, simţea că moare.

A rămas aşa mai multă vreme, apoi deodată împuternicit cu o ultimă sforţare se ridică şi se lăsă jos binişor pe piciorul zdravăn. Era însă atât de slăbit că nu se putu ţine şi căzu grămadă. Dar parcă nu mai simţea nicio durere.

Strângea dinţii într'o încleştare disperată şi aşa deabuşile bâşbâi dupe uşe toporişca. Fierul era bine ascuţit. Acum: o sforţare, o lovitură în moalele capului cum crăpi un lemn şi... uşurarea.

Se târî pe burtă ca un animal, se înălţă şi deschise uşa. Se târî peste prag în tindă, încet, fără zgomot, cu răsuflarea stăpânită ca să-l apuce fără veste. Se ridică pe piciorul zdravăn şi se sprijini de uşcior. Apoi deodată cu mâna stângă în care se sprijinea deschise uşa păcătoşilor şi ridică toporul.

Dumitru sta pe pat şi drăgăstos îi juca copilul pe genuchi.

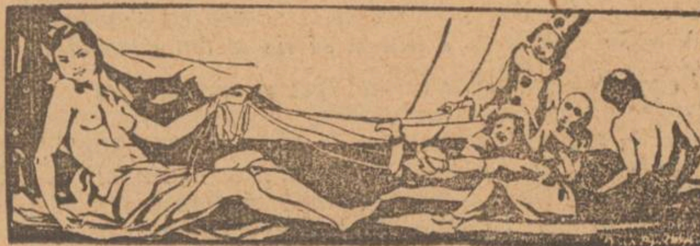
Niţă încremenit scăpă toporul din mână.

— Dumitre, Dumitrică ai grije de copilaşul meu!...

Un rău sfâşietor îl picni în creştet şi căzu grămadă peste pragul uşei sbătându-se:

— Ah!... nu ştiu ce am!... Nu ştiu ce mă doare!...

PETRE CATUNARU



Grădina

Ce liniştită e grădina
Şi cât e de odihnitoare!
La zece paşi de ea: vâltoare
Oraşul muge, urlă, zbiară.
Toţi nervii grijilor destinşi
Gonesc vehicule ce zboară
Şi ochi de patimă aprinşi
La fie care colţi măsoară
Din tălpi în creştet: Mesalina..
Ce liniştită e grădina!

Se 'mbie floare lângă floare
Şi raza lunii le alintă
De un sărut e doritoare
Şi o muşcată şi-o cicoare
Şi-o albă, zveltă, mărgărintă..
Dar ele nu se iau la ceartă
Când craiul fluture se-aşează
Pe o zambilă ce visează
Căci ele iartă.

Alăturea de brad, răsadul
De lâmâiţă înfloreşte
Cu floarea lui el se mândreşte
Dar credeţi că îi ceartă bradul!
Nici nucul, vişinul sau prunul
Nu se răstesc la trandafiri
Rodeşte fie-care bunul
Şi nu se ţine de cârtiri.
Ce armonie e'n grădină!
De-aceea pururea e plină
De pasări şi de ciripiri.

O, suflete, hai în grădină!
Desprinde-te din forfoteala
Oraşului fără hodină
Opreşte-ţi goana-ameţitoare
Din val vârtejul de vâltoare!
Grădina şi-a îmbrăcat beteala..
In cântec de privighitoare
Şi în miresmele de floare
E linişte odihnitoare.

M. G. Samarineauu

Oradea-Mare, 8 Iunie 1924.

Criptul din Psaltira Hurmuzaki

Vechile noastre manuscrise bisericeşti, nu au numai importanţa limbei arhaice, în, cari sunt scrise; ele au mai ales importanţa vechimei lor. Problema, care s'a discutat mereu şi cu multă aprindere, a fost prin excelenţa acea a datărei primelor monumente de limbă românească. Nu că aceasta ar fi folosit mult în filologie, căci copiele ulterioare ce se posedă, arată neîndoios schimbări de termeni şi modificări continue menite a le pune la timp; dar ar fi putut fixa epoca naşterei limbei culte, ceiace nu ar fi fost puţin. Imprecisele cunoştinţe istorice din timpii primitivi ar fi putut poate astfel afla noutăţi, primi documente noi pe această cale. Şi asupra rezultatele obţinute în această privinţ bine înţeles nu e nevoie să insistăm, căci cu lipsa noastră de metodă ştiinţifică şi cu simple ipoteze nu se putea ajunge la nimic sau aproape la nimic. Fiecare filolog îşi are teoria sa în această privinţă şi afară de unul sau doi, nimeni nu îndrăzneşte să puie începutul culturei noastre înainte de 1450. E mult când îndrăzneşte cineva să se aventureze şi până acolo.

Or, dacă vre unul ar fi studiat Criptografia mai cu îngrijire, şi mai pe îndelete, nu numai ca ceva ce putea foarte uşor ajunge să rezolve această problemă extrem de interesantă. Fiecare vechi manuscris îşi are criptul său. Mai ales cele patru mai vechi îşi au pe ale lor. Şi lucrul se explică. Pe ori ce timp Românii erau persecutaţi, dar mai ales limba lor, aşa încât nu e de mirare datele să fie scrise cu cheie. Am văzut până acum două: criptul din Psaltira Scheiană şi cel din codexul Voroneţean. Ambele cetiri au făcut mare vâlvă, cu toate că nu s'a manifestat această vâlvă decât cu o notiţă, la care am răspuns. Astăzi voi ceti şi al treilea cript de pe Psaltira Hurmuzachi, astfel numită pentrucă a fost descoperită de Hurmuzachi în Nordul Moldovei. Despre această psaltire D. Candrea, care a făcut studiul lor comparativ, afirmă că este tot atât de veche ca şi cea Scheiană, adică că ar fi fost copiate ambele după aceiaşi veche traducere şi de acelaş copist. Manuscrisul trebuie s'o spunem nu se mai află la Academie, de oarece această instituţie independentă în anume ocazii cu averea sa, de data aceasta a cedat ordinului guvernului de la 1916, şi pierzându-şi capul cu el odată a expediat tot ce avea mai de seamă din trecutul nostru cultural, la Moscova. Cum acelaş operaţie s'a făcut şi cu vechile documente de la Arhivele Statului, afirmarea unui profesor de la Cluj, îşi găseşte oare cum justificarea. El zice că pentru poporul nostru acest lucru echivalează cu dezastrul omenirei de pe urma arderei bibliotecei dela Alexandria. Noroc că printre bolşevici sunt prea mulţi oameni culţi pentru a crede că dezastrul s'a şi produs. Eu spre că Dumnezeul neghiobilor şi de data aceasta va face o minune şi noi vom recupera avuţia aceasta de muncă şi cultură românească. Dar dacă măcar s'ar fi posedat fotografie după acest manuscris, netipărit încă de nici un filolog, şi tot ar fi fost scuzabil gestul. Lipsa şi acestor fotografii îngreuiază şi mai mult poziţia şi răspunderea celor din capul acestei instituţii.

Nu voi spune cum mi-am putut procura criptul de pe acest dispărut manuscris.

O fericită întâmplare mi l'a scos în cale. Un vechi cercetător îl avea fotografiat şi mi l'a pus la dispoziţie. Trebuie să-i mulţumesc, căci după cum se va vedea, el aduce o nouă lumină în întemeiatul nostru trecut. El confirmă pe cel din Codexul din Voroneţ şi consolidează epoca primelor manifestări literare la noi cel puţin cu două secole înaintea teoriilor oficiale.

Criptul acesta se află scris pe verso filei 125, este

[illegible]

oarte stricat şi o parte scris de la început cu pana pe jumătate întinsă în cerneală. De oarece este şi foarte subţire la trăsături, multe părţi sunt ilisibile. Cele lisibile din fericire sunt suficiente pentru a fixa data traducerei. Sunt chiar atât de evidente, că ne puteam lipsi de rest.

Am încadrat la mijloc cuvântul bugomil în care doar litera b pare curioasă, dar având în vedere că criptul este mult posterior, acest b este de forma sec. XVIII. Să nu uităm că şi cel din Codexul Voroneţeanu era tot din acel secol. Probabil alt popă Constantin de la Athos cunoscând secretul criptează şi aici şi lasă după regulă un cuvânt liber pentru a orienta pe decriptor.

Rândul întâi este criptat. El dă ţ ornamentat: M; Ia; r; E; H (latin); I; â; omega; M. adică cu inversările necesare: miatohori în (în). Apoi M; A; U; â; r; I, E, Esus, şi în rândul al doilea şi; I; M pentru N; adică rumânlaştele. Urmează Bogomil restul este ilisibil.

In rândul al treilea se citeşte perfect la mijloc în cadrul Domne (csi), apoi un d, o literă ştearsă (u) apoi I, sau din;

Rândul al patrulea dă Terniva fără criptare cu taf grecesc şi ni greces ornamentat. Pe urmă M; â; E; N; sus pare un sigma; A (latin); rho; taf şi trei litere ilisibile. Deci Terniva Mânestir...

Iar rândul al cincelea prescurtat, delta; t slavon; rho; şi E. Dimitrie.

Şi după aceasta cetim partea întâi a rândului al treilea I; O; N; I; (o literă stricată; A — apoi I, o, n, deci Ioniţă lui. In tot avem:

Miatehori în rumânlaştee Bogomil... Ioniţa-lu Domne... ...din Terniva Mânestir... Dimitrie cum Bogomilii au existat în Balcani pe timpul Asanilor, controlul criptografic este făcut. De mânăstirea Sf. Dumitru nu am auzit la Tîrnova, dar nu este exclusă existenţa ei, acest sfânt fiind patronul Asanilor şi în numele lui ridicând pe Vlahi în contra Grecilor. Afară numai dacă aceste Dumitru nu ar fi cel ce a tradus opera; ceia ce este iarăşi plausibil.

Conclusia vine dela sine. Al doilea control al criptului este coincidenţa cu cel din Codexul Voroneţean. Epoca este identică. Deci Asanii sunt autorii direcţi ori indirecţi a celor două traduceri ajunse până la noi în copii târzii. Punctul important este atins. Este irefutabil demonstrat că sub aceşti împăraţi s'a produs o manifestare neîndoielnică a limbei noastre literare. Neverosimil nu se pare faptul, după cum am scris şi mai înainte. Politiceşte era chiar necesar şi ar fi fost o curiositate să nu se fi produs.

EM. GRIGORAŞ

Ortografia românească

VIII

— O SEAMĂ DE NEDUMERIRI —

Am spus în primul articol, şi am repetat-o în alte împrejurări, că motivul care m'a hotărît să scriu acestea nu a fost alt de cât dorinţa să provoc prin spusele mele o discuţiune în public, al cărei rezultat să fie o apropiere şi mai mare de fixarea unei ortografii unitare în scrierea limbii româneşti. Nu ştiu încă dacă trebue să fiu în totul optimist, dar văd că nădejdile mele au început într'o mică măsură, să se realizeze: câţiva dintre cititorii mei (de sigur, nu prea mulţi), mi-au adresat scrisori, foarte diverse ca ton şi ca punct de vedere în aprecierea scrisului meu. O bună parte din ele ating chestiuni generale şi merită deci să fie discutate aci; dar voi face aceasta mai târziu, mulţumindu-mă de rândul acesta să răspund numai uneia, pentru că tot aveam de gând să vorbesc în acest articol despre chestiunea asupra căreia a voit să-mi atragă atenţiunea corespondentul meu anonim (nu înţeleg de ce aceia dintre cititorii mei care au socotit că e bine să'mi scrie, nu şi-au semnat scrisorile şi nu şi-au indicat adresa, ca să le pot răspunde la toate întrebările şi imputările ce-mi fac,— căci nu se poate să le răspund în acest loc la toate, şi mai ales la cele personale).

Cititorul cu pricina se leagă de ceeace spusesem într'un loc (articolul despre i scurt, în „Adevĕrul Literar" No. 179), relativ la scrierea diftongilor ea, ia şi ie, şi îmi găseşte vină că nu am tratat acolo mai pe larg chestiunea, fixând'o cel puţin în lineamente generale. Poate că nu aş fi dat cititorului meu ocaziunea să'mi facă această obiecţiune, — deşi scopul acelui articol era altul, — dacă nu eram chiar de pe atunci hotărît să desvolt chestiunea aceea într'un articol special, ceea ce chiar fac azi.

* * *

Chestiunea de care se leagă cititorul care îmi scrie, are mai mare însemnătate decât pare la prima vedere. Dar, mi se va spune, ce este mai simplu de cât să scriem diftongii de care este vorba, aşa cum îi auzim şi cum îi rostim ? Totuş, la o cercetare ceva mai puţin superficială, lucrurile nu mai apar astfel; asemănarea şi înrudirea dintre diftongii ie, ia şi ea fac dificilă scierea lor chiar dacă ne restrângem în limitele unei aplicări riguroase a principiului fundamental fonetic. Dificultatea însă creşte neasemuit de mult, când intră în joc şi consideraţiuni de ordin morfologic, şi devine aproape complet ireductibilă în cadrul unui sistem ortografic etimologist, care şi-ar propune ca în scriere, pe lângă învederarea originii cuvântului, să'i indice prin mijloace grafice cât mai simple şi pronunţarea.

Afirmaţiunile din generalităţile enunţate aci, îşi vor găsi justificare în desvoltările şi exemplificările de mai jos; astfel se va putea induce oportunitatea soluţiunii prin care voi conchide, şi anume: aplicarea riguroasă a principiului fonetic.

* * *

Este în primul rând de observat că vocala **e** în româneşte nu are decât în anumite şi rare poziţiuni sunetul pur pe care îl are în franţuzeşte ori nemţeşte, de pildă; ci mai totdeauna este precedată de un i scurt (fenomen care s'ar putea explică prin influenţe slave). In general excluzând însă neologismele, această pronunţare se aude când e este iniţial (**eu, el, ei; — este, era; — ied, iederă, iepe, ierburi, ieri, ies; — iepure, ierni, iert**) şi adeseori după consonante labiale (**fier, fierb, fiere, —** chiar şi **fierăstrău; — mied, miel, miercuri, miere, mierlă, miez; — piedică, piele, piept, pieptene, pier, pierd, piersică, pietre; vierme, viers, viespe**). Tot astfel, când e este precedat de altă vocală, mai ales tot de e, chiar şi în neologisme, între cele două vocale eufonia pretinde un i **scurt** (o consonantă deci), pentru evitarea unui hiatus (**aer, baie, caier, gaie, laie, pale, taie, vaiet; — băieţi, căesc, trăesc; —femeie, cheie, idee, epopee; — mingiie, pirie; — boier, cimpoier, oier, îndoesc; — îndoae, immoale, foale, oale;— sue, bubue, continue, muiere**). Este apoi bine înţeles că e are aceeaş pronunţare când urmează după **Ch** sau **Gh** (consonantele explosive palatale-linguale), cum de pildă în cheie sau **ghem**, unde între consonanta iniţială şi e se aude un **i** scurt, fără de care consonantele **C** şi **G** ar suna velar, pronunţare care în româneşte nu se aude nici dată şi care ar da vorbirii un aer străin.

Natura acestui **i** scurt, de care este introdus, **e**, es diversă: uneori este eufonică, şi atunci scrierea acest n scurt parazitar găseşte justificare numai într'un sis e ortografic care îşi propune să aplice într'o interpr ori riguros integrală principiul fundamental fonetic; al lat. însă prezenţa lui o explică etimologia, ca în **cheie** lat. CLAVEN, **muiere** = lat. MULIEREM,, **femeie** lat. FAMILIAM, **iepure** — lat. LEPOREM, **iert** est al LI(B)ERTO, **ierni** = lat. HI(B)ERNAE etc.; în ografic doilea caz, pe lângă justificarea prin principiul azuri a- fundamental se alătură cea etimologică; în alt stifica şi poi (de ex.: **immoale, suiam**), **i** se mai poate morfologic.

Dar o concluziune nu se poate trage înc în această expunere; este necesară pentru aceasta ex narea şi a chestiuni diftongilor **ia** şi **ea**, înrudiţi foar le aproape cu ie

* * *

Astfel, diftongul **ia** provine, în ma atea cazurilor dintr'un **ie** în care **e** închis (palatal), deschide foarte amplu sub o anumită **influenţă** (de o i guturalizarea vocalei din silaba următoare), până ajunge a fi diftong (**ea**). De pildă, cuvântul **pietre**, e final se schimbă cu ă, devine **pleatră, sau piatr** deoarece triftongul iea se reduce practic totdeauna la diftong). Acelaş fenomen explică diftongul **ia** în cu ul **iar = iară**, care la origine este adverbul latinesc ERO; aci, vocala finală O s'a întunecat devenind ă de aceea **e** din prima silabă s'a deschis, transformând în diftongul **ea**, care s'a redus, pentru motivele ară mai sus, în **ia**.

Alteori însă, diftongul **ia** format direct într'un a precedat de **i** scurt sau sc ca în exemplele: **chiar** = lat. CLARO, şi **suiam** (im ecuti verbului **a sui**).

* * *

Diftongul **ea** nu intră adrul chestiunii ridicate de acest articol, de cât prin ă laturi: 1. Cazul când în cuvintele în care ne-am ins a scrie **ea**, auzim şi pronunţăm totuş **ia**, şi 2. ca ând scriem **ia**, deşi rostim ea.

Aşa, pronumele fen de persoana a treia este la singular ea; dar cine îl eşte altfel decât **ia** ? aşa **nuea** (= lat. NOVELLAM) aude **nuia**. Apoi, imperfectul verbelor zise de a pa „conjugare" (cu infinitivul în i).

de pildă imperfectul verbelor **a citi** şi **a fugi**, se scriu, — după ortografia în uz, — **citiam** şi **fugiam**, deşi nu se zice altfel decât **citeam** şi **fugeam**.

Zicem aşa dar ea şi scriem **ia**; zicem **ia** dar scriem ea; sau scriem **ea auzia**, citim însă **ia auzea**! Şi mai pretindem (vorba vine; cel care scrie aceste rânduri, cel puţin, nu) că ortografia cu care ne-a înzestrat Academia Română acum douăzeci de ani este fonetică! In definitiv nu este un păcat ori o vină prea mare că nu e fonetică; vina este însă că nu e nici fonetică nici etimologică, pentru că este şi fonetică şi etimologică, fără circumspecţiune şi fără metodă.

(Polemica şi pamfletul nu'mi displac, dar găsesc că nu se cade să li se facă loc într'o disertaţiune despre o materie ştiinţifică; deci, cu toată legitimitatea indignării mele, nu mi-aş fi îngăduit apostrofele de mai sus, dacă, perfect convins de covârşitoarea însemnătate a incongruenţei relevate, nu mi-aş fi putut justifica astfel vehemenţa stilului meu).

* * *

Sprijinit pe expunerea de fapte făcută mai sus şi pe concluziunile ce cuprinde implicit voi încerca în cele ce urmează să schiţez o clasificare sistematică a cazurilor care constitue chestiunea, precum şi să indic normele pe care le socotesc mai proprii a conduce la soluţionarea ei.

Dacă cititorii mei vor fi examinat cu băgare de seamă exemplele date până aci, vor fi observat de sigur cât de divers am scris cuvintele luate ca pilde. Am urmat însă pe cit am crezut de cuviinţă şi pe cât am putut, ortografia în uz, ortografie care rezultă implicit din „regulele" stabilite în 1904 de Academie. (Aci e potrivit locul să spun că în această serie de articole nu m'am depărtat de ortografia Academiei decât numai în câteva puncte principale, pe de o parte pentru că nu voiam să fac şi mai rebarbative articolele mele, destul de puţin atrăgătoare şi aşa, prin natura materiei tratate, — iar pe de alta din cauza dificultăţilor tehnice de tot soiul, pe care le-ar fi întâmpinat la imprimare).

* * *

Deşi soluţiunea pe care o preconizez (aplicarea riguros integrală a principiului fonetic), înlătură din capul locului aproape desăvârşit toate dificultăţile problemei, este totuş interesantă amănunţirea ei şi căutarea la fiecare punct a îndreptăţirilor opunerii mele.

Se poate demonstra c dintre dificultăţile acestea, cele principale şi mai des întâlnite se reduc la următoarele tipuri reprezentative:

I. A. 1. taie—tae.
b. împăie ză—împăează.
2. a. împăi —împăez.
3. perpet ază—perpetuiază.
B. 1. sue— e.
2. a. fu ueşte—**fulguleşte.**
b. î ătează—împăez.
3. fu —fugea.
C. scri m—scriam.
II. D. 1. —iei.
2. —ia.
E. v ţă—viaţă.
F. foaie—foae.
femeie—femee.
. idee—ideie.

(In tabilirea acestei clarificări nu am ţinut seamă dintre cesităţile problemei, decât de gruparea pe categorii funcţiune gramaticală şi flexiune; o sistematizare upă criteriul fonologic, deşi mai indicată prin natura roblemei, nu am găsit-o proprie, deoarece acest cri u a fost exclus mai de tot, în folosul celui aplicat ac ând s'a statuat actuala ortografie).

* * *

Sub punctele 1 şi 2 de la A, am pus verbele de prima clasă (cu participiul trecut în **-at**), a căror tulpină se termină într'un diftong coborîtor **închis de i semison**; aşa dar, scrierea acestui **i scurt este impusă şi de ortografia** în uz, pentru o raţiune morfologică: **la tulpină se** alipesc terminaţiunile **-e**, respectiv **-ez, -ezi, -ează, -eze** etc., fără modificarea ei şi nici a acestora. Deci grafia **împăiează este justă în acest sistem ortografic hibrid (morfologic—fonetic—etimologic), dar falsă într'un sistem ortografic fonetist, în care nu poate subsista decât grafia împăiază,** pentru că, după cum am mai spus, nu se poate practic demonstra existenţa **triftongului iea.**

Totuş, în neologisme, o atare grafie (punctul 3 de la A), nu este susceptibilă a fi găsită neconformă cu principiul fonetic fundamental, fiindcă asemenea cuvinte au o pronunţare mai emfatică şi deci vocalele, păstrând o pronunţare mai pură, pot sta alături în hiatus, fără ca eufonia să pretindă prezenţa unui i consonant separator ori sincoparea lor în diftong. Aşa, se poate primi chiar grafia expropriează, în loc de expropriază, pe lângă perpetuează (din paradigmă), cu toate că aci vocala finală a tulpinei este palatală.

* * *

O regulă analogă a fost dată şi pentru verbele de a patra clasă (cu infinitivul în -i), aşa că formele date în primul loc (la exmplele de la punctul B) sunt considerate corecte, — în vreme ce ortografia fonetică recomandă grafia ultimă, urmată de altfel de majoritatea scriitorilor noştri de seamă, (de pildă d. M. Sadoveanu), ca şi de a publicului celui mare, cel puţin în ce priveşte formarea imperfectului acestor verbe (B. 3).

Cele spuse mai sus lămuresc şi chestiunea scrierii imperfectului singurului verb de a treia clasă (cu infinitivul în -e atonic) care are tulpină vocalică, adică **a scrie** (punctul C).

* * *

Cât priveşte, acum, exemplele din a doua categorie (punctele D, E şi F), adică **numele** (substantive, adjective, pronume), criteriile de judecare a lor sunt aceleaş: grafia corectă fonetică va fi **iei, ia, viaţă, foaie, femeie**; pentru neologismele ca **idee** se poate însă admite această grafie, motivul fiind acelaş de la verbele de aceeaş natură.

Relativ la **viaţă**, adaog ca o parenteză că această grafie mai este confirmată şi de faptul că pe lângă pronunţarea amfibrahică (în trei silabe, cea din mijloc accentuată), acest cuvânt mai are, în poezie, şi o pronunţare sincopată, trohaică (în două silabe, prima accentuată), care ar fi altfel greu de marcat. Astfel citez numai din M. Eminescu:

Când **viaţa-i** o baltă de vise rebele....
Când *viaţa-i* un basmu pustiu şi urât...
(Mortua est)

şi apoi ambele forme, folosite paralel:

C'opunîndu-te la ele, tu **viaţa'ţi** risipeşti —
Şi cînd mori, să vezi că'n lume **vieţuit**-ai în zadar...
Cum a intrat el în **viaţă**! cât amor de drept şi bine...
(Inger şi demon)

* * *

La exemplele de la punctul B se alătură formele începătoare în vocală ale verbului a fi, adică: eşti, este, e şi eram (tot imperfectul), pe care Academia a găsit cu cale să le scrie astfel, de sigur din motive etimologiste,— ca să le arate originea latină. Dar fonetismul pretinde grafia ieşti, ieste, ie şi ieram (ba chiar iereram, care nici ele nu ascund originea şi în plus sunt corecte şi veridice, arătând şi influenţa fonologică şi lexicală slavă suferită de limba noastră. Căci nu se poate contesta că şi acest ie- iniţial în loc de e-, ca şi formele paralele ieste şi ie, sunt datorite unei influenţe slave (cf. în cehă: **jest** sau **je** = este, idem în sârbă, rusă etc.).

Grafia **ieste**, şi deci **ie**, mai este justificată şi prin existenţa formei apocopate **i** (vezi, mai sus, citatele din **Mortua est**: „Când viaţa-i...."), formă care nu poate fi explicată ca o afereză din ii (moldovenism), căci nu se poate demonstra existenţa prealabilă a acesteia, ci tocmai din potrivă, ea este datorită unei epenthesis a lui **i**.

* * *

Acestea sunt lucrurile principale relative la chestiunea diftongurilor suitori **ia, ea** şi **ie**, pe care le-am putut desvolta sau numai enumera în cadrul aşa de strâmt al unui articol de dimensiunile acestuia. Exemplele sunt deasemeni puţine, dar am căutat să le dau tipice; apoi şirul argumentării care duce la concluziune este evident trunchiat, dar nici nu mi-a stat în gând să'l dau întreg: sunt sigur că puţin numeroşii mei cititori îl vor completa uşor, dacă vor simţi nevoia; de altfel socotesc că în cele spuse aci am dat pentru demonstraţiune jaloane în număr îndestulător a o determina.

ION ROMOŞIAN

Cărţi şi Reviste

G. Pallady: **Simboluri**—poesii — Ed. Ramuri, Craiova, 1924.

Cu un suflet senin şi rareori cu accente de uşoară tonalitate deprimantă, poesia d-lui G. Pallady, răspândită cu dărnicie mai în toate publicaţiile noastre de literatură, poartă marca unui optimism sănătos. Deşi poetul mărturiseşte, pe alocuri, un suflet încercat de nebănuitele dureri ale vieţii.

Pe-un suflet mort nimica nu-l mai doare
(Pag. 39)

sau:

Pendule vechi, cu lanţuri lungi şi cue,
Când rătăcesc în nopţile cu stele,
Un gând tresare 'n fundul minţii mele :
Pendule dragi, şi eu ca voi mă duc!...
(pag. 103)

după care fecioara îndoliată a resemnării îi stăvileşte gândul, şi-l duce la o aproape completă uitare de sine:

Azi stau deoparte....
Din groapa mea ascult
Un glas pe care—odinioară l'am iubit
Atât de mult,
Şi mut,
Că ispitit de vraja aprigă a unui vis
Aştern o lacrimă amară şi-un sărut
Pe mâna albă care n'a ucis
(Pag. 25)

totuşi suntem înclinaţi a caracteriza atitudinea generală a volumului după echilibrarea perfectă dintre impresiile autorului şi sufletul lui, echilibrare pe care o întâlnim în versurile următoare:

Mi-e cugetul curat ca o fântână
In care două stele mână 'n mână
Se oglindesc,
Şi'n sbuciumul de patimi, care-şi toarnă
Veninul neputinţii peste mine,
Eu trec, străin,
Spre culmi ce'ntrezăresc
Tot mai senine. *(Pag. 11)*

In cele vreo douăzeci şi trei de sonete, cu o factură precisă, închizând idei — în genere frumoase şi idilice,— poetul este acelaş: cheamă primăvara, nu ca să-i scormonească în suflet dureri de mult ascunse, nici ca să manifeste contractul dintre sufletul obidit şi sbudrălnicia de afară. Cu o plastică de tot naturală, într'un stil sugestiv şi uşor colorat, el spune :

Şi vino iar cu flori în păr şi 'n mâini
O, Primăvară, mândra mea ţărancă!

Să-mi regăsesc sub teiul înfrunzit
Un colţ ascuns, stingher, nebănuit,
Şi-un nume drag ce-am scrijelat pe-o bancă.
(Pag. 71)

Colaboratorul nostru, d. G. Pallady poate fi mulţumit: **cu caracterele pe care i le-am relevat mai sus, poesia volumului „Simboluri" urcă scara valorilor literare, prin stăruinţa ce o pune de a deştepta în suflete sentimente şi impresii bogate.**

* * *

REVISTA ROMÂNĂ (Iunie) apare sub direcţia d-lui *N. Alimănescu* — **avocat — şi cu un program care anunţă, scurt dar categoric:** *„ne-am hotărît să cercetăm...* **luând în considerare curentele de idei ale zilei, chestiuni ştiinţifice şi economice, problemele societăţii şi producţia literară".**

Un prim articol, acel al d-lui Al. Claudian vorbeşte despre viaţa noastră socială. Interesant d. *Tudor Vianu* în „Estetica Cinematografului" din care reţinem câteva rânduri privitoare la deosebirea ce există între teatru şi cinematograf.

„In ce priveşte invenţia dramatică, cinematograful nu poate să aibă nimic comun cu drama psihologică, modernă. Nu poate avea dealtfel nimic comun cu nici una din speciile existente ale poeziei dramatice. Cinematograful cere o literatură proprie, care să ţină seamă numai de condiţia sa, care să creeze un conţinut sufletesc din simpla prezentare a evenimentelor şi să folosească ritmul său alert şi surpriza nesfârşită a varierii scenelor. Drama concepută în *presto*, cu ecoul scurt şi precis, *poignantă*, ţinând o cumpănă înţeleaptă între aventură şi fantastic pentru a nu deveni nici senzaţională, nici extravagantă, este materialul la care trebue să ne gândim aci. Comedia grotescă a dat deasemeni rezultate bune în cinematograf. Prezentarea trebue să fie însă într'adevăr dramatică şi nu cumva epică. Nimic nu trebue povestit — ceea ce aduce explicaţiile scrise dinaintea scenelor — totul trebue arătat. O literatură aşa dar care se adresează numai imagiaţiei, fără nici un intelectualism, ultima oază a unei naive contemplaţii populare în arta problematică a timpului. O artă de limpezi apariţiuni isbucnind din umbră şi recufundându-se în ea, prezentând în strânse înlănţuiri de fapte pasiunile simple şi esenţiale ale sufletului omenesc. Aceasta trebue să căutăm în cinematograf.

Restul numărului aduce articolele: „Idealismul muncei" (de Alice Voinescu); „Cooperarea franco-germană" (de Şt. Zeletin); „Teatrul în noulle provincii" (de Ion Marin Sadoveanu); Curioasă „vâna folklorică" a d-lui Ion Barbu în versurile din „Riga Crypto şi Lapona Enigel". La recenzii întâlnim fraza ironică şi concisă a poetului Perpessicius.

„Revista Română" începe bine. De felul cum îşi va achita datoria faţă de programul ei, vom vedea când vom vorbi despre numerile viitoare.

* * *

FLAMURA (Mai-Iunie). Un articol îndrăzneţ al d-lui *T. Ulmu* contra literaturei de astăzi, în care găsim unele judecăţi destul de juste; căci, desigur, e prea hazardat să negi literatura unui Coşbuc, Creangă, Hogaş, Duiliu Zamfirescu sau Odobescu, pentru ca să te prezinţi în faţa Europei numai cu literatura de flaşnetă a Verlaine-lor şi Baudelaire-ilor noştri. Luminoase sunt versurile d-lui *G. Zancu* din „Copilăria mea"

Azi, când îmi plimbai însă singurătatea grea
Pe unde îmi plimbasem mai ieri copilăria —
Deşi râdea în soare tot veselă câmpia,
Simţeam cum plânge 'n mine copilăria mea!...

Proză şi versuri mai semnează d-nii Sever Anina, Dem. Bassarabeanu, Eugen Constant şi P. Valer. Prin cronica bogată şi amănunţită, lucrată de d. T .Ulmu, Flamura câştigă teren. Noi îi dorim tot succesul.

* * *

ROMA (pe Mai) publică conferinţa d-lui *D. Pompeiu* despre „Mişcarea ştiinţifică în Italia şi un articol al lui *Guido de Ruggiero* despre „Filosofia contimporană italiană" în care se stabilesc adevăruri asupra celor doi poli reprezentativi ai filosofiei italiene: *Benedetto Croce* şi *Giovanni Gentile*. Am arătat, într'unul din numerile noastre, care este esenţa filosofică a pedagogiei lui Giovanni Gentile; pentru a cunoaşte mai adânc filosofia esteticianului Croce ne folosim de scrisul judcios al lui Guido de Ruggiero:

„Progresul lui Croce faţă de speculaţia din veacul al XIX-lea stă în faptul că el a început acea mişcare de destrămare a sistemului belgian, care cu greutatea înnovătoare a mărimei sale înăbuşea chiar problemele vii ce se agitaseră în gândirea lui Hegel. Dacă dialectica e gândire în devenire, e negarea faptului şi preschimbarea lui în gândire, lucrarea de destrămare a marii poveri a sistemului hegelian e în însuşi spiritul hegelianismului. Cele două puncte, în care critica lui Croce se vădeşte mai cu seamă folositoare, sunt tăgăduirea hotărîtă a ori cărei filosofii a naturii şi a oricărei deosebiri dintre o fenomenologie şi un sistem filosofic. Această împărţire avea în doctrina lui Hegel o valoare deplin istorică, deoarece răspundea deosebitelor momente din formarea gândirei sale, dar nu putea avea o valoare logică într'o filosofie idealistă, pentru care nu există o realitate înfăptuită, căreia gândul trebue să i se adapteze, ci pentru care realitatea e însăşi gândirea, adică însuşi procesul său de cucerire, a adevărului. Şi cât despre ideea unei prelucrări speculative a concepţiei de natură, ea e un non sens, deoarece constă tocmai în a da o realitate în sine unei construcţii arbitrare a gândirei; e pe scurt, am zice noi, o rămăşiţă din vechea metafizică a existenţei. A gândi natura ca natură, e o absurditate; întru cât e gândită, natura e chiar spirit; de aceea nu e altă filosofie cu putinţă, decât filosofia spiritului".

Despre oraşul „Pistoia" scrie Arturo Stanghellini. D-ra Alecsandrina Mititelu închină o pagină poetului calabrez: *Luigi Siciliani*, căruia îi relevă sobrietatea şi frăgezimea imagnlor, expresia viguroasă şi naturală.

* * *

REVUE BLEUE (21 Iunie). Un articol prim al lui *Suayat Kahn* despre „Poeţii persani", care motivează de ce s'a realizat în Persia credinţa că „poetul este un profet". Despre poetul popular *Jehan Rictus* scrie Maurice Toussaint, caracterizând poezia primitivă din colecţia „Le coeur populaire" plină de frumuseţea unui patriarhal evocator, liniştit şi dulce. Interesant este articolul lui Camille Marbo despre tendinţa nouă a romanului francez. Un citat lămuritor: *„Un roman n'est plus pour les „jeunes", ni „un histoire" destinée l'oisif au coin de son feu, ni le reflet consciencieux d'un fragment d'époque".* La această negaţie Marbo adaogă... *„este* (romanul) *un studiu inteligent, în cursul căruia se pune chestiunea pentru autor de a găsi o implacabilă vigoare, gândirea sa cea mai intimă şi de a exprima mijlocul unei realităţi perfect exactă".*

O poesie ((La chambre close) a lui *André Cazamian* aduce în versurile sale duioşia unei intimităţi senine:

Par toi j'aurai fixé dans mon tient tremblante
L'image de beauté qui la tient souriante,
Un sein toujours ému, dans yeux pleins de clarté
Et dans son frais éclat un corp de volupté!

Despre „Romanescul în roman" scrie *Lucien Maury*, caracterizând în primul rând „Corespondenţa lui Rousseau" şi vederile asupra şcoalei romantice ale lui *Ernest Seillière*.

GEORGE BAICULESCU

ÎNSEMNĂRI

Concursul literar al „Dimineţei"

Odată cu înfiinţarea bibliotecei, care venea să împlinească un gol în publicistica românească, ziarul „Dimineaţa" a mai instituit şi un premiu literar, pentru cel mai bun roman prezentat la concurs. Scopul acestui concurs era de a stimula producţia literară originală, cu privire la cel ma greu dintre genuri: romanul.

In publicaţia care vestea instituirea concursului, se exprima aşteptarea că romanul fiind scris după războî, va oglindi ceva din frământările vieţei sociale ale acestei epoci de tranziţie. E dela sine înţeles însă, că mai presus de orice altă condiţie, lucrarea reţinută trebuia să fie cu necesitate o bună operă artistică, premiul urmărind în primul rând o selecţiune *literară*.



Lucia Mantu

Se ştie cât e de anevoios, chiar la noi unde producţia artistică nu e prea îmbelşugată, drumul spre succes şi spre notorietate. Sunt scriitori de talent cari izbutesc numai cu greu sau nu izbutesc de loc să se impună atenţiei marelui public cititor. Un concurs ca acesta însă şi o selecţie făcută de un juriu prezintând toate garanţiile de competinţă artistică şi de imparţialitate, putea constitui cea mai bună recomandaţie faţă de publicul cititor.

Scriitorilor însă le era bine venit concursul şi din alt punct de vedere. In criza actuală a tiparului românesc scriitorii nu găsesc decât cu greu editori, aşa încât, un premiu de 50.000 lei este, pentru cel ales, un ajutor cu deosebire preţios.

Pentru cercetarea manuscriselor prezintate, direcţia ziarului a făcut apel la o comisiune, compusă din d-nii *G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Jean Bart şi Iosif Nădejde,* care a semant următorul:

PROCES-VERBAL

Astăzi 13 Mai 1924 subsemnaţii întrunindu-ne în Iaşi pentru a hotărî premierea celui mai bun roman dintre cele prezentate la concursul deschis de ziarul „Dimineaţa", după discuţiunile urmate între noi asupra celor douăzeci şi două de manuscrise:

1. „Aşa a fost scris"
2. „Imbogăţitul"
3. „20".
4. „In vârtej"
5. „Maria".
6. „Sodoma".
7. „Lumea după războî"
8. „Invinsă".
9. „Voica".
10. „Cucoana Olimpia".
11. „Vlahula".
12. „Naufragiul".
13. „Vine potopul".
14. „Sonia".
15. „Iubire de sclav".
16. „Omul descompus".
17. „Din zilele noastre".
18. „Eleonora".
19. „După războî".
20. „Unul din cei mulţi"
21. „Marşul funebru".
22. „Nebunia lumii".

Am ajuns la concluzia că cea mai bună lucrare dintre cele prezentate este CUCOANA OLIMPIA, *pentru care am încheiat prezentul proces-verbal.*

Mihai Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Jean Bart, Iosif Nădejde.

Deschizându-se plicul care însoţea manuscrisul romanului indicat de comisiune, s'a constatat că autoarea e doamna Lucia Mantu, căreia i se cuvenea premiul de 50 de mii lei.

Un poet ungur

Dacă privim cu atenţiune la ceea ce se întâmplă azi în Ungaria literară, vedem cum autorii dramatici moderni din Budapesta sunt în scădere. Iată-l pe *Molnar,* autorul lui „Liliom" (o piesă cu oarecari însuşiri literare) năruindu-se complect cu „Moara roşie", o piesă dezastroasă, plină de incoherenţe supărătoare.

Al doilea autor dramatic cu mare reputaţie este *Melchior Lengyel,* care a fabricat piesa de pasiune şi exotism ca *Taifunul* şi care, cu noua sa comedie: *„Antonia"*, reprezintă o ridicolă şi banală compoziţie teatrală, cu toate efectele necesare ca ciardaşul, ofiţer englez, cocotă care iubeşte: *procul negotiis...* Şi rând pe rând, industriaşii scenei ungare, cari au pornit ca o avalanşă şi acompaniaţi de alaiul presei mondiale... se retrag de pe parapetele „literaturii", unde, propriu zis, nici nu au avut ce căuta...

In schimb însă se observă o ascensiune în produsul de pură esenţă artistică. Incontestabil, că şi după moartea lui Ady, Ungurilor le-au rămas mulţi poeţi cari au trecut graniţele Ungariei. Poeţi ca: *Mihail Babits, D. Kosstolanyi, A ad Toth, Friederich Korinthy,* pot figura în literatura oricărui popor occdental. De-asupra tuturor, parcă se ridică şi ca inspiraţie şi ca formă poetul *Ernest Szép.* Poet liric de prima forţă, neîntrecut artist al verbului, sentimental-satiric, este *Ernest Szép.* Versurile lui Ernest Szép sunt cele mai frumoase plăsmuiri ale unui suflet modern... şi alături de *Vildrac, Werfel, Mombert, Goll...* nu putem uita numele lui *Szép.*

Poetul îşi tipăreşte ultima lucrare: *Păcatele mele.* Sunt o colecţie de poeme în proză, în genul lui Emil Isac al nostru, plăsmuiri de patos, romantism şi impresionism liric. Infinite surse de inspiraţii: caracterizate prin o adâncă umanitate, dragostea de viaţă şi desgustul ei, osanalele triumfale ale primăverii şi suflet desolat, cu petalele smulse de vânt... acestea sunt *„Păcatele mele"* de d. *Ernest Szép.*

Şi caracteristic pentru vremea în care se sbate capitala ungară noua operă a acestui admirabil poet n'a stârnit nici măcar revolta firească a „„tradiţionaliştilor".

A fost pur şi simplu uneori trecută sub tăcere de către critici, ori, ce este ii mai brutal: lăudată cu termeni convenţionali. Este însă sigur că în Germania, Elveţia şi chiar în Franţa, poemele lui *Szép* vor găsi drumul sigur care duce la recunoaşterea şi decretarea definitivă a unui mare temperament liric.

Eminescu şi catolicismul

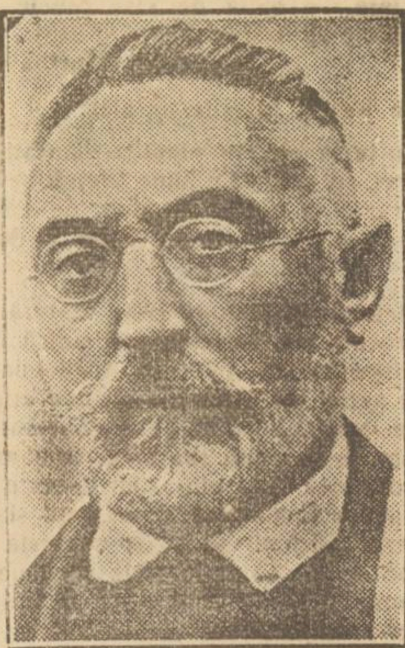
In interesanta revistă literară HIRNOEK din Cluj, pe care o conduce călugărul franciscan Pater Leonard TREFAN, profesorul dr. Arpad BITAI publică un interesant articol în care se ocupă de proselitismul lui Mihail Eminescu. Profesorul Bitay citează din articolele politice ale lui Eminescu (publicate în 1910) în care sub titlul: **Religia,** poetul se ocupă şi de catolicism, faţă cu care asemeni lui Goethe şi Schiller, avea o stimă respectuoasă. Bitay afirmă chiar din operele lui Eminescu că autorul nemuritor al Luceafărului, avea o aşa de mare considerare faţă cu biserica din Roma, încât Eminescu a vrut să părăsească biserica ortodoxă şi să treacă împreună cu Veronica Micle la confesiunea catolică, de oarece catolicismul nu admite divorţul...

Articolul d-lui profesor dr. Arpad Bitay merită să fie cunoscut şi de istoricii literari, cari ar putea să se ocupe mai temeinic de chestiunea aceasta.

Pentru confirmarea celor arătate prof. dr. Bitay citează din Amintirile lui Jacob Negruzzi şi întrucât ilustrul om de cultură este în viaţă, i s'ar putea face o întrebare, ca să se cunoască părerea ce-o avea Eminescu despre catolicism.

Amnistierea lui Unamuno

Se ştie cum întreaga intelectualitate a lumii a protestat indignată când dictatorul Spaniei, generalul Primo di Rivera, a cutezat să condamne la exil pe profesorul Unamuno, unul din cei mai iluştri reprezentanţi ai culturii spaniole, pentru simplul motiv că protestase împotriva unui guvern de uzurpaţie şi violenţă. N'a fost ziar, n'a fost revistă literară, într'un cuvânt n'a fost publicaţie, care, prin pana celor mai de seamă scriitori şi cugetători, să nu fi protestat împotriva samavolniciei dela Madrid. La noi în ţară, numai inteligentul oficios al guvernului, „Viitorul" găsise cu cale să ia apărarea stăpânilor dela Madrid, pentru că o afinitate spirituală, când e vorba de cultură leagă pe actualii guvernanţi români de actualii guvernanţi spanioli. Din fericire pentru Spania, şi ca o satisfacţie dată omenirii culte, regele Spaniei a amnistiat pe Unamuno.



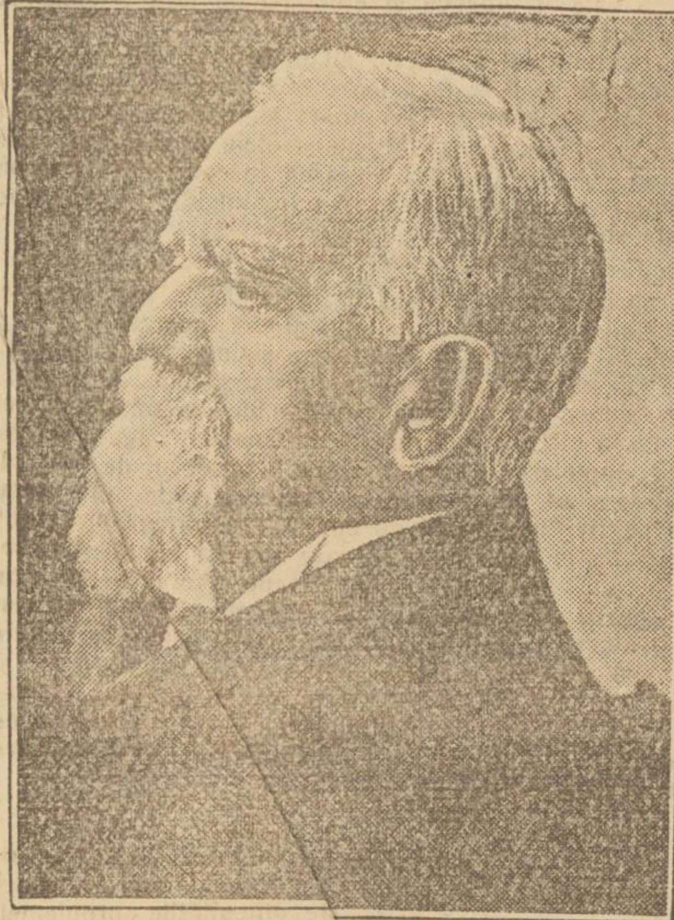
Unamuno

Revenind la căminul său şi suind iarăşi treptele catedreţ dela înălţimea căreia, profesorul, a luminat zeci de generaţii, Unamuno va fi primit cu entuziasm de toţi aceia, cari acum câtăva vreme l-au petrecut cu lacrămile în ochi, până în gara, unde agenţii poliţiei spaniole l-au ascuns vederii discipolilor îndurerati

Reflecţii cu privire la „Noi vrem pământ"

Am publicat în No. trecut interesanta comunicare ce ne-o face un cititor cu privire la influenţa avută de cunoscuta poezie a lui Coşbuc, apărută în traducere prin revistele din Catalonia. Primim astăzi alte câteva rânduri, scrise în această chestiune şi anonimul corespondent aminteşte ceeace a spus Duiliu Zamfirescu despre „Noi vrem pământ" în discursul său de recepţie la Academie. (16 Mai 1909).

Intr'adevăr Duiliu Zamfirescu care prin romanul Comăneştilor a mărturisit că spiritul românesc poate trece dincolo de povestea naivă a întâmplărilor de ţară şi de la mahala cu scopul de a crea în linii mari o adevărată poezie a sufletelor suferinde şi întortochiate, în discursul său



Titu Maiorescu

de recepţie, după ce contestă meritele lui Alecsandri, la strângerea şi publicarea poeziilor populare, spune: *„A cânta în versuri numărul de hectare pe care-l deţine marea proprietate, faţă de numărul de hectare, pe care-l de-*



Duiliu Zamfirescu

ţine mica propretate, este o glumă de prost gust. De ceea e ridicolă poezia lui Coşbuc, care începe cu

Noi vrem pământ...!

Şi în continuare, după cât îmi amintesc, căci nu am în faţă întreg discursul, Duiliu Zamfirescu adaugă că în ţările nordice poeţii ar putea cânta

Noi vrem bumbac....

Oare aceste păreri exprimate înaintea „nemuritorilor" sunt adevărate ca fond şi pot ele micşora valoarea reală a poeziei lui Coşbuc?

Fără îndoială că valoarea deplină a unei creaţiuni poetice trebue judecată ca formă şi fond.

Ca formă, nimeni nu poate contesta valoarea poeziei „Noi vrem pământ" căci ea îndeplineşte cerinţa formulată admirabil de concis şi limpede în fraza lui Titu Maiorescu: *„...poetul nu este şi nu poate fi totdeauna nou în ideea realizată; dar nou şi original trebuie să fie în veşmântul sensibil, cu care o înveleşte şi pe care îl reproduce în imaginaţiunea noastră.*

In ceea ce priveşte fondul unei plăzmuiri poetice, Titu Maiorescu conchide că *„...poezia adevărată nu este decât un simţimânt sau o pasiune, manifestată în formă estetică".* Atunci, Coşbuc, prin strigătul său: „Noi vrem pământ", prin sentimentul său de revoltă faţă de marea proprietate făptuieşte o eroare poetică!.... Nu, putem afirma cu tărie, căci Coşbuc „poetul ţărănimei", cum cu drept cuvânt îl numea criticul Gherea, nu a făcut altceva decât să exprime într'o formă estetică un fond inspirat de lumea în mijlocul căreia trăia. Coşbuc, care cunoştea viaţa ţărănească cu bucuria şi veselia nunţii, cu durerea morţii şi necazurile ţărăneşti, fiind el însuşi un copil al ogorului, nu putea să zugrăvească, cu mai mult adevăr şi cu mai multă sinceritate, de cât atari momente.

EQUES

Propaganda Ku Klux Klan

Sunt îndeobşte cunoscute mişcările fasciste din America, cari împrumutând formalismul rigid şi caraghios al inquisiţiunii spaniole (dela care a împrumutat chiar şi gluga albă, mascată) au adus o nouă notă de ridicol şi tragic în viaţa americană. Deputatul H. B. Hawes din Missouri, care este unul dintre cei mai mari adversari ai Ku Klux Klan-ului a pus mâna pe secretul organizării mişcării reacţionare din America, pe care o desvălueşte. După aceste date, Ku Klux Klan-ul ar cu totul maximum 300 mii de membri, recrutaţi din elementele cele mai inegale ale Americei: aventurierii au rol important în mişcare şi ierarhia are următoarele grade: Dragons, Kilgrap, Klazik Klokard, Kloranik şi Klavalier. Plata acestor agenţi variază între 500—600 dolari. Hiram Vesley Evans, vestitul dentist şi şef (Klan Imperial Wizard) are plată anuală de 20.000 dolari şi i s'a dat un palat cu 30 camere şi servitorime, iar membrii sunt obligaţi a-i spune: „Majestate Imperială"..... John F. Hagas, preşedintele Barolui avocaţial din Kentucky, care este autorul catehismului klanist, a primit pentru tipărirea „constituţiei" klaniste 100 mii de dolari. Klu, Klux Klan era până acum organizaţia exclusivă a bărbaţilor, dar cum apărarea Americei nu se putea imagina fără concursul sexului gingaş, consiliul klanist a hotărît înfiinţarea unei secţii femeniste, numită: Kamelia. Această organizaţie şi-a înscris în program şi lupta împotriva... dragostei, considerând-o inutilă şi periculoasă progresului american... Probabil că nobila organizaţie va inventa şi... sporirea omenimei, eliminând definitiv femeia din acest proces, graţie căruia klaniştii îşi pot permite a face atâtea năzdrăvănii... Senzaţionalele descoperiri ale lui Hawes, au contribuit mult la dispreţuirea şi mai mare a acestei psihoze a unor trântori cari batjocoresc idealul lui Washington cu sălbăticiile lor, demne de a fi studiate de psihiatri...

Klingsor

Până ce revistele române digerează şi se sbat în cele mai cumplite spasmuri (pricinuite din cauza teribilei devaluări a curentului intelectualist) şi încearcă să-şi salveze viaţa cu diferite injecţii ale oficialifăţii..., conaţionalii noştri din Ardeal, urmează calea lor culturală, aducând cele mai mari jertfe pentru susţinerea presei lor. Este identică lupta aceasta cu aceea, pe care o duceau subt Unguri Românii din Ardeal, ca să poată apărea „Luceafărul", „Tribuna" şi „Românul" etc. Şi atunci, sub urgia stăpânirii tiranice, aveau Românii poate aceleaşi tendinţe de cultură în Ardeal, ca acum când spiritul de industrializare a nimicit idealul vechi.

Saşii publică la Braşov un nou organ de luptă cultural numit „Klingsor" şi redactat de dr. Heinrich Zillich. Această revistă vrea să urmeze calea întreruptă de *„Ostland"*-ul burghezesc şi *„Frühling"*-ul tineresc... *„Klingsor"* este o revistă de avantgardă. Se observă imediat din textul revistei că tineretul săsesc, care s'a adunat împrejurul acestei reviste, acceptă ideologia... drapelului violet. Este o exuberanţă de intelectualism, un accent sincer şi nervos al vremii, care se fereşte de formalismul rigid al tradiţiunii. Este marşul tineretului săsesc, care se duce la serbarea lui Honterus... ducând cu sine nu numai cântecele codrilor negri... ci şi cronometru şi arostic. Primele numere (tipărite cu un gust pe care l-am numi galic, dacă nu ar trăda slovele gotice proselitismul germanic...) sunt adevărate *ballons d'essay* ale statului major care dirijează revista şi ultimul număr (Iunie No. 3) este un buchet cochet al esteticii şi invenţiunii artistice: versuri de-o graţiozitate italiană de *Klabund* (port din Hamburg — Dansatoarea — Cântec de dragoste), un essay al lui *Erwin Reisner* (al cărui nume ni l-am însemnat în anul trecut din volumul „Paharul albastru"), versuri de *Bernard Capesius,* traduceri de *Heinrich Horvat,* un articol foarte interesant al d-lui *Max Werner Lenz:* „Generaţiunea verde" şi o cronică bogată... Revista este însă izolată de frământările vieţii artistice şi literare din România, deşi tradiţionalul „Schässburg", „Kronstadt" şi „Hermanstadt"... se găsesc în imediata apropiere a Sighişoarei, Braşovului şi Sibiului. Să sperăm însă că aceste mici semeţii nu ne vor împiedeca de-a vedea în *Klingsor*-ul fraţilor noştri din Kronstadt o bună revistă literară germană din... Braşovul românesc.

Leon Feraru

Prietenul nostru, distinsul poet român Feraru se află în ...ră de vre-o câteva săptămâni, unde adună date biogr...e şi bibliografice pentru o mare enciclopedie care urme...să apară anul viitor în Statele-Unite.

...ginar din Brăila, intim prieten cu D. Anghel, al cărui colab...tor a fost multă vreme înainte de a se expatria, Leon ...aru este astăzi profesor de literatură franceză la univers...ea Colombia din New-York



Leo... Feraru

Talentul său poetic se ...ânge până şi în proza jurnalistică ce apare în marile ...diane de peste ocean, unde cu o neîntrecută dibăcie se p... în slujba propagandei româneşti atât de părăsită de ... în străinătate. In acest scop Leon Feraru a mai înfi... la New-York şi publicaţiunea „Steaua Română" me... să arate americanilor (printr-o ediţie în limba englez...) care este aportul culturei româneşti în lumea intelec...ă şi cât de serioase sunt năzuinţele şi creaţiunile noas... culturale.

ANUL V. — N. 189

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 20 Iulie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

CLAVIRUL



Cântă încet din Weber: „gândirile din urmă" —
Poema unui geniu ce-apune maiestos,
Adio-al unui suflet artistic, ce se curmă
Pe-o tristă armonie cu sunet dureros!

Şi degetele-i albe pe clapele sonore
Se 'nmlădiau alene, în ochii mei privind; —
Erau în miez de noapte târzii şi tainici ore...
Par'că simţiam pe Weber lângă clavir murind!...

Tăcuse deodată; şi fruntea ei curată
Alăturea de mine se rezemă uşor,
De gura-i voluptoasă, cu-o patimă 'nfocată

M'apropiai atuncea sfios, tremurător;
Şi ne-am robit iubirii, în fericire-adâncă...
Dar nu ştiu cum... clavirul păreă că plânge încă!

Traian Demetrescu

Vara în Capitală

Au plecat Bucureştenii toţi la băi....
Şi cu VARA n'a rămas în Capitală,
Decât posturile de gardişti,
Iar prin odăi
Praful din perdele
Şi 'n covoare
Moliile cu prezenţa lor fatală
Şi cu vecinica lor poftă de mâncare....

De urât că n'are ce să vadă
In monumentala noastră Capitală
VARA
Umblă toată ziua 'n pielea goală
Prin apartamente 'nchise
Şi pe stradă —
Dela Parcul Carol la Şosea
Şi dela Şosea la Cotroceni,
Insoţită de o droaie de ţigani
Şi de olteni
Care vând cireşi,
Rahat
Şi limonadă
Şi-o poftesc să cumpere şi ea!....
VARA *însă-i fată dela ţară —*
Bleagă şi prostuţă ca o oaie —
Nu ştie că 'n Capitală
Este şi-o „Baie centrală"
Şi când simte că-i zăduf din cale-afară
Se resfaţă 'n Dâmbovita cât îi place
Ca Suzana clasică, la bae...

Iar pe mal, gardiştii — cască gură —
O mănâncă cu privirea lor şireată
Ca bătrânii poftitori de trup de fată
Şi se 'ntreabă:
Ce să-i facă?....
Să-i dea pace?
Sau s'o 'nchidă 'n beci la Prefectură?...

Ion Minulescu

Peregrinări

— SINTEZĂ —

de AL. LASCAROV-MOLDOVANU

In ziua aceea, avocatul P. Popescu-Pepè, venit din provincie, era foarte grăbit să găsească dosarul 175247/1840 de la secţia a 15-a a tribunalului şi să-i pună un termen de înfăţişare...

Veni surâzător la arhivar şi-i spuse:

— „Puiule dragă, dă-mi dosarul 175247/1840.... afacerea partajului Măcriş... cu... ăla... cum îi zice?..."

Arhivarul, cu toată chemarea drăgăstoasă a avocatului, îi întoarse o privire nelămurită, mai mult de dispreţ şi-i zise, ca trezit din somn:

— „Ce-e?.... Măcriş?..."

— „Da, puiule dragă..."

— „Ia lasă-mă, domnule, cu „puiule dragă".... Eu nu-mi văd capul de treabă şi dumnealui îmi dă cu „puiule dragă"....

Un alt funcţionaar slăbănog şi cu privirea rea, adaugă:

— „Hm!... hm!... puiule dragă!..."

Avocatul, liniştitor:

— „Nu te supăra, dragă...."

— „Ce să mă supăr, domnule?!..." Apoi, scurt: „şi mai întâi de toate, nu putem da nici un dosar, până ce nu veniţi cu însemnare dela d. preşedinte..."

Avocatul privi undeva în peretele din faţă, care era scrijilit de peniţele copiştilor şi nu pricepu ce-i cu „însemnarea", dar nu mai avu curajul să întrebe pe arhivar, care se 'ncruntase definitiv.....

Eşi uşor pe uşă, — şi întâlni din întâmplare pe aprod, îl rugă:

— „Ce însemnare" trebue, domnule? (era să-i zică şi lui „puiule dragă")

Aprodul simplu:

— „Iaca, aşa, o însemnare.... o bucată de hârtie, pe care să fie scris numărul dosarului care-ţi trebue...."

— „Aşa-a?!..."

— „Daa".

— „Da".

— „Şi cin'ţi-o dă?..."

— „Cine? Prişidentele... numa el..."

Avocatul se lumină. Merse la uşa preşedintelui şi dădu să pună mâna pe clanţă. Ca din pământ se ivi alt aprod, care se puse în dreptul uşei, zicând:

— „Nu se poate!..."

— „De ce?"

— „Domnu **prişidente dilibereză...**"

— „Hm!..."

— „Nu sta şi te uita aşa... **Dilibireazǎ,** când îţi spun..."

Pe uşă stătea scris că orice cereri pentru fixare de termen se primesc **numai** între orele 2—3 p. m. Domnul Pepè privi ceasornicul: era trei fără un sfert. Avu o tresărire tainică: presimţi că nu va isprăvi în ziua aceea... Stătu la uşa preşedintelui, care era **în dilibirare,** vreme de un ceas, ca năuc... Vrând din nou să intre, aprodul i-i zise simplu şi convingător:

— „Dumneata nu vezi că a trecut ceasul?... Nu se primeşte decât până la trei..."

— „Eu îs avocat..."

— „Ori cine ar fi... Aşa-i ordinul..."

Ca un om bătut, d. Pepè lăsă mâinele în jos şi plecă încolo, fără vreo destinaţie bine precizată...

A doua zi isbuti să capete însemnarea şi merse cu ea, vesel, la arhivar. Se gândea că, în cele din urmă, fusese bine că se întâmplase aşa, căci aseară se întâlnise cu nişte prieteni de şcoală şi fiindcă nu se văzuse de mult cu ei, trăseseră un chef cu lăutari. Mergând spre arhivar, se gândea: „toată împiedecarea spre bine..."

Arhivarul îl privi iar cu dispreţ:

— „Ce vrei dumneata?..."

— „Dosarul, dragă, cu Măcriş... şi cu ăla... cum îi spune?.. să-i pun termen..."

— „Numărul, domnule, numărul!..."

— „175247/1840..."

— „1840?!... La başcă..."

— „Vă rog să-l scoată..."

— „Ce-e?..."

— „Să-l scoată, dragă, sunt grăbit..."

— „Poţi să fii dumneata grăbit, da-i la başcă, puiule dragă..." şi arhivarul surâse aproape sinistru...

— „Dă numărul băiatului şi vino mâine!..."

D. Pepè vru să zică ceva, dar arhivarul nu-i mai răspunse, ci numai mormăi către alt slujbaş:

— „Pentru cei câţiva franci pe care mi-i dă statul pe zi, n'am să fac pe salahorul..."

Şi iar d. Pepè lăsă să-i cadă mâinele în jos. Spuse încet numărul, unui băetan, care fuma într'un colţ şi trecea nişte însemnări într'o condică.

— „Vino mâne!..."

D. Pepè plecă. Trase iar un chef şi a doua zi veni.

Arhivarul scoase dosarul, dar când apăru d. Pepè îi zise:

— „Dă însemnarea aprodului şi mergi cu el la d. preşedinte..."

D. Pepè căută în buzunarul de la jiletcă hârtiuţa pe care era scris numărul şi iscălitura preşedintelui... Nimic. Căută în buzunarul celălalt, în pantaloni, în surtuc, în portofel, — nimic... Vag, îşi aduse aminte că în toiul chefului făcuse prietenilor din copilărie o socoteală pe ea: cât se poate câştiga cu comerţul de câini de vânătoare... ajunsese la o sumă fantastică...

Zise moale:

— „N'o mai am... Da am avut-o..."

Arhivarul trăgând înapoi dosarul zise şi el simplu:

— „Nu se poate fără însemnare... Nu vreau să iau observaţii din cauza dumitale..."

D. Pepè amuţi, — vru să protesteze, dar arhivarul se şi băgase cu capul în hârtii. Când se duse la uşa preşedintelui ca să capete o nouă însemnare, aprodul iar îl opri:

— „Domnu **prişidinte** e în **şedinţie...**"

— „Şi când ese?..."

Aprodul răspunse filosofic:

— „Când o isprăvi!..." şi isprăvi pe la patru după amiază, când nu mai era ceasul de primit cereri...

Ii venea să-şi dea cu pumnii în cap şi să blesteme pe zeiţa dreptăţii (al cărei nume, în furie, îl uitase).

Se gândi:

— „Tot n'am văzut de mult pe Fănică (vărul lui după mamă) ce-ar fi să mă duc la el?!... Aşa şi făcu. Seara o petrecu la Fănică şi a doua zi, căpătând o nouă însemnare de la preşedinte, veni, biruitor la arhivar, zicându-i:

— „Iacă însemnarea, dragă...

Arhivarul îl privi aşa, de parcă i-ar fi zis: „iar ai venit, idiotule?!..."

Ii răspunse acru:

— „Ai fi venit dumneata cu însemnarea, dar noi dacă am văzut că nu mai vii eri, am dus dosarul din nou la başcă..."

— „Ce-e?... Co-om?"

— „Da-da... La noi e regulă, puiule dragă, — nu aşa cum crezi dumneata... Noi nu ne uităm că Statul ne plăteşte prost, noi ne facem datoria, nenicule dragă... L'am dus la başcă, aşa-i regula..."

— „Şi?!..."

— „Şi... lasă numărul să ţi-l scoată pentru mâine..."

D. Pepè rămase de piatră. Vru să zică o vorbă, — dar amuţise...

Rămase încă o zi. Se duse la tuşa Chiriachiţa, — tot n'o văzuse de vreo zece ani. Il ţinu de rău, că „aşa-s nepoţii, salba dracului, vin numai de interes..." Şi a doua zi, veni iar la arhivar. Dosarul îl aştepta pe masă. Zise:

— „Iaca am venit!..."

Arhivarul îi răspunse tot întunecat:

— „Mai aşteaptă, n'avem aprod...." apoi mormăi, ca pentru sine: „când îl cauţi, ba la preşedinte, ba la modistă, ba... la dracu..."

După un ceas, aprodul veni. Luă dosarul şi porniră spre camera preşedintelui. La uşă fură opriţi:

— „Ce vreţi?..."

— „Un termen..."

— „Nu se poate..."

— „De ce?... Iar dilibireazǎ?......"

— „No... E'n comisie..."

— „Care comisie?..."

— „Aia, de-i zice... cum dracu-i zice?... aia, domnule..."

— „Şi când ese?..."

— „Când o isprăvi!..."

Aprodul cu dosarul zise grăbit:

— „Eu nu pot sta mult..."

Avocatul îl rugă:

— „Lasă, te rog, dosarul aici..."

— „Asta nu se poate... Mă nenorocesc..."

Zădarnic vru să-l oprească: aprodul plecă cu dosarul la arhivă. D. Pepè se gândi cu groază că de îndată dosarul se înfundă din nou la başcă. Nu mai avea nici o mătuşă şi nici un văr, nici după tată nici după mamă... Il cuprinse o încăpăţânare: să stea acolo până va termina preşedintele şi să-i spună pe urmă cum stă cazul. Stătu aşa o îndelungă vreme, poate două, poate trei ceasuri.... Intr'un târziu, uşa de la preşedinte se deschise şi doi domni surâzători eşiră, făcând semne de salutare celui care rămânea... Fără să mai întrebe, d. Pepè dădu busna şi începu:

— „Domnule preşedinte, eu... domnule preşedinte... eu hm!... pfu!... hă... eu, domnule preşedinte...." şi nu mai putu să scoată nici o vorbă....

Preşedintele cu ochii căscaţi, crezu că-i un nebun. Sună tare din clopoţel; veni aprodul.

— „De ce laşi să intre persoane neanunţate?..."

Aprodul, umilit, minţi:

— „M'a dat în lături..."

D. Pepè vru iar să zică ceva:

— „Eu, domnule preşedinte... hm!... pfu!... hă!..."

Preşedintele răcni formidabil:

— „Dă-l afară, imbecilule!... dă-l afară!..."

Aprodul — om nalt şi spătos — apucă în braţe pe necunoscutul nebun şi pe când acesta striga: „eu, domnule preşedinte, eu, hă, pfu!..." aprodul îl scotea pe uşă, ca pe-un balot.

Aruncându-l pe banca din faţă, aprodul îl înjură printre dinţi, zicându-i:

— „Ce? Vrei să mă nenoroceşti, păcătosule?!..."

D. Pepè nu mai avea decât un singur gând în toată mintea: „de ce tuşei Chiriachiţa îi crescuse un neg mare, negru, pe nas, de când n'o mai văzuse?..."

Iar în vremea aceasta, dosarul 175247/1840 se reîntorcea la locul lui din başcă, de unde îl tulburase, fără rost, un om necunoscut şi nebun....

* * *

CITIŢI IN PAGINA III-a
URMAREA LA
IUBIREA IUBIRILOR
— CARNETUL UNEI LOGODNICE
de I. AGÂRBICEANU



POVESTE DIN TRANSILVANIA

Diamantul de Maramureş

A fost o vreme şi nu tocmai atât de îndepărtată când piciorul trecătorului răscolea foarte adesea prin nisipul cristalizat din munţii Transilvaniei, sau din văile râurilor şi pâraelor cu apă limpede, mulţime de pietre preţioase, strălucitoare ca şi cele mai frumoase diamante din alte ţări îndepărtate.

Prin părţile Maramureşului, la picioarele munţilor superbi ai Salavanului, ai Viharlatului sau ai Trusca-Goriei, se mai găseşte şi astăzi nisip a cărui albeaţă şi scântiere, încântă şi farmecă pe toţi acei cari, vai! atât de rar, se rătăcesc pe aci căutând frumuseţile acestor paragini.

* * *

Pe vremea când razele soarelui erau încă surâzătoare reflectând fericirea unei omeniri mai puţin suferindă, mai puţin îndurerată, doi copii, Anicuţa şi Ioan, creşteau sub ochii blânzi ai părinţilor, neavând altă grijă de cât să pazească oile prin împrejurimi, oi minunate, cu lână mai albă şi mai mătăsoasă de cât ori care altă lână de pe pământ.

Căţărându-se pe stânci şi cutreerând cărările Savalanului, umblau peste tot împreună întovărăşiţi mereu de robii lor credincioşi: doi câini mari ciobăneşti, gata în fiecare clipă să se aşeze supuşi la picioarele stăpânului lor.

Câte odată în timpul nopţilor calde şi instelate, cei doi copii adormeau între oile obosite, plimbându-se cu mintea lor gingase prin împărăţia nesfârşită a visurilor, în care se află idealul şi dorinţele...

Intr'o dimineaţă, după o noapte de visuri, mica Anicuţa spuse micului Ioan:

— Am avut un vis nespus de frumos; se făcea că veneau de undeva de departe spre stânca noastră, mai mulţi domni călători pe cai sprinteni, urmaţi de o mulţime de slugi şi de câini. Unul dintre domnii aceştia, mi-a spus că dacă scobori de pe muntele acesta, afli nu tocmai după mult drum, oraşe cu case mult mai înalte de cât cei mai înalţi copaci din codrii munţilor noştrii; case cu ferestrele din sticlă colorată şi cu porţi lucrate din fier subţire şi lemn sculptat şi biserici cu turnurile aproape de cer. Oamenii sunt îmbrăcaţi în haine scumpe din fir ca aţa de paianjen, cu pantofii cusuţi cu fir de aur şi sunt împodobiţi cu mărgele care strălucesc atât de tare că nu se poate uita la ele cine nu este deprins să privească soarele.

Mi-a mai spus că acel care va avea o piatră albă şi limpede, a cărei strălucire nu va putea fi răbdată de nici un ochi omenesc, numai el va avea putinţă să mă ducă şi pe mine în lumea aceia.

— Dar pentru ce ai vrea tu să pleci de aci, din munţii noştri, unde este atât de minunat şi de dulce? a întrebat atunci întristat micul Ioan.

— Vreau să văd şi eu oraşul acela ca'n poveste, i-a răspuns ea, stăpânită de farmecul visului ce avusese.

Vreau să fiu frumoasă aşa cum trebue să fie fecioarele care trăesc în oraşul acela fermecător.

Ea surâdea, fără să se turbure de suferinţele pe care vorbele ei le făceau micului Ioan.

* * *

Pe măsură ce timpul trecea însă, el se simţia pierdut, apăsat de un sentiment de nenorocire.

Numai sufletele nevinovate pot simţi greutatea durerei unei nenorociri ce se apropie. Cât despre Anicuţa, nici o poveste, nici un cântec nu putea să o mai liniştească din clipa aceia.

Ea murea de tristeţe şi de dorinţă în aşteptarea acelui frumos cavaler cu piatra fermecată.

Şi iată, într'o zi, după ce plânsese multă vreme, micul Ioan i-a spus:

— Anicuţo, draga mea, logodnica sufletului meu, eu am să găsesc piatra aceia despre care ai visat tu; am să găsesc şi hainele lucrate din firul cel mai subţire şi pantofii cusuţi cu fir de aur. Am să-ţi aduc inele şi cercei cu pietre rare şi tu ai să fii frumoasă, frumoasă ca o regină. Vei fi stăpână peste toţi munţii aceştia care se văd până colo departe.

Şi el a plecat să caute piatra cu strălucirea soarelui.

Aşa a trecut câtăva vreme, când într'o zi întorcându-se din sbuciumul lui fără folos, auzi sunetul unui corn de vânătoare, iar după aceia văzu nişte „Cavaleri" îmbrăcaţi în haine bogate, apropriindu-se de stâna lor. Unul dintre acei cavaleri, mai tânăr şi mai frumos de cât toţi s'a desprins de rândul celorlalţi, s'a dus deadreptul la Anicuţa, i-a arătat un inel cu piatră atât de sclipitoare că nu putea privi la el nici un ochi omenesc, apoi aruncându-şi ochii la faţa frumoasă a Anicuţei, i-a vorbit apoi astfel:

— Vino frumoaso alături de mine pe cal, să te duc în oraşul acela minunat, în care ţi-am pregătit un pat de marmoră şi de cristal. Acolo vei purta haine ţesute din fir de aur şi de catifea, pantofi cusuţi... iar gâtul tău şi părul, şi urechile şi mâinile tale or să fie încărcate de podoabe tot atât de strălucitoare la care nici un ochi omenesc nu se poate uita.

Şi a luat-o pe Anicuţa alături de el pe şea şi a pornit în fugă nebună peste văi şi dealuri înspre oraşul acela misterios.

Micul Ioan, a rămas singur, plângând şi strigând-o mereu.

„Anicuţo, Anicuţo. Eu am să găsesc piatra aceia. Eu am să-ţi dau haine frumoase de mătase. mărgele şi inele frumoase. Pot şi eu să te duc în oraşul acela minunat... Anicuţo".

Dar, nu se mai auzea decât din ce în ce mai puţin, zgomotul copitelor cailor care goneau grăbiţi, [illegible] în fuga lor o împărăţie întreagă cu visuri cu tot, nelăsând în urma lor decât geamăt, plâns şi suferinţă.

De dimineaţa până seara, plângând mereu, micul Ioan cutreera toate cărările munţilor, toate cărările văilor, răscolind nisipul malurilor de părae, dar neputând afla piatra care l'ar fi putut mântui de atâta durere; piatra care ar fi putut opri pe mica lui Anicuţa.

Şi lacrămile pe care le vărsa în durerea lui, cădeau în nisipurile malurilor de ape şi se prefăceau în cristale strălucitoare, sub razele soarelui luminos.

Dar era prea târziu. Ne mai putând suferi greutatea durerii prea mari pentru puterile lui, micul Ioan a murit într'o zi, pe marginea unui pârâiaş din munţii Salavan, acolo unde nisipul strânge cu gelozie lacrimele lui Ioan, atât de curate.

Căutătorii de diamante din Maramureş povestesc că pietrele acestea preţioase sunt neepuizabile prin locurile acelea şi mai spun iarăşi că pietrele acestea sunt de un galben limpede şi că sclipirea lor seamănă cu razele soarelui în apus, raze cari de atunci nu mai pot surâde, lumei acestea îndurerate.

ION ALBU

Golanul

In marginea oraşului bogat,
Printre movile de gunoae 'ncinse;
In isma, în pelinul miresmat,
De secetă şi de lături ne'nvinse;

Dormea un om, din zori, ca 'ntr'un hamac;
Visa că intră tainic prin palate,
Ucide, pradă, nu mai e sărac;
Că are slugi, le ceartă şi le bate!

Intr'un târziu, golanul s'a trezit,
S'a ridicat în cot, pe jumătate,
Şi zărilor albastre le-a zâmbit
C'o sfântă şi frăţească bunătate.

Miresmele atâtor burueni
De nestârpit, sălbatice, 'ncâlcite,
Işi îmbulzeau suflarea de semeni
Spre el, ca duhul caldelor ispite.

Şi soarele, din locu'i depărtat,
Pârguitorul poamelor zămoase,
Pe omul stând în ierburi cufundat
Il mângâia cu raze mătăsoase.

Ca pe-un răgaz prin muncă dobândit,
Bogat de-a suvenirului povară,
Aşa sorbea golanul, moleşit,
Prin porii toţi răsplătitoarea vară:

Incât păreau făcute pentru el,
Pentru 'mbibarea lui de fericire:
Boltitul cer, cu noru'i fără ţel
Şi colorata lumii 'nchipuire!

V. Demetrius

Strigoiul Căsciorenchii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Calul scund şi îngândurat, picoteşte *a vreme*, în şleaurile îndrugate ale poştalionului înfipt într'un muşuroi de coceni trecuţi adânc prin prăselele fălcilor — o biată mogâldeaţă de cal, ursuză, cu păr fumuriu, mâncat de muşte, ponosită şi abătută, în care nu mai trăeşte de cât numai bunătatea ochilor şi o panglicuţă ştearsă, în coada îmbulzită de scaeţi. Moş Gogan, chirigiu, mărunt tot cât calul din şopronul hanului Bedreaos, adus în gheba lui mocnită din care duhneşte amintirea altor viscole, soarbe în delete rachiul din cinzeacă, pândindu-şi vita prin ferestruia opărită de padagra burhaiului şi închiondorându-se când şi când la haimanalele de afară care dau târcol poştalionului, asmuţind *„fugarul"* din potolirea lui adâncă.

— Bun rachiu nea Gogane?

— Rachiu dă oraş vericule, ce poşirca lui Mituş din Ulmi?

Şi chirigiul aduce consolat spre buzele crăpate de otrava băuturii, ţoiul aburit de duhneala bojogilor cangrenaţi, clipind cu voluptate din ochii duşi în vizuina căciulii, plimbându-şi vrăjit mărul lui Adam din capul sternului până în nurii gâtului, alterându-i osul, cu fie-ce ghiorţăială şi coborând apoi mulţumit cinzeaca, până în dreptul chimirului în care fulgeră un amnar şi o custure. Trece grabnic dosul palmei peste stuful îmbâcsit de mahorcă, al mustăţilor şi ale căror fire, scrâjnesc la atingerea pielii cojite, ca iarba în tăişul cosorului, aduce din băerile dăşărtului un oftat de neţărmurită voe bună, lipindu-şi nasul aprins de cărâile geamului, prinzând a-şi alinta de acolo, calul amorţit în coceni:

— Stăi mă tată numa să plătesc şi pornim, că apucă ciorba Mariţii dă să sleeşte şi ne ia păru foc la amândoi, mă tată, zău aşa!

Şi calul înămolit în tulpinele de chilimbar ale porumbilor, prinde a înţelege svonul îndemnului din cârciumă; cârmeşte un timp din obida lui amară, îndoae gâtul teşit spre şoproneaţa care îl încremeneşte în răspântii de câte ori chirigiul vine cu *marfă* la oraş, răşchiră obosit nările, spre ţurcana stăpânului care întunecă toată ferăstruia prăvălii şi dinspre care, vin domoale în paele căruţii, lucirile culorate ale clondirelor umplute cu otrăvuri, prinzând a răspunde beţivanului din năuntru printr'un nechezat înfometat care se potoleşte iute în măselele lui late şi rari.

— Uite acuş mă tată, s'apuc numai să plătesc aci negustorului şi o urnim din loc că e foc mă tată dă Mariţa!

Şi nechezatul amorţeşte în bojogii degeraţi, lăsând în urma lui, cutremurarea sfioasă a panglicuţeii din ciumpeiul cozii înoroiată.

— Gata nea Gogane?

— Cum să nu fie gata *bocraşule* dacă vrea şi bidivu meu dă cal?

Ia te uită, parcă a şi dat dă răsteala Mariţii! Nu-i vorbă, d'alaltăeri pă drumuri cu tutunu, o fi şi vremea; mă tem că baba s'a luat dă gânduri! La urma urmii am eu leac dă mânia ei; o jimblă dă la târg şi gata, i-am astupat gura; moare femeia după pâine albă nu altceva! De, mai rămneşte şi ea din când în când după o fărâmă de cozonac, îi ştiu eu pontu, că dă azimă i s'a cam agăţat. Da unde mai pui că e şi cu pretenţiuni? Ii tot dă zor că n'a luat bărbat cam după nasu ei, din neam dă cirezar după Vlaşca ci un mojic, un prost şi un beţivan ca mine. Da nu e asta damblaua ei dămi tot dă cu *neamu* pâla nas, de câte ori întârzii cu poştalionu dă i să sleeşte ciorba în ciaon. Gându ei a fost la un sprinţău îmbrăcat *„mai"* nemţeşte niţel ca mine, un mocofan dă căruţaş încăciulat! S'a sucit lumea! D'asta ia abătut şi marcoavii mele! Da nu umbla zici să bage hârtii să dea divorţ dă mine? Cruceşte-te! Mariţa lui Gogan în divorţ cu bărbat-so! Cât paci nebuna să se facă de pomină la bătrâneţe! Ea, Mariţa, cu fete făritate şi alea cu copii la rândul lor!

— Toate bune nea Gogane, — se umplu nenea Ghiţă Jandaru, unchiu-meu, pomoşnic în Joiţa, care mă lua să-mi trăesc amarul corijenţelor în plasa lui, sub nucul trăznit de Sfântu Ilie, când data icoanele afară de necaz că stăpânirea nu i-a dat prefectura, — da dacă mai adastăm, cum ai să o scoţi la cheleşnet cu cucoana?

— Păi jimbla boerule, ce rost are ea aci în traistă? Uite-o colea în chichită, ce pândeşte ea? Să domolească iabraşa: Mariţa, păi? Dă împăcat tot o împac eu, nu-i vorbă, şi cu jimblă şi fără jimblă, da ce mă costă pă mine şi mă tot frământă la inimă, e ciorba aia care nu să mai apropie, blestemata, că tare mai e alunecoasă şi ardeiată, foc! Numa pipote. Dau eu dă ia acuş, numa să mă văz eu pă leagăn. Hai măuzu tatii, că ţi-o fi.

Şi nechezatul, iar scorni o vreme nările vinete şi fundul iţa cea înoroiată; brişca se smuci în coceni, ţurcana lui Gogan se lipi de ochiul de puşcărie al şandramalii cu otrăvuri portocalii şi mărul lui Adam din pieptul prăjit al chirigiului, iar se înălţă căpcăun spre ţoiul cincizeacăi, aducând în bureţii bojogilor dogoarea băuturii care fulgera o vreme în lumina unsuroasă a sticlii, strecurându-se apoi grabnic în clincăneli greţoase spre pântecul drumeţului încins de băutură.

— Acuş plătim; plătim şi gata.

Dar calul nu mai credea! Buzele lui opărite de răsmeriţa iernii care scăpăra în oglinzile turburi ale burhaiului, se îmbinaseră acum într'o înfrigurare neclintită, ca o înfrângere a răbdării, şi ale cărei oftări răbufneau în adâncul şalelor goale.

— Hai Gogane odată că nici calul nu mai vrea!

— Vrea el moşu tatii, că-i miroase a grăunţe; are şi el porţie, de... ca omu. Nu dă geaba am luat noi bani dă la Stat! Aşa-i cârlanu tatii?

Dar *„cârlanul"* se închiondora a dispreţ, în coceni, sugrumându-şi mânia între pântece şi nări! Din amărăciunea ei, când şi când da drumul unor şuviţe de aburi cari plecau dintr'o infinită desnădejde şi se topeau în burhai, printre nările jilave. Unchiul Ghiţă, scos din ţâţâni, a numărat negustorului înfipt în duşmelele scălâmbăiate de oţelul potcoavelor, *„consumaţia"* Goganului şi mângâindu-i cojoaca bătoasă şi scorojită, ne-am apropiat de poştalion. Aci chirigiul s'a mai „tomnit" o vreme cu zapciul din Joiţa, pe *„mirajul"* băuturii, a schimbat în treacăt câteva cuvinte cu... calul şi ne-am cocoţat hotărâţi pe dricul briştii, pisând nutreţul aromitor, de sub velinţă. Calul, a ciulit a mulţumire din urechile mâncate de ţânţari, a înălţat crâmpeiul cozii în burhai, şi trăgând copitele din clisa dăjghetului, a trecut ţanţoş în linia carelor. Gogan şi-a adus grabnic căciula, pe nasul lui de asasin, s'a cuibărit în slina caldă a cojocului şi a înălţat codirişca de-asupra spetelor dinţate ale calului, umplând poştalionul de voioşie. Din cal rămăsese numai sfârcul tocat al urechilor şi licărirea grăbită a panglicuţii din bidineaua cozii. Trupul lui puţintel şi scund, înota cu temei în undele ceţii, intrând şi eşind din negurile ei. Poleiul adâncea brişca în drâmbele pâcloase ale troenelor.

— Să fim la şini?

— Acuşica le trecem şi şinile; uite dorobanţu la marginea salcâmilor; pe urmă răsare din plopi şi foişoru şi aci şi Ciorogârla şi după ea hait şi cucoana Mariţa cu ciorba ei, numai pipote, colo jos în Ulmi, după livada aia...

— Da vre-un lup, nu care cum-va?

Gogan icni în cojoc, se răsuci în pae, ţăcăni din potcoave şi îşi întoarse căciula spre noi:

— Lup? Păi ce să facă lupu cu noi, dăulaţi de nemâncare? Noi, le trebuim lupului? Lupu s'a îngrijit el azi noapte de mâncare, acuş doarme în vizuină, nu-i arde lui pă lumină, dă hoit.

Şi Gogan plimbă grabnic dosul palmelor prin sârma mustăţilor în care tremurau florile de argint ale chiciurii. Apoi, ridicând sprâncenele ţepoase, pentru a face drum parcă, unei îngrămădiri de amintiri, se răsuci din nou pe lângă leagăn.

— Să vezi boerule o chestie cu lupii! Veneam din sus, din Văile Slatinii, cu vite de mâncat, — două zile şi două nopţi pă jos — pentru abatoru din Malu-Spart, aci la măgura Căsciorenchii, în capul chimitirului, unde coteşte Argeşu. Cet să-ţi mai spui eu D-tale? Am ars toată zdreanţa după mine, ca să-i pui pă goană. Doi erea bată-i potca să-i bată, galbeni şi botoşi; chefueau parcă aveau ţâfnă. Dă unde chip să-i urneşti tu cu focu numa? Se tăvăleau în vâlcea, taman ca copiii, pă nisipu Sabarului, la joacă. Pasă-mi-te, la vremea aia, nu le era foame lighionelor, că nici gând n'aveau să se repează; toca numa aşa, zăpada, în silă.

Aşa c'am prăpădit de geaba hăinişoarele după mine. La o vreme îi lăsasem în urmă; eram tot cu calu ăsta. Calu n'a sforăit dă loc — nu simţise încă fiarele. Da drept să-ţi spui că par'că mi-erea ciudă că n'am dat o luptă, tot mă dăspuiase ei pă mine dă toate şi mă tot bătea gândul la o azmuţitură fără să bage ei dă seamă. Ce s stai d-ta să vezi? N'am eşit d'abinelea din linia Casciorenchii, şi na, pă coasta ailaltă a pădurii, Dumnezeu mi-a făcut pă plac. Numa să-i fi văzut ce s'au azmuţit ei acuş dă la ei singuri, şi unde o iau în goană haitili după poştalion! Calu a început a chiţui şi el ca ei pă nas; simţise primejdia! Carabină să fi avut eu atunci şi halal! Cum îmi veneau ei tocmai în faţa, d'acolo dă unde stam cocoţat pă leagănu briştii d'adreptu între sprâncene îi trăsneam. Acuş să te vedem Gogane! Las calu în voe: mă îndes mai bine în leagăn, trag d'o frânghie cu care priponisem vitele în curtea tăerii, îi fac un colac la un cap şi svârl cu el în zăpadă, în drumu lupilor; crocsc pă dandaratili calu cu biciu, ca să nu piera fiarele din ochi şi dă capu ălălalt, încep să smucesc funia. Lupii au stătut un timp locului, au înălţat nările şi au început să urle din rărunchi de auia toată pădurea, ţinându-se scai dă colacu fringhii. Eu, răsuceam funia, mai mai să-mi smintesc osu dn loc. Calu, să rupă pământu cu fuga: Ce să vezi D-ta? Lighionele într'o vreme, pasă-mi-te luase seama că în zăpadă şerpuia ceva care nu le mirosea tocma bine; şi numa ce-i văz că s'abate o palmă mai înlături dă potecă. Eu, părpăleam dă zor laţu în zpadă. Intr'o vreme au stătutără în loc; a mirosit în vânt, aşa... a ciudă; da cu, goană calului şi cu ochii la ştreang. Şi fugă vericule ca dracu dă tămâe. Casciorenanca eşea din plopi — dasem la şes. Dihăniile a eşit un lat dă mână din linie, a stat ce-a stat la gânduri şi a intrat după aia în pădure, da tot cu ochii la prinzatoarea mea. Aia carabină boerule! Şi uite aşa să ştii şi D-ta, am trecut bine ha prin gura morţii viu nevătămat, cu smecheria cu laţu. M'am crucit singur d'aşa pocinog de care era să dau şi m'am ales după alea toate şi cu o poreclă — lume proastă în sat — *„Strigoiu Căsciorenchii"!* De, ei dau zor că ar fi trecut moartea prin oasele mele şi că aşi fi înviat, aşa ca să nu le tacă fleoanca la proşti; auzi strigoi, eu strigoi, nărozii pentru că m'am pus chezaş morţii cu un cap dă sfoară! Lume tântă şi a dracului boerule! Şi D-ta acuş mai stai să pomeneşti dă lup. Păi fringhia nu o am sub mine? Ce păzeşte ea acolo? Tot îmi zic ei mie strigoiu Căsciorenchii.

Tragedia lui Gogan mă amorţise în troscotul de sub velinţă. Chirigiul încă mai vorbea, cu spatele la noi, trimiţând fiorii povestirii lui macabră spre urechile calului, ciulite de grozăvia amintirii. Şi pipăindu-şi într'una funia de sub leagăn, arunca priviri îngrijorate spre coasta mâncată de zăduf a Ciorogârlii, care se înclina aprinsă, pe umbrelele plutelor adormite în soare. Podul îşi răşchira bârnele ninse, pe oglinzile înlemnite ale apii.

Şi ca să trezim pe chirigiu din visarea lui funebră:

— Cum se vede, ăst timp, nu prea are să fie aşa grozăvenie de ghiaţă, meştere Gogan?

— Pagubă în ciuperci boerule. Iacă la bâlci la toamnă, om bea şi noi limonadă caldă şi n'om muri; abia nu ne mai cade ale măsele în tinicheaua rahagiului! Numai de s'o îndura aşa Dumnezeu să aibă milă de ăi cu gheţării închiriate, să abată vr'un *băltăreţ* din mlaştinile Ulmilor şi să-l împingă învrăjbit pe văile Poenarilor, aci la maşini, ca să vezi atunci prăpăd de ghiaţă şi dever la oamenii cu gheţării.

Am tăiat Sabaru, dar întreruperea cu ghiaţa, nu a potolit în Gogan reveria lupilor. Intr'o vreme vrăjit parcă de poesia ei hidoasă, a reînceput-o cu... calul, punându-i întrebări şi dând răspunsurile tot el, pe acolo pe unde, epizoadele întâmplării, apăreau mai sinistre în înapădirea amintirilor, gustând parcă, acum la adăpostul morţii, deliciul grozăviei care nu l'a atins. Şi calul *„reamintindu-şi"* şi el de *„chestia"* cu lupii, s'a abătut singur din slobozirea frâului, îndreptându-şi ochii înfloriţi de ger spre poalele Căsciorenchii. A privit îndelung dâra funiei care pleca din iaţul lui Gogan şi în cercul căruia dănţuia moartea; s'a uitat la Gogan, a oftat curios pe nări şi apoi şi-a rostogolit migdalele umede şi calde ale ochilor cari plângea în spicele chiciurii din gene peste toată coasta poleită a pădurii, din adâncurile căreia *„auzea"* răgetele de atunci. Şi de data asta, nechezând într'altfel, s'a înghiesuit în ulube abătut, mestecând zăbalele. Şi ochii lui plânşi s'au ridicat într'o vreme de-asupra coamei troenilor, cercetând drumul izbăvirei de atunci, care se desluşea din răgacele burhaiului, pe o linie tremurătoare de argint, mărind splendoarea ernii şi care se frângea departe, pe zaplazurile ceţii, într'o încremenire Dumnezeiască, cât putea să aducă ochiul în lumina lui din răsfrângerile zării.

— Cam p'aci a fost întâmplarea, desmeticii pe Gogan din visarea lui, care îşi vârâse în ţurcană, nasul şi năvala viziunilor, ademenit şi eu de melancolia calului.

— Cam aşa, că ochiul D-tale e mai luminos ca al meu; cam p'aci vine; numa cată dacă se zăreşte crucile chimitirului c'atunci ne apropiem chiar dă locu d'atunci; pân dreptul ăla mi-a işit moartea înainte. Ai să vezi o magazie cătrănită; ăla e abatoru; vine p'ormă bulamacii Argeşului; după ei, unde să sapă vâlceaua, acolo în groapa aia, s'a tomnit lupii cu viaţa mea. Chip mi-a lăsat-o că m'am brodit cu funia la mine, altfel, putea ea ciorba Mariţii s'aştepte mult şi bine că noi tot în gura fiarelor am fi rămas şi până azi. Aşa am rămas numai intra oamenilor ca să-mi zică strigoi!

Am suit dâmbul podului. Parapetele se revărsau în lături, ca nişte fosile uriaşe prinse în geamurile apei. Sub noi, troşnea încheeturile lovite de sloiuri. Pe culme, calul şi-a oprit sfârcul urechilor, însuliţând cu ele zarea. Gogan şi-a aplecat o mână pe dricul poştalionului; calul s'a uitat şi el cu noi în prăpastie. In fund, luceau sfioase, şuviţe albe — resturile timide şi imaculate ale zăpezilor ne'atinse de soare, cari păstrează parcă în aspectul lor umil, dorinţa şi orgoliul de a nu se mai topi nici când şi din splendoarea cărora, ţâşnesc în primăvară, ametistele viletelor şi perlele ghioceilor. Acolo se înomolise după spusa lui Gogan, Archangelul Mihai.

Brişca a trecut apoi dâmbul, eşind în luminiş, schincind din căpăţânile roţilor ca de o apăsare care o ţintuise în fruntea podului, lângă văgăuna unde moartea se svârcolise amar în prinzătoarea lui Gogan. Şi calul s'a mai uitat odată în vale, aducându-şi nările aprinse, aproape de ciumpeiul cozii, apoi, codirişca lui Gogan s'a înfipt hotărâtă în pumnul lui scorojit. Şi tânguirea sloiurilor de sub podină, urmărea mânioasă, îndepărtarea poştalionului.

* * *

Şi în goana căruţii care reteza hopurile şi firimiţea poleiul, a fulgerat într'o vreme unde-va, în drum, în cotitura Spiridomului, în clopotniţa cimitirului, sau în prăpastia Sabarului, patru cărbuni aprinşi, înăsprind gemetele sloiurilor şi aşezând ca într'o lugubră aniversare, năluca amintirii, pe fruntea îngândurată a chirigiului — patru cărburi scânteind în patru orbite învăpăiate, cari luminau drumul calului şi ţineau mereu fierbinte, ciorba Mariţii lui Gogan Ghiorghişoiu, strigoiul Căscerenchii.

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Iubirea iubirilor

— Carnetul unei logodnice —

2)

de **I. AGÂRBICEANU**

Maria Negru în grea aşteptare. — Se arată duşmanca ucigătoare. — Frigurile. — Trecerea primejdiei. — Revenirea înceată la realitate. — O lume nouă.

IV.

Nici azi nici un răspuns, nici o ştire dela tine. E aerul atât de uscat încât mă strânge de gât şi încep să mă înăbuş. Ce groază mi-e să nu mor până vii tu!

Iată am îngenunchiat în fața icoanei Preacuratei şi mă rog să nu mor. Dar e atât de pustiu în sufletul meu, atât de uscată inima mea, încât nici o vorbă de rugă caldă nu pot îngâna, şi nici o lacrimă nu-mi vine'n ochi de când te-ai dus tu. Preacurata se uită cu milă la mine, şi în mine, cum tac, se'ncheagă un blestem împotriva ei, în loc de rugăciune. Cum poate naşte acel blestem într'atâta pustietate şi îngheț cât închid în mine? Sau doară pustiul e tata şi înghețul e mama blestemului?

Dar eu îl simțesc că-i rău, că e duşman, şi nu-l las să-mi pângărească buzele. Se mişcă prin ființa mea, rece ca un şarpe, şi tot vrea să-şi ridice capul, blestemul verde şi înveninat.

Dar că, deşi născut din rău, e totuşi aievea, eu simțesc prea bine: mi-a umplut cu otravă ființa întreagă. Eu îmi adun ultima putere şi fug cu toate gândurile mele după tine, Puiule, şi sub icoană rămâne numai Maria cea pustie ca o casă părăsită.

Şi'ndată mare prin toate spărturile de ferestri, blestemul îşi scoate capetele de şarpe, şi'ncepe să şuere către chipul Prea-curatei şi din susurul lor se încheagă cuvinte:

„Te-am ales patroană mie, neştiind că eşti atât de neputincioasă. La ziua ta, la ziua mea, ai lăsat să fiu despărțită de el. In câte rugi fierbinți ți-am căzut în genunchi de când l'am cunoscut pe el? De câte ori ți-am încununat chipul cu albe flori de crin? De câte ori nu mi-a părut că tu l-ai apropiat de mine!

Aşteptam ziua ta, ziua mea, cum îl aştept acum pe el să vină. M'am rugat ție noaptea'ntreagă să mi-l ții sănătos, să mi-l păstrezi numai mie. Şi m'am sculat din genunchi plină de credință, plină de iubire şi nădejde.

Şi tu l-ai lăsat să plece! Nu ştiai că se va duce! Desigur că nu ştiai, altfel nu mi-ai fi strecurat în suflet atâta încredere. Dar dacă nu ştiai, cine eşti tu să mă închin ție? Ori n'ai nici tu putere să-l opreşti? Nici la ziua ta n'ai avut atâta putere? Aceea care mi l-a răpit e mai tare şi de cât tine? Tot ea ți-a răpit şi ție pe fiul tău?".

Nu! Nu mai pot auzi acest şopot rece, care lărgeşte pustietatea din mine. Chinuită mă ridic din genunchi, şi-mi pare că port în spate şi pe umeri bolovani grei. Nu voi putea târî multă vreme povara asta, Puiule. Mă va strivi în grabă!

Mă ard ochii de-acest imens senin ce-a încremenit în văzduh. Aşa ar fi de bună o lacrimă, numai una! Dar n'are de unde isvorî: din cer nu se coboară; în mine i-a secat isvorul.

Şi mă gândesc înfiorată: cum a secat şi eu încă nu te-am plâns? De zeci de ori, repede ca o morişcă mă'ntreabă cineva la ureche: „de ce nu poți plânge, de ce nu poți, de ce nu poți?" De ce nu pot? Mi se'ndreaptă capul plecat pe piept şi simțesc că înviu iar: Nu pot, fiindcă n'am pe cine plânge. Puiu vine, de aceia nu pot plânge.

— Grăbeşte, Andrei!

Doctorul cel bătrân îmi porunceşte să mănânc, să beau, să dorm. Eu însă n'am nevoe nici de mâncare, nici de băutură, nici de somn; eu am nevoe de aer mult, curat, să nu mă înăbuş. Şi aerul acesta numai odată cu tine poate veni.

Inchid ochii şi te văd venind: aşa mai pot trăi. Nu mă voi mai ruga la icoane să mi te aducă, ție mă voi ruga sfântul meu, viața mea. Tu mă'nțelegi, tu mă iubeşti, tu eşti atot puternic. Cine să-i ațină calea celui ce coboară biruitor din munte?

V

Vai, n'ai venit tu, ci numai scrisoarea ta! Mi-a dat-o mama veselă, zâmbind... Iar eu, Andrei, o citesc şi nu o pricep, nu te înțeleg! Spui că ai primit scrisorile mele, îți pare bine, eşti mândru că te iubesc atât de mult, dar ceea ce-ți cer e peste putință. Imi scrii să fiu cuminte, să caut a pricepe realitatea, şi să nu mă chinuesc în zadar cu gândul că te voi putea aduce lângă mine. Imi spui că mă iubeşti mai mult ca ori când, că din depărtare gândul tău aleargă vecinic la mine, că toată simțirea ta înfloreşte şi mai frumos pentru mine, dar că acasă nu poți veni. Că nu mai eşti stăpân pe voința ta, că ea trebuie să fie roabă datoriei, că Patria nu-ți iartă s'o părăseşti acum, în vreme de primejdie.

Andrei, Andrei! Tu-mi scrii, oare, sau un străin? Se poate să fie pentru tine o poruncă mai mare decât iubirea mea?

Scrisul e al mânii tale, dar pot fi şi cuvintele tale? Dacă-i aşa, eu nu mai pot avea nici o nădejde. Tu vorbeşti totdeauna deschis, pe față, tu eşti sincer şi drept, şi astfel cuvintele, dacă sunt ale tale, trebue să fie adevărate. Nici în bine, nici în rău, nu mi-ai ascuns nimic. Doamne! Să nu mai am nici o nădejde?

Eu nu pot cuprinde, Puiule, cuvintele tale: să caut să pricep realitatea. Vai, tu ştii, că eu de mult nu mai înțeleg decât un singur lucru: iubirea ce mă leagă de tine. Şi cum să intre în capul meu înțelesul realității de care vorbeşti, dacă chiar ea cere să te desparți de mine?

Voința ta e roaba datoriei. Patria nu-ți iartă s'o părăseşti în vreme de primejdie! Dacă sunt cuvintele tale acestea, atunci pentru mine totul s'a sfârşit! Tu nu ştii ce-ai dărâmat în sufletul meu!

De mult credeam adânc şi cu patimă, că dându-mi-te rob mie, nime altul nu te mai poate robi. O, nu! Nu pot crede că m'ai înşelat, că poți iubi pe cineva mai mult decât pe mine. Şi, totuşi, cum să priceapă biata mea minte că tu, pentru alta care e în primejdie, mă părăseşti pe mine care-s la marginea mormântului. Nu-s mai în primejdie eu decât ea?

Cum te-a ademenit străina? E mai frumoasă, e mai tânără de cât mine? De unde-a primit ea dreptul şi puterea să te poată înlănțui mai tare decât mine? Din ce minune e născut sufletul şi viața ei, ca să fie, chiar pentru tine Andrei, mai prețioasă decât a mea? Ce zei au botezat-o cu atotputernicia asta, să mă rog şi eu lor, să mă ridice în putere şi'n preț, deasupra ei? Spune-mi, Puiule! Tu trebue să ştii!

Căci, dacă-s ale tale cuvintele ce-mi trimiți, cum al tău e scrisul, atunci puterea aceea străină care te ține departe de mine, e mai tare şi decât tine. Da, tu mă iubeşti numai pe mine. Imi spui tu. Eu ştiu şi te cred. Față de aceea nu vorbeşti decât de datorie, nu de dragoste. Deci! Dacă te ține departe de mine, te ține cu puterea ei cea mare. Tu ai vrea să vii, dar nu poți!

Doamne să fie adevărat?

Dar atunci cumplită trebue să fie acea care nu te lasă, care te ține robul ei. Ea nu-ți cere s'o iubeşti, ea-ți cere să i-te jertfeşti: pe tine, dragostea ta, pe mine! Un duh rău, duşman al vieții şi al fericirii trebue să fie ea. Şi tu ai ajuns sub puterea ei!

Lângă mine te-aşteaptă surâsul, cântecul, odihna, siguranța, mulțumirea; lângă ea te-aşteaptă întunericul, primejdia, chinul, moartea. Şi totuşi tu trebue s'o alegi pe ea, nu pe mine.

Cumplită... grozavă putere! Cine i-a dat-o? Vai, să pot şti! M'aş târî în coate şi'n genunchi până lângă tronul zeului ce-a botezat-o şi i-aşi zice: Priveşte-mă! sunt vrednică şi eu de-aşa putere.

Sau este ea însăşi un zeu, Andrei, o zeiță din infern? Şi de-aceea se bucură să umple lumea cu suferință, s'o înnece în lacrimi? Tu unde-ai cunoscut-o? Ea unde te-a cunoscut pe tine?

Zeiță dac'ar fi, şi nu se poate asemăna cu mine! Ea-i rea, eu sunt bună; ea nu ştie ierta, ea n'are milă, pentrucă nu trăieşte din dragoste ca mine!

Să dărâmăm puterea ei, Puiule! Te striveşte şi pe tine, mă sugrumă şi pe mine. Vino să ne răzvrătim amândoi împotriva ei! Nu-i vrednică de ascultare aceea care-ți cere numai suferință şi jertfă. Nu-i vrednică de închinare zeița ce porunceşte să jertfim, să împrăştiem în noapte ce avem mai bun în noi. Nu-i zău adevărat acel care pizmueşte fericirea.

E'n primejdie aceea care mi te ține departe?

Şi ar fi păcat să moară un zeu atât de fals?

VI

Ş'alaltăieri şi ieri şi azi am primit scrisorile tale. Imi scrii ca şi când ne-am fi înțeles de-acum asupra despărțirii noastre! Scumpele tale şire vin, vor veni, numai tu nu mai vii!

Aşa dar e lucru hotărât: tu rămâi să-ți faci datoria! Nu poți altfel; eşti robul unei puteri mai mari decât tine!

Ce umilit trebue să te simțeşti! Tu, om întreg, voinic, om liber până acum, să-ți pleci grumazii în jugul robiei! Voința ta să se târâe încotro îi va porunci altcineva.

Cu cât mă gândesc mai mult, descopăr tot mai limpede pe marele duşman ce s'a pus între mine şi între tine. Şi o dispreţuesc de moarte pentru că te-a umilit pe tine, împlântându-ți în piept o altă voință care se numeşte: datorie.

Şi o urăsc după cum mă urăşte şi ea pe mine.

Şi dacă aşi şti că are undeva o rădăcină vie de pământ aşi cădea în genunnchi ş'aş sufla din tot duhul meu uscat, s'o ard, s'o usuc, cum mă usucă ea pe mine.

Ii descopăr tot mai limpede răutatea şi ura, dar pe ea însăşi n'o pot cunoaşte, fața ei nu o pot vedea. Tu-mi scrii să'ncerc să mă apropii de ea, să o cunosc!

Dar cum să mă apropii când din depărtare ea îmi trimite ura şi blestemul său, sub care eu mă veştejesc, ca sub suflarea morții?

Ea m'a urât înainte de a mă cunoaşte, pot face eu altfel?

Tu eşti bărbat şi ți-e ruşine că trebue să te pleci înaintea voinței acelei puteri, a cărei locuință încă nu ştiu unde-i: în cer sau pe pământ. Tu nu poți blestema, dar o blestem eu, ori care ar fi izvorul ei, căci ea mi-a smuls temelia fericirei mele.

Crezi că nu mă urăşte?

Dar dacă nu m'ar urî pentru ce s'a ridicat să stăpânească în lume chiar în preajma cununiei noastre? Pentru ce nu ş'a arătat puterea înainte de a cunoaşte ce e viața, sau pentru ce, n'ar fi aşteptat până am fi trecut prin lume noi amândoi? Pentru ce a venit să răstoarne legile vieții chiar în clipa în care ea era a noastră?

Pentru ce m'adapă cu fiere şi'mi risipeşte toate podoabele tinereții?

M'am uitat azi în oglindă şi am văzut un chip străin cum se uita înspăimântat, cu moartea'n față, la mine.

Mi-a urâțit, stăpâna ta de-acum, tirana ta de azi, şi ochii şi obrajii şi buzele şi tot ce era viu şi tânăr în mine.

Dac'ai fi acum aproape, Andrei, n'ai mai vedea ochii verzi şi clari pe cari îi ştiai săruta atât de dulce, ci două pete sure, fără lumină, fără viață, de cari n'ar mai cuteza să se apropie buzele tale.

Obrajii mei sunt mici ca doi pumni de copil, şi-s palizi de suflarea morții. Buzele mele sunt uscate şi vinete, şi nu mai cer nimic, adăpate de-atâta vreme cu veninul de care-i plin aerul ce-l respir. Inima bate'ncet şi rar.

Tot trupşorul mă doare, mii de ace ascuțite sunt înfipte în el, şi eu nu mă pot mişca decât în chinuri mari.

Dacă nu mă urăşte puterea care te-a smuls de lângă mine, pentru ce m'a schimbat într'o sărmană stafie? Pentru ce nu-mi trimite o mângâiere, o lacrimă pe care vărsând'o să mai pot stropi podoabele ofilite ale tinereței mele, ce mor sub ochii mei morți?

Ah! ştiu eu ce vrea! Ştiu eu ce urmăreşte! Să mă facă slută şi urâtă, ca tu să să mă poți uita mai uşor, să te poți da cu totul ei, ori ce ți-ar porunci prin datoria ce ți-a sădit-o în inimă, smulgându-ți de-acolo voința ta!

Şi tu-mi spui să încerc a o cunoaşte!

Nu, nu pot! O duşmănesc şi o blestem, căci nu poate fi decât o ființă rea şi egoistă, nu poate fi decât ceea ce-i duşman din naştere a frumuseții şi a tinereții.

Chem pe Dumnezeu într'ajutor căci duhurile rele au umplut lumea şi vreau să se aşeze pe tronuri de zei, ca lor să li se'nchine lumea, de ele să asculte.

Cheamă-l şi tu, Andrei, şi scapă de sub puterea tiranei tale, urându-mă pe mine ea te urăşte şi pe tine. Schimându-mă pe mine 'ntr'o stafie ea vrea să-ți arate soarta ce te aşteaptă şi pe tine. Fă-ți cruce! Să cadă puterea celui rău ce te-a robit!

O, Doamne, scapă-mi-l, căci el e nevinovat! Trimite în robie pe cei cari au să se pocăiască, acelora tu ia-le libertatea. Pentru aceia ascultarea de o voință străină e o binecuvântare, căci voința lor i-a dus numai la rău. Andrei al meu n'a greşit, Părinte, şi voința lui nu cunoştea decât binele, căci vecinic era îndreptată spre mine.

Pentru ce să-l laşi la pedeapsă? Trebue să greşească întâi acei pe cari tu-i pedepseşti. Şi eu ştiu că pentru Puiu nu-i pedeapsă mai mare decât să fie despărțit de mine, să nu mă mai vadă, să nu-l mai văd.

Du-i la'mplinirea datoriei către alții pe acei care ş'au împlinit datoria către sine. Dar Andrei al meu nu ş'a împlinit'o, el încă e un copil, el încă n'a trăit.

Clatină, zdrobeşte puterea care mi l-a robit, căci tu trebue să fii mai tare decât mine!

Sau, dac'ar fi puterea asta atât de grozavă, încât nici Tu nu-i poți sta'mpotrivă, fiindcă poate, Tu i-au dat viață, te rog scutură-i pietrele mâniei şi ale urii cu care mă bate, împrieteneşte-o cu mine, fă-o să mă privească cu blândețe.

Ş'atunci mă voi ruga ei să-i fie milă de mine şi de Andrei, să-l deslege de legăturile de fer cu cari l-a încercuit; ş'atât de mult mă voi ruga până când inima mea va birui ce n'a putut să birue puterea Ta: straşnica ei poruncă, datoria...

VII

...Nu ştiu ce-am avut azi noapte. De câteori deschideam ochii, vedeam pe mama la căpătâiul meu, c'o luminiță de ceară aprinsă în mâna dreaptă. Am visat mult, îmi pare c'am trăit o viață întreagă în visurile cele nelămurite. De unul numai îmi aduc aminte: m'am văzut pe mine însă-mi în haină albă de mireasă. Andrei, Andrei! Oare nu-i păcat să-ți spun? Imi părea întâi că e un înger şi am început să mă închin lui, şi numai după ce m'am apropiat mai tare am văzut că sunt eu.

M-am trezit de multe ori azi noapte. Vedeam şi pe doctorul cel bătrân lângă pat. El îmi tot dădea să sorb dintr'un pahar cu apă rece. Sorbeam, căci îmi era sete, şi adormeam din nou.

Odată m'am trezit lângă pat în brațele mamei. Ea era înspăimântată dar eu ştiu c'am râs din tot sufletul şi m'am culcat din nou. Intr'un crâmpei de vis am văzut o mulțime de soldați împuşcând în aceiaşi țintă în văzduh. Ştiu c'am zis tare: „Ochiți bine, trebue să cadă!"

Se vede că am plâns mult. Mama a trebuit să-mi schimbe perna. Ochii mi-s aspri şi mă ustură. Pe urmă am adormit adânc, şi când m'am deşteptat soarele era sus pe cer. Mi-era foame — foame! Toată ființa mea se concentrase în această simțire chinuitoare, pătimaşe, care-mi zugrăvea mâncarea ca pe cea mai mare fericire, ca binele suprem al vieții! Mi-e groază să mă şi gândesc la foamea asta, căci mă face să mă dispreţuesc pe mine însă-mi.

Mi-au dat mâncare, fericiți şi mama şi doctorul.

— Mulțumită lui Dumnezeu, criza a trecut" zise bătrânul.

Mama-l privi c'o adâncă recunoştință, iar la mine se uită c'o dragoste atât de caldă, atât de vie, atât de pătrunzătoare, încât mi s'a cutremurat şi mi s'a luminat tot sufletul din mine. Nici odată nu m'a privit mama atât de dumnezeeşte!

Da, Andrei, mi s'a părut că însuşi Dumnezeu se uită la mine prin ochii mamei.

— Azi te vei odihni încă în pat, domnişoară, dar de mâine încolo trebue să eşi la aer, să faci mişcare. Dumitale-ți face rău singurătatea!

Aşa zise doctorul luându-şi bastonul gros, plin de noduri, şi târându-l pe podele, eşi petrecut de mama.

Ea se întoarse îndată, cu alte mâncări, şi, deşi mâncam de mult, aveam senzația că nu mă voi sătura nici odată.

Mama avea ochii'n lacrimi, dar era veselă şi-mi părea că întinerise.

Se schimbase ceva'ntr'adevăr în noaptea asta; simțeam şi eu schimbarea deşi nu-mi puteam da seama ce s'a putut întâmpla. Dar auzeam cu alte urechi, vedeam cu alți ochi, vorbeam cu alt glas. Imi părea că mă trezesc după un vis ciudat şi încâlcit ca o nebunie. Ceea ce am observat mai întâi era neclintirea lucrurilor din jurul meu, liniile acele tari şi nemişcate, pe cer, în văzduh, pe pământ, în grădină, în casă. Era impresia aceea a solidului care-ți face atât de bine, şi te umple de siguranță.

Ştiam că încep să văd lucrurile cum le vedeam înainte de plecarea ta, şi totuşi îmi păreau nouă, şi oarecum lucii: ochii îmi fugeau pe ele fără nici o piedică: Imaginile celor trei lumini părea că se amestecă în mintea mea: de cea dintâi îmi aduceam mai bine aminte, a doua era tulbure, a treia acum se înfiripa.

Dar imagina din urmă deşi-mi arăta lucrurile în linii tari, erau însă lucrurile pustii, reci, părăsite, străine în lume. Parcă erau poleite mat cu părăsire şi pustiu.

Şi abia atunci mi-am adus aminte, Andrei, de tine, şi îndată pustiul crescu şi mai mare în jurul meu. Şi, revenită la realitate, abia acum îmi dădui seamă într'adevăr cât de pustie e viata mea fără de tine.

Mama mă lăsase singură: trecu în bucătărie să-mi pregătească iar de mâncare. M'a cuprins o milă atât de adâncă de mine însă-mi, încât am plâns după mine ca şi când aş fi fost alăturea în raclă, cu ochii închişi, cu mâinile crucişe pe piept, moartă!

Tot sufletul mi se topise parcă'n lacrimi. Şi ce bine e să poți plânge, Andrei; ce dar nepreţuit ne-a dat Dumnezeu în plânsul cu hohote, în plânsul amar. Cum se spală sărmana noastră inimă de chinul ce nu mai încape în ea, cum se limpezeşte sufletul nostru întunecat de durere!

Ziua'ntreagă am plâns. Imi ştergeam ochii până stătea mama lângă mine. De dragul ei, am mai gustat de câteva ori peste zi, dar nu de foame. Nu-mi mai era acum foame. acum îmi era sete de plâns. Să mă cutremur toată! Să se trezească din fundul sufletului toate straturile durerii ce zac unul peste altul, turtindu-l cu povara lor! Şi'ntr'o vijelie de plâns, când îmi va părea că-mi smulge sufletul din mine, să mă trezesc atot stăpânitoare, să schimb prezentul, realitatea pustie de azi, şi să mă trezesc într'o lume în care tu mi eşti aproape!

Puiule! Sufletul meu drag!

Văd că ai dreptate: Ceea ce-ți ceream eu era o nebunie! Tu nu poți, sărmana de mine, să mă asculți. Tu nu poți să-ți laşi regimentul şi să vii acasă. Tu trebue să-ți faci datoria. Văd că aşa spune lumea întreagă: şi mama, şi doctorul, şi părinții tăi. Eu însămi văd că nu poți face altfel.

Văd, dar nu pricep. Nu ştiu nici chiar cine-mi împrumută vederea asta nouă, şi totuşi atât de hotărâtă. E ca şi când aş vedea formula corectă a unei regule de algebră, pe care o cunosc că e bine scrisă, că e formula cea adevărată, dar al cărei rost, al cărei adevăr nu-l pricep. Nu ştiu ce se ascunde sub ea.

Aşa nu ştiu ce se ascunde sub datoria către Patrie, căreia tu trebuie să te supui acum. Ceva trebue să se ascundă subt această formulă primită de toată lumea, sau ceva groaznic, sau ceva nespus de mare.

* * *

Iartă-mă, Puiule, că te-am neliniştit cu scrisorile mele, că am cutezat să-ți cer un lucru pe care cinstea ta nu mi-l putea da. Dar eram atât de nenorocită, atât de orbită de nemărginita mea durere, care şi acum, vai, e tot atât de mare.

Căci poate fi vr'o mângâere pentru mine să primesc un adevăr pe care nu-l pricep, dar care nu iartă să-i stai împotrivă, când acest adevăr îți frânge viața'n două? Da, eu nu-ți voi mai scri să vii lângă mine. Văd şi simțesc, fără să pricep, că o stăruință ca aceasta e ruşinoasă pentru mine şi umilitoare pentru tine. Dar nu voi înceta să rog în toată clipa cerul să scoată din inima vieții omeneşti elementul acesta străin sub a cărui poruncă-mi eşti departe. Pentrucă eu sufăr şi te doresc şi acum nemărgenit!

Uite, nu ştiu ce să zic!

Odată îmi părea că-s liberă şi singură stăpână pe viață iubindu-te pe tine; că-s un fel de zeiță, pentru care există tot ce are ființă; ş'acum, de când văd că legi nepătrunse ne'ngrădesc, pe cari ascultându-le ne facem o cinste, mi se pare uneori că-s atât de puțină, de neînsemnată în cadrele uriaşe ale vieții, încât sunt clipe în cari îmi par o păsărică, ale cărei aripi le-a tăiat cineva pe nesimțite, şi cad prăpăstios din înălțimi. Sunt mare? Sunt mică? Ce sunt eu? Oare exist cu adevărat, sau numai mi se pare?

VIII

Sunt deplin stăpână pe simțurile mele şi mă uit uimită în jurul meu, în lume. Ceva nou, schimbat, ca un aer străin, s'a lăsat peste orăşelul nostru, peste împrejurimi. Desigur, Andrei, în excursiunile tale vei fi ajuns vr'o dată pe culmea unor dealuri, peste care mai înainte n'ai trecut. Vei fi băgat de seamă atunci ce aer nou, străin, se lasă peste regiunile pe cari atunci le-ai văzut întâia oară. Ceața aceea străvezie până unde poate bate ochiul şi sub ea dealuri şi văi, păduri, sclipiri de râuri, sate abia întrezărite, apar toate neclintite, uimindu-te şi înfiorându-te cu sensația nedeslușită că te afli în fața unei lumi noui. Şi nu e nouă, căci dacă te cobori de pe culme şi pătrunzi tot mai adânc pe drumuri neumblate încă, vezi că e acelaş fir de iarbă, aceiaşi copaci, aceleaşi clădiri omeneşti, pe cari le-ai cunoscut de mai înainte.

Ceva asemănător e în ceeace văd în jurul meu. Sunt aceleaşi lucruri pe cari le cunoaştem amândoi, dar totuşi fiecare din ele îmi spun că între vremea în care le-am văzut împreună şi între cea de azi, s'a petrecut o schimbare adâncă. Parcă tot aerul vechi în care trăiam atunci a fost pompat din văzduh, şi în locul lui s'au aşezat pături streine de aer. Şi sorbind fiecare din acest văzduh nou, parcă ori ce lucru are azi altă țintă decât atunci, şi fiecare aşteaptă să se întâmple ceva.

Dealul viilor e tot aşa de aproape de casa noastră, ca şi mai înainte. Deosibesc nucii mari, rotați, pădurile de pruni, şi marea arămie a frunzelor de vițe. Dar dealul întreg, cu toate podoabele lui, e îmbrăcat într'o taină nouă. Parcă deaceea stă atât de neclintit, să o pătrundă, să o înțeleagă. Piscul Voinicului se'nalță'n zarea de un albastru fumuriu la miazănoapte, ca şi când ar vrea să pătrunză pe nesimțite în înălțimi tot mai mari, şi de acolo să se uite mirat peste noua realitate a lumii, să cerceteze ce s'a întâmplat.

Jur împrejur, la orizont, cerul, înalt şi albastru de-asupra mea, se stânge'n ceață uşoară, sorbind cu nesaț, ca'ntr'o prăpastie fără fund, toate sgomotele nouă ce se ridică de pe pământ. Par'c'ar vrea şi el să priceapă ce se petrece în lume.

Am fost pe țărmul Oltului: fiecare val, fiecare undă, spune ceva repede şi scurt, spune'n taină, spune ca'n vis, dar întreaga față a apei e însuflețită de şoapta asta nouă, care din val în val se împânzeşte, se ridică şi murmură cu murmur nou în văzduh. Par'că vesteşte, par'că duce o solie nou-născută, de care se miră şi apele din adânc, şi luncile de-alături, şi ulii cari plutesc cu aripile'ntinse în înălțimi.

Am fost în pădurea de stejari: avui sensația că, în liniştea lor de biserică, fiecare copac îmi face semn cu capul să stau nemişcată, să ascult singurătatea prin care curg nevăzute izvoarele subțiri şi tari ale unei vieți ce naşte acum.

Peste zi orăşelul nostru e pustiu, stradele sunt goale. Trecătorii rari păşesc larg, să răsune mai puțin caldarâmul pe urma lor. Ceva întins încordat, e şi pe fețele lor pământii, şi în privirile lor aspre.

Când vr'unul vorbeşte, cuvintele lui au un răsunet străin, de care se miră şi el şi cel care-l ascultă.

In unele răstimpuri, peste zi, mişcarea creşte pe uliți. Văd tot mai mulți oameni cu fețele schimbate. Toți sunt îngrijorați, toți sunt grăbiți, şi nici unul nu râde. Zâmbete nu mai văd decât pe fețele copiilor mici. Cei mai mărişori umblă şi ei grăbiți. După trebi, cu pasul de om mare, înfricoşați puțin.

Trec care, căruțe încărcate. Cât ține mişcarea în oraş, inima ei e gara. Ea a ajuns țâțâna în jurul căreia se'nvârte tot ce-i mişcare, parcă tot ce-i viață. Trenuri sosesc şi pleacă necontenit spre seară. Noaptea întreagă sirenele spintecă văzduhul, ca nişte fulgere întinse de oțel negru.

Nu ştiu! Mi se pare uneori că *gara e izvorul* din care se'mprăştie peste oraş, prin case, pe fețele oamenilor, peste lucruri, aerul acela nou care mă face să mă cred într'o lume străină... Din mişcarea a cărei inimă e ea? Din alarma speriată a sirenelor? Din răsufletul greu al locomotivelor, ce-ți dă credința că monştri mari trag de moarte noaptea întreagă? Din oprirea aici a trenurilor, venite din atâtea regiuni străine?

Nu ştiu.

Şi să nu crezi, Andrei, că mi-e frică! Nu. Rămân numai plină de uimire şi mă întreb: Cum a fost cu putință o schimbare atât de adâncă? Pentru ce se împânzeşte de-asupra noastră acest văzduh străin? De unde isvorăşte acest nou fel de-a fi, de-a vedea, de-a auzi, de-a te mişca? Ce s'a amestecat în viața de pân'acum dându-i o'ntorsătură nouă? S'a dărâmat vr'una din columnele pe cari se sprijinea lumea, sau una nouă i s'a adăugat?

Nu frică simte sufletul meu acum, ci un fel de lăcomie: să cerceteze, să afle, să descopere. Ce? Adevărul? Incă nu ştiu.

Atâta ştiu numai că sufletul meu e tulburat adânc. Uneori îmi pare că mă pierd sub aceste impresii tari, străine; alteori par'că mă bucur de ele. Şi'mi pare că isvorul lor nu e numai în lumea din afară ci şi în interiorul meu. Uneori îmi pare că acum aş începe să mă cunosc mai întâi pe mine însămi, alteori îmi vine să cred că observarea mea cade pe o ființă străină, nu pe mine.

Şi pe tine, Puiule, te văd mereu într'un cadru de lumină nouă. Dulce te'nconjură, blând te sărută valul acela transparent de ceață albă, ce pare urzit din fire mărunte de nestimate. Stai neclintit, mirat în lumină, şi lumina aceea par'că se miră de tine.

Ochii tăi cată'n zări departe; privirile lor, deşi mirate, sunt aspre şi hotărâte. Am sensația că văd un vultur, gata să se avânte în înălțimi ametitoare.

Mi-e dor adânc de tine. Dar nu ştiu cum: par'că nu cutez să te ating cu gândul, cu simțirea. Un glas străin îmi şopteşte mereu: nu-l tulbura, ci te uită la el. Destul să-ți fie că îl poți vedea.

Scrie-mi ce faci! Simt că te pregăteşti pentru ceva. Simt că s'a coborât şi'n tine sufletul nou al lumii, simt că şi tu te desparți de o viață să începi alta. Pe aceea care-i pătrunsă de acest atotputernic suflu străin, care nu ştiu de unde s'a născut şi ce rost are.

In nr. viitor: — **Infăţişeri din lumea nouă. — Inima ei. — Şarpele cel nou; — Războiul. — Robii războiului. — Laudă şi hulă. — Andrei pleacă pe front. — Cine porunceşte prin război?**

Corespondențe

Cad sărutări,
Cad sărutări din limpezimi de bolte
Şi zarea goală 'n noapte sărută lung pământul;
Infiorat cum e, şi alb, de sărutări de raze,
Se înfrăţeşte lutul cu neprihănirea boltei...

Cad sărutări,
Cad sărutări din clar sidef de lună,
Pe sâni de crini, pe gene lungi, pe buzele de roze;
Te-aştept; în clar de lună vin'... Sub sărutări de raze
Pământul pare alb, senin... şi sânii crini, şi buzele de roze...

Cad sărutări,
Cad sărutări şi'n stropi nectar de viaţă;
O, vin'... In noapte lutul tău mi s'ar păreà lumină —
Şi-am sta îmbrăţişaţi prelung ca zarea cu pământul...
Şi ca din visurile lor, din sufletele noastre
Or înflorì sublime zori pe zariştile-albastre..

Cad sărutări,
Cad sărutări din limpezimi de astre...

Mircea Gheorghiu

Patru sute de ani de la naşterea poetului portughez „Luiz de Camoëns"

Viaţa şi opera poetului

Se împlinesc, anul acesta, patru sute de ani dela naşterea poetului portughez: **Luiz de Camoëns**. La cunoaşterea vieţii acestuia ne isbesc unele amănunte care ţin parcă de condiţia genialităţii în artă. N'am putea spune că toate geniile au fost aventuriere: Dante, lord Byron, mai ales, şi Camoëns sunt nume care amintesc sbuciumul lor necurmat al vieţii în luptă cu raţiunea lor înaltă.

Luiz de Camoëns s'a născut în 1524 la Lisboa, oraş care a fost sortit să legene copilăria marelui poet portughez. Două oraşe încă cereau mândria de a fi adăpostit copilăria lui Camoëns. Dar, probabil, mărturiile celor bătrâni au recunoscut definitiv naşterea poetului în oraşul cu turnuri multe, cu încântător aspect orienal al Lisabonei, clădit în amfiteatru pe malurile îmbrăcate cu flori şi verdeaţă ale Tagului. Era originar dintr'o veche familie de nobili din Galiţia, refugiată în Portugalia pe timpul regelui Don Fernando, în slujba căruia se pusese un străbunic al poetului, Vasco Lopez de Camóes, el însuşi apreciat poet trubadur. Din strălucirea de odinioară a familiei, tatăl poetului, Simão-Vas de Camóes, păstra, pe la 1520, un grad neînsemnat de curtezan, iar din căsătoria lui cu Anna de Sá e Macedo, de Santarem se născu viitorul geniu poetic al Portugaliei. Din cauza ciumei din 1527 Curtea fu mutată la Coïmbre, unde se duce şi Simão, în calitate de **cavallairo fidalgo.** Aci tânărul Luiz îşi făcu studiile humaniste la mânăstirea Santa-Cruz, după care urmă cursurile clasice la universitatea din Coïmbre, mutată şi ea din Lisabona. Avu de profesori pe Diogo de Gouvea, pe celebrul elenist Fabricius, pe cosmograful Pedro Nunez.

In mediul înaltelor maniere aristocratice, Luiz căpătă o cultură universală. Dar înamorându-se de fiica lui Antonio de Lima, Catherine de Athayde, domnişoară de onoare a reginei, stârni o sumă de invidii, intră într'o serie de intrigi şi învinuiri, până ce fu exilat. Intorcându-se în Coïmbre şi neputând obţine graţia regală, plecă să ia parte la asediul oraşului Mazegan din Maroc. Timp de doi ani stătu poetul aci, ca simplu soldat, ba încă îşi pierdu ochuil drept în lupta navală dela Ceuta. Se reîntoarce iarăşi la Coïmbre şi începu manevra de cucerire a drepturilor anterioare. Dar poeţii Caminha şi Corte-Real, din anturajul regelui, stăteau la pândă, urzind intrigi diabolice. Neastâmpăratul Luiz, tocmai când se aştepta să reintre în graţia regelui, lovi cu sabia pe savantul acestuia Gonzalo Borges, după care a fost închis (1552) pentru crimă de lèse-majesté. In închisoare concepu el planul epopeei sale celebre: „Os Lusiadas".

In primăvara anului 1553 poetul plecă să viziteze Indiile. Spiritul lui aventurier îl făcu să ia parte la expediţia contra rajahului din insula Chembé, expediţiune care era pusă sub comanda celui mai bun amic al poetului, vice-regele Noronha. După mizerabila iernare dela Goa, pe care o descrise în poema satirică „Disparates da India" (Nebuniile Europenilor în India) şi din care cauză fu exilat de noul vice-rege în insulele Moluce, — poetul căută un adăpost în Pestera Patane, lângă mare, unde continuă scrierea epopeei sale. După terminarea ei, Camoëns o supune revizuirii bunului său prieten Diago do Conto, şi se întoarce în sfârşit în oraşul de naştere din Portugalia. Căpătă în 1572 învoirea de a publica „Os Lusiadas", pe care o dedică tânărului rege Sebastian, pentru care primi o pensie derizorie. Apariţia monumentalei lui lucrări, cu toate intrigile din lumea literară de pe vremea aceea, făcu sgomot. Dar i-a fost dat lui Camoëns dureri noui. Reintors, de câtiva ani din peregrinările în India, avu să asiste la pierderea ţării sale, când Sebastian fu ucis cu nobilii toţi în bătăiia grozavă cu armata lui Filip al II-lea, dela Alcacer-Kibir. Muri în 1850 în cetatea lui de origine, într'o căsuţă modestă din strada Santa-Ana.

Dintre operele de tinereţe ale poetului amintim aci trei comedii: „El Rei Selenco", „Os Amphytrioes", cu subiect imitat după Plant, dar tratat aparte şi „Filodemo", scrisă în proză şi versuri. Nu se urcau la valoarea unei capodopere, dar aveau darul de a anunţa geniul poetic care avea să se ilustreze în epopeea „Os Lusiadas" (sau „Lusitanii" pe numele vechi al Portughezilor). A scris apoi poesii, strânse într'o culegere intitulată „Rimas", care cuprinde: elegii, sonete, stanţe, egloge, epigrame şi satire.

Dar ceeace încoronează viaţa şi opera marelui poet este epopeea naţională „Os Lusiadas". Din gelosie pentru Spania care dăduse lumii pe marele descoperitor Columb, portughezul Vasco de Gama se avântă să descopere ţinuturi noui. Epopeea lui Camoëns celebrează descoperirea Indiilor de către îndrăsneţul marinar, poetizând înaltele calităţi ale poporului portughez, prin povestirea faptelor mari ale înaintaşilor, prin evocarea răsboinicilor şi a luptelor glorioase din timpul întemeierii regatului lui Lusus, căruia îi atribue o geneză miraculoasă, găsindu-i lea gănul în mijlocul zeilor Olimpului grec.

Incepând cu obişnuita invocaţie („Muză a Tagului care din copilărie mi-ai inspirat cântecele mele rustice ca să-ţi sărbătoresc frumuseţea apelor tale, îngădue-mi de data aceasta stilul sublim, tonul măreţ şi înalt"...) şi după ce aduce omagiu regelui Sebastian, poetul povesteşte cum Bacchus vrea să împiedice expediţiunea Portughezilor pe care o protejează Venus şi Marte. Ajuns în ţinuturile regelui Melindei, Gama intâlneşte pe rege şi povesteşte acestuia toată istoria ţării sale, după care, târît de noi aventuri în lupte primejdioase este scăpat de tirania lui Bacchus de către Venus, Joe şi Mercur. Apoteoza eroilor se face în insula fermecată unde Venus şi Cupidon îi mână ca să se întâlnească cu Tethis şi Nereidele cele încântătoare. Epopeea se sfârşeşte cu plecarea spre Europa a navigatorilor. Camoëns invoacă protecţia regelui asupra viteazului popor portughez şi face apel la spiritul lui cavaleresc.

Din lectura operei lui Camoëns transpiră o mare iubire de patrie, căci, desigur epopeea, cu suflu mitologic, poate fi socotită una din cele mai bune opere naţionale, care a preamărit cândva faptele glorioase ale poporului portughez.

GEORGE BAICULESCU

* * *

Din „OS LUSIADAS"

— Fragment din cântul al nouălea —

In acest Eliseu surâzător coboară Argonauţii cei noui. Zeiţele rătăceau la întâmplare de-alungul pajiştilor înverzite; unele făceau să răsune ghitarele dulci, harpele armonioase, fluerele păstoreşti; altele, cu arc de aur în mână, păreau că fugăresc animalele,... pe care totuşi nu le fugăreau.

Venus, atât de iscusită în arta de a plăcea, le spuse: „La cea dintâi ivire a eroilor, răspândiţi-vă printre ierburi şi tufişuri; dacă fugiţi, vă vor urmări de aproape". Câteva, increzătoare în frumuseţea lor, fără altă podoabă decât aceea a farmecelor, se sbenguiau nepăsătoare în mijlocul undelor clare.

In timpul acesta răsboinicii se avântară cu năvile lor, nerăbdători de a începe războiul cu locuitorii pădurilor. Nu ştiau că, graţie zeului Amor, nu aveau nevoe, pe aceste frumoase coline, nici de curse, nici de laţuri şi nici de arma de foc a Portughezului.

Unii, cu sineţul sau arbaletul în mână, pătrundeau în desimea hăţişului, adăpost întunecos al gazelei şi al cerbului; alţii striveau încetişor verdeaţa sub picioare şi, ademeniţi de răcoreala umbrei, urmau cotiturile încântătoare ale râului care, pe un nisip de argint, îşi murmura unda dealungul livezilor.



Camoëns

Deodată zăresc fluturând, printre frunzele copacilor, culori variate şi strălucitoare. Nu au strălucirea florilor: ochiul nu poate să se înşele. Este albeaţa lânei celei mai curate, strălucirea mătăsei cu care se învălesc frumoasele cele tinere când, pentru a încredinţa mai bine pe cuceritori, chiamă podoaba în ajutorul farmecelor.

Velloso scoate un ţipăt de surpriză şi de încântare. „Prieteni, ce intâlnire neaşteptată, ce fericită descoperire! Dacă divinităţile veacurilor vechi locuesc încă pe pământ, atunci leagănul lor este insula aceasta înflorită. Ah! cât de fecundă este natura în minuni şi câte bogăţii nu ascunde curiozităţii celor muritori!"

„Să urmărim pe frumoasele necunoscute; zeiţe sau muritoare, să încercăm să le ajungem". Zise şi mai repede decât un cerb se avântă cu tovarăşii săi în urmărirea nimfelor. Ele fugeau printre tufişuri, scoţând strigăte. Rochiile uşoare, şuviţele cele blonde sboară în voia vânturilor.

Infierbântaţi, răsboinicii se inteţesc; păreau că noui Hipomeni dispută preţul curselor Atalanţilor improvizaţi. Victoria nu va fi mult timp nehotărâtă. Venus este în mijlocul vânturilor. Invăluită într'un nor auriu, ea aruncă cu amândouă mâinile tufe de roze sub picioarele iuţi ale nimfelor şi precipită paşii răsboinicilor.

Aiurea, zeiţele sburdau în apă. La vederea Portughezilor scoaseră strigăte de alarmă, spăimântate ca de-o îndrăsneală neaşteptată. Una se repede să ia pânza fină de pe malul râului; alta aleargă desnădăjduită să se refugieze în ascunzişuri umbrite, dar albeaţa-i orbitoare îi luminează urma.

O alta încă, cu privirea mânioasă, cu fruntea înroşită de ciudă, se afundă în adâncul apei. Era mânia Dianei surprinsă în bae de fiul lui Aristeu; dar tânărul îndrăzneţ nu i-a văzut decât frumuseţea; poftitor, nerăbdător, încă încins de haine, duce în sânul apelor focul de care e mistuit.

Astfel, pe malul unui lac, vizitat de lişiţa timidă şi de bâtlanul singuratec, se agită şi freamătă credinciosul tovarăş al portughezului; obişnuit să culeagă din unde pasărea pe care stăpânul său a ucis-o, de-abia văzu înclinându-se ţeava ameninţătoare, că se avântă, dus de instinct, şi înotă către pradă lătrând de bucurie.

Leonard, războinic curagios şi cavaler curtenitor se simţise cel mai fericit sub învăţăturile lui Martie ca şi sub stindardurile lui Amor. Se părea că un geniu rău îl făcu nesuferit în faţa zeiţei Venus, — credea în aceasta, — dar nu-şi pierdu niciodată speranţa într'un viitor mai norocos.

Tânăra Ephyre fugea înaintea lui. Model de graţie şi frumuseţe, Ephyre îşi disputa farmecele, voind să le dea preţ nou. „O, nimfă! îi spunea Leonard, inima mea a sburat către tine; ai luat-o în goana ta şi acum nu vrei să mă aştepţi! Atâta răutate nu este potrivită frumuseţii.

„Incântătoare nimfă! tovarăşele tale şi-au oprit goana; singură tu mai fugi încă de nenorocitul Leonard! Cine ţi-a desvăluit disgraţia şi numele meu? Cine te-a sfătuit să mă urăşti? Oare geniul rău care umblă totdeauna după paşii mei? Nu lua în seamă vorbele lui, se înşală; pe mine mă înşela odinioară de o mie de ori pe ceas".

Ephyre fugea încă, dar cu un pas mai puţin iute, par'că ar fi vrut să asculte accentele duioase, tânguirea amoroasă a sfiiciosului ei adorator. Mişcată de durerea lui, ea întoarse spre el o figură cerească, inundată de bucurie şi voluptate, şi se lăsă să cadă la picioarele lui Leonard, care era turmentat de fericirea triumfului.

Intreg tufişul murmura de sunete dulci. Suspine tainice, rugăciuni de dragoste, refuzuri aţâţătoare, strigăte de mânie, şoapte duioase de linişte se amestecă şi se confundă. Desfătătoare zi, pe care Venus te aprinse cu toate flacările tale, cum să-ţi cânt plăcerile pe care le naşti. Versurile mele oferă imaginea neclară a aceluia care n'a putut să le guste.

Nereidele au împărtăşit bucuria amanţilor, silindu-se să-i împodobească cu ghirlande de flori, cu coroane de aur şi lauri. Mâinele lor frumoase, în semn de unire, se împreună cu cele ale eroilor. Se şoptesc vorbe solemne. Nobili fii din Lusus! fericiţi răsboinici! moartea însăşi n'ar şti să răpească nedespărţitele voastre tovarăşe.

Cea mai frumoasă dintre nimfe, acea căreia toate se supun şi ale cărei trăsături anunţă cereasca origine, însfârşit zeiţa care umbreşte cu o înfăţişare minunată pământul şi apele, Tethys, fusese destinată de către Amor cuceritorului mărilor. Pe fruntea ei luceşte măreţia, în vorbele ei graţia.

„Sunt Tethys, spune ea ilustrului favorit, fiica lui Calus şi a Vestei. Cunosc tainele pe care le închid, în imensitatea lor, cerul, pământul şi mările; taine adânci pe care destinul a hotărât să le cunoşti din gura mea. Haosul n'are taine pentru un erou ca tine".

Şi luându-l de mână îl duse în vârful unui munte unde se ridică un palat de aur şi de sticlă. Acolo, pentru Tethys şi Gama, Amor a grămădit toate plăcerile; el însufleţeşte şi înfrumuseţează totodată şi palatul lui Tethys şi tufişurile nereidelor.

Astfel se scurse, în beţia unor fericiri pe cari cei muritori n'o cunosc, o zi încântătoare care răsplăti pe răsboinicii noştri de grelele şi îndelungatele lor suferinţi; astfel lumea recunoscătoare a pus drept ţintă a vieţii preţul îndrăsnelii şi al cuceririlor; Faima proclamă pe învingători şi amintirea lor e nemuritoare.

Antichitatea obişnuia să pună în ceruri pe acei dintre muritori, cărora zeiţa, cu o sută de sentinţe le consacră numele. Nu căpătăm nemurirea decât prin cuceriri strălucitoare, prin munci uriaşe, prin acea viaţă a sacrificiului, aşa de aspră şi grea la început, dar, la sfârşit, atât de dulce şi surâzătoare.

Fiţi în timp de pace, ocrotitori ai celor slabi, contra tiraniei celor puternici, şi dacă vă trebue o altă glorie, îmbrăcaţi platoşa răsboinică şi faceţi-vă spaima celor fără credinţă. Veţi lărgi graniţele imperiului, îl veţi întări; mărirea lui va fi a voastră, norocul vă va deschide onorurile şi onorurile vor veni să vă caute în mulţime.

Regele care vă va fi drag va datora strălucirea regatului înţelepciunei sfaturilor voastre, forţei săbiilor care vă fac nemuritori ca şi pe părinţii voştri. Nimic nu stă înaintea avântului: o voinţă tare începe să se obişnuiască cu întrecerea tuturor obstacolelor. Indrăsniţi şi mergeţi pe urmele eroilor: patria vă admiră şi insula încântătoare vă aşteaptă.

* * *

Luntraşa

Vreau, mamă, vreau pe mare
Să merg în luntrea care
De-aici o poţi vedea.
O, nu sunt eu de vină
Nici gazda ne marină;
Amorul astfel vrea.
Amorul vrea, o mamă,
S'o neg, e în zădar,
Să fiu pe mări luntraşe
Cu dragu-mi lopătar!

Stăpân ne e amorul,
Se'nchină tot poporul
Puternicelor legi.
Plăpândă şi naivă,
Să-i stau eu împotrivă,
Când el subjugă regi?
Amorul vrea, o mamă,
S'o neg, e în zădar,
Să fiu pe mări luntraşe
Cu dragu-mi lopătar!

Ştiu bine, că pe apă,
Furtuna când să'nceapă,
De groază atuncea mori;
Dar luptă'n van e, mamă,
Dorinţa ce mă'ndeamnă
Mai tare-i mii de ori.
Amorul vrea, o mamă,
S'o neg, e în zădar,
Să fiu pe mări luntraşe
Cu dragu-mi lopătar

SONETE

I.

Când lebăda simte ceasul din urmă, ridică pe ţărmul singuratec glasul cel mai trist şi cântecele cele mai armonioase. Vrea să-şi prelungească existenţa; îşi plânge plecarea cea grozavă; sărbătoreşte în modul cel mai dureros călătoria cea tristă. Astfel, Doamnă, când văd sfârşitul trist al dragostelor mele şi când mă simt ajuns la criza din urmă, plâng, cu cea mai suavă armonie, răutatea, lipsa ta de credinţă şi dragostea mea.

II.

Sunt în prada unor stări de suflet nedefinite; tremur şi pălesc în acelaş timp; plâng şi râd în aceeaş clipă, fără să cunosc pricina. Cuprind lumea întreagă şi nu pot să strâng nimic. Puterile îmi sunt risipite; sufletul răspândeşte un foc uriaş, râuri de lacrimi curg din ochii mei. Uneori sper, alteori mă simt descurajat. Câteodată cad într'o adevărată aiureală, alteori judecata îmi revine. Eu merg pe pământ, dar gândirea mea pluteşte în spaţiu. Intr'un ceas trăesc cât într'un an întreg; într'o mie de ani, n'aş putea găsi unul care să mă mulţumească. Dacă cineva m'ar întreba pentruce sunt astfel, aş răspunde că nu ştiu. Bănuesc totuşi, Doamnă, că aceasta se datoreşte faptului că te-am cunoscut.

III.

Scumpă protivnică, soarta ţi-a pus în mâini fericirea mea, dar a lipsit pământul de un mormânt, pentru ca să mă lipsească pe mine de o consolare. Apele vor poseda deapururi frumuseţea ta de neînţeles, dar atât timp cât viaţa va dăinui în mine, tu vei trăi în sufletul meu şi poate că modestele mele versuri vor avea destulă putere ca să-ţi promită lunga povestire a acestei dragoste atât de curată şi adevărată! Vei fi sărbătorită totdeauna în cântecele mele şi atât timp cât aducerea aminte va mai fi pe lume, versurile mele vor alcătui inscripţia ta funerară.

IV.

Nisa se despărţise de Montano; dar, deşi a plecat, ea rămăsese în fundul sufletului lui; căci păstorul păstra statornic în amintire imaginea iubitei sale, şi-şi uşura întrucâtva chinul prin această închipuire. Pe o plajă a oceanului Indian, el se reazimă de un baston încovoiat, prelungindu-şi privirile în apele care-l compătimeau de pierderea suferită. Dacă — spunea el — fără să ţină seamă de durerea şi regretul meu, aceea pe care am iubit-o s'a îndurat să mă părăsească, vă iau drept martori, cer şi stele! Şi voi unde, dacă puteţi simţi mila, luaţi cu voi lacrimile pe care le vărs, ca să luaţi totodată şi motivul care mă face să le vărs.

V.

O, sufletul meu încântător; tu care ai plecat din această viaţă dureros de tristă, odihneşte-te sus în cerul cel veşnic; — eu voi trăi pe acest pământ pururea trist. Dacă acolo, în cereasca locuinţă unde te-ai mutat, e permis de a-şi aduce aminte despre lumea noastră, nu uita arzătoarea dragoste pe care ai văzut-o aprinzându-se în ochii mei; şi dacă crezi că chinurile mele, care mi-au rămas din nenorocirea fără de sfârşit de a te fi pierdut, merită dela tine o întoarcere, — roagă pe Dumnezeu, care ţi-a scurtat anii, să mă ridice de aci pentru a te revedea, tot atât de repede, cum te-a ridicat pe tine.

* * *

STANŢE

— Pentru o sclavă numită Barbara

Captiva aceasta care mă ţine captiv, pentrucă trăesc în inima ei, nu vrea altceva decât să trăesc. N'am văzut niciodată vreun trandafir, în buchet, care să fie mai plăcut ochilor mei. Niciodată n'am văzut flori pe câmp, nici stele în ceruri, care să-mi apară aşa de frumoase ca dragostele mele. Ea, are o faţă încântătoare, ochi dulci, negri şi poftitori, dar totuşi ucigaşi. Are o graţie care uimeşte făcând-o suverana celui căruia îi e sclavă. Părul negru face să se risipească stupida idee vulgară că cele mai frumoase bucle sunt cele blonde. Are culoarea întunecoasă a dragostei, trăsăturile îi sunt aşa de dulci, că zăpada ar vrea să-şi schimbe culoarea cu a ei. Uneşte dulceaţa plăcută cu o oarecare gravitate; e streină, dar nu barbară. Ţinuta calmă dar maiestoasă mă turbură: am găsit în ea capătul nenorocirilor mele. E captiva care mă ţine captiv şi pentrucă trăesc în ea, trebue să trăesc.





MINIATURI

de LUCIA MANTU

Scriitoarea, căreia comisiunea însărcinată cu cercetarea romanelor prezentate la concursul „Dimineţii", i-a decernat marele premiu de 50.000 de lei, nu este o necunoscută pentru cititori. D-sa a publicat anul trecut în editura „Vieţii Româneşti" un volum de schiţe şi impresii din care desprindem aceste câteva giuvaeruri elogios relevate de d. G. Ibrăileanu:

GRĂDINARUL

M'am coborît încet în grădina înconjurată de zid străvechiu. Treptele de piatră, povârnite într'o parte, sunt pe jumătate îngropate în pământ, de vreme. Muşchiul negru-verziu a crescut cu îmbelşugare printre lespezile de pe margini, pe unde nimeni nu calcă.

In urma mea aud un pas greoiu. Il cunosc fără să mai întorc capul. E pasul lui Moş Costache, grădinarul, care lucrează cu ziua, azi aici, mâne aiurea...

Picioarele lui, îngreuiate de bătrâneţe, calcă ţapăn în cizmele grele, cu încreţituri mucegăite, care-i trec mai sus de genunchi.

— Tare s'au mai stricat viile anul ăsta, Moş Costache! încep eu vorba.

— D'apoi ş'atâta ploae, Doamne iartă-mă! bombăneşte înfundat moşneagul, care tocmai se plecase să zmulgă nişte mohor de pe un strat.

—Da' strugurii mai toţi sunt buni; păcat numai că n'au frunză.

— Nu-i nevoe... dac'au scăpat strugurii; da'l vorba mea că şi strugurii îs păliţi.

— Bine, dar chiar buni, dacă nu mai au frunze...

Moş Costache zâmbeşte:

— Da' ce să facă cu frunza?

Şi acum, pentru întâia oară de când am început vorba, moşneagul mă învredniceşte cu o privire, care-mi clatină părerile mele şi-mi dă un respect necugetat pentru vechile lui cunoştinţe grădinăreşti. Dar, ca să nu las vorba neisprăvită, îngân şi eu fără convingere:

— Păi, e nevoe şi de frunze... ca să se hrănească...

De astădată moşneagul râde fără să se mai ascundă, până-l îneacă tusa. Liniştindu-se puţin, întreabă răguşit şi întrerupt:

— Cu frunza? !... D'apoi rădăcina... ce treabă are?

Şi pleacă, clătinând din cap şi trăgând cu patimă dintr'un capăt umed şi negru de ţigară.

Moş Costache îşi cercetează sămănăturile.

— Era să-mi prăpădească omida tot curechiul! Noroc că i-am prins de veste. O căciulă plină am dat pe foc.

— Tare bine; numai, uite... sunt încă o sumedenie de fluturi...

— Ei, ş'apoi? Ce strică fluturele?

— Apoi fluturele face ouă şi din ouă es omizi, Moş Costache.

— Săracă lume!... Nu face fluturele omida. Omida singură face cuiburi şi se înmulţeşte.

De astădată moşneagul nu mai râde; nici măcar nu zâmbeşte. Se uită ţintă şi întunecat într'o parte. Eu tac, cuminţită — cam târziu — de amintirea prea proaspătă a poveştii cu frunzele. Iar Moş Costache mă lasă în drum, coteşte liniştit la dreapta, calcă mai apăsat şi bombăneşte, ca pentru el singur:

— Apoi dac'au agiuns acuma şi fluturii să facă omizi, are să fie rău pe lume, mânca-o-ar ciorile de grădinărie!

BUSUIOCUL

Pusesem un picior pe scară, gata să mă sui în vagon. Prin aerul cald şi îmbâcsit trece o adiere de mireazmă înviorătoare. Până să-mi dau seama de unde vine, mă trezesc împinsă jos depe scară şi o fată blondă, slăbuţă, cu capul gol, îmi trece înainte, ţinînd strîns la sân un mănunchiu de busuioc.

Inăuntru ne nimerim tocmai alături. Tramvaiul vechiu porneşte scuturându-ne, ca o căruţă fără arcuri. Mirosul de busuioc umple în curând tot vagonul. Aşi vrea să strivesc în palme mănunchiul cu boboci verzui şi mici... aşi vrea să-i sorb, până la îmbătare, mireazma.

M'a învins ispita.

— Dă-mi, te rog, şi mie o rămurică...

Fata stă câteva clipe nemişcată, caşi până acum. Apoi, încet, cu mirare, cu părere de rău parcă, alege un fir înflorit şi mi-l întinde în silă.

Aşi vrea să-i dau şi eu ceva, dar o simt aşa de împietrită, că opreşte orice apropiere.

Conductorul se îndreaptă spre noi.

Dacă i-aşi oferi vecinei mele un bilet?... Mă tem să nu mă refuze... Nu mă pot hotărî. Mă gândesc, privind în jos. Ochii mi se opresc pe ghetele ei prea mari, din piele groasă de ciubote şi care râd pela toate cusăturile. Privirea mi se urcă pe ciorapii cenuşii în sus. In poală, pe fusta care şi-a uitat de mult culoarea, a apărut un carnet de lucrătoare, cu scoarţele roase. In carnet, strânşi cu grijă, doi lei noui.

— Două? întreabă el.

Două.

Zâmbind stânjenită întind vecinei mele un bilet.

Mâna ei întârzie să se mişte... fata e paralizată de nedumerire. Insfârşit ia biletul şi pentru întâia oară îi aud glasul neprietinos şi răspicat:

— Mersi!

Faţa ei slabă, palidă, de paloarea cenuşie a blondelor anemice rămâne posomorîtă şi rigidă. Ochii copilăroşi şi îmbătrâniţi totodată, ţintesc îndărătnic un punct depe banca din faţă.

Tramvaiul clătinându-se tot mai tare, urcă la deal, spre marginea oraşului. Au rămas puţini pasageri. E cald şi linişte. Gândurile se împletesc în voe, în ţesătură luminoasă ori joacă în legănări domoale.

Simt o scutărătură bruscă şi tramvaiul se opreşte în apropierea unei fabrici. Un glas neaşteptat de dulce şi de sfios îmi şopteşte foarte aproape:

— Vă mulţumesc!

Şi tovarăşa mea de drum cu faţa rumenită puţin, cu ochii întineriţi de un zîmbet blând, se îndepărtează, lăsându-mi pe genunchi întreg mănunchiul de busuioc...

COADA LUI TARCUŞ

E după-amiază de sărbătoare.

Când eşi din casă, pale de aer cald te lovesc în obraz. Pe deasupra viilor, spre nucii din deal, văzduhul tremură în învolburări străvezii.

Haralambie, vierul nostru, se învârte de câtăva vreme fără rost pe lângă casă. Se duce la gard, cască, se uită în lungul drumului, se întoarce. Nu ştie de ce să se apuce.

— Să mă culc? parcă şi-ar zice el. Păi, n'am dormit până acuma? La noapte ce-o să fac?

Haralambie intră în casă, de unde îl văd eşind în curând cu un scaun schiop în braţe. Il pune jos, îl aşează frumos cu picioarele în sus, ca să-l dreagă.

— Smarandă, oare unde-or fi cuiele celea?... strigă el. Şi-şi complectează întrebarea cu o aluzie directă şi nu tocmai delicată la genealogia cuielor.

Răspunsul Smarandei, din casă, nu se aude bine.

Gospodarul se vede că nu-i în apele lui. Impinge cu piciorul scaunul într'o parte, se mai uită o clipă la el cu oarecare scârbă şi rămâne iar fără rost, cu braţele de-alungul trupului. Privirea ochilor lui cenuşii, de obiceiu aspră şi rece, se pierde acum în pâclele de peste dealul din fund. De departe, în liniştea zilei, străbate din vale un glas de copil, care-şi întoarce vitele la păşune. Apoi iar linişte pretutindeni şi căldură molcomită.

Deodată vierul tresare. Privirea-i e parcă mai trează acum şi prin ochii lui trece lumina unui zâmbet ciudat. Dinspre poartă se apropie Tărcuş, cu limba scoasă, răsuflând des de căldură. Tărcuş e negru la păr, scurt în labe şi coadă, cu un smoc alb la vârf, şi-o ţine drept în sus ca o lumânare aprinsă. A ajuns acum în dreptul vierului. Haralambie se apleacă brusc, îl ia de ceafă şi-l ridică în braţe. Tărcuş se zbate câteva clipe, apoi îşi dă capul pe spate, cu oarecare mulţumire, dar şi cu o nelămurită grijă: nu i se mai făcuse niciodată onoarea asta.

Omul, cu căţelul în braţe, dispare curând în dosul casei, în vie...

O adiere mişcă frunza nucului bătrân, de lângă gard. Umbrele crengilor joacă uşor pe iarba pătată cu ochiuri de lumină aurie.

Deodată, schelălăituri iuţi şi ascuţite sfâşie liniştea cu stridenţa lor.

Smaranda s'arată în uşă, voinică, bălae, cu faţa mare, smeadă şi pătată de sarcină...

— Ia te uită, mă Haralambie, cum fuge căţelu' de tine... Ce ciorile o fi având?

Dar privind mai cu luare-aminte, femeia înţelege... Şi începe să râdă în glas, cu toată faţa, — un râs larg şi sănătos, în care se simte admiraţia pentru *omul* ei.

— Acu' e aşa cum îi stă mai bine! zice cumpătat Haralambie, eşind de după casă şi închizând cu băgare de samă un briceag cu prăsele negre.

Tărcuş a ocolit în goană, pe departe, prin vie şi acum ese umilit pe poartă, pe unde adineauri intrase fără nici o bănuială. Dar, în locul cozii cu flacără albă la vârf, se zbate un biet ciot netrebnic, din care picură sânge...

* * *

Căţelul s'a întors târziu, în amurg. Pare mai împăcat cu soarta lui. A înţeles că dacă i-a tăiat coada şi l-a durut, aşa a trebuit să fie.

Nimeni nu-i mai are grija acum.

Numai Mihăiţă, tovarăşul lui de toate zilele, înalt de-un cot, cu obrajii mânjiţi de lacrimi şterse cu mâni murdare, se tot dă pe lângă el şi-i face vânt la rană, cu o frunză de brustur.

Lucia Mantu

* * *

Nostalgie

Rătăcitori de-apururi între pământ şi cer,
Gonind spre orizontul himerelor ce'nşeală,
Ori-unde rătăceşte atomul efemer
Ne urmăreşte veşnic priveliştea natală...

Sunt clipe dureroase când trebuie să pleci:
Un şuer scurt şi trenul se pune în mişcare...
Din goană laşi în urmă icoanele fugare
Şi'n atmosfera sură a dimineţei reci,
Păduri, cantoane, poduri, priveliştele toate
Dansează'n simfonia mecanică de roate
Te duci...
Dar ori şi unde acum te-ai îndrepta,
Imaginile repezi ce laşi în urma ta
Sunt mici fâşii de suflet ce'n aer se destramă
Şi de trecut s'anină ca fulgii albi de scamă.

O! Legământ eteric de antica ţărână,
De stoguri risipite, de blonde clăi de fân,
Păreri de rău de toate acele ce rămân,
Tu ce ne chemi cu braţe de cumpeni de fântână,
Tu faci ca'n noi, pribegii, în veci să se răscoale
Acelaş dor de veacuri imperios, ce mână
Şiragul alb de berze spre cuiburile goale...

Tu ne urmezi statornic pe ori şi care drum,
Cu-al miriştei de toamnă nelămurit parfum,
Cu braţe de troiţă strâmbată de vechime,
Cu viaţa strâns legată de clipa ce-a trecut,
Cu glasul lin de clopot ce cântă'n ţintirime,
Tu eşti magnetul tainic prin care'n adâncime
Pământul îşi atrage fărâmele de lut!

Mircea Rădulescu

Haiducul

Era al meu tot codrul
Cu 'ntreaga lumea lui;
Mi-se dusese vestea şi tremura norodul,
Căci nu mă 'nfiorase puterea nimănui.

Opream la drumul mare
Trăsurile domneşti
Şi fără nici-o teamă şi nici-o îndurare
— Cum se 'ntâmplă 'n poveşti —
Imi luam cu mine prada şi-apoi nepăsător
Pieream ca o nălucă în faţa tuturor.

Era al meu tot codrul...
Un raiu de cântăreţi
Mă adormeau în şoapte sub zâmbetul de lună
Şi mă trezeau în cântec în albe dimineţi;
Copaci de multe vârste, gângănii mici şi fiare
Ştiau cu măestrie în limba lor să-mi spună
Poveşti neauzite, în murmur de izvoare.
Iar eu eram un rege, temut, slăvit şi tare...

Dar într'o bună zi
In codru s'auzi
Un cântec de femeie, suav, fermecător;
Trecea pe cărărue o sprintenă fecioară
In mers uşor ca saltul abil de căprioară,
Şi două pietre scumpe sub arcuri de sprâncene
Sclipeau amăgitoare prin tremurul de gene.
O, ce brăţări de aur, şi salbă, şi cercei,
Impodobeau cu stele şi sori făptura ei.....

Dar când m'am repezit
Ca tigrul hămesit,
Să-i smulg podoaba de-aur, în micile-i orbite
S'au răsucit demonic, tăişuri de cuţite
Şi s'au înfipt deodată, adânc, în pieptul meu.
Eu am rămas de piatră, încremenit şi greu;
Ea mi-a zâmbit senină, divin, poruncitoare
Şi s'a pierdut, ca umbra la razele de soare.
In urma ei un cântec de demon vrăjitor
S'a risipit prin codru ca un plăcut fior.

A fost vis, minune?
Zdrobit de slăbiciune
Mi-era ruşine însăşi de un stejar bătrân
Ce mă privea cu milă ca pe-un învins stăpân.
Am reprivit în juru-mi şi mă simţeam străin,
Iar codrul se schimbase, aşa, ca din senin.
Increzător în mine, eu am voit să fur
Şi m'am izbit amarnic de cel mai meşter fur,
Ce numai cu-o privire şi-un zâmbet mi-a furat
Şi inimă, şi gânduri, şi fala de 'mpărat.

De-aceea părăsii
Potecile pustii....
Ce vă uitaţi la mine aşa? Nu sunt nebun!
Eu sunt haiducul falnic, al codrilor păun;
In funduri de pădure am un întreg tezaur
De-argint, de diamante şi mahmudele de-aur.
Vă dăruesc podoabe şi-averi de bogătaşi,
Dar spuneţi unde-i fata cu ochii ucigaşi!
Legaţi-mă în lanţuri, mă dau de voie prins,
Dar daţi-mi diamantul din ochiul ei aprins!
Şi dacă legea voastră vă cere viaţa mea,
Eu nu mai am viaţă, căci mi-a furat-o ea...

GEORGE A. PETRE

* * *

Din „O mie şi una de gândiri"

Toate se vor demoda, afară de simplicitate.

* * *

Nici Rasputin n'a corupt Rusia, nici Tolstoi n'a mântuit-o. Simple rezultante, aceste mari figuri reprezentative înseamnă cele două paroxisme ale sufletului slavilor asiatici.

* * *

Cea mai indecentă invenţie omenească mi se pare foaia de viţă.

* * *

Singura noastră pudoare este a sentimentelor înalte

* * *

Fiecare epocă îşi are divinităţile binefăcătoare: uneori e Cinstea care purifică, alteori Ironia care birueşte, Scepticismul care nivelează, Pesimismul controlează, şi, în sfârşit, Pasivitatea care conservă.

In epoca noastră, suprema divinitate nu poate fi decât Idealismul creator.

* * *

Şueratul trenului e melancolie numai când te desparţi de cineva. Când aştepţi, e plin de alegreţă.

* * *

Toate statuile sânt ratate.

* * *

Până nu ne înjurăm odată bine, nu devenim prieteni.

* * *

Imbătrânind, forţele devin idei. Inteligenţa, căreia îi aparţin, le apără cu îndârjire, uneori cu strălucire, împotriva noilor forţe, cari sânt, totdeauna, ale instinctului.

Şi iată lupta progresului cu tradiţia.

* * *

Menajăm mai ales pe omul capabil să ne facă, la un moment dat, o mojicie.

* * *

Până nu s'or fi epuizat toate rimele şi ritmurile de cari e capabilă limba românească, nu văd nevoia versului liber. Să nu fie acest vers liber, o escamotare de care se slujesc neputincioşii?

* * *

Ciudat... ni se pare că unii autori scriu uşor, grăbit, fiindcă îi citim uşor. Iar alţii, cari îşi neglijează stilul şi sânt obscuri, sgomotoşi, vi se par laborioşi şi profunzi.

* * *

Un geniu, oricât ar fi de mare, are nevoie şi de puţin talent.

* * *

Nu ideile aduc revoluţiile, ci revoluţiile se impun ideilor.

* * *

Ciudat. Sântem foarte nerăbdători, la toate şi răbdăm, cu veacurile, mizeria, sclavia.

* * *

VICTOR EFTIMIU

* * *

Cu creionu

RADU

In ziua în care mama lui a murit, Radu a plâns până târziu. N'a plâns pentru că mama lui murise în ziua aceea, a plâns pentrucă îl speriase lumina, pe care atunci o văzuse pentru întâia dată.

Radu a împlinit trei ani, — şi trei ani s'au împlinit de când a murit mama lui.

Radu are obrajii rotunzi, şi nasul mic, şi părul retezat pe frunte, pentrucă aşa trebue să fie copiii la trei ani.

Afară acoperişurile sunt albe, şi strada este albă, şi copacii sunt albi.

In casă dudue soba

Lângă sobă, Radu stă pe un covor colorat şi îşi îndeamnă soldaţii la luptă.

Intr'un scaun de piele, bunica lui poartă pe cap bonetă de dantele negre, şi împleteşte, pentrucă bunicile trebuie să împletească şi să poarte pe cap bonetă de dantele negre.

După sfârşitul luptei, Radu îşi adună soldaţii şi-i închide într'o cutie mare de lemn, — pentrucă soldaţilor le trebuie repaus, chiar atunci când soldaţii sunt de plumb.

— Bunicuţo, pentru ce toţi copiii au mamă şi eu nu am?

— Mama ta s'a dus

— Unde s'a dus?

— A zburat la cer.

— Cum a zburat la cer?

— Da.... s'a făcut un fluture şi a sburat.

— S'a făcut un fluture?

— Da... Şi a sburat......

A înflorit mărul din faţa casei şi a înflorit toată grădina pentrucă în grădină sunt numai meri.

Pe aleia din mijloc, bunica duce pe Radu de mână... Radu poartă o beretă albastră şi o pelerină la fel, iar bunica poartă un şal vechi cu franjuri.

Deodată Radu vede un fluture, se smunceşte şi porneşte în goană după el.

— Radule,.... unde alergi Radule?....

— Mama... uite mama... lasă-mă să prind pe mama...

NEBUNUL

Dacă ar fi ştiut că în ziua aceea împlinise douăzeci de ani, şi-ar fi strâns puternic în palma dreaptă degetele mânei stângi, cu dragostea cu care se strânge mâna celui mai bun prieten, urându-şi să stăpânească mulţi ani castelul de marmoră crescut în mijlocul unei grădini dumnezeeşti, — castelul despre care în repetate rânduri i-a vorbit gardianului.

Gardianul, ascultând, vedea şi el grădina, — o grădină năpădită de mătrăgună şi cucută.

Pe fruntea largă a nebunului, părul cădea în şuviţe de întuneric, şi întuneric prăpăstios purta în ochii adânciţi sub frunte.

Când uşa s'a închis în urma gardianului, nebunul s'a repezit la fereastră, a deschis-o şi printre gratiile groase şi dese, a aruncat în stradă sticla cu bromură. Apoi privind după ea, l-a apucat râsul, un râs aşa cum numai nebunii ştiu să râdă.

Paşi pe sală, l-au făcut să împingă brusc fereastra şi să se trântească pe pat, — un pat de fer cu gratii groase ca gratiile de le freastră.

N'a văzut când a intrat gardianul, pentru că n'a vrut să-l vadă, ţinând ochii închişi, lungit pe pat cu faţa în sus, cu mâinile sub cap, nemişcat. — A stat mult aşa.

Şi deodată a sărit în picioare, s'a repezit la sobă, a luat un cărbune şi pe albul peretelui de lângă pat a început să scrie:

Pe mama lui Isus Christos o chema Maria.

Pe mama mea tot Maria o chema.

Prin urmare eu sunt Isus Christos.

SFÂRSIT

Ce dureros scârţâia rota fântânei din faţa casei bunicului, roata aceea ruginită care scotea din adânc o ciutură cu apă rece şi sălcie!

Ce trist se întindea în dosul casei un cimitir uitat, printre crucile căruia năpădiseră bălării!

Casa avea un geamlâc şi trei camere, una după alta, Camera din fund avea o fereastră spre fântână şi alta spre cimitir.

Din camera aceea bunicul nu mai eşise de două săptămâni.

Dar bunica, şi mama şi eu, intram şi eşiam într'una, cu paşi uşori, să nu tulburăm liniştea bolnavului.

Copil, plângeam şi eu de câte ori plângea mama.

Sub o pătură cenuşie, trupul bunicului se topia zi cu zi.

Capul lui, cu o barbă albă, scurtă, cu păr alb pe la tâmple şi creştetul gol, stătea adâncit în perne. Ochii îi ţinea mereu închişi. Când şi când, îşi mişca buzele pentru un cuvânt-două, de întrebare sau de răspuns. Glasul îi era stins.

In dimineaţa lui din urmă, stăteam rezemat de sobă, când bunica a trecut în camera de alături, cu faţa ascunsă în palme, iar mama s'a plecat asupra patului, vorbind încet, silindu-se să-şi stăpânească plânsul:

—Tată... Nu vrei să te împărtăşeşti?... Impărtăşania uşurează suferinţa....

Dar bunicul şi-a încreţit fruntea, fără a clipi, fără a-şi mişca buzele.

Tremurând m'am apropiat de mama, să fiu mai aproape de bunicul

— Da bunicule... Să te împărtăşeşti....

Atunci a tresărit capul adâncit în perne, şi a tresărit trupul sub pătura cenuşie.

Ochii bolnavului, ochii lui albaştri, s'au deschis mari, — aşa cum nu-i mai văzusem de două săptămâni:

— Pentru ce aţi lăsat copilul să intre aici?... Copil nu trebue să vadă cum mor oamenii.

Spre seară, trimis la un vecin, cum răsfoiam o carte cu chipuri, am auzit glasul clopotelor din turnul bisericuţei vechi a cimitirului uitat

D. N. TEODORESCU





Poetul Leon Feraru

— D. Anghel despre Feraru —

Sosirea în ţară a d-lui Leon Feraru, distinsul poet care şi'a petrecut o îndelungată vreme în America, unde a slujit cu demnitate interesele propagandei româneşti, a fost un prilej pentru câţi-va intelectuali să-l sărbătorească la o masă colegială.

Bine înţeles că prezenţa prietenului nostru a dat ocazie şi câtor-va pescuitori în apă turbure, să reînvie vechile atacuri, care pe vremuri au provocat din partea poetului D. Anghel scrisoarea de mai jos, apărută în „Adevărul" cu data de Duminică, 13 Octombrie 1913.

Dragul meu Feraru,

Plecarea ta neaşteptată corespunde cu un naufragiu. Pe când te îndreptai spre o altă lume, rupând pentru totdeauna legăturile cu pământul unde te-ai născut, vestea catastrofei lui „Volturno" m'a înfiorat. In telegramele ce se publicau era numărat şi un român care şi-ar fi găsit moartea în noaptea aceea tragică. Scrisoarea ce am primit dela tine însă m'a liniştit. Am cugetat apoi adânc şi mi-am adus aminte de toate câte le-am vorbit împreună, de multele idei ce-am pus în mişcare, de puţinele visuri ce-am ajuns să înfiripăm şi de toate planurile noastre cari cu drept cuvânt au căzut de data aceasta în apă.

Eram din două rase deosebite, deşi născuţi pe acelaş pământ şi având tot atâţia moşi şi strămoşi îngropaţi în ţara aceasta. Tu purtai însă blestemul celor ce deşi sunt pretutindeni, nu sunt nicăeri.

Neputându-ţi câştiga o existenţă în raport cu însuşirile tale sufleteşti, ai plecat aiurea.



Leon Feraru

Cu toate discuţiile şi cu toate asigurările mele, că talentul nu are ţară şi nu cunoaşte baricadă pe care să n'o dărâme, ai plecat întâia oară, punând un ocean de valuri tulburate între noi şi după ce ai stat o bucată de vreme, nostalgia te-a învins: ai crezut că tu neavând nici un loc bine definit în spaţiu, fiind un fel de cetăţean universal prin naştere şi obârşie, te vei găsi ori unde şi pretutindeni bine. Nostalgia însă te-a învins dela o vreme. Erai deprins să scrii şi să vorbeşti în limba ce scriu şi vorbesc şi eu

Simţirea ta caldă nu-şi putea găsi vestmântul decât în cuvintele cu cari ai fost deprins să spui tot ce te doare de când te-ai născut.

Un artist, mai cu seamă, nu cunoaşte încătuşări şi regule şi de a alege un anumit cuvânt şi nu altul, nu o poţi şti. un instinct ascuns şi-o spune, o intuiţie te face să le alegi; spre strălucirea şi sonoritatea lor, te duce firea, dar a trebuit să cunoşti din capul locului acele cuvinte, să fii desmierdat cu ele, să le fi stropit cu lacrămi, anumite momente, să-ţi fi fost în sfârşit adevăratele clipe, cari corespundeau sentimentelor tale. In şcoală, la vârsta când mintea şi sufletul se modelează, căci tu făceai parte din cei ce au avut norocul să înveţe laolaltă cu ceilalţi fii ai ţării noastre, pe atunci când nu se găsise încă omul inteligent, care să nu înţeleagă că numai şcoala poate face adevărata apropiere, tu te-ai deprins să simţi la fel cu ceilalţi. Acolo o limbă barbară ţi-a lovit auzul şi ţi-a făcut să visezi la sonorităţile vocalice ale limbei tale, aspectele vieţii erau altele, vertiginoasa alergare spre câştig s'a opus firii tale orientale şi deşi spuneai că tu eşti evreu şi nu ai de ales şi că pentru tine unde e bine trebue să fie patria, nu ai putut să lupţi cu sentimentele cari te covârşeau.

Te-ai lăsat visului şi ai văzut ţara ta dincolo de nemărginirea apelor, ai ascultat chemările care veneau spre tine, ai privit multă vreme vapoarele cari pleacă din port, urmărind dunga de fum ce o scriu pe cer, şi într'o zi, ne mai putând, ai lăsat noul continent şi ai revenit în pământul ţării tale. Ce puteai face tu aici, toate căile fiindu-ţi închise. Ţi-ai oferit serviciile Patriei într'un moment de cumpănă şi nu ştiu pentru ce, nu ţi s'a acordat fericirea să poţi cunoaşte ce e holera. Drepturi cu toate încercările mele, nu ţi s'au acordat, ca să-ţi poţi câştiga altfel viaţa, de cum au câştigat-o părinţii părinţilor tăi. Diploma ta de licenţiat în drept nu-ţi putea sluji la nimic: îţi rămânea literatura deci, care după cât credeam eu, putea să hrănească pe cel ce i s'ar fi închinat şi ar fi muncit cu râvnă. Credinţa îţi lipsea însă, că numele tău evreesc ar fi putut căpăta oarecare credit.

Un pseudonim e lesne cunoscut, căci vibrionii binevoitori, nicăeri nu mişună ma mult decât în literatură.

Credinţa mea totuşi era, că aceste lucruri nu au deaface cu talentul şi că numele de Enselberg, adevăratul tău nume, dac'ar fi fost pus sub o lucrare de talent, fie ea o piesă de teatru sau un roman, aceasta ar fi fost indiferent. Eu însă judecam după mine, neascultând decât entuziasmul meu pentru tot ce e frumos, simţeam cu firea mea de artist, căci artistul trebue să fie ca şi o harfă, ale cărei strune vibrează fără voie, când o mână inspirată trece pe strunele altei harfe. Eu concepeam aşa pentrucă nu-mi dădeam seama, neavând în urma mea, generaţii de persecutaţi cari să mă urmărească cu blestemul lor, eram sigur de cele ce-ţi spuneam, pentrucă în căutarea frumosului am avut satisfacţie, ori câte duşmănii am avut şi mi-am dat seamă, că muncind, nu se poate să nu te impui.

Astăzi însă, când un început de teroare şi de dictatură, se manifestă împotriva oricărei libere cugetări, când admirabilă piesă a lui Ronetti-Roman, care este o capod'operă a literaturii noastre dramatice, e înlocuită de pe afiş pentrucă s'au găsit o mână de studenţi, cari de sigur nu au a face cu cei ce gândesc şi cercetează mai adânc să ceară aceasta, văd că ai avut dreptate, să-ţi iei sacul tău de Ahasver blestemat şi să pleci din nou în lume. Da, tu nu ai nici loc, nici ţară. Şi ai avut dreptate, spre ruşinea mea, să nu crezi că talentul poate să înlăture orice baricadă. Intre luminile rampei şi succesul tău s'ar fi ridicat totdeauna seminţia lui Israel. Umbra lui Ahasver se prelungeşte şi după moarte, ca să întunece o glorie şi precum ancestralul vostru prototip nu a avut ţară, tot astfel nu are nici huliganul.

Avem huliganii noştri, fără îndoială, şi dacă nu avem încă până acum crima noastră rituală, o avem pe aceea de les-estetică, care e cea mai mare înjosire. Ideile îşi fac mersul lor şi nimic nu le poate opri totuşi şi dacă toţi cei ce ţin o pană în mână în ţara aceasta îşi vor spune cuvântul lor de liberă indignare, poate vom vedea şi vom trăi vremuri mai bune.

Până atunci rămâi unde eşti şi nu mai lăsa să te învingă nostalgiile, nu mai căuta cu regret pe urma corăbiilor mari, ce pleacă din port, nu te mai înduioşa că ai lăsat ura în urmă, căci nu ai lăsat într'adevăr nimic.

Fă cum au făcut mulţi ca tine şi fii regretat dacă poţi, şi lasă frământarea valurilor să alerge, să urle şi să spumege, închipuindu-ţi că aceasta este singura şi adevărata icoană a soartei ce te aşteaptă între noi.

D.

* * *

Cu acest prilej credem nimerit să reproducem această „Inchinare" apărută în Cleveland şi recitită de Leon Feraru la o şezătoare literară de-acolo, acum 3 ani.

INCHINARE

Simt svâcnetul inimilor dragi,
Văd zâmbetul buzelor de fragi,
Beau limpezimea ochilor de cer
Poporul meu, cu tine cred şi sper...
Din leagăn, poporul meu iubit,
Cel mai frumos grai mi-ai dăruit.
Şi 'n graiul tău dulce, fermecător,
Cânt cântecul nădejdilor....

Eu nu-s decât o frunză 'n tremurare,
Pe când tu eşti tot codrul — sfânt şi mare.
Când tu porneşti să suni ca fermecat
Şi viersul meu cu tine-a fremătat.

Eu nu-s decât un val — tu eşti oceanul
Ce fierbe, clocotind, vuind aleanul...
Dar imnul tău sonor şi colorat
Inchide 'n el şi bietul meu oftat.

Când voiu muri—căci vieaţa curge către moarte
Ai mei, jelind, ţărâna o să-mi poarte
Acasă 'n ţara doinelor,
Sălaşul poveştilor,
Să dorm în vecii-vecilor
In glia neagră, sub cerul românesc,
In preajma poporului pe care-l iubesc.

LEON FERARU

* * *

Nocturnă

Ţipându-şi oboseala în triluri sfâşiate
se sting îndepărtate ecouri de sirene,
şi'n desmierdarea serii şi-a rozelor de lună
ce par chemări bizare 'n haoticul imens,
oraşul trist adoarme.

Doar noi,
sărmane lacrimi plânse de sbuciumata lume,
privim tăcuţi din umbra terasei înflorite,
aceiaş tragedie a vechilor dureri,
pe care masca serii aruncă pe o clipă,
aroma de morfină a veşnicei tăceri.

Dorm braţele înfrânte, — dorm ţipetele trudii
şi doarme străduinţa eternei amăgiri,
iar bolta de 'ntuneric stropită 'n mii de stele
îmi pare-o criptă 'n care în fiecare seară,
îşi stinge luminoasa făclie, idealul.

LIVIU OPRIŞ.

* * *

Criptul din Psaltira Voroneţeană

Cunoscut de mult, ca şi cel din Codexul cu acelaş nume, a fost, în partae sa esenţială, tot atât de eronat cetit. Necunoaşterea criptografiei reprezintă de altfel cauza acestor erori, necunoaştere, care a împiedicat generaţia trecută să tragă profit din micile însemnări lăsate posterităţii de către modeştii călugări ai trecutului nostru. Dar în definitiv, bine că s'au descurcat şi acum, căci nici în zilele noastre nu sunt prea târziu sosite. Ele dau loc la o punere la punct capitală a evoluţiei şi existenţei poporului acestuaia. Ar fi fost, de sigur, preferabil ca aceste chestiuni să se afle deja în domeniul public, dar acesta nu este nici primul nici ultimul tren, care ne soseşte cu mare întrziere. Să-l luăm deci când ne vine i să tragem de pe urma lui cât mai mult profit.

Noul cript este al patrulea din seria vechilor manuscrise bisericeşti. Aceste manuscrise au fost studiate de generaţiile trecute cu mare asiduitate şi de mai toţi filologii noştri. Se ştie că ele nu sunt decât còpii foarte târzii ale unor vechi traduceri. In ele se găsesc alături forme evoluate ale aceloraşi cuvinte. Inlocuiri cu termeni noi din diferite epoci au fost de asemenea practicate, astfel încât datarea primelor traduceri n'a putut da loc decât la conjecturi, cari de cari mai fanteziste. Criptele, după cum am arătat, au fost în parte cetite şi mai fantezist. Cele trei, le-am publicat; acest al patrulea îl voi descifra acum, trăgând apoi concluziunile ce răsar din ele şi pentru cei mai puţin înclinaţi către senzaţional.

El se află scris pe ultima pagină a Psaltirei în chestiune şi dealungul marginei. La prima vedere pare scris curent şi a dat loc la cetirea, pe care o găsesc în vechile manuscrise ale *D-lui Bianu*. Această cetire sună: *Ispisa s (i) sii psaltir rab bjii Nicodim* şi inseamnă: S'a scris această psaltire de robul lui Dumnezeu Nicodim. Şi drept concluzie, s'a trecut peste ea, ca neprezentând nici un intres.

Dar, examinată cetirea de aproape, ea sare în ochii oricărui criptograf. Unde a găsit D. Bianu pe *r* la finele cuvântului psaltir? Apoi unde sunt cei doi *b* din *rab* şi *bjii*? Al treilea, unde se află litera *j* din acest bjii? De sigur că asemenea licenţe permit orice cetire şi Paleografia ar ajunge cu asemenea cetiri o adevărată surprindere.

In realitate, aceste trei cuvinte sunt criptografiate şi se citsc *psaltiira* (al doilea *i* se află deasupra, iar restul *ra* se află în cuvântul al doilea.

Partea a doua se compune dintr'un *s* latin peste *a* şi dintr'un compact compus dintr'un *phi*, cu o coadă ce pleacă din capul lui către stânga şi care dă un *taf*, iar sub ele un *ipsilon*. Pe dreapta un *i* slavon ,iar deasupra urma unui *e* sau *a*.

Obţinem astfel *Psaltira sfieti*, şi în tot *„Ispiso sii psaltira sfieti Nicodim"*, ceeace este de o importanţă documentară extremă. Acel ce a scris Psaltira a fost deci *Popa Nicodim dela Tismana*, şi deodată o întreagă serie de lucruri noi ni se perindă pe dinaintea minţei.

Dela acest popă nu avem decât manuscrise slavone; o evanghelie semnată de el din 1400 şi care este în posesiunea Muzeului Naţional; o serie de scrisori către patriarhul Eftimie al Târnovei, dispărute dela Mânăstirea Neamţului în urma vizitei unui celebru arheolog rus, care a şi fosa condamnat pentru acest fapt: nu se ştia că Nicodim *a scris româneşte,* nici măcar *că ştia româneşte.* Din contra, se zicea, că el a fost unul din acei ce au introdus mai adânc la noi slavonismul. Cei puţin Sârbii şi azi ţipă, că ei ne-au făcut biserica, lucru de care noi eram incapabili. Ei bine, acest simplu cript răstoarnă toate teoriile şi distruge toate răutăţile. Nicodim, ştia româneşte şi scria româneşte; Nicodim nu a fost propagatorul slavonismului: cum era din Serbia, Nicodim nici n'a fost sârb ci *Român din Serbia*. Acum, că el ar fi şi tradus psalmii, lucrul nu pare neverosimil, căci criptul putea înţelege pria scrie, a traduce. Din punctul de vedere de mai sus, cu atât mai vârtos dacă a tradus el; însă de a copiat numai, atunci traducerea e mai veche şi fără a stirbi concluziile de mai sus, ajungem să admitem că, şitraducerea aceasta a fost făcută, fie sub *Ioniţă Assan,* fie în *nordul Moldoveei* cu câteva secole mai de vreme.

In aceste condiţiuni se limpezeşte o concluzie şi mai importantă pentru poporul românesc. De unde până acum nimeni nu îndrăznea să afirme, o civilizaţie la noi mai veche ca sec. XV, de data aceasta iată că o serie de renaşteri valahe se dessemnează precis la câte două secole interval. Una în jurul încercării *'Assanilor* de a crea un imperiu valah în sec. XIII, şi odată cu această renaştere politică, cum era şi natural, una literară. Alta probabil sub Nicodim, în zorii descălicătiarei peste Dunăre în Oltenia. A trei cu tre isecole mai de vreme, în Nordul Moldovei, probabil concomitentă cu una politică, de care noi nu avm idee, dar coincidând cu mişcarea slavă de sub Ciril şi Metodiu şi destrămându-se graţie invaziei mongolice de atunci, după cum afirmă cronicarul dela Athos, *Smyrnakis*.

Şi pentru că am greşit data criptului din Psaltira scheiană, din care reiese această concluzie ultimă, profit de această ocazie pentru a-l îndrepta. Nu *926*, după cum am cetit, luând pe *gamma* drept *c* invers şi dându-i acceptaţia de *900*, ci remarcând că toate cele trei litere supramontate sunt capitale, iar prima nu este altceva decât un *omega* vertical, avem *823*, adică exact în epoca de care vorbeşte Smyrnakis.

Cum criptul nu omite litere, eu nu pot pune 6000 înainte, cecace ar da 1314 şi ar conveni de minune filologilor. Eu menţin cetirea *823* din secolul Renaşterii slavone. Şi pentru a nu da loc la critici nesăbuite, *copia*, ce posedăm, scrisă cu cirilice, dimpreună cu criptul, este făcută după o alta, posterioară anului 1000. Cu ce caractere va fi fost scrisă traducerea, iată ceva şi mai senzaţional, de se va descoperi cândva.

Pentru a evita deasemeni critici identice, să se ştie că cripttul nu este scris de Nicodim, nici de cel ce a copiat manuscrisul existent, ci de altcineva, probabil din secolul XVII, după vechimea cernelei. Autenticitatea însă a informaţiei este neîndoioasă şi este dată ca şi la Codexul Voronăţean, de aceeaşi cunoaştere a *cheiei valahe* din Evul Mediu, cheie cu care el este criptat. De altfel, pe scoarţă se află o notă a aceluiaş Constantin din Aftos cu acelaş popă *Afătănasie, Rusu,* ca şi în Codes, care, de n'ar fi cetit acest cript, probabil ar fi criptat acelaş lucru, în loc să lase urme despre existenţa lor la Voroneţ cu şeapte ani mai târziu decât în criptul de pe Codexul menţionat. Aceşti popi par a fi nişt cărturari români foarte învăţaţi, refugiaţi la Voroneţ pentru sentimentele lor, căci sunt perfect iniţiaţi în secretele trecutului nostru nebulos.

EM. GRIGORAŞ

Vae Soli

Singur... Inserează şi-a'nceput să plouă...
Parcă urlă casa, de pustietate...
Strâng, fierbinţi, în palme, tâmplele-amândouă
Şi'mi aud, prin ele, inima cum bate...

Gândurile mele fug în urma vieţii:
Ieri aveam pe gene zări de soare pline...
Astăzi, umbră rece mi-a umplut pereţii
Şi e numai zdrenţe sufletul în mine...

Ploaia curge-acuma, parc'ar da potopul...
Cea mai neagră noapte mi-a pătruns în casă...
Aud cum la poartă se frământă plopul
Şi pe umeri parcă veacuri mă apasă...

Un zig-zag de fulger m'a orbit o clipă
Şi-am văzut, la poartă, plopul frânt în două...
Lung, o cucuvae nu ştiu unde ţipă:
Poate ţipă'n mine, căci afară plouă...

O aud cu spaimă, dominând furtuna...
Dar acum o alta sufletu'mi pătrunde,
Apoi alta şi-alta, una câte una,
Sute, mii pornit-au straniu a-i răspunde...

Doar un gând acuma, tremurând, se'ndreaptă
Către ziditorul miilor de stele
Şi, la orice fulger orbitor, — aşteaptă
Să trăsnească'n cuibul plin de cucuvele.

V. Militaru

* * *

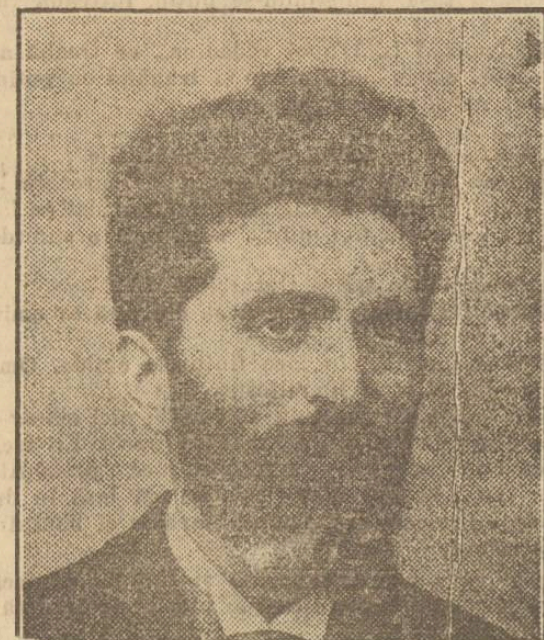
„Cucoana Olimpia"

D. G. Ibrăileanu despre romanul d-şoarei Lucia Mantu

Romanul încoronat cu premiul „Dimineţii" — *Cucoana Olimpia* de Lucia Mantu — e înfăţişat şi analizat publicului de d. G. Ibrăileanu, distinsul critic şi profesor de literatură, care a fost membru în comisia de premiare.

Transcriem din luminosul articol al d-lui G. Ibrăileanu:

„Cucoana Olimpia" este mai întâi viaţa unei femei; este apoi viaţa femeilor dintr'o anumită clasă socială şi dintr'o anumită categorie sufletească; şi totuşi, s'ar putea spune, este viaţa femeii în genere, aşa cum s'a fixat dealungul evoluţiei omeneşti.



G. Ibrăileanu

„Situaţia femeii, redată aici atât de condensat şi de impresionant, nu o poate simţi şi nu o poate vedea mai bine decât numai o femeie. Bărbatul, prin definiţie, e neatent la munca de ceas cu ceas a femeii gospodine, fără nici o strălucire şi fără efecte vădite şi apreciabile. Dar autorul acestui roman este o femeie. Şi, cu aceste pagini, literatura noastră a încorporat încă o realitate".

In afară de valoarea-i socială-filosofică. romanul *„Dimineţii"* este o realizare de înaltă artă. Putem s'o credem fiindcă o spune d. Ibrăileanu:

„Dar sentimentul ultim şi dominant pe care îl lasă opera Luciei Mantu, este acela al unei rare perfecţiuni artistice. Stilul Luciei Mantu este supremul triumf al formei.

„Lucia Mantu dacă ar fi s'o definim pedant, este un scriitor realist care culege din viaţă esenţialul şi îl redă prin senzaţii fine şi sigure, în stilul cel mai scurt, mai transparent şi mai adecvat, ca şi clasicii. La nici unul dintre prozatorii noştri (cred că ni se va recunoaşte aceasta, indiferent de aprecierea cititorului în alte privinţe) nu se observă o atât de perfectă şi susţinută concordanţă între fond şi formă. Şi nici un atât de fin simţ de delicateţă în alegerea expresiei. Prin această din urmă însuşire, Lucia Mantu transfigurează în frumos tot ce atinge. Citiţi descrierea scenei cu amorul ridicol dintre cele două slugi groteşti. Şi în Miniaturi Lucia Mantu are îndrăzneli pe care numai ea şi le poate permite fără nici un risc.

„In literaturile mari, formate, scriitorul „debutează" deodată, dela început, întreg. La noi, ca în orice literatură nouă, în formaţie, scriitorul de obiceiu face ucenicie în faţa publicului. Lucia Mantu este o excepţie dela această regulă. De cum a apărut în literatură, toată lumea a simţit că are a face cu ceva mai matur, definitiv, perfect.

„In Cucoana Olimpia, autoarea şi-a pus la contribuţie toate resursele din Miniaturi, observaţie ascuţită, inteligenţă lucidă, sensibilitate fină ironie spirituală şi, peste toate, transparenţa stilului său minunat".

Se va recunoaşte, însă, că posibilitatea acestei *„debutări"* întregi, fără greutăţile şi piedicelee — de multe ori descurajatoare — ale începutului, se datoresc concursului *„Dimineţii"* care a pus în lumină, dintr'odată, o operă de valoare.

* * *



Mânăstirea Nămăeşti

episod din războiul cel mare

Toaca de lemn a mânăstirii răsună în bătăi sacadate şi sunetul ei rătăceşte departe, peste văi, peste muşcele şi peste ape; iar dangătul clopotelor umple valea de sunete armonioase şi de ecouri, cari se revarsă în cascade şi se pierd pe căi fără urmă.

Intotdeauna pe'nserat, după ce stolurile de sunete, cari au pornit dela cuibul de piatră al mânăstirii, au dispărut în depărtări, pacea în care s'afundă valea tăcută a Nămăeştilor, pare şi mai adâncă. Vârful Sturu se înalţă tainic, iar ultimele raze de soare se joacă pe el în mii de sclipiri. Totul se scaldă în blândeţe şi în surâsuri, iar colo pe Pravăţ negura văilor se'nnalţă viorie şi se umple de vise.

Cât de împăcat aşi fi, faţă de toată frământarea trecutului ca restul zilelor să le petrec în linişte aici. Fiecare zi, ce va veni, să mă poarte în legănări de val, dela ţărmul înflorit al aurorei pân' la ţărmul plin de umbre al înserării.

Să privesc senin înainte şi să las în urmă: toată goana după himere, dorinţele nesăţioase, ambiţia chinuitoare şi deşartă şi orice sbucium de prisos.

Stăpânit de liniştea cea mare din jurul-mi, astfel simţeam, stând pe scaunul de sub nucul bătrân, din faţa mânăstirii Nămăeşti, într'un amurg al unei zile frumoase, din toamna anului 1922.

Sunete de acioae veneau la răstimpuri din pădurea de fagi, îmbrăcată în culori feerice de toamnă, de pe coasta din spatele mânăstirii.

Un copil păzea nişte capre căţărate pe stâncă...

Şi gândul mă ducea departe, la timpurile legendare, când nişte ciobani, păscând oile prin aceste locuri şi adormind d'asupra stâncei, au auzit în vis bătăi de clopot şi au văzut un înger care le spunea: „Aici, în sânul stâncei stă închisă de veacuri icoana Maicii Domnului, zugrăvită după chipul cel adevărat. Sculaţi-vă, apucaţi poteca ce duce până la ea, săpaţi în piatră şi ridicaţi locaş de închinare!" Iar ciobanii când s'au deşteptat şi-au spus unul altuia visul, s'au minunat şi au pornit în căutarea icoanei sfinte. Au găsit poteca săpată în stâncă şi au dat de icoana ce strălucea în fundul unei peşteri ca într'un altar.

Şi în acest loc s'a săpat, s'a scobit piatra cea tare a stâncei, s'a făcut zid la intrare, s'a ridicat clopotniţa şi astfel a luat fiinţă biserica. Şi legenda mai spune că icoana cea sfântă fusese adusă acolo, cu multe veacuri înainte, de Sfinţii Apostoli Luca şi Andrei, cari îşi găsiseră loc ascuns spre a se ruga Domnului în linişte.

Şi cum stam aşa, cu ochii privind în gol şi cu gândul afundat în trecut la argintatele zile din legendă, cineva veni, se aşeză tăcut lângă mine şi... îmi spulberă visul.

Era un bărbat cu chip blajin şi matur, cu părul încăruntit pe la tâmple şi modest îmbrăcat. El începu să privească cu atenţie biserica, chiliile, curtea, şi ochii i-se pironi într'un colţ al bisericei spre altar. Apoi îşi lăsă privirile peste mine şi'mi zise liniştit:

— Peste câteva zile se vor împlini şase ani, de când a ars mânăstirea, de când am stins focul dinăuntru şi am scăpat odoarele sfinte.

— Dumneata? răspund eu, privindu-l cu neîncredere.

— Da, eu. Eram sergent în compania 3-a pionieri, etape, şi lucram la întărituri prin aceste locuri.

— Era după retragere?

— Da. Compania mea făcea parte din armata însărcinată să apere frontul dela Câmpulung-Dragoslavele, după retragerea din Transilvania.

— Şi cum ai scăpat mânăstirea? Il întreb eu, plin de nerăbdare.

— Mă găseam în Câmpulung, împreună cu compania mea, când am primit ordin să plecăm spre Mateiaş ca să facem întărituri cu sârmă ghimpată. Era într'o după amiază din toamna anului 1916, la puţine zile după Vinerea-Mare. Ziua era încruntată de bubuitul tunurilor cari nu mai conteneau. Ne-am luat sculele şi am pornit în marş forţat spre Mateiaş.

Când am ieşit din satul Valea-Mare, privirile ne sunt atrase de un nor de fum, brăzdat de limbi de foc, cari se înălţau din spre Nămăeşti. Ne oprim şi privim cu groază. „Arde satul, arde mânăstirea!" murmurăm cu toţii. Comandantul ne îndemnă la drum. Ajunşi pe Mateiaş priveliştea în spre Nămăeşti apărea îngrozitoare. Chiliile, mânăstirea, clădirile de prin prejur, casele din sat, toate erau într'o mare de fum şi de flăcări.

Oameni şi vite alergau cari încotro vedeau. Din spre Pravăţ tunurile duşmane aruncau bombe incendiare asupra satului care semăna a iad.

Ne-am pus pe lucru şi cât ai clipi am sfârşit lucrările de întărire. Soarele apusese, iar umbra serii se ridica rece din văi. Ne-am aşezat cu toţii la tulpina unui copac, strângându-ne unii într'alţii ca să ne încălzim.

Aţipii, dar deodată mă trezii şi gânduri negre încep să mă cuprindă. Să ardă mânăstirea, locaş sfânt şi eu să stau deoparte şi să nu fiu în stare să dau o mână de ajutor! Ce nelegiuire!

Şi fără să mai aştept mă scol şi pornesc. Se întunecase de-a binelea şi nu ştiam pe unde să apuc. Dibuind prin întuneric dau de o potecă care mă duse deadreptul în sat. Aici, drumul era numai gropi făcute de obuze şi eu înaintam foarte cu greu.

Satul arsese aproape tot şi flăcările mistuiau înainte. Ajung la mânăstire. Focul arsese chiliile, arhondaricul, stăreţia, arsese turla mânăstirii, intrarea, şi acum continua să ardă înăuntru. Aici, înaintase cam doi metri cuprinzând duşumelele şi stranele.

Flăcările se înălţau până'n tavan şi la lumina flăcărilor se vedea în fundul bisericei, pe peretele din spre miazănoapte, icoana Maicei Domnului, făcătoare de minuni, strălucind în îmbrăcămintea ei de argint, având d'asupra un epitaf brodat, într'o ramă de sticlă. Se mai vedeau şi alte icoane pe perete, iar pe sfânta masă din altar se vedeau odoarele sfinte neatinse.

Inspăimântat că într'o clipă vor pieri mistuite de flăcări, toate aceste odoare, lăsai puşca, mă descinsei de cartuşierele pline de gloanţe şi alergai după apă. Dar nu găsii şi mă întorsei desnădăjduit.

Deodată îmi fulgeră prin minte un gând. Imi scot mantaua şi încep să car pe duşumelele în flăcări tencuiala căzută, din cauza focului, de pe pereţii dela intrare.

In acest chip reuşii să înăbuş focul şi încep să smulg una câte una stranele aprinse şi să le scot afară.

Apoi, cu un lemn, pe care'l găsii aproape încep să fortez duşumelele din cue, să trag de ele cu mâinele şi să le arunc. Fumul mă îneca, ochii mă usturau şi isvoare de lacrimi curgeau pe faţa mea.

Intr'un târziu, nişte femei care vedeau cum mă lupt cu focul, începură să-mi strige: „Degeaba te căsneşti să-l stingi, căci n'are să se stingă fără apă!"

Iar la puţin timp după asta, nişte soldaţi cari treceau pe acolo, îmi strigau la fel. Ii rog să-mi dea ajutor, dar ei trec înainte fără să-mi răspundă.

Fumul mă înneca şi trebuia să ies, din când în când, afară, la aer curat, ca să răsuflu. Focul înainta iar eu mă străduim din răsputeri ca să-l împedic cărând la tencuială şi smulgând duşumelele arse. Mâinile mă dureau de arsuri, oboseala mă dobora, dar eu luptam înainte. Către ziuă, când focul ajunsese aproape de Sfta icoană a Maicii Domnului, se stinse deodată ca prin minune. Câteva scântei, ce mai rămăseseră risipite pe duşumele, le-am stins cu scuipat. După ce mă încredinţai că n'a mai rămas nici o scântee, care să poată reaprinde focul, am plecat.

M'am îmbrăcat, mi-am luat arma şi cartuşierele, şi sleit de puteri abia am coborât până'n vale.

Se îngâna ziua cu noaptea. Nu ştiam pe unde s'apuc şi o luai aşa la voia întâmplării, când deodată aud:

— Cine-i acolo?

Crezui că sânt surprins de inamic, dar în urmă desluşii vocea comandantului meu. Mă amestec printre soldaţi şi nu spun nimănui unde am fost toată noaptea.

Am pornit cu toţii spre Valea Mare şi când se lumină de ziuă eram în sat. Tunurile inamice încep din nou. Primim ordin să ne adăpostim prin case. Abia mă aşezai cu plutonul într'o casă, când deodată isbucni o larmă de nedescris. Inamicul bombarda satul.

Soldaţii fugeau înspăimântaţi în toate părţile căutând adăposturi, unii se ascundeau prin şanţuri, alţii o luau la fugă pe şosea. Bombele cădeau cu nemiluita, dărâmau case, săpau gropi adânci, ucideau oameni. Mie nu-mi era teamă. Am luat-o încet pe şosea la vale, ţinând strâns la pieptu-mi, sub manta, o iconiţă a Maicii Domnului, pe care o luasesem cu mine din biserică. O bombă căzu cu sgomot năprasnic în urma mea, dărâmând casa unde, cu puţine clipe mai înainte, mă adăpostisem cu plutonul. Eu mergeam înainte. Pe şosea mă împedicam de soldaţi morţi, alţii răniţi abia se târau cerând ajutor; unii stăteau ghemuiţi prin şanţuri şi'mi strigau să mă ascund că altfel voi pieri. Pe mine m'a ferit Sfânta Fecioară de orice întâmplare rea. Spre seară ajung la Câmpulung. Aici întâlnesc pe părintele paroh Nicolae Isbăşescu, căruia îi povestesc cum am stins focul şi am scăpat dela pieire odoarele mânăstirii. Părintele când auzi se miră şi nu-i venea să creadă. El fiind încredinţat de maicile cari au fugit, când a început să ardă mânăstirea, că totul este pierdut, a şi anunţat Mitropolia de arderea mânăstirii şi distrugerea odoarelor. Impreună cu preotul Isbăşescu ne-am dus la maica stariţă Irina Grecescu să-i spun întâmplarea. Maica stariţă când auzi că am scăpat odoarele mânăstirii nu voi să creadă.

— Cum se poate? zise ea. Când a început bombardarea noi am alergat să luăm sfânta icoană, dar deodată căzu un obuz în uşa bisericei şi se aprinse dulapurile cu arhivele şi n'am mai putut intra.

— Maică Stariţă, minunea s'a făcut, — îi răspund eu — focul s'a stins, odoarele sfinte sunt scăpate, trimeteţi pe cineva ca să le aducă la Câmpulung.

— Pe cine să trimet? — răspunse Stariţa. — Nimeni nu se poate duce, căci acolo e frontul şi oricine va îndrăsni la moarte sigură va merge.

— Compania mea este în repaos, am să mă duc eu. Ii răspund. Şi în noaptea de 18 spre 19 Octombrie (stil vechi) pe un timp ceţos şi rece plec cu carul mânăstirei la Nămăeşti ca să aduc sfintele odoare. Ajung acolo la miezul nopţii. Frigul mă pătrunsese până'n oase. Intunericul era ca de mormânt. Cu mare greutate străbat până la mânăstire. Intru înăuntru şi iau una câte una: icoana Maicii Domnului, un epitaf brodat, două sfeşnice mari de bronz, două evanghelii de pe sfânta masă, Sftul Potir, Sftul Antemis, mai multe cruci de argint, o ladă cu cărţi bisericeşti şi o ladă cu lumânări. Le-am aşezat cu grije în căruţă şi am pornit cu ele spre Câmpulung. In zorii zilei eram în oraş. Am adus aceste odoare în casa familiei Ioan Filipescu, iar de aici au fost duse toate la mânăstirea Negru-Vodă.

Când a văzut maica Stariţă odoarele, începu să plângă, se închină şi mulţumi lui Dumnezeu că a săvârşit şi de data asta o minune.

. . . .

Şi astfel îşi închee povestirea Ion Mustaţă, modestul călător, venit să-şi depene amintirile din timpuri eroice, înaintea locaşului scăpat prin străduinţele şi dragostea lui creştinească.

Pentru fapta lui mânăstirea l-a aşezat printre ctitori şi nu e slujbă în acest sfânt locaş, în care să nu se pomenească numele lui.

GEORGE ULIERU

* * *

Gol...

Mă'ntorc tăcut, cu paşii grei de noapte;
e vânt pe strada goală, şi-i senin...
atâtea gânduri — frunze'n toamnă, — vin
că par'că le aud aevea'n şoapte...

Oraşul doarme rece, obosit..
privirea mea alunecă greoaie
pe fire şi pe linii de tramvaie...
singurătate, — unde te-am găsit?

Mă tem de tine, mă'nsoţeşti şi taci...
m'afund mereu în goluri reci şi mate, —
rămân sfioase gânduri agăţate
pe ramurile goale de copaci...

Se face-un larg adânc în mine... Moale;
piciorul îmi alunecă în gol...
aşa-s de singur, — că-mi dau toţi ocol...
...grăbite se retrag tramvaie goale ..

George Silviu

Cărţi şi Reviste

MIHAIL CRUCEANU: *POVESTIRI PENTRU TINE*, Ed. Librăriei „Universala", Alcalay şi Co., Bucureşti. Bucureşti.

Simbolizându-şi părerile de rău, durerile şi gândurile prin descrierea poetică a obiectelor, care prin micimea lor înduioşează sufletul poetului, d. Mihail Cruceanu ne dă în „Povestiri pentru Tine" un admirabil model de proză poetică. Dacă forma ar purta ritmul ţăcănitor al versului, prozei d-lui Cruceanu i s'ar putea da cu adevărat numele de poeme. Contemplaţia lirică nu-i lipseşte. La această înţelegere contribue în mare măsură ritmul sufletesc, acela pe care-l citim în substanţa psihică a imaginilor. Li s'ar cuveni poate termenul general de „poeme în proză". Dar cum termenul mi se pare că ar exprima, judecându-l literaliceşte,.. „poesie lirică adică de sentiment, descris cu elemente prozaice iar nu poetice", păstrăm pentru bucăţile d-lui M. Cruceanu noţiunea de poemă. Pentru că „poesia" nu atârnă de înfăţişarea ei externă.

Florile, clopotul de pension, Frunzele, Pălăriile: motive în jurul cărora poetul brodează regrete, resemnate sfâşieri de suflet. Se simte într'o lume aparte prin pierderea a tot ceea ce era mai bun în sufletul lui. Amintirile din copilărie dau năvală, dar nu mai recunosc pe cel încercat de durerile soartei omeneşti. Impresionismul din „Au pays des rèves" sau „Primul bal" ţinteşte o purificare, o idealizare. Un exemplu:

„De câte ori, desamăgit şi obosit, mă hotăram să rămân în mine, ea îmi apărea din nou şi din nou, după speranţă, biruinţă şi înfrângere, mă vedeam desamăgit şi obosit. Şi cât timp vor fi seri de toamnă sau de primăvară, zile de vară, apusuri de iarnă, şi cât timp vor fi ore de căutare aceea ce nu se ştie, şi de singurătate ciudată, şi cât timp vir fi clipe în care desnădejdea, sau zădărnicia fiintei noastre, ne vor vizita sufletul, ea îmi va apărea mereu".

„Dar de ce îndoiala îmi spune, că în nici una din acele zile, ore, sau clipe, prin care sufletul meu în chip fatal va trebui să treacă, nu voi putea păstra, în mâinile mele, mâna aceleia al cărei nume nu-l cunosc şi pe care desigur nu-l voi cunoaşte nici odată?"

Cu poetizarea lor simbolică, poemele d-lui Mihail Cruceanu ne duce într'o lume alta decât aceea pe care o cunoaştem noi, ne înalţă sufletele, ne face mai buni.

* * *

LES MARGES (15 Iunie) închină un număr întreg memoriei poetului *Louis Codet*, mort în 1914. Din pleiada poeţilor tineri, Codet a publicat volumele „La rose du Jardin" şi „La Petite chiquette".



M. Cruceanu

După moarte au apărut: „César Capéran" (Marges... Mai, Iunie, Iulie, 1918) şi „La Fortune de Bècot" editat în două volume, de casa „Nouvelle revue Française".

Eugène Montfort, directorul revistei „Les Marges" care şi-a luat sarcina de a alcătui numărul pentru Louis Codet, adună dela foştii lui prieteni, amintiri interesante cari pun în vie lumină personalitatea şi opera celui dispărut. In sensul acesta se îndreaptă colaborarea lui *Marc Laforgue, Tristan Klingsor, André Maginot, André Viollis* şi *Gustave Violet*.

Mai interesant ni se pare studiul lui Jean Viollis, criticul subtil, despre personalitatea pietului ca „artist şi scriitor". După ce vorbeşte despre pictura artistului, Jean Viollis caracterizează în puţine rânduri poezia poetului.

„Codet scria cu îngrijire extremă; limba era din cele mai limpezi, cunoştea toate bogăţiile ei şi le închega în operă cu dorinţa unei perfecţiuni pe care prietenii lui o cunoşteau".

Nu scria pentru public, nu aştepta sufragiile lui, doar uzanţa îl îndemna să-şi tipărească vreodată un volum.

Reproducem mai jos una din poeziile inedite ale lui *Louis Codet* în care întâlnim imaginaţie, coloratură şi forma impecabilă a lui Hérèdia :

JEUX ANTIQUES

Lorsque son joli corps, couleur de coquillage
Repose de son long sur mon lit écumeux,
Je crois être l'égal des poètes fameux
Qui chantèrent Vénus, couronnée de feuillage...

Et, je sens que le coeur sauvage d'un Sylvain
Bat sous mon sein velu comme une vieille pierre
Lorsque je touche en habetant ce corp divin:
Tel un sanglot noir souffle dans la clairière...

Ah! tous les jeux paiens, les arts, la volupté,
Le sommeil, ou le bain dans les sources, l'été,
On ces jeunes coureurs sur un fond de verdures,

Voilà ce qui m'enivre et fait mon agrément...
Pareil aux anciens Grecs, moi je ne suis, vraiment,
Qu'un animal ayant le goût des formes pures.

* * *

ARHIVELE OLTENIEI ne soseşte în numărul pe Mai-Iunie, cu un studiu foarte interesant al d-lui *I. C. Filitti* despre „Banii" şi caimacanii Craiovei, care oglindeşte munca răbdătoare de a aduna materialul trebuincios. Pentru cunoaşterea timpurilor când Oltenia se afla sub austriaci este bine venit articolul d-lui *Ion C. Băcilă*, care relevă un document cartografic.

In restul numărului: Craiova în veacul trecut (de G. M. Demetrescu), Oltenia după memoriile Generalului von Bauer (de C. I. Karadja), din olăria preistorică a Olteniei (N. Plopşor), carte de la Matei Voevod (de C. V. Obedeanu) etc.

O notiţă scrie următorul lucru relativ la descoperirea Americei de către *Cristofor Columb:*

„Opinia generală este că Columb şi-a întreprins călătoria cu ideea preconcepută de a găsi o cale mai scurtă pentru a merge în Indii şi a asigura astfel Spaniei traficul Indiilor. D-l Vignard arată că scopul său era cu totul altul. El voia să descopere o insulă, insula *Antilia*, care figura pe cele mai multe hărţi din secolul al XV-lea, şi în special în acelea ale lui Bianco şi Benincasa. Această insulă era situată într'o regiune a Occidentului ce nu se putea preciza şi era obiectul a o mulţime de legende, în special din partea marinarilor de atunci. Pentru a dovedi aceasta Vignand arată că nici unul din contimporanii lui Columb n'a ştiut că destinaţia întreprinderii din 1492 era Indiile orientale, ba mai mult: textul oficial al capitulatiilor intervenite între Regele prea catolic şi marele Genovez stipulează expres că e vorba a se descoperi o insulă nouă. Autorul mai citează un mare număr de „probe" şi ajunge la concluzia precisă că „marea expediţie din 1492 avea în vedere două scopuri: descoperirea de către Columb a insulei menţionate pe vechile hărţi sub numele de Antilia, precum şi a insulei Cypangu, despre care se spunea minuni, dar a cărei situaţie de asemeni nu era cunoscută".

De altfel această rectificare istorică nu micşorează faima marelui genovez.

G. B.

* * *

Graiul lui Decebal

O pagină întunecată din istoria formaţiunei poporului român, este că nu se ştie încă în ce limbă au vorbit dacii, peste care au venit latinii, de i-au asimilat, alcătuind astfel naţiunea română.

Dacii desigur n'au pierit şi chiar dacă s'au asimilat în faţa unui element mai viguros, ei înşişi fiind un popor destul de puternic şi rezistent, care s'a măsurat cu cea mai mare forţă a lumei, nu se putea să nu lase urme. Şi ne-a lăsat: portul muntenesc este de origină dacică.

Despre limbă însă, istoria arată că numai acele cuvinte din limba română a căror obârşie nu se poate stabili, sunt de origină dacică.

Şi se dă ca pildă cuvântul **brânză**.

Desigur că dacii n'au pronunţat acest cuvânt aşa precum îl pronunţăm noi astăzi. Ca să avem forma **brânză** a trebuit să existe forma **brandia**.

Şi iată dece. O lege fonetică din limba latină, este perfect stabilită. Astfel: a accentuat, urmat de **n, m, nb,** nd, mb, mp, s'a transformat în limba română în â: pane=pâne, cane=câne, quando=când, campo=câmp, lana=lână, laudando=lăudând, sau mai bine zis toate gerundiile verbelor de conjugarea I, curo-curando-curând şi altele.

Pe de altă parte însă, avem în limba noastră, sub aceiaşi formă şi alte cuvinte, cari trec de origină slavă. De pildă: **izbândă, dobândă, osândă, zâmbre,** precum de asemenea şi toate gerundiile verbelor de conjugarea I, de natură slavă.

Se presupune deci, că pe când se făcea transformarea limbei latine poporul daco-roman, venind în contact cu slavii, li-a prins cuvintele de care au avut nevoie şi negreşit, potrivindu-se fonetica, le-a supus la aceeaş schimbare.

Dar când au venit daco-romanii în contact cu slavii? Pentru prima oară, cu cei dela nord în veacul al VII-lea.

Timp de şeapte veacuri, cuvintele latine s'au pronunţat curat latineşte? Desigur că nu. Incă din primul sau al doilea veac al colonizărei, sub influenţa climei, acel **a** accentuat a năzuit să se întunece şi numai cuvintele cari existau sub aceeaş formă, dar de altă origină puteau fi supuse la aceeaş transformare. Or, după şeapte veacuri cuvintele latine trebue să fi avut just aceeaş formă cu cele slave ca să le prindă în legea fonetică. Ce formă aveau deci, atunci când s'au întâlnit atât unele cât şi altele ca să se înfrăţească?

Cercetând în cele mai vechi documente slave, găsim cuvintele arătate mai sus, însă fără **n** şi **m**, care se află circumscris, scris deasupra, ca o amintire că a existat odată dar că nu se mai pronunţă sau se pronunţă foarte slab. Or, legea cerea o puternică pronunţare a lui **n** şi **m** şi un **a** accentuat.

Formele primitive ale cuvintelor menţionate aşa zise slave, trebue să fi fost **izbanda, dobanda, osanda, zambra,** adică just ca cele latine şi ca necunoscutul **brandia**, pentru ca să fie transformate în **ân**.

S'a presupus că formele latine au trecut prin faza **on** nazal, când a cuprins şi cuvintele slave arătate, ce se crede a fi avut forma **on** nazal. La slavi însă, înainte de a sosi pe aci, aceste cuvinte aveau un sunet deschis şi s'a întunecat de asemenea sub influenţa climei, atât de mult, încât au pierdut şi pe **n**. Ei formează astăzi cuvintele acestea cu rădăcina **băd, bud, săd, sud, zăb, zub** fără **n**.

Când erau în faza **on** nazal, nu venise în contact daco-romanii cu slavii. Iar când au venit, cuvintele cu **on** nazal le-a transformat în **un**: **monca=muncă, a smunci**, iar mai târziu când relaţiunile au devenit mai frecvente între ei, daco-romanii au luat cuvintele lor de natura aceasta, fără n, aşa precum le aveau slavii. Anume **Zabala**, înrudit cu cuvântul **Zâmbre**, **sudui**, înrudit cu vorba **osândă**. Asemenea cuvântul mucenic, înrudit cu **monca**, l-a prins după ce a pierdut pe **n**, aşa precum îl au şi slavii actuali, cu rădăcina măci, muci.

Se deduce de aci că cuvintele arătate au existat înainte de contactul cu slavii, şi nu putea să existe decât în limba dacă împreună cu cuvântul **brandia**, de aceeaş formă.

Prin urmare dacii au vorbit o limbă slavă, fiind ei înşişi o ramură din marea gintă slavă.

Astfel se explică cum Tracii, care s'au despărţit de Daci şi s'au aşezat la sudul Dunării, au primit uşor complecta influenţă slavă, şi că chiar daco-romanii, când au venit în contact cu slavii au primit o puternică influenţă, ca fiind înrudiţi prin origină. La daco-romani, influenţa nu putea fi complectă, pentrucă era elementul latin.

Multe din cuvintele slave adoptate ulterior în limba noastră, au putut fi excluse şi înlocuite cu neo-latine. Nu vor putea fi excluse însă cuvintele **izbânda, dobânda, osânda, zâmbre** pentrucă ele au existat dela început, şi mai ales expresia „face **zâmbre**" care e o expresie curat dacică, a acelui popoer viguros, care s'a măsurat cu imperiul roman şi care învins, nu putea decât să se supue dar să „**facă zâmbre**", adică să arate „colţii", întocmai ca cânele mustrat de stăpânul său, pe când conducătorii, mai ambiţioşi, au ospătat în jurul unui vas cu otravă, ca să nu capituleze.

Prin urmare limba română este o închiegare a elementului latin cu cel dacic.

Influenţa slavă propriu zisă de mai târziu, este cu totul alta, mai unilaterală şi mai mult în biserică, cu introducerea creştinismului.

Gh. Mărculescu

* * *

ÎNSEMNĂRI

Titlul romanului „Iubirea Iubirilor"

Indată ce-a apărut în paginile noastre primul capitol din noul roman al d-lui Agârbiceanu, casa de editură „Cultura Natională" s'a grăbit ca ,prin portărei, să ne someze să-i schimbăm titlul, motivând cererea prin faptul că tot o „Iubire a iubirilor" a apărut în editura sa. E vorba de o traducere după scriitorul Ricardo Leon.

CULTURA NAŢIONALA — Bucureşti, 5 Iulie 1924
Soc. an. de editură
Bucureşti

CORPUL PORTAREILOR TRIB. ILFOV

Prezenta s'a făcut prin intermediul nostru, azi 9 Iulie 1924.

ONOR. S. A. „ADEVERUL"
LOCO
Str. Sărindar, 9—11

Citim în ziarul „Dimineaţa" No. 6336 cu data de Sâmbătă 5 Iulie 1924, un anunţ, din care reiese că aveţi intenţiunea de a publica în revista ce editează societatea dv., o bucată literară Iubirea Iubirilor,

Vă aducem la cunoştinţă că editura noastră a publicat încă dela 15 Noembrie 1922, volumul Iubirea Iubirilor *de Ricardo Leon.*

Deoarece titlul acesta ne aparţine, pe baza împuternicirii ce avem dela autor şi deoarece faptul că dv. vă serviţi de acelaş titlu, ne aduce evidente pagube materiale; pe temeiul art. 1 combinat cu art. [illegible] din legea asupra împroprietăţii literare şi artistice, vă notificăm că, în cazul când nu veţi schimba titlul ce v'aţi însuşit în dauna noastră, vom fi siliţi să ne valorificăm drepturile pe calea justiţiei,

p. „Cultura Naţională"
(ss) *Nedescifrabil*

* * *

Cererea este absurdă pentru că nimeni nu poate să cunoască toate titlurile operelor literare apărute de-atâtea veacuri în literatura universală şi nici un moment nu se poate gândi cineva, că d. Agârbiceanu, care singur mărturiseşte că n'avea idee despre traducerea pomenită mai sus, şi-ar fi ales acest titlu tocmai pentru a se ajuta cu el.

Scriitorul ardelean a trimis direcţiunii ziarelor noastre o scrisoare, pe care o reproducem mai jos şi care constitue cel mai bun răspuns la somaţiunea, care îl privea direct:

In clipa în care vă scriu, n'am primit încă adresa trimisă dv. de „Cultura Naţională" prin portărei. Am luat însă cunoştinţă de ea din No. 6345, 12 Iulie 1924, al „Dimineţii" şi vă răspund ca şi când aş avea-o la mână.

Declar dela început că titlul *„Iubirea iubirilor-Carnetul unei logodnice"* l-am dat eu lucrării mele, şi că îmi iau întreaga răspundere în faţa oricărui for, rugându-vă să continuaţi publicarea sub acest titlu.

Incă înainte cu douăzeci de ani, făcând studii teologice la facultatea de pe lângă universitatea din Budapesta, ştiam că în limbile semite, în deosebi în limba ebraică, *exprimarea unei noţiuni de superlativ se face prin repetarea cuvântului la genitiv.* Astfel: Cântarea cea mai înaltă, Cântarea supremă, s'a numit în Sf. Scriptură: *Cântarea cântărilor.* Tot astfel, în loc de Dumnezeul suprem s'a spus „Domnul Domnilor". In acelaş înţeles: „Inţelepciunea înţelepciunilor", etc. Mărturie poate fi orice cunoscător al studiilor biblice.

Cred deci că în orice limbă modernă s'ar traduce acest ebraism, rămâne o traducere şi nu o expresiune originală, care ar putea fi... înstrăinată de autorul ce scrie într'o limbă modernă. Nu ştiu dacă scriitorul *Ricardo Leon* şi-a numit lucrarea sa în original „Iubirea iubirilor", ori titlul acesta i-a fost dat numai de traducătorul român. Declar că am văzut volumul editat de „Cultura Naţională", dar nici n'am apucat să-l citesc până acum, nici nu m'am putut gândi că voi avea vre-o neplăcere folosind şi eu un ebraism, cum l-a folosit şi Ricardo Leon sau traducătorul român, cu atât mai vârtos că eu am şi subtitlul: *Carnetul unei logodnice.*

Maria Negru, în carnetul său, vorbeşte într'adevăr despre o iubire supremă, pe care n'a înţeles-o la început, împotriva căreia s'a revoltat, a luptat, dar care a cucerit-o zi cu zi, şi căreia şi-a jertfit în urmă şi dragostea ei faţă de Andrei, şi viaţa. Ea simte întreaga geneză a iubirii de Patrie, şi pe ea o cântă în carnetul său din vremea marilor suferinţe ale războiului.

Eu, căruia i-a fost încredinţat acest carnet spre publicare, ce nume mai potrivit puteam să-i dau unei iubiri care prin jertfă s'a înălţat atât de sus, decât „Iubirea supremă", sau, folosindu-mă de ebraismul biblic „Iubirea iubirilor"?

Sunt convins, de altfel, că eminenta editură „Cultura Naţională", nu va avea nici o pagubă materială, căci eu abia sunt un scriitor ardelean, pe care publicul cititor nu-l va confunda cu un scriitor străin de renume mondial...

Cu deosebită stimă, *Ion Agârbiceanu*
Cluj, 12 Iulie.

Claude Farrère despre România

La universitatea analelor din Paris, Claude Farrère, a ţinut o serie de conferinţe, care, pentru cei ce nu pot să asiste, apar în revista „Conferencia".

Titlul acestor conferinţe e Une croisière en Méditerannée ***şi ajungând la capitolul*** En quête de la Toison d'or, ***ilustrul romancier descrie Dobrogea.***

Ne facem o datorie să traducem rândurile care privesc ţara noastră.

După ce străbaţi frontiera bulgară, coasta Europei **până atunci aspră şi muntoasă,** înclină imediat, coboară **şi se topeşte într'o câmpie imensă de nămol lipicios. E delta Dunării.**

Aci este Dobrogea, imensitate mlăştinoasă, din care s'a făcut o provincie, sau mai bine zis o vizunie: vizunie de bivoli, de lupi şi de toate animalele care trăiesc în mocirle, vizunie de oameni mulţi, nu prea curaţi.

In vreme ce marele fluviu al Europei centrale crea, prin nămolul său, această lamentabilă stepă, Moldo-Valahii, Tătarii, Turcii, Ruşii, Germanii, depuneau acolo drojdia rasei lor şi noroiul poporului. O cloacă despre care un prefect din partea locului îmi spunea:

— Când se făptuieşte un omor, îţi spun drept că nu ştiu încotro să-mi îndrept cercetările, pentru că toţi supuşii mei, afară de Tătari şi Turci, sunt capabili de aşa ceva.

Era, bine înţeles, un prefect român.

Trecând din Dobrogea, ajungem la adevăratele guri ale Dunării şi în adevărata ţară românească.

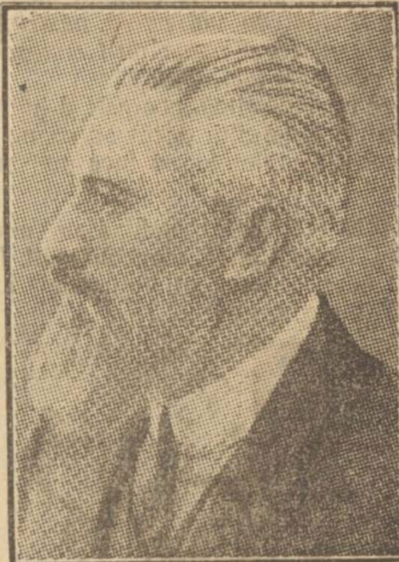
Fostul meu şef, atât de ilustru şi atât de iubit, Pierre Loti, a fost primit acolo, odinioară, cu o infinită graţie, de către suveranii români. Vizita sa, făcută bătrânei regine Carmen-Sylva, i-a inspirat o pagină frumoasă, scrisă în Noembrie 1887.

„In cursul vieţii mele de rătăcitor, mi s'a întâmplat odată să mă opresc într'un castel vrăjit, la o zână.

Sunetul îndepărtat al cornului de vânătoare în pădure, are puterea să mă facă să retrăiesc cele mai mici amintiri din acele zile.

Castelul zânei era aşezat în mijlocul unei păduri adânci de unde auzeai într'una sunetul goarnelor militare cu timbru grav, care păreau să-şi răspundă de departe. Sunetele acestea stranii, necunoscute, aveau o melancolie aparte, păreau nişte chemări metalice, în aerul sonor pe care îl respirai, — aer liniştit, viu şi curat al munţilor.

Iată pentru ce, când aud sunând trompetele, revăd deodată, atât de limpede ca şi cum aş mai fi acolo, un salon regal (căci zâna despre care vorbesc e în acelaşi timp şi regină) care dădea prin ferestre largi gotice, pe o imensitate de brazi verzi, strânşi unul lângă altul ca în pădurile primitive.



Claude Farrère

Salonul încărcat cu lucruri preţioase e de o măreţie sombră, în culori fără nume, un roşu potolit, aur întunecat, nuanţe de foc care se stinge; sunt acolo galerii ca nişte mici balcoane interioare şi draperii mari, greoaie, care maschează colţuri misterioase prin turnuleţe... Şi zâna îmi reapare acolo, îmbrăcată în alb, cu un voal lung. E aşezată în faţa unui şevalet şi pictează pe un pergament, cu un penel uşor şi subţire, minunate iluminuri arhaice în care domină aurul în felul bizantin; e lucrul unei regine de altă dată, început de trei ani, o carte de leturghie destinată unei catedrale.

Vestmântul alb al zânei e croit după moda orientală şi ţesut în fire de argint. Dar chipul care e încadrat în cutele transparente ale vălului, are un nu ştiu ce blând şi



Carmen-Sylva

îndepărtat care n'aparţine decât raselor dela nord. Şi totuşi domneşte în întreg ansamblulu o atât de perfectă armonie încât ai zice că acest costum a fost născocit într'adins pentru zâna care îl poartă. Veşnica tinereţe există în zâmbetul ei; o găseşti pe obrazul ei senin; străluceşte pe frumoşii ei dinţi clari ca porţelanul. Dar frumosul păr ce se întrevede prin vălul argintiu, e aproape alb.

„Părul alb, a scris dânsa în *Cugetările* ei, sunt boabele de spumă care acoperă marea după vijelie".

Era regina Carmen Sylva!"

Claude Farrère continuă, făcând un elogios portret al reginei Maria, portret care nu rămâne mai prejos de acela al ilustrului său înaintaş şi revine la descrierea ţării.

Hai, să luăm în treacăt, o mică lecţie de geografie în faţa marelui port din Sulina. Sulina, ca şi Brăila, ca şi Constanţa, ca şi Galaţi, ne duce gândul spre imensele convoiuri cu grâu dinainte de război, la acele fericite vremuri când grâul era din belşug, când grâul avea preţuri abordabile, când grâul nu era marfă de speculat, când frumoasele recolte ale românilor şi ruşilor nu cădeau în ghiarele murdare şi ascuţite ale speculanţilor ,cari odinioară erau spânzuraţi şi pe care, zău, regret, că nu-i mai spânzurăm azi.

Galaţi! Mâncai acolo zaguscă şi icre negre, ca la Petrograd, ca la Moscova, pe vremea când în Rusia se mânca icre şi zaguscă.



Pierre Loti

Brăila! De-acolo am încercat să privesc în întregul lui ansamblu, ţinutul mlăştinos, verde şi lugubru, pe care totuşi grâul ondulează până în adânci depărtări la vântul ce suflă dinspre Pontul-Euxin. Era de-ajuns să te urci pe un acoperiş. Gândiţi-vă că punctul culminant al întregei ţări, al acestei ţări riverane e la Galaţi, un fel de parc care se înaltă de-asupra Dunării cu vre-o treizeci de metri şi de unde ochiul îmbrăţişază un imens orizont. Oraşul e pitoresc: străzile foarte civilizate, foarte moderne, prăvăliile cu ultima modă, galantarele strălucind în rochi şi în pălării ce vin direct dela Paris...

Propaganda cu... cărţi postale

Ne ocupăm mereu de ingeniozităţile propagandei... altor state şi cu durere constatăm, ceeace fac.... alţii, pentru a lămuri opinia mondială asupra culturei ce reprezintă un popor.

Propaganda se poate face (după sistemul nostru) cu fiolele diplomaţiei, dar acest produs steril al oficialităţei nu contribue mult la progresul propagandei unui popor.

Germanii sunt îndeobşte cunoscuţi ca mari meşteri ai propagandei şi în războiu, s'a dovedit, că fără propaganda lor lumea ajungea la o pace durabilă şi sigură. După răsboiul pierdut junkerii germani au mobilisat tot ce are mai preţios Germania, ca să se demonstreze „superioritatea" rassei teutone. In acest scop s'a mobilisat, cum este firesc şi arta germană.... şi îndeosebi artiştii germani. Interesant, cum vrea să servească cultura germană un editor: F. A. Ackermann din Müchen. — Editorul Ackermann a publicat înainte de războiu zeci de serii de cărţi postale artistice, cu reproduceri după operele lui Dürer, Rembrandt, Murillo, Tizian, A. van Dyck, Rubens, Holbein. Seriile aceste admirabile de cărţi postale ilustrate, au fost răsleţite în întreaga lume şi le colecţionau toţi amatorii picturei clasice.

Ackermann în anul acesta a dispus, să se publice numai cărţi postale ilustrate, cu subiecte luate din viaţa şi cultura Germaniei. Prima serie, care întrece în lux pe toate cele tipărite până acum, a apărut săptămâna trecută şi publică reproduceri în cărţi postale din viaţa lui Goethe, Siluete de Schiller, Luther şi Melanchton, Regina Luisa a Prusiei, Portretele compositorilor germani, Viaţa şi Operele lui Glucq, Mozart, Beethoven, Liszt, Schubert, Herman şi Dorothea de Goethe, trilogia lui Wagner. Pentru ca această colecţie să aibă şi puţin gust de picanterie politică, au apărut şi cărţi postale ilustrate reprezentând pe Hitler, Ludendorff, Hindenburg, Prinţul Luipold de Bavaria,..... iniţiatorul hackenkreuslismului...... şi fotografia lui Mussolini, care-l presintă pe leaderul fascist ca pe-un adevărat Ulisse: ţine în mână un vultur şi mângăe un pui de leu.....

Sunt însă în acelaş timp în Germania şi cărţi postale ilustrate, cari nu respectă rugăciunile lui Wothan. Este mai ales cu spirit carta postală ilustrată, care este o simplă reclamă a ciocolatei olandeze Van Houten, iar în mijlocul ei este icoana fostului împărat german Wilhelm al II-lea, care se întreabă: „până când sânt silit să trăesc cu afurisita asta ciocolată olandeză?"...

Cursuri internaţionale de vacanţă

C. D. V. I.

Există un comitet internaţional pentru răspândirea culturii pacifiste. Intre atâtea societăţi cu ori fără caracter pacifist, i se va putea da însă atenţie şi acestei formaţii culturale, pe care o conduce un comitet de femei: d-nele Madeleine Rolland, Andrée Juve şi M-me Rosa Genoni şi M-me Elliakim Werner. Comitetul are sediul la Secretariatul general al Ligei Internaţionale Femenine pentru Pace şi Libertate şi domiciliază în Geneva (Rue de Vieux Collège).

Principalul punct al programului acestei societăţi este să dea educaţie pacifistă femeilor din clasa intelectuală, ca acestea să contribue cu opera lor, la combaterea războiului, tiraniei şi prostiei sociale. Dintre conferenţiari fac parte ilustrele personalităţi: *Bertrand Roussell* (Anglia), *Contele Lucidé* (Italia), *Contele Gesseler* şi *Bertrud Baer* (Germania), *Félicien Challaye* şi *Georges Duhamel* (Franţa), *Dr. Van Eeden* (Olanda), *John Haynes Holmes* (America), *Ştefan Zweig* (Austria) şi *Wlima Glücklich* (Ungaria)... România lipseşte. (Se putea altfel?)

Cursurile internaţionale vor începe în curând, şi în anul trecut ţinute la Varese (Italia) vor urma probabil în Danemarca ori Austria.

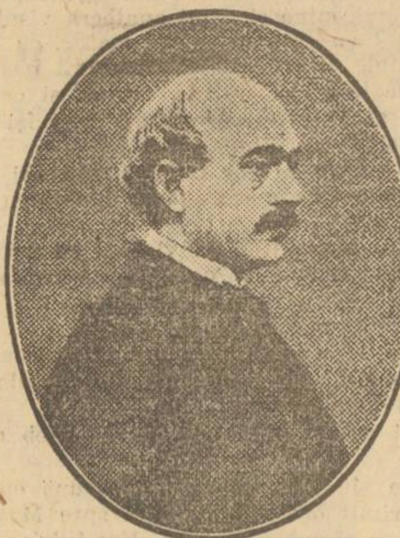
Rolul naturii în poezia populara

In prefaţa baladelor din 1852, Alecsandri afirmă că Românul „înzestrat de natură cu o închipuire strălucită şi cu o inimă simţitoare, îşi revarsă tainele sufletului în melodii armonioase şi în poezii improvizate. Prin această frază concisă, Alecsandri, care nu a adunat „avere naţională" dintr'o pornire sufletească prefăcută, dintr'un fond de sentimente mincinoase, mărturiseşte că există o poezie populară bine definită.

Şi, în acest caz, în rândurile acestea, voiu căuta numai să răspund cestiunii: „Ce rol are natura în poezia populară?"

In primul rând, socotesc de o necesitate imperioasă să definesc „ce este natura". In afară de principiul latin „Natura, rerum omnium mater" îmi vin în memorie cuvintele lui Delavrancea, care prin „trilogia Moldovei" a contribuit, cu multă vigoare, la educaţia românească a neamului. Intr'adevăr, Delavrancea spunea: „Natura este refugiul fiinţelor alese, fericite sau nu, bătute de soartă sau de noroc. Ea ne cuprinde, ne mângâie, ne linişteşte şi ne face, de multe ori, mai buni decât am sosit pe lume. Ea ne potoleşte durerile şi ne toceşte cutele învrăjbirii, pe cari împrejurările ni le-au săpat adânc. Cu nepăsarea ei de durerosul nostru sbucium de o clipă, ne trezeşte în minte cugetul senin că suntem un fenomen trecător, că urile şi răzbunările noastre sunt scurtări din scurta noastră vieaţă. Ea este izvorul a tot seninul, a toată pacea, a toată îndurarea, căci în ea ne afundăm ca într'o nemărginită şcoală, al căreia cel dintâiu şi cel de pe urmă învăţământ este strâns în versul lui Eminescu „ce e val, ca valul trece". 1) Oare, în timpurile de restrişte, strămoşii noştri nu se retrăgeau în mijlocul naturii din şirul muntos al Carpaţilor? Iată, prin urmare, că putem să ne dăm seama că între Natură şi Poporul Român, există o străveche şi legendară legătură, care s'a resfrânt tocmai în creaţiunile poetice ale poporului, cele dintâiu tezaure ale muzei noastre, păstrate cu pietate de generaţiunile trecute. Deaceea poporul român — în mod instinctiv — a priceput că natura, haiducia, vitejia şi cântecele de frunză se leagă între ele ca inelele unui lanţ. „S'apuc calea codrului", „Fost-am pomi", „Cântă Cucul", etc., etc... nu sunt strigăte inconştiente, ci sunt expresiunea, chiar sinteza, cea mai vie a vieţii noastre sociale şi istorice din timpurile trecute. Astfel natura din poezia populară, aruncă o lumină asupra problemei „cine am fost şi cine suntem?" reconstituind trecutul întunecat.

Dar, cu timpul, legăturile dintre om şi natură se înmulţesc şi se strâng, încât natura devine mamă, soră, frate, rudă, prieten..... Este de ajuns să amintesc „Mioriţa", acea concepţiune ieşită din mintea unui ţăran din Carpaţi, care reunia în fiinţa lui, calităţile tipice ale unui neam. Intr'adevăr, ciobanul spune „bolnăvioarei Mioriţe" că dacă vă întâlni pe bătrâna lui mumă să nu-i spuie



V. Alecsandri

Că la nunta mea
A căzut o stea
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi.
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari...

Astfel putem conchide că poporul român, tratează natura în cântecele sale, dar numai „în câteva note fosforescente", cum spunea Delavrancea.

Dar din moment ce natura este un obiect primordial al poeziei populare, se pune întrebarea: „Cum trebue şi poate fi ea înfăţişată, concretizată?" In această privinţă cea mai mare atenţiune merită alegerea cuvintelor, căci înjosirea obiectului, dovedeşte, în mod evident, că poetul era lipsit de entuziasmul poetic sau, mai clar spus, nu îndeplineşte cerinţa formulată de Horaţiu, **„Si vis me flere dolendum est primum ipse tibi"** (Dacă voeşti ca eu să plâng, în primul rând tu trebue să plângi). Totuşi în poezia populară, înfăţişarea obiectului, a naturii în cazul nostru, este relativă, căci unei poezii populare îi este îngăduit să zică:

Frunză verde de piper!
Dacă nu e un mister
Că eşti Dumnezeu în cer,
Dă-mi şi mie ce îţi cer...

Prin însăşi acest fapt, ipso facto, natura, alături de rolurile ei bine determinate, pretinzând o limbă sobră, vulgară, dar expresivă, contribue ca poezia populară să fie un model fericit de limbă evocativă şi o poezie curată.

Eques

1) Discursul de recepţie la Academie. „Din estetica poeziei populare" (22 Maiu 1913).

ANUL V. — No. 190

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 27 Iulie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

Vântului

Tărâmurile'n larguri colindându-le,
De unde vii şi und'te duci tu, vântule?...

Ţi-ascult doinirea printre frunze verzi,
Aci apari, aci te pierzi;
Dar niciodată, vântule, nu-mi placi
Ca toamna, suspinând printre copaci.

Şi mă gândesc: ce doruri te frământă,
Ce bucurii suflarea ta ne cântă
Sau ce dureri ascunse 'n tine porţi?
Doineşti de dragoste ori plângi pe morţi?

Eu te iubesc demult, ca pe un frate;
Ţi-aduci aminte zile 'ndepărtate
Gând îmi cântai şi eu sburdam prin soare?
Aveam un suflet ca 'n April o floare.

Dar toamna suferinţelor veni
Şi floarea fragedă o veşteji;
Acum pe lujerul plecat la vale
Atârnă jalnic zdrenţe de petale.

Şi-acum nici tu nu mai doineşti prin lunci
Să te asculte sprintenul copil de-atunci,
Ci te opreşti mai mult sub geamul meu
Şi gemi afar' cum gem în casă eu...

E toamnă, vântule, cu frig şi ploi,
Când plâng şi tremură copacii goi;
Sunt un uscat şi găunos copac
Şi toate frunzele 'n noroi îmi zac.

Trec nori ca pânze rupte de catarguri,
Ia-mi frunza, vântule, şi du-o'n larguri...

George A. Petre

Un răspuns

— Către scriitorii români —

de **LEON FERARU**

Recitind memorabila scrisoare a regretatului D. Anghel — scrisoare pe care „Adevărul Literar" *a readus-o în discuţie ca pe un document de actualitate, poetul Leon Feraru, adresează următoarele rânduri, scriitorilor noştri:*

Scrisoarea din anul 1913 a iubitului, admiratului şi în veci neuitatului Maestru, din cauza depărtării şi evenimentelor sângeroase de mai apoi, nu mi-a căzut subt ochi decât cu ani în urmă, când privirile adânci şi melancolice ale lui D. Anghel erau stinse subt pleoape închise pe vecie. Nu i-am putut răspunde, deci, nici atunci când încă îşi mai trecea silueta suplă şi măruntă prin mulţimea Capitalei şi — vai! — nici mai târziu când poetul florilor dormia subt dâmbul înverzit din Iaşii tinereţii lui.

Răspunsul meu apare de-abia acum şi e adresat vouă, scriitori independenţi ai acestui pământ de care mă simt şi eu legat cu rădăcinile anilor copilăriei şi adolescenţei mele. Regret că întâmplarea mă sileşte să aştern aceste rânduri, tocmai în ajunul plecării mele din ţară şi că este vorba de mine în testamentul literar şi cultural al lui Anghel. Imi pare rău că trebuie să plec, căci mult aş fi dorit să mai stau cât-va timp ca să duc înainte şi de aproape lupta de desinfectare; şi îmi pare rău iarăşi că sunt în cauză, deoarece mi-ar fi fost cu mult mai uşor să dau lovituri de moarte unei prejudecăţi urâte de-ar fi fost să deplâng soarta unui alt scriitor exilat de împrejurări şi nu tocmai a mea. Dar cuvintele Maestrului sunt acolo, în ziar, strălucitoare de frumuseţe şi arzând de o revoltă mare şi sfântă. Şi e de datoria mea să vorbesc limpede şi răspicat.

Urmăresc regulat şi cu un interes lesne de înţeles mişcarea intelectuală de aci. Observ pecinginea de ură ce se întinde din nou de o bucată de vreme prin meleagurile literare din ţara mea de baştină. In atmosfera patriei care m'a adoptat, dincolo de ocean, ea apare şi mai hâdă şi mai revoltătoare. In nici o altă ţară din lume nu există antisemitism literar. Originea unui scriitor nu e o piedică în desvoltarea lui artistică. In materie de artă, singurul criteriu este talentul. Ce enormă e greşala colegilor noştri orbiţi de patimă când ei ridică ziduri medievale în jurul unui visător născut din părinţi evrei! Ei nu-şi dau seamă că adevărata cruciadă pentru salvarea intelectualităţii romåne este tocmai aceea împotriva şovinismului, care e un duşman primejdios al frumosului şi al progresului. Toţi cântăreţii, povestitorii, profeţii popoarelor au fost şi sunt înainte de toate oameni cu suflu larg umanitar. E adevărat, cu cât eşti mai aproape de glia ta, cu cât mai mult bei din seva ei, cu atât mai adânc te înfigi în pământul viitorimii. Dar să nu uităm că această glie e un fragment din globul care devine din ce în ce mai strâmt, mijloacele de comunicaţie perfecţionându-se. Deasupra naţiunilor de un veac, de o înşirare de veacuri, se înnalţă omenirea eternă.

Cuvine-se deci ca în cuprinsul literelor române să intronăm demnitatea omenească şi dreptatea. Cuvintele Maestrului sună clar:

„Avem huliganii noştri, fără îndoială, şi dacă nu avem „încă până acum crima noastră rituală, o avem pe aceea „de lèse-estetică care e cea mai mare înjosire. Ideile îşi „fac mersul lor şi nimic nu le poate opri totuşi, şi dacă „toţi cei ce ţin o pană în mână în ţara aceasta, îşi vor spune cuvântul lor de liberă indignare, poate vom vedea şi „vom trăi vremuri mai bune".

Veniţi dar cu toţii, scriitori independenţi, şi spuneţi-vă cuvântul; şi de se mai găsesc prea multe suflete laşe care nu înţeleg chemarea de dincolo de mormânt a lui Anghel, tot blestemul întârzierii înaintării culturii româneşti-omeneşti cadă asupra capului lor!

LEON FERARU

Bucureşti, 23 Iulie 1924.

* * *

EX OSSIBUS ULTOR!



A fost un tânăr împărat —
Dela mişei a smuls averea
Şi-a smuls dela tirani puterea
Şi mulţi nebuni a spânzurat.
Dar patru inşi vorbind în şoapte
L'au dus în giulgiuri învălit
Şi 'n codru cel mai tăinuit
L'au îngropat târziu în noapte.

Cei tari au zis: „A fost mişel!
Ne-a prigonit prea multă vreme".
Ear popii fulgerau blăsteme
In cei ce mai vorbeau de el:
Nici voie să-şi cernească portul,
Nici drept să-l plângă n'au avut
Şi nici odată n'au ştiut
In ce pământ le doarme mortul.

Şi nu vor şti! Căci groapa lui
In blăstemat pământ s'ascunde.
Nici soare-acolo nu pătrunde,
Nici plângerile nimănui.
Jurat-a ladul să 'ngrădească
Cu nopţi de veci acest mormânt:
Ear brazii tac, că nici un vânt
Nu-i clatină ca să vorbească.

Dar noaptea 'n zare une-ori
Când e furtună 'n depărtare,
La margini de-orizont răsare
Un fulger alb, târziu spre zori,
Şi 'ntr'una spre păduri arată
Şi scapără spre ea mereu;
E, par'c'arată Dumnezeu
Spre groapa cea de veci uitată.

Ear într'o noapte va lovi:
Şi spintecată de lumină
Fugi-va noaptea cea haină,
Şi brazii 'n flăcări or vorbi:
Şi-atunci, cu fulgerul tovarăş,
Ieşi-va mortul împărat,
Şi 'n ladul lor, de-unde-au plecat
S'or prăbuşi tiranii iarăş.

G. COSBUC

Poezii

de **Victor Eftimiu**

Trandafirul

In colţu-i de grădină se mistue 'n parfum
Şi moare trandafirul: o jertfă în zadar...
Vreau să sfârşesc departe, în alte ţări, precum
Visează trandafirul să moară 'ntr'un pahar...

Te-aş vrea mai tristă...

Te-aş vrea mai tristă, mai îngândurată
Să bănuiesc în tine un dor mâhnit
O frunte 'n care visul frânt s'arată:
Vreau inima să mi-o înalţ în infinit.

Vreau inima să mi-o înalţ în infinit
In seara 'ndurerărilor... Tăcere!
Sânt goluri vaste 'n sufletul rănit
In aer, sboruri şi suspine de chimere...

Tăcere! Seara creşte pe balcoane...
Ce dulce e cuvântul contenit!
Trec, luminând, surâsuri de icoane —
Vreau inima să mi-o înalţ în 'nfinit!

E toamnă şi declin şi mizerere...
Fantasme pier pe cerul de granit...
Stridenţă râsul tău ar fi. Tăcere!
Vreau inima să mi-o înalţ în 'nfinit!

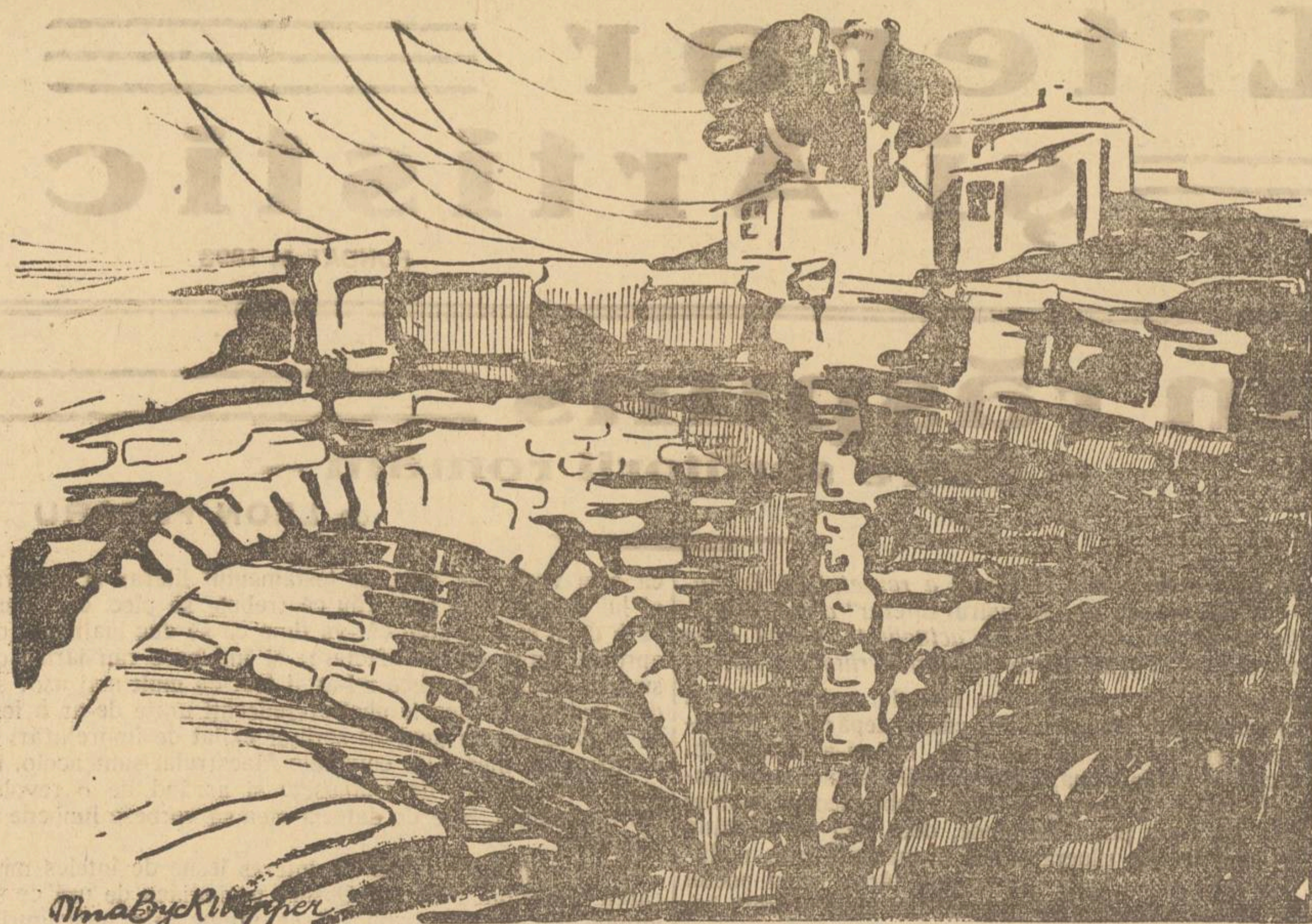
Fântâna colorată

Eram într'un oraş occidental
Pe-o seară de Duminecă, — ţii minte?
Fântâni ţâşniau în cerul nopţii pal
Şi-i colorau palorile fierbinte.

In dansul apelor de-argint şi foc
In ploile de perle şi rubine
Plutiai, chimeră, în fantastic joc
Deşi erai alături de mine.

Erai cu mine, — însă te vedeam
Aşa cum te-aş fi vrut, acolo'n zare...
Din suflet şi din ape-ţi împleteam
Cununi de foc şi de mărgăritare.

Atâta de departe 'n asfinţit
Şi'n răsărit te văd aşa de bine! —
Vei fi vreodată cum te am presimţit
In ploaia de mărgăritare şi rubine?!



Gânjuleț

de SANDU TELEAJEN

Acu, 'mi-aduc cu bine aminte de mulţi dintre omuleţii acela gălăgioşi cu care am tocit băncile şcoalei din Homorâci, alde: Sivică al Popii, Neculaiţă Grosu, Gheorghiţă al lui Neculai Voicu, Anghelică Luca şi încă mulţi alţii pe cari nu-i mai pomenesc. Din toţi însă, nu cred să uit vr'odată pe Ştefănică Gânju, cel mai mic dintre orfanii lui Tudorache pădurarul dela Cerneşti, pe care 'l-au fost ucis nişte „hoţi de cai", după cum am înţeles când m'am făcut mai mare. Rămasă văduvă cu şase copii, biată „Maria din capu' satului" (cum i-au zis oamenii pe urmă), nu s'a dat înapoi să-şi ţină, casa din truda celor două braţe; iarna cosând ori torcând „cu ziua" pe la oameni mai înstăriţi şi vara arând, prăşind, cosind, iar toamna cărând lemne din pădure. Aşa s'a făcut că nici unul dintre copii, nu i-a rămas fără învăţătura celor cinci clase. Că-şi zicea în mintea ei de femee: „Măcar să le dau o ţâră de carte, iar Dumnezeu să le dea o fărâmă de noroc". Patru prăjini de pământ din jurul casei, doar nu-s o avere pentru şase copii.

Şi-aşa, par'că văd şi azi când l'a adus pe Ştefănică, şi l'a dat în seama „Domnişoarei" dela a-ntâia, în anul acela îndepărtat al copilăriei mele. Omuleţul, s'a aşezat într'un cap de bancă din fundul clasei, şi se uită sperios în toate părţile. Nu văzuse el niciodată o casă aşa de mare, cu poze pe pereţi, cu bănci rânduite frumos, şi nici atâta adunare de copii, care să stea cuminţi, aplecaţi pe nişte tăbliţe negre. Noi, cei care venisem cu o zi înainte la şcoală ne uitarăm pe furiş spre el. Era un bondoc desculţ, cu părul galben, vâlvoi, cu ochii albaştri, şi faţa albă, încins cu bete roşii peste cămăşuţa de cânepă şi c'o traistă ciobănească cât el de mare, pe după gât.

Nici n'apucase domnişoara să-l întrebe, „cum îl cheamă", că bondocul nostru s'a şi pornit pe plâns, trăgându-se cu artag, tocmai în celălalt capăt al băncei.

Atunci, profesoara, s'a apropiat de el, drăgălaşe, l'a mângâiat pe frunte, şi-a scos din buzunarul şorţului un coşuleţ rotund de hârtie roşie.

— Copii, cine răspunde frumos la 'ntrebările mele, capătă două acadele. Să vedem care vrea să răspundă întâi?

Câţiva mai îndrăzneţi ridicară două degete. Răspunde unul, capătă două acadele şi se puse pe ronţăit. Răspunde altul, capătă şi el două şi le macină'n dinţi ca pe nişte alune. Când să răspundă şi al treilea, numai ce vedem pe bondocelul nostru că se ridică din bancă:

— Domnişoară, spui şi eu ţine sunt!...

Toată clasa pufneşte şi cu noi râde şi profesoara:

— Ei, haide! Spune: al cui eşti?

— Săru' mâna, eu sunt al mămichii că tăicuţu a murit şi ne-a lăsat singuri.

Nouă ne-ncremeneşte râsul pe buze.

Sărăcuţul, n'are tată!... Domnişoarei, i se'nmoae glasul.

— Şi cum te cheamă, micuţule?

— Ştefănică a' lu' Tudorache Gânzu.

— Şi câţi ani ai Ştefănică Gânju?

— Şapte ani, Domnişoară.

— Surori sau fraţi mai ai?

— Am trei fraţi şi două surori da'... ei sunt mai mari, Domnişoară.

— Şi, de ce-a murit tăticu tău băeţaşule?

— Eu, nu ştiu de ţe, că... eu... eram mic. Da'... eu, ştiu că tăicuţu'... a... murit!... Si, noi, am rămas... asa, înghite el cuvintele şi iar se porneşte pe plâns. Ei, dar Domnişoara noastră ştie să-l împace repede.

Ii şterge lacrimile, îl aduce lângă noi cei din banca 'ntâia, îi dă acadele şi ne spune tuturora bazmul cu sfânta Vineri cea bună şi bătrână, care duce copilaşii rătăciţi, de mână. Când ne isprăveşte povestea, soarele ajunse la miezul zilei, aruncă valuri de aur prin ferestrele largi, ca o binecuvântare caldă, peste chipurile noastre bucălate „Domnişoara" ne pune să rostim în cor „Tatăl Nostru" şi tot în cor să-i urăm:

— Văăă poofiiiim, buună ziiua!...

Dar pe când noi ne'nghesuiam să ieşim din bănci, o auzim:

— Gânjuleţ, tu stai să mergi cu mine!

— Stau, Domnişoară!...

— Gânjuleţ, Gânjuleţ, repetăm noi până în curtea şcolii, unde ne rânduim câte doi, şi pornim spre casă. Nici nu se putea un nume mai potrivit pentru bondocul acela cu păr bălai şi ochi albaştri, pe care-l iubeam cu toţii, de când aflasem că „tăicuţu" lui e mort. Şi de-atunci Gânjuleţ i-am zis şi Gânjuleţ i-a rămas numele până'n ziua de azi.

. . . .

După ce ne-am răspândit pe uliciorele satului, „fiecare pe la casa cui ne are", am cam început să ne batem cu gândurile: „Adică, de ce l'o fi luat „Domnişoara" pe Gânjuleţ?... Şi oricât ne-am frământat, dezlegarea lucrului tot n'am aflat-o până la clasa de după prânz. Că „Domnişoara" noastră, nu numai că era frumoasă de semăna cu îngerii cei doi zugrăviţi în dreapta şi'n stânga porţilor împărăteşti ale altarului bisericuţei din sat, glasul îi era dulce ca o muzică şi mâinile albe cu mângâeri de mamă. Dar mai avea şi o inimă bună, bună ca şi ochii ei mari, cari aduceau cu cerul primăverei.

Copii, ne spune ea, după ce, în picioare, îi „poftirăm bună ziua": care dintre voi o fi cuminte, o răspunde frumos la'ntrebările mele, şi-o veni totdeauna cu lecţia învăţată, acela după clasă merge cu mine cum a mers Gânjuleţ.

Tiii! Şi ce frumos petrecea la „Domnişoara" acela care se învrednicea de o asemenea cinste!... Ii arăta nişte cărţi mari şi groase cu felurite chipuri şi poze, care de care mai minunate. Ii da să ronţăe covrigi de zahăr, roşcove ori turtă-dulce de Braşov. Il învăţă să-numere şi să socotească pe-un fel de grătar cu nişte mărgeluşi colorate de nu semăna un şir cu altul. Iar când osteneai cu numărătoarea, numai ce scoteà „Domnişoara" nişte şoricei mici, mici şi nişte broscuţe verzi, de tablă, cu cari te jucai până dădeai în nas, după ce la început te speriai zdravăn. De o asemenea cinste se'nvrednicise cel dintâi Gânjuleţ al nostru. Parcă-l aud şi azi după ce, în „recreaţie" isprăvi de povestit despre toate bunătăţile pe care le mâncase şi toate minunile pe care le văzuse la „Domnişoara".

— Da ştiţi voi un lucru? Am să-i dau şi eu Domnişoarei, ţeva. Am să-i dau un pui de ţinteză pe care l-am prins în salţiile de pe pârâul „Hoţului".

— Ai prins tu un pui de cinteză?..

— Prins.

— Şi e frumos?

— Immm! E frumos, vere!

— Şi cântă?

— Uuu!... Să vezi cum cântă băeţică! şi i-a făcut nenea ăl mare o colivie!.... Da' eu mâine, l'aduc „Domnişoarei".

— Să-l aduci, Gânjuleţ.

Şi ne'nbucurarăm toţi de bucuria pe care aveà s'o aibă „Domnişoaraa" pentru păsărica lui Gânjuleţ. Da' pe urmă, ne-a cam pus pe gânduri bondocelul nostru, cu puiul lui de cinteză. Bine, Gânjuleţ 'i-aduce puiul lui; dar noi, noi ce-i aducem „Domnişoarei" mâine dimineaţă?...

Şi zice Stănică hiu Sandii:

— Ştiţi ceva? Mâine dimineaţă s'aducem şi noi câte-un mânunchiu de flori şi să-l punem „Domnişoarei" pe catedră!...

— Da! Da! Flori! Flori!... repetăm în cor şi pornim gălăgioşi, spre case, mai mult sărind de bucurie, că avem să-i ducem şi noi „ceva", „Domnişoarei", a doua zi.

. . . .

Dimineaţa, cu fiecare omuleţ ce intra pe uşa clasei, sporeà şi maldărul de flori pe catedra „Domnişoarei", care aştepta în picioare, să ne rânduim prin bănci. Şi nu ştiu bine, ni s'a părut nouă, sau în ochii ei cu răsfrângeri de cer albastru, străluceau atunci două boabe de lacrimi? Se uită la noi şi nu pricepeà ce să însemne povara aceia de flori care-i acoperea catedra. Noi şopteam prin bănci, aproape ţinându-ne răsuflarea:

— N'a venit Gânjuleţ?

— Unde-o fi Gânjuleţ?

— Să ştiţi că nu i-a dat frati-său puiul!

— Ba i l'o fi dat, vere. Dar dacă l'o fi scăpat el pe drum?!...

— Iaca şi Gânjuleţ!... ţipă Mitică al Perceptorului, din fundul clasei şi toţi întoarcem capetele. Intr'adevăr, în pragul uşei, se oprise bondocelul nostru, roşu la faţă, suflând greu şi ştergându-şi fruntea cu mâneca.

— Săru' mâna Domnişoară! Eu stau departe.

— Nu-i nimic Gânjuleţ, treci în bancă!

— Săru' mâna Domnişoară, da' eu v'am adus un pui... Şi repede vâră mâna în sân, fuge la catedră, şi-i pune „Domnişoarei" între flori, puişorul lui de cinteză, care odată scăpat din strânsoare, după ce s'a izbit de peptul profesoarei, acum sfârâe pe sub tavanul clasei, pocnindu-se când de un perete când de altul.

— L'am scăpat!... face Gânjuleţ şi rămâne îngheţat în faţa catedrei. Ruşinat că venise cel din urmă, în zăpăceala lui, pusese puişorul pe catedră cum ai pune o floare.

Noi, ţipăm de bucurie, şi batem din mâini şi din picioare ca nişte svârlugi.

Sivică-al Popii închide uşa din fund, iar „Domnişoara" râde cu lacrimi. Numai Gânjuleţ, de ciudă că un păsărar ca el a putut scăpa un puişor de cinteză, de-abia se ţine să nu „ude coada pisicii". Speriată de ţipetele şi larma noastră, păsărica s'a prins de-odată cu gheruţele în prevazul de sus al unei ferestre şi ciripeşte jucându-şi căpşorul spre noi. Atunci, se petrece o mare minune. Cât ai închide ochii, Gânjuleţ şi-a aruncat traista din spate, s'a repezit de pe-o bancă pe marginea ferestrei şi-a prins sub pălăria lui ruptă care fusese când-va a lui taică-său, puişorul, aproape mort de spaimă.

— Iaca, Domnişoară l'am prins iar!...

Noi strigam „bravo!" şi băteam din palme, în timp ce „Domnişoara" îl ia pe Gânjuleţ şi-l sărută pe amândoi obrajii. Iar după ce facem rugăciunea dimineţii, a început profesoara noastră să ne povestească, anume, cum a făcut Dumnezeu Cerul şi Pământul, Omul şi cu Florile, Codrul şi Izvoarele cu Vieţuitoarele şi mai ales ne-a ţinut ea cuvânt cu blândeţe, de cum trebue să se poarte un şcolar cuminte, cu păsărelele cele nevinovate ale Cerului. Şi-am înţeles noi atunci, că dacă s'a bucurat de dragostea pe care o văzuse mijind pentru ea, în inimile noastre de „poşidicuri" nevinovate, apoi nu s'ar bucura de loc dacă ne-ar mai afla pe vre-unul din noi că furăm puişorii păsărelelor de prin cuiburile lor.

De care lucru, dacă mulţi dintre noi s'au pătruns apoi nu tot aşa s'a pătruns şi Gânjuleţ. De ce, prinsul puilor de prin scorburile copacilor i-a rămas lui „patimă" mare până s'a ridicat flăcău. Odată însă prin clasa IV-a „patima" asta i-a cam dat prin piele. „Domnişoara" de la a-ntâia şi „Domnului" dela a doua şi-a treia, le făcuse el câte o petrecere cu puişorii pe care-i scăpa în vremea lecţiilor, prin clasă. Cu popa Vasilică însă, care ne-a fost dascăl în clasele a patra şi-a cincea, i-a mers rău bietului Gânjuleţ, că-l pusese dracu într'o zi, tocmai când popa ne scria o problemă la tablă, să dea drumul unui sticlete.

— Care-i păcătosul ăla, măi?

Noi, am îngheţat. De popa Vasilică toţi aveam o frică straşnică, fiindcă-l ştiam greu la mână când se necăjea.

— Ei, n'auziţi? Care-ai venit cu sticleţi în clasă?

Şi rotindu-şi ochii îşi repede barba scurtă printre bănci şi-l apucă pe unul de urechi.

— Săru'mâna părinte, nu eu, Gânjuleţ a....

— Toartele cerului!... răcneşte popa, înşfacă o puşcă de lemn care slujea drept zăvor la uşa din fund şi-ncepe să-i toarne-n cojocul lui Gânjuleţ până oboseşte. Apoi:

— Ieşi afară măgarule şi să vii mâine cu maică-ta la şcoală!

Bietul Gânjuleţ, a eşit tremurând şi plângând cu sughiţuri, printre bănci şi s'a dus acasă. Din bătaia aceea mi-aduc aminte c'a zăcut vreo trei săptămâni de friguri. Da'cu maică-sa n'a venit. S'a dus doar plângând la Domnişoara dela a-ntâia să-i pună o vorbă bună pe lângă popa Vasilică, să-l erte. Lucru care s'a şi întâmplat şi până ce-am sfârşit şi clasa a cincea, Gânjuleţ s'a ferit ca de foc să mai scape vr'un pui din sân, în vremea lecţiilor. Nici odată nu mi-l pot închipui altfel pe prietenul acesta bălai şi bondoc din copilăria mea, decât cu sânul cămăşii plin de puişori golăşei pe care-i dibuia de prin sălcii, mai cu meşteşug decât o pisică.

Azi e un gospodar cuprins, cizmar de frunte în sat. De câte ori îl întâlnesc, după ce ne strângem mâna, nu uit să-i spun în loc de „bunăziua":

— Multă sănătate dela popa Vasile, Gânjuleţ!

El râde cu bunătate:

— Mulţumesc. Da' ştii că de „patima mea" nu m'am lăsat nici azi. Ba anul ăsta i-am trimis lui naşu-popa de ziua lui, o colivie cu două pupeze, pe care le-am prins de cu vară...



Dimineaţă

Mi-aduce dimineaţa, melodii
Şi-un braţ de trandafiri în casă-mi zvârle,
Ostroave de făclii plutesc pe vii,
Trec horbote aprinse peste gârle.

I-atâta soare-afară că se 'ndoaie
Copacii sub povara de scântei;
Un strop de foc pe fiecare foaie
A lepădat crăiasa 'n fuga ei.

Bătrânul nuc în mijlocul grădinii,
Un candelabru prins de boltă pare —
C'un lanţ pe care 'n tremurul luminii
L'a împletit din raze-o vrăjitoare.

Iar dealurile'n juru-i grămădite,
Par ziduri de biserică străbună, —
Căsuţele — icoane îmbrobodite
Cu ceaţa albă de o mamă bună...

O cumpănă cadelniţează 'n aer
Şi ciocârlia cântă rugăciuni,
Fântânele răsuflă câte-un caer
De aburi, — vechi altare din străbuni

Sălbatice puteri răsună 'n mine,
Ca zgomotul torentelor de ploi,
De tunete adânci aud în vine
Credinţa veche — misticul şuvoi —

Şi cum păşeşte dimineaţa albă
Pe crânguri, pe colnice, pe cărări,
Lăsând pe orice creangă câte o salbă,
Lipind la geamuri mii de lumânări,

Eu simt că urcă'n sufletul meu viaţa,
Ca o chemare din adânc de ape,
Mi-a pus aripi de vultur dimineaţa,
Şi cerul tot mi l-a iezit sub pleoape.

O ramură îmi bate la fereastră,
Stăruitoare par'că s'ar ruga;
Ea-mi spune de o rochie albastră
Cu stropi de soare picuraţi pe ea....

Şi 'n fonetele ei eu îţi simt mersul
Ca o cădere de petale moi,
Sau ritmic cum din gânduri naşte viersul,
Din ciripire freamătul de foi...

Mi-aduc dimineaţa melodii
Şi-un braţ de trandafiri în casă-mi zvârle,
Ostroave de scântei plutesc vii,
Trec horbote aprise peste gârle...

Huşi — CONST. ASIMINEI

Amurgul amăgirii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Sub salcia Căruţăşoaii, după ploae, dăsculţ şi zmorcăiţi, înşiraţi pe scândura de călcat a maşinii, turburând cu labele, băltoacele înăpădite de „bastimente" de hârtie. Un curcubeu ţâşnea solemn din smârcurile Mitropoliei, înfigându-şi rachetele în *„valea plângerii"* şi ducând în culmile Filaretului, pe carul lui de triumf, apoteoza paradisului, şi din care cădeau în porumbi, banii de aur ai apusului. Din aoreola lui sfinţită pe Ararath, picau boabe de lumini, în îngrămădirea cărora se coceau strugurii lui Iohan Curelaru, parfumând văzduhul, cu mirodenia mischetului. Mlaştinele Olympului, închideau eşirile ulicioarelor, de unde se abăteau desnădăjduite, semnalele tovarăşilor. Telgraful îşi spăla arama sârmii în lacrimile ploii, poleind pe muchi, fracurile verzi ale lăstunilor. Pe cupola de bitum a roşcovului sălbatic, strivit de calcanul Cărbunarului, se rostogolea visătoare pata de atlaz alb, a porumbeilor domnului subcomisar Diaconescu din Albastru, ciugulind scurgerea ei domoală, din splendoarea curcubeului. Unde-va, un ţignal, spinteca hotărât aerul tăios al ploii — tânguirea îngândurată a lui Trică Ilie de la... *„pompele funebre"*. Ambasadorul morţii, privea o vreme în gol, îndreptându-şi colţii lui de cleptoman spre geamlâcul bonbonarului, în luminile căruia, briau apele caramelelor şi untul corăbioarelor, mai da un fluer *„de încercare"* aşa la întâmplare, a puştii, apoi pierea în vizuina Băicoianului, spre poteca gării, la plumburile vagoanelor. *după sacâz* pentru luminaţii, seara... *în antract*, la teatrul lui Hagi-Stoica din Muze.

Tagma rămsă fără căpetenie, stă o vreme, năucită, în aburii ploii, apoi sărea hoţeşte, uluca lui Gudin, la dude. Un alt ţignal răspundea din curtea *„Malchii Domnului"*. Acolo, murea de nostalgia *„abiolanului"*, *„a barului"* şi a *„siciu-beiului"*, călare pe crucile mormintelor, Guţă sobaru. Şi aci ca şi în mahalaua lui Trică dricaru, nici un refren de voioşie. Turla umbrea tăcută cu namila ei opacă, volanele de sidef ale curcubeului. Arama clopotelor se aprindea în luminile asfinţitului, vărsând din podoaba ei magică, jos pe catapeteazmă, toată uimirea cerului. In scama fringhiilor obosite din clopotniţă, fulgera chiciura de aur a soarelui. Sobaru mai fluera odată, umplând cimitirul bisericei cu chemarea lui zadarnică, apoi se lăsa mâhnit pe tâmpla crucii, la întâmplare, în iarbă, remorcat de *cozondraci*, firimiţind o candelă, strivind un mormânt de pansele, ciupind cu briceagul şipcile grilajului sau scuturând dezolat *„mierea ursului"* din spatele *„Societăţii pentru învăţătura poporului Român"*. Din spre Tabaci, înaintau spre Olymp, undele altor semnale; chiuaiau un timp în vizuinile de beton ale uzinii apoi se potoleau abătute, în salcâmii Trocaderului, fără a aduce dintr'acolo vreo nădejde de înhăitat!

In apa morţilor umezită, zmeul se desgrădina. Potecile arşicelor bătute de ploae se scurgeau în lungi viermuşi de nisip spre revărsarea văilor: *„Hoţoaicele"* plouate moţăiau în aşteptarea prăzii, pe acoperişuri, în linii zâmbitoare de chihlibar. In cerceii de baga ai corcoduşelor lui Mitu grădinaru, apusul împlinea giuvaericaua pomului, cu nestemate culese din curcubeu, scumpindu-i poamele şi neamul. In drapelul cişmelei *„Cantacuzinoului"* se înfigeau ţintele de aur ale asfinţitului, primenindu-i rugina în maramă. Dintr'acolo mai cobora şi Fane Tăbăcaru, cu două degete în gură, scoţând şi el, din strânsoarea ei feroce, încă un ţignal.

Dar în locul bandelor pitite în curţi se înălţau umbrele negre de ciori, cuibărite în moliftii Belului.

Şi semnalele se îmbinau desnădăjduite în văzduhul umed, sculând uliţele din toropeala înecului şi mărind îngrijorarea jucătorilor. Tăişul lor surd, se oprea un timp, nehotărât în poartă, pândind ecoul şi scurgerea nedumeririi. Dar fluerătorii încremeneau în locul de unde veneau fluerăturile. De pe scândura de călcat a mamii, ne înălţam într'o vreme spre bolţile de argint ale sălciei. In rugina urei cutii de conserve juca spunea unui calâp de săpun prost, înpunsă când şi când, cu o ţeavă fină de ostreţe şi prin inima căreia, trecea suflarea grăbită a pieptului. In fundul ei înălbit, jucau orchideele clăbucului, prinse în frământarea trestiei. Din spuza lor, ţeava prindea pe cea mai iscusită, înseilând din strălucirea ei, balonul luminos şi învăpăiat al amestecăturii. Scândura de călcat a mamii se umplea de larmă. Baloanele se înmulţeau într'o învălmăşeală siderală, aşezând în gura fiecăruia, băşici miraculoase de sidef. Minunea de săpun se svârcolea un timp în cangea ţevii, apoi strivită de undele grăbite ale aerului, se desprindea din închisoarea gurii într'o înfrigurare întraripată, se rostogolea o vreme în scurgerea trâmbelor spălate, da un ocol capetelor înebunite de extaz, intrând în fumul ploii şi sfârşindu-şi gingăşia în beteala sălciei. Atunci semnalele răspântiilor conteneau. Baloanele ivite în cupola roşcovului, aduna pe îndemnătorii jocului, gurguindu-i uluiţi, în parmalâcii porţilor.

* * *

Şi trestiile se aplecau iarăşi zorite, în tinichea şi din frământarea clăbucului încolţit, se înălţau rând pe rând, ape colorate, cari puneau plămâni de o clipă a baloanelor curioase, ducându-i mai apoi în înălţimi, deasupra curcubeului topit în bozii, ca într'un amurg al amăgirii, acolo... departe, dincolo de cornu caprii, printre lăncile de aur ale apusului, unde îi asfinţea icoana ca şi nimbul ei de foc, ca şi băşica de săpun a copilăriei, fadă, efemeră şi mincinoasă ca şi ea!

SARMANUL KLOPSTOCK

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Iubirea iubirilor

— Carnetul unei logodnice —

3)

de **I. AGÂRBICEANU**

Infățișeri din lumea nouă. — Inima el. — Șarpele cel nou: Războiul. — Robii războiului. — Laudă și hulă. — Andrei pleacă pe front. — Cine poruncește prin războiu?

IX

Cea dintâi descoperire ce-am făcut-o, din toate câte am luat în seamă, mă cutremura. Tu ai văzut, după ploi torențiale, cum aleargă toate pârâele umflate, toate râulețele de munte eșite din albii, cum se rostogolesc venind vuind și clocotind, de pe dealuri, din văi, să se arunce'n Olt. El e ținta, el e magnetul puternic al întregei mișcări din jur. Plin și sătul de ape tulburi, greu și viforos de energia'ntunecată, el trece mugind, clătindu-și coama creață de valuri sure, ca un uriaș monstru antidiluvian. Pitite de spaimă se întind de-o parte și de alta luncile; ca și când n'ar exista, rămând în urmă sate și orașe, ce par pustii și adormite; numai Oltul trăiește, numai în el se concentrează parcă întreaga viață. El poruncește, amenință pământul, el vorbește cu cerul: larma lui, ca un alt râu, curge prin văzduh.

Cât de neputincioasă m'am simțit, cât de pustie și părăsită, decâteori Oltul îi eșea din albie. Pentrucă aducea cu el, poruncitor, un aer nou, sunete și lumini nouă, și pentrucă stăpânea orice zvâcnire a vieții.

Și acum zi de zi eu văd ceva asemănător: toată mișcarea de pe străzile orașului nostru, de pe drumurile din prejur, toată mișcarea de pe toate căile și potecile țării, e ruptă e atrasă ca de-un magnet puternic de drumurile de fier, și de șoselele țării.

Bate din copită calul înșelat în ograda casei țărănești?

El bate de nerăbdare ca să-și ducă stăpânul cât mai în grabă la gară. Mobilizarea l-a apucat sus pe munte.

Trec în trapul întins al cailor căruțele pe drum?

Merg mame, merg soții la gară, merg copii să-l vadă pe cel ce trece acum, sau să ajungă la un centru de concentrare până încă n'a plecat cel iubit al lor.

Carele cu boi, căruțele cu caii au deșertat curțile gospodarilor, și roțile lor se învârtesc — c'un singur scop acum: s'ajungă la stațiile de unde vor fi îmbarcate, sau să poarte'n lungi convoaie p eșosele provizii, muniții.

S'au pornit femeile cu dăsagii'n spate din cătunele din munți, din satele dela șes? Ținta lor e tot drumul de fer.

Tot ce-i viață, tot ce e mișcare, curge în râuri întinse spre fluviile de căpetenie care se umplu, gem de-o încordată energie în tot cuprinsul țării: trenurile lungi cari aleargă unul după altul, tăind pământul țării'n lung și'n lat, trenurile care umplu de fierbere și clocot văzduhul.

Dar nu trenurile aleargă pe șinele întinse pe cari le'nghite noaptea; nu copitele cailor bat piatra șoselelor pe care se întind coloanele. Cel ce lunecă în noapte peste șinele negre, cel ce vuește neîmblânzit și poruncește grabă tutura, cel ce mugește din tabăra de popas al coloanelor, cel ce'și târește coada nesfârșită pe șosele; cel ce suge cu nemilostivire toată mișcarea, toată energia țării, e fluviul ce și-a eșit din matcă azi, e monstrul zilelor de-acum: e Războiul.

El e stăpânul, el e tiranul; el e realitatea nouă ce intrând în viață i-a răsturnat toate legile. După el se uită toți ochii, toate fețele: pentru aceea am văzut eu atâtea priviri întinse. O mână de fân, o mână de ovăz dacă ronțăe calul, o face ca să mărească puterea acestui monstru. Un clondir de rachiu dacă bea țăranul, o fălie de pâine dacă mănâncă, e tot ca să crească energia acestui uriaș fluviu eșit din viață.

Pentru el crește iarba, pentru el se coace pâinea, pentru el arde focul; pentru el aleargă și se odihnește mobilizatul; pentru el mugesc în țară vițelușii rămași fără mamă, pentru el nechează copilărește mânzulenii tineri.

Pentru el se deșertează casele și începe o nouă emigrare a popoarelor. Toate tremură ș'ascultă de el; și parcă nu de frică tremură ci de grija să-i împlinească voința, și ascultă nu pentru a înconjura pedeapsa, ci pentru a-i face o plăcere.

Și el clocote aspru, nepăsător, gonind pe drumurile de fer sau târându-se greoiu pe șoselele țării. N'are vreme să se uite la graba cu care-i sar în matcă râulețele din dreapta și din stânga: cu ochii închiși el înghite mereu tot ce-i cade în pântece, lărgindu-se mereu să încapă și mai mult. Ca pe un șarpe lung, monstruos, îi apare, dela gât pe spate, o dungă de putere, o linie de oțel, care trece de-alungul trupului. Dar nu-i de ajuns: trebue să se ivească atâtea linii vinete încât trupul lui întreg să fie îmbrăcat într'o cămașă de oțel, numai atunci va avea putere câtă-i trebuește.

Dar pân' atunci el aleargă mugind și cerând puteri nouă, cu gura larg deschisă; și, din toate unghiurile țării mișcarea, energia, viața, s'apropie să fie sorbită de lacoma gură a Războiului.

Ei cutreeră țara, urlându-și foamea, voința și atotputernicia...

* * *

Acum încep să pricep, Andrei, cine-a răsturnat legile vieții, cine a alungat vechiul aer pe care-l respiram, și care, atingând lucrurile le făcea atât de cunoscute, atât de ale noastre; înțeleg cine ne-a suflat în față, peste lucruri, peste firea întreagă, atmosfera aceea nouă, care face să ne pară toate lucrurile streine, nepătrunse, în așteptare.

E realitatea cea nouă a lumii, e războiul; e tiranul care nu știe decât să poruncească. C'o singură adiere a sufletului său el a schimbat ținta, scopul tuturor lucrurilor, punându-le pe toate în slujba sa.

Indată ce-a început să respire a legat orice viață de viața lui, i-a rupt sufletul într'al său și i-a lăsat numai organismul care trebue să lucreze cum poruncește sufletul comun.

Pentru aceea s'au simțit, de-odată, atât de streini în lume, bieții oameni.

Pentru aceea au trebuit să i se supună de-odată cu toții.

Pentru aceea ai plecat și tu, dragă Puiule, în noaptea cea dintâi a mobilizării, cu umerii apăsați de o grea povară, părăsindu-mă pe mine.

Da, văd și eu că e cu neputință să te pui împotriva puterii lui. Țara întreagă dela firicelul de iarbă pe care-l paște'n drum calul din coloana cu muniții, până la voevodul ce'mparte steagurile țării totul trăește pentru războ acum.

Ca și când el ar reprezinta o lege vecinică, un idol cunoscut și căruia i s'au închinat toți strămoșii, așa i s'au plecat de'ngrabă toate frunțile și'n fața voinții lui s'au frânt toate voințile, când el, războiul, a călcat cu pasu-i de aramă pe pragul țării noastre.

Nici lucrurile, nici oamenii nu mai au voința lor. Ori unde s'arată, e'ntâmpinat ca un suveran. Și, chiar dacă nu se ivește aici sau acolo puterea lui, voința lui e pretutindenea de față. Și pentrucă oriunde lumea vede numai fața lui, nu și fața ei, pare atât de streină viața, și tot ce n'a cerut încă el, se desfășoară atât de'n liniște, atât de'n taină.

Toți ochii sunt ațintiți spre el; toate gândurile el le fură; toate bătăile inimii el le bate. Ah! Acesta e străinul, aceasta e puterea dujmană ce s'a pus între mine și între tine, Puiule; aceasta e columna cea nouă ce s'a ridicat în boltitura lumii și atrage ca un magnet uriaș toată viața.

El face să ne părem atât de necunoscuți, atât de nefirești, noi cari am rămas acasă și cercăm să ne vedem de vechile îndeletniciri. Pentrucă de-odată cu ivirea lui, viața întreagă are alt rost, altă țintă.

Dar de unde are el, Andrei, puterea aceasta îngrozitoare? Cine i-a dat'o? Cu ce drept surpă legile vieții și ridică altele cari sunt întemeiate numai pe voința lui? Să fie adevărată mitologia antică? Războiul să fie 'ntradevăr un zeu, să fie Marte?

X

Zi de zi observ, judec, și cerc să-mi lămuresc realitatea nouă în care trăesc și eu și toți din jurul meu. Nu numai mișcarea și energia materială se scurge'n chip poruncitor în alvia largă și nesăturată în care clocote acest râu de foc: războiul, ci el e azi stăpânul netăgăduit al tuturor gândurilor, al tuturor simțirilor, și al tuturor simțămintelor. Energia noastră sufletească tot el o cere.

Văd că pătrunde, astfel, adânc în viața noastră. Incă nu știu cât de adânci îi pot crește rădăcinile; și încă nici nu-mi pot da seama: de cresc acum sau sunt de mult înplantate în inima noastră, numai cât le-am cunoscut până azi.

In fiecare ceas, mama'mi aduce vești nouă, toate în legătură cu războiul. Eu știu, că m'a iubit, eu știu că mă iubește, și totuși ea, de când m'am făcut bine, rar mai pomenește despre tine, și niciodată nu aduce vorba despre mine. Nu mă mai întreabă nici cum am dormit, nici ce-aș mânca astăzi, nici pe unde voiu să mă plimb.

Ea care nu iubea mai înainte jurnalele, acum le citește cu lăcomie. Toate nevoile vieții de toate zilele, pentru ea, au căzut pe planul al doilea; pe planul întâi e războiul. O interesează și o neliniștește în cel mai înalt grad tot ce vine dela el, tot ce merge spre el. Agitația asta continuă a întinerit'o, parcă, i-a făcut mișcările mai iuți, mai ușoare.

Vorbim de vr'un lucru obicinuit. De-odată uită de ce vorbim și mă'ntreabă:

— Ți-am spus până unde am înaintat în Ardeal?

Sau, după ce-am pus la cale împreună o nimica toată, un program de masă, un croiu la o surtă, cum stăm gândindu-ne, o aud:

— De-ar da Dumnezeu să fie granița ruptă pe vecie!

Ochii ei se umezesc la orice știre de biruință; crede cu ușurință, orice bun. Războiul a absorbit'o cu gândul și cu inima.

Și nu e numai mama roaba războiului, ci așa sunt și părinții tăi, Andrei. Tatăl tău are o lumină nouă în priviri și pe frunte; să-l vezi că se poartă drept ca un brad, și-i plin de o vioiciune neobișnuită.

— Acuși va trece și Andrei munții," îmi spune decâteori îl întâlnesc.

Numai scumpa ta măicuță plânge și acum când mă vede. Se gândește și ea la războiu, se interesează de noutățile lui, dar mi se pare că tot mai mult se gândește la tine. Și, știindu-te în primejdie plânge, cum plâng și eu în singurătate, dragul meu Andrei.

Când își adoarme copilașul neștiutor în leagăn, mama lui începe să-i cânte un cântec, dar gându-i fuge departe la tatăl micuțului, cântecul ei se frânge, și ea'și adoarme odrasla în șopt de plâns sau de rugăciuni. Războiul a îngropat și cântecul de leagăn.

Am văzut așa trecând pe lângă o casă, în drum spre vii. Poate-ți aduci aminte și tu Andrei de casă, una micuță, albă, cu coperișul turtit, cu flori roși pe ușa tinzii.

Am văzut copii mărișori cari priveau tăcuți, serioși, monștri negrii ce alergau în goană pe șinile ce sclipeau în soare. Și tu știi, Andrei, cu ce chiote întâmpinau, cu ce alai petreceau ei, altădată, trenul.

Ori în ce casă vei intra, la ori care familie, nu vei auzi vorbindu-se decât de războiu. Nimeni nu mai e preocupat de necazurile lui particulare. Un iarmaroc uriaș e tot orașul, mi se pare toată țara: o singură materie cumpără și vinde oricine: războiul. Și larma'ntreagă ce se ridică, în jurul lui se'nvârte.

Pe cărțile de citit s'așează praful. Biblioteca, nimeni n'o mai caută. Ca și când toate aceste cărți ar fi rămășițele trecutului, urmele unei vieți trecută'n desuetutine. Oamenii n'au răbdare de nimic: veștile războiului par'că-i ard, par'că-i ustură.

Așa de adânc a pus stăpânire pe gând și pe simțire, războiul cu noua și grozava lui realitate.

* * *

Uneori ascult și mă înfior: încep să vorbească de el ca despre o ființă vie. Il laudă cei mai mulți, îl apără; alții, cei mai puțini, îl hulesc. Cei care îl laudă sânt numai lumină și foc; cei care îl hulesc sânt verzi de răutate. Nu știu pentru ce e așa, dar eu Andrei, deși mă îngrozește războiul, deși el mi te-a smuls pe tine, nu pot simpatiza decât cu aceia cari sunt numai lumină și foc. Ceilalți mă resping. Căci e lucru firesc să urăști războiul, dar nu'nțeleg pentru ce să te înseninezi când alții îl laudă?

Mi-am zis: Iată niște oameni [illegible], asupra cărora războiul n'a pus stăpânire. Ei îi văd grozăvia și-l urăsc. Eu ar trebui să fiu de partea lor.

Și, dusă de porunca minții, am încercat, Andrei, să mă apropiu de ei, dar nu mi-a reușit. Imi părea ceva nefiresc să apăr părerile lor!

Vezi cum m'am schimbat de mult! Adevărul e, Puiule, că nu-mi pot da seama de ceea ce se petrece în sufletul meu. Am sensația că merg pe niște brezde trase de mult; că altcineva mă poartă, și nu știu unde voiu ajunge.

Dar dacă'mi pare nefiresc să apăr părerile celor ce urăsc războiul, atunci el, războiul, ar trebui să fie o lege a firii, sau cel puțin ceva care să-i ajute naturii.

Dar toate aceste nu le pot pătrunde. Atâta numai văd că războiul ne poruncește și trupului și sufletului nostru, și mi se pare că'ntr'adevăr poate să fie ceva viu. Drept să-ți spun însă, existența lui nu o pricep, fie că ar fi o ființă, fie că ar fi o putere.

Nu pot pricepe pentru ce trebue să i se supună lui toate puterile omului, toate puterile naturii pe cari omul le-a putut stăpâni. Pentru ce suntem siliți să-i dăm gândul și simțirea noastră, pe noi înșine?

Dacă ținta lui e uciderea și distrugerea, dacă el însuși nu-i decât un mijloc, un prilej de moarte și ruină cum poate exista ca ceva firesc, căruia trebuie să i se supună toți aceia în cari bate inima naturii?

Nu, oricât ar fi de grozavă puterea lui, de atotstăpânitoare, nu din el însuși își trage această atotstăpânire. Căci el însuși e distrugere. Nu! Acuma văd limpede: războiul nu poate fi nici o ființă, nici o putere prin el însuși. El trebue să-și aibă puterea dela altceva, sau dela altcineva. Iar acest necunoscut nu poate fi decât bun, drept și mare. Dacă nu ar fi așa n'ar asculta nimeni de războiu care e grozav și tiran; n'ar simți nimeni că-i ceva firesc, ceva de sine'nțeles să-i dai fără discuție și trup și suflet.

Prin el, oricât de cumplit ar fi, trebue să vorbească cineva, Andrei!, cineva pe care omul să-l cunoască, sau cel puțin să-l simțească: bun, drept, frumos, superior lui. Altfel eu chiar cunoscând acum atotputernicia războiului, n'aș putea decât să-l blestem.

XI

De trei zile simțeam, Andrei, că te pregătești pentru ceva, că o schimbare se va face în viața ta. Azi îmi scrii că pleci pe front, dar că drumul tău nu trece pe aici.

Mă întreb: Ai făcut bine că mi-ai scris numai în clipa din urmă? Că, pe când voiu citi eu șirele tale, tu vei fi trecut munții?

Da, Andrei, ai făcut bine, oricât de nemărginită'mi era dorința să te mai văd odată, n'aș fi avut putere să viu la tine, să te'mbrățișez și să mă despart din nou de tine. N'ar mai fi fost putere pe lume să-mi desfacă brațele din jurul grumazilor tăi: aș fi murit sau te-aș fi urmat ori unde te-ai fi dus. Și grele și umilitoare ar fi fost pentru tine, scenele ce ți le-aș fi făcut, și prea covârșitoare povară ți-aș fi pus pe sfinții tăi umeri.

Citesc corespondența ta și'mi pare că fiecare literă a fost scrisă cu greu, cu chin; îmi pare că fiecare cuvânt plânge după fericirea noastră, deși tu nu-mi trimiți decât știrea goală a plecării tale. Ți-ai iscălit doar numele cu litere mai mari, mai grase ca de obicei.

Nici un cuvânt de milă, de dragoste pentru mine!

Și totuși, Andrei, nici una din scrierile tale nu te-a apropiat mai tare de mine, decât aceasta. Din niciuna n'am văzut mai limpede cu câtă disperare mă iubești: mi-ai scris ca și când ai vorbi cu tine însuți, m'ai cufundat cu totul în sufletul său, par'că nici nu ți-ai dat seama că-mi scrii mie.

Un ceas mare a fost acela în care mi-ai scris, un ceas hotărâtor: mi-ai scris din fața morții, Puiule. In lăcomia lui nepoftită, războiul te-a cerut și pe tine. De-acum, în orice clipă, tu poți să nu mai fii!

Ce prostie, pentrucă e imposibilitate! Să nu mai fii tu! Dar cum ai putea să nu mai fii! Cum ai putea să dispari? Poate așa dacă s'ar prăpădi lumea întreagă; poate așa dacă ar seca și cel din urmă sâmbure al vieții.

Inima'mi încetă să mai bată când mă gândesc că poate pentru aceea s'a născut războiul: să îngroaze viața. Și, poate presimțind această țintă a lui, e atât de palidă lumea întreagă, e atâta jale în văzduh, atâta vaer în inimi?

Căci astăzi toate plâng în jurul meu, Puiule, și un vaer adânc, parcă al lucrurilor nevăzute, curge prin văzduh ca un imens fluviu. Aerul s'a răcit și vântul suflă plin de înghet: deși-i senin, nici o putere nu mai are soarele sus.

Blănița mea nimic nu-mi folosește: tremur. Și, cum stau în pat, mama mă'nfășoară cu blana tatii cea cu gulerul enorm. Mi-e totuși frig, și nici ceaiul ce mi-l aduce mama, nu mă încălzește.

Prin geamul luminos mă uit spre miazănoapte, spre hotarul peste care acum tu vei fi trecut.

Munții își ridică neclintite piscuri în văzduh, își acopăr cu ceață pieptul de stâncă.

Cât n'aș da să fiu unul din ei! Te-aș vedea precum te văd și acum, și durerea totuși nu m'ar putea răpune: neclintită și nesimțitoare aș înfrunta asaltul neputincioasei inimi.

Voi munți bătrâni, plecați-vă! Andrei va fi ostenit de drum și greu îi va fi suișul pe coasta voastră!

Voi codri vechi de brad luați-mi-l sub acoperământul și paza voastră! Dați-i umbră, dați-i un pat de hodină pe cetina voastră, ascundeți-l morții.

Voi izvoare limpezi sărutați-i buzele arse, schimbați-vă în apă vie, stropiți-i fruntea cu farmecul vostru ce alungă răul.

El n'a făcut lucrurile morții și nu dorește moartea! El e frumos și tânăr și moartea nu-i vrednică de el.

Gândiți-vă, puteri ale naturei, că el este al meu!

Nu el m'a părăsit, războiul mi l-a luat, războiul mi-l poartă, războiul mi-l duce! Puiu nu-i neputincios, dar războiul e atât puternic, el e azi stăpânitorul lumii; el e azi Dumnezeul vieții.

Ce Dumnezeu cumplit, ce monstru! Am crezut multă vreme că el n'are altă țintă decât s'alerge, ca un fluviu eșit din matcă, clocotind și mugind pe drumurile de fier, pe șoselele țării; să soarbă toată mișcarea, toată energia.

Dar iată că el, sătul acum, vânăt de energie, nu mai încape'n țară, trece granița, și-l duce cu vâltoarea lui și pe Andrei al meu. Dar dacă războiul nu poate fi o putere prin el însuși, dacă prin el trebue să vorbească cineva, atunci nici granița nu a putut'o trece de capul lui. Trebue să-l fi chemat cineva, trebue să fie și el sub o poruncă. Cine-l mișcă, cine-l poartă dintr'un loc într'altul?

Eu am auzit în zilele din urmă, dela mama și dela alții, vești de războiu, dar nu le-am dat nici odată nici o importanță: pentru mine ca și când n'ar fi existat. Căci eu nu-mi puteam închipui războiul decât ca pe-o forță 'ngrozitoare care suge toată vlaga țării, care poruncește tuturor, dar ținta lui n'am văzut'o, și, în afară de granițile țării, nu mi l'am putut închipui. Astfel ce-mi povesteau despre el, pentru mine nu însemna nimic.

Dar de când vâltoarea lui te-a luat și pe tine, Andrei, eu văd că el nu se mărginește numai să-și sature pântecele, ci că are și fapte. Că lucrează.

Cum poate avea însă fapte, cum poate să lucreze, când el însuși nu poate fi o ființă, o putere căreia oamenii să se poată supune, de care să poată asculta, fiind grozav și imoral prin sine?

XII

Ce întrebări chinuitoare-mi pui, dragă Puiule! Te miri că stăruesc mereu asupra lor, eu care nu știam decât să ciripesc, și-mi dai sfatul să citesc mai bine vr'o carte frumoasă, care să mă poarte 'ntr'alte lumi.

Da, sunt lucruri grele, e ca un labirint în care se încurcă sărmana mea minte. Dar, nu pot altfel, dragul meu Andrei! Pentru ca să pot trăi, eu trebue să pricep puterea care mi te-a smuls, care a săpat mormântul fericirii mele. Până nu voiu vedea, până nu voiu pricepe că forța care mi te-a răpit, avea dreptul s'o facă, fiind superioară mie, eu nu voiu avea nici un strop de hodină și nici o posibilitate de-a trăi mai departe.

Eu nu pot să mă împac c'un fapt decât în mod logic; eu nu-s dintre firile care se închină destinului și zic: așa a fost să fie! Eu nu recunosc destin, soartă. Destin poate să aibă firul de iarbă care crește și se usucă după legi mai înainte statornicite, sau picurul de apă; pentru omul liber nu poate exista soarte.

Și apoi mă mai trudesc așa și din alt motiv, dragă Puiule! Chinuindu-mi mintea cu întrebări opresc închipuirea și simțirea de-a fi vecinic pe urmele tale. Prea mult te iubesc ca să pot trăi dacă m'aș gândi vecinic la tine, și te-aș ști mereu departe, mereu în primejdie.

Să citesc vr'o carte? Dar pe cine-aș întâlni eu lângă fiecare cuvânt, pe fiecare față dacă nu pe tine? Și ce s'ar alege, atunci, de sărmana mea inimă?

Iată pentru ce-mi petrec ziua și noaptea scriindu-ți toate aceste frământări ale sufletului meu.

Mai este un motiv care mă îndeamnă să cercetez mereu, să caut a pricepe, dar pe acesta nu-s în stare să ți-l descriu, să ți-l fac cunoscut. Mi se pare că-i un fel de superhie, e ca și când ar fi să-mi caut pentru viitor un razim în mine însă-mi...

De altfel ceeace mă preocupă pe mine acum, văd că umple viața tuturor. Cuvintele războiu, datorie, patrie, jertfă — sunt pe buzele tuturor, dar fiindcă eu nu pot ști ce conținut le dau alții, pentru mine sunt cuvinte goale când alții le rostesc. Poate cei mai mulți le pricep de mult, de aceea vorbesc despre ele cu atâta ușurință, ca și când ar fi vorba despre ceva firesc, despre ceva evident prin sine însuși. Chiar tu, Andrei, când mi le scrii, nu te silești să le dai nici o explicare.

Se poate că tu le pricepi de mult, le-ai simțit de mult cuprinsul. Dar eu, care până acum n'am știut decât să ciripesc, cum spui tu, de unde să le înțăleg? Și nu vezi tu, că, înțelegându-le sau ba, aceste nouă loziuni, aceste nouă trăznete, se descarcă peste capetele tuturor?

Nu-ți pare că nu-i cu dreptate să trăesc în aceeași atmosferă și eu, o fată de optsprezece ani, și moșneagul cel de optzeci? Că aceeași povară apasă pe umerii tuturor?

Cum voiu purta-o, dacă nu-mi voiu da silința să o pricep? Cum nu mă va înăduși aerul ce trebue să respir dacă nu voiu ști ce se cuprinde în el?...

Eu văd deci, că noua, grozava realitate care a schimbat fața lumii și poruncește alt înțăles vieții, e războiul. Eu văd cum spre el aleargă tot ce-i putere, tot ce-i energie în întreg cuprinsul țării. Văd că, la ivirea lui, s'au plecat toate frunțile, au îngenunchiat toate voințele. Văd că oamenii i se supun ca unui monarh legitim. Văd că el, cumplită energie, se pregătește de fapte, în înfrigurata așteptare a unui neam întreg.

La noi în țară am văzut ce se petrece, dar tu îmi scrii, și trebue să cred, că peste munți el a tulburat și mai adânc viața, că neamul nostru de-acolo, dela moșneag până la copil, au așteptat războiul ca pe-un nou mântuitor, că înaintea lui se pleacă genunchii, lui i se închină orice inimă.

Moșnegii plâng de bucurie, lăudând pe Domnul, mulțumindu-i că le-au lungit anii să vadă războiul venind; femei îi iasă 'n cale în port de sărbătoare, aruncându-i flori în drum; preoți îi întmpină 'n odăjdii sfinte, cu crucea și evanghelia în mână, în sunete de clopot.

Toți să 'nchină războiului și-l preamăresc!

Și spun că l-au așteptat și moșii și strămoșii lor și că au murit de durerea că nu l-au văzut venind.

Și dacă'mi scrii tu așa, desigur că numai adevărat poate fi.

Cu cât trec clipele eu văd că și la noi în jurul lui se concentrează tot mai mult: credința, nădejdea, simțirea tuturor.

Dacă războiul „merge bine" văd ochii strălucitori, văd fețe vesele, văd bucurie mare 'n jurul meu; iar dacă are vr'o întorsătură spre rău, fețele și ochii se întunecă, inimile sunt pătrunse de fiori răci și tremură, și durerea începe să crească copleșind sufletul, ca și când i s'ar fi deschis de-odată mii de izvoare.

Dar vrednic este el de-atâta fum de tămâe, de-atâta jertfă? Luminează el și încălzește ca un soare? Are putere să dea viață? Unde-i frumuseța lui, dreptatea și bunătatea lui, ca noi cu toții să-l primim, atât de neputincioși, de suveran al nostru?

Eu știu că el a împlântat săbii ascuțite în toate inimile, nu numai într'a mea; știu c'a luat și ia dijmă amară ochilor; știu c'a preserat cu spini patul de hodină al mamelor, iar al meu cu jar; știu că poate lăsa copii orfani, soții văduve. Iar pe cei pe care-i duce cu el poate să-i îngroape sub orice colină, poate să-i lase chilari, poate să-i facă să-și blasteme viața și lui, monstrului, puțin îi pasă.

Și acum spune-mi Andrei dacă mai este în lume o putere atât de rea, de distructivă pe care să o asculte cu atâta orbire oamenii? Spune-mi dacă e firească această robie?

Inc'odată zic că dacă războiul singur, prin el însuși și pentru el, face toate aceste, eu mă ridic cu întreg blestemul meu împotriva lui. Dacă el trăește în singurătate ca un zeu, dacă într'adevăr e Marte, ei bine, tronul lui trebue dărâmat, divinitatea lui trebue negată. El înșală; el e duhul rău al morții și apare în lume numai ca o pedeapsă...

Dar nu! Prin el vorbește cineva! Tot mai mult mi se lămurește adevărul acesta. Căci, desigur, frații de peste munți nu se vor bucura de bubuiturile de tun, nici de sângele ce se varsă, nici de răniții noștri! Nu *aceste* realități le-au așteptat ei. *Ei au așteptat altceva, pe alt cineva... ah! Doamne, ei ne-au așteptat pe noi.* De noi se bucură dânșii nu de sânge, nici de mirosul prafului de pușcă, sosirea noastră o întâmpină cu flori, cu prapori și cu Sfânta Cruce, nu războiul.

Și pentru ce ne bucurăm acasă noi înșine când sunt bune știrile de războiu? Pentrucă vor fi căzut atâți voinici morți și răniți? Vai, de sigur că nu de războiul roșu ne bucurăm, ci de faptul că *noi* am înaintat, întâmpinând în drumul nostru tot alt rând de frați cari ne-așteaptă ca pe niște mântuitori. Ne bucurăm, pentru că simțim că biruința e o laudă pentru noi înșine; prin ea vedem tăria și vrednicia noastră; ea ne întărește conștiința că vom trăi!

Da, numai acesta poate fi adevărul: *nu ne închinăm războiului, ci dreptului și puterii noastre de viață.* Iar acest drept și această putere de viață singure, goale, nu pot păși în lume, totdeauna așa se pare; s'atunci ele se îmbracă în vestmântul războiului.

Ce uimitor îmi pare adevărul acesta: în războ e vorba de noi înșine. Atunci noi îl pornim, pentru noi se deslănțuesc războaiele?

Dar cum să pornim noi războiul când fiecare ne îngrozim de el? Când nu ne cere decât jertfe? Când poate ne cere însăși viața noastră? Să voim noi grozăvii atât de mari? Să fi fost voința mea sau a ta, Puiule, să ne despărțim? Nu, nu! Răul lui, durerea lui, nimeni nu o caută, nici nu o voește!

In No viitor: **Ce îndreptățește războiul? — Orbecării în întuneric. — Incepe a se desluși. — Vizita lui Anton, prietenul lui Andrei. — Legătura dintre cei doi și toți soldații. — Sunetul de goarnă. — Intâia mare înfrângere. — Patria e vie?**

* * *

LITERATURA STRAINA

Corespondența şi Memoriile în Literatura franceză

VOLTAIRE [1]

1694—1778

30 August 1755

Către Rousseau

Am primit, domnul meu, noua d-tale operă 2) îndreptată contra omenirei şi îţi mulţumesc. Oamenii te vor iubi fiindcă le grăieşti adevărul, dar nu se vor îndrepta. Ai zugrăvit în culorile cele mai vii grozăviile societăţii noastre, despre care noi, în ignoranţa şi slăbiciunea noastră ne făceam atâtea iluzii! Nici odată nu ne-a făcut cineva: „animale", cu mai mult spirit, aşa în cât să-ţi vie pofta să mergi în patru labe după citirea cărţii. Totuşi, fiindcă am pierdut acest obicei de mai mult de şase zeci de ani, din nenorocire, simt că nu mai pot să'l reiau şi las acest mers acelora cari sunt mai potriviţi decât mine sau d-ta. Nici nu mă mai pot duce la sălbaticii din Canada *întâi:* fiindcă boala mea mă ţine lângă cel mai mare doctor din Europa şi că nu voi găsi aceeaşi îngrijire la popoarele din Missuri şi al *doilea:* fiindcă pe acolo e război şi că pildele popoarelor europene au făcut pe sălbatici mai răi decât noi. De aceia mă mărginesc să fiu un sălbatic paşnic în singurătatea pe care mi-am ales-o lângă ţara d-tale şi unde ar trebui să fii şi d-ta.

Sunt de aceiaşi părere cu d-ta, că literatura şi ştiinţa au căşunat multe rele. Duşmanii lui Taso i-au făcut viaţa un lanţ de nenorociri; pe Galileu l-au ţinut închis nenorocitul, la 70 de ani, în închisoare, fiindcă descoperise mişcarea pământului, şi, ca culmea ruşinii, l-au silit să desmintă adevărul....

Mai adaug că mi s'a furat şi mie o parte din materialul pe care îl adunasem de prin arhive, când eram istoriograful Franţei şi au vândut unui librar, fructul muncii mele. Ce să-ţi mai spun de nerecunoştinţa, minciuna, hoţia care mă urmăresc de patruzeci de ani până la poalele Alpilor şi până la mormânt!

La ce concluzii ajungem însă după atâtea nenorociri?

Că nu trebue să mă plâng, căci sute înaintea mea au suferit aceleaşi nedreptăţi şi chiar mai mari; că aceasta este soarta tuturor acelora pe cari i-a fermecat literatura.

Trebue să recunoşti şi d-ta, domnule, că drept vorbind acestea sunt mici necazuri personale, pe care societatea nici nu le ia în seamă. Ce-i pasă omenirii de câţiva trântori cari fură mierea câtorva albine? Literaţii fac mare zgomot în jurul acestor certuri; restul omenirii nu le cunoaşte sau îşi bate joc.

Aceste amărăciuni însă sunt cele mai puţin groaznice, din câte s'au abătut asupra vieţii omeneşti.

Spinii literaturii şi ai renumelui sunt flori frumoase pe lângă alte rele ce au cutreerat pământul.

Spune sincer: nici Cicero, nici Varo, nici Lucreţiu, nici Virgiliu nici Horaţiu, n'au luat parte la prescripţiuni.

Marius este necărturar, sălbaticul Sula, viţiosul Antoniu, prostul de Lepidus nu cunoşteau sau citeau foarte puţin pe Sofocle şi Platon iar tiranul Octavianus Cepias, poreclit pe nedrept Augustus, cât timp nu a avut prieteni pe marii scriitori, a fost un criminal ordinar....

Crimele cele mari au fost făptuite de inculţi renumiţi. Literatura hrăneşte sufletul, îl îndreaptă, îl mângâie; o critici, dar îţi foloseşte chiar în clipa aceia; d-ta eşti ca Ahile care critica eroismul sau ca părintele Malebranche a cărui imaginaţie strălucitoare scrie contra imaginaţiei.

Eu da, am dreptul să fiu contra literaturii căci totdeauna şi oriunde din cauza ei am suferit; totuşi trebuie s'o iubim, deşi mulţi abuzează de ea, după cum trebuie să iubim societatea omenească, măcar că atâţia răi îi strică farmecul; după cum trebuie să ne iubim patria cu toate nedreptăţile ce înduri în ea; după cum trebue să iubim şi să celebrăm Fiinţa supremă deşi superstiţiunile şi fanatismul i-au turburat adesea cultul.

D. Chappuis îmi anunţă că nu te simţi bine; ar trebui să vii să te însănătoşezi în aerul natal, să te bucuri de libertate, să bei cu mine lapte de la vacile mele şi să rontăim iarbă.

Al d-tale cu multă cinste şi filosofie, etc.

20 Aprilie 1773

Către Impărăteasa Rusiei Caterina II-a.

Doamnă,

Acum, mai mult ca nici odată, Măria Ta, ai devenit eroina mea, mai presus de gloria majestăţii. Cum se poate! Pe când negociaţi cu Mustafa, în fierberea pregătirilor de a-l învinge; când o jumătate din geniul Vostru e în Polonia şi cealaltă jumătate la Bucureşti, mai vă rămâne încă ca să întreceţi pe toţi membrii Academiei Voastre de ştiinţe şi să binevoiţi a da instrucţiuni inginerului meu care le aştepta de la ei? Câte genii posedaţi? Aveţi bunătatea să-mi spuneţi şi mie confidenţial. Nu vă întreb dacă veţi asedia Adrianopolul, aşa de uşor de cucerit, în vreme ce trupele austriace ocupă Serbia şi Bosnia. Secretele acestea nu sunt pentru priceperea mea ca şi trimiterea cavalerilor rătăcitori. Imi vine să râz când citesc în scrisorile Voastre, că îi veţi opri puţin în ţară ca să înveţe politeţa provinciilor.

Poarta boltită clădită pe ghiaţă, ce durează de patru ani, îmi pare o minunăţie a Domniei Voastre, dar e şi o minune a climei ruseşti. Mă îndoesc dacă un asemenea monument ar putea să fie clădit într'unul din cantoanele noastre; iar bila plină cu apă ar plesni de frig ca şi la Petersburg.

Se zice că termometrul cu alcool a arătat 50 g. sub zero, anul acesta în capitala Voastră; noi Elveţienii am muri, dacă termometrul ar scădea până la 20 g. Cel mai mare frig la noi este de 15 sau 16 g. iar ăst an, n'a ajuns nici până la 10 g. Sunt mândru că ghiulele Voastre vor exploda de acum pe capul Turcilor şi că prinţul Orlof va clădi arcuri de triumf nu pe ghiaţă ci în Atmeidan şi în Stambul; atunci de sigur că veţi reînvia în Grecia şi pe Fidias şi pe Miltiade.

Cred că Algaroti se înşeală când susţine că Grecii au ingentat artele. Ei numai au perfecţionat pe unele din ele, dar mult mai târziu. Un vechi proverb spunea că Egiptul a învăţat de la Chaldeeni şi că apoi învăţase pe Greci.

Grecii s'au civilizat aşa de târziu, încât au fost nevoiţi să împrumute alfabetul Tirului când Fenicienii au venit la ei să facă comerţ şi să clădească colonii... Inainte Grecii se slujeau de scrierea simbolică a Egiptenilor. O altă dovadă de spiritul puţin inventiv al Grecilor e şi aceea că, filozofii lor cei dintâi se duceau să înveţe în India şi chiar Pitagora acolo a învăţat geometria.

Astfel, Măria Ta, filozofii streini vin să ia lecţii la Petersburg. Marele om 3) care V'a pregătit calea ce urmaţi, premergătorul gloriei Voastre zicea cu bună dreptate că artele fac ocolul lumii ca sângele prin vinele noastre. Măria Ta împărătească e silită azi să cultive arta războiului, dar nu le părăsiţi pe celelalte.

N'aş fi crezut acum o lună că voi locui globul pământesc pe care l'aţi înfricoşat. Mulţumesc Naturii, care a voit să trăiesc până când Vă veţi sălăşlui în patria lui Orfeu şi a lui Marte, şi aceasta în câteva luni. Nu mă faceţi să aştept prea mult. Trebue negreşit să plec. Voi muri păstrându-vă veneraţia pe care v'am jurat'o.

Nemuritoarea Caterină să binevoiască a primi adâncul meu respect şi să fie bună cu bietul bătrân, bolnav de la Ferney care o idolatrizează cu toate că o respectă.

Octombrie 1774

Impărătesei Caterina II,

Doamnă,

Obrăznicia mea nu Vă mai supără azi nici cu figura lui Rose Livonianul nici cu a lui Dumenil advocatul, care voia să Vă ajute a face legi după sfatul naşului său.

E vorba acum de un tânăr aristocrat, bun geometru, bun inginer, politicos şi îndrăzneţ: se numeşte De Murnan; familia lui e din partea locului de unde sunt şi eu. Are bune recomandaţii de la d-nul Euler pe care îl onoraţi cu protecţia Voastră. Toţi profesorii săi îl laudă fără rezervă.

Măria Ta nu trebuie să fie mirată că doreşte aşa de mult să intre în serviciul Vostru. Ceeace întristează pe acest tânăr ofiţer e că aţi încheiat aşa iute pacea cu Turcii, căci ar fi voit să ridice planul Constantinopolului şi să se opuie lui Tott.

Nu mi se cade să Vă mai recomand pe nimeni, dar Măria Ta nu mă poate împiedica de a fi gelos pe cei 25 de ani cari se pot duce la Neva şi la Bosfor, cari Vă pot servi cu mintea şi cu braţele şi cari sunt predestinaţi la fericire, murind în serviciul Vostru. Mi-e foarte greu în asemenea cazuri să trăiesc la căminul meu.

Cad la genunchii Măriei Tale ca un soldat nefolositor.

Traducere de G. MARINESCU

1) *Corespondenta lui Voltaire*, marele scriitor reprezentativ al secolului XVIII-lea e cea mai însemnată colecţie de documente asupra vieţii sociale, politice şi artistice a vremii. Minunatul dar, de scriitor desăvârşit, care ştie să vorbească cu împăraţi şi regi ca şi cu oameni obişnuiţi, trecând prin toată filiera rangurilor sociale şi sufleteşti se vădeşte aci cu toată puterea.

2) E vorba de cartea lui Rousseau: „Discurs asupra originei inegalităţii dintre oameni".

3) Petru cel Mare împăratul Rusiei.

* * *

Artur Schopenhauer

Aforisme postume

Oamenii frumoşi şi bine făcuţi vor căuta să-şi acopere corpul cât mai puţin, pe când cei sluţi, vor avea grijă să mascheze urrâţenia lor prin îmbrăcăminte bogată şi găteli. Tot astfel, un spirit vast şi eminent îşi va da silinţă să se exprime în chipul cel mai simplu, mai clar şi mai precis. In schimb, scriitorii, cari îşi dau seama de lipsa de valoare reală a ideilor lor, se servesc de perioade lungi şi încurcate, de fraze sunătoare, dar goale, adună cuvinte neuzitate, înveşmântează cugetări sărace şi triviale într'o frazeologie întunecată. Citind o astfel de operă, par'c'ai vedea un chip de om mizerabil, prăpădit, schilod, slăbănog, ofticos, umblând într'o haină fastuoasă, barbară, multicoloră.

* * *

La ce te poţi aştepta, ce să speri dela o lume, în care majoritatea oamenilor nu trăesc, decât pentrucă încă n'au găsit curajul să se împuşte!

* * *

Intregul Boccacio e oarecum ironia geniului speciei, şi îşi bate joc de geniul individului, pe care l-a biruit.

* * *

Orice iubire adevărată e milă; orice iubire care nu e milă, e egoism.

* * *

Studii empirice, urmate de dragul lor însăşi, fără tendinţă filosofică, sunt ca o faţă omenească fără ochi.

* * *

Pentru foarte mulţi oameni, filosofii sunt nişte noctambuli supărători, cari le turbură somnul.

* * *

Cei ce fac din filosofie, cel mai sfânt lucru al omenirei, o unealtă pentru scopuri lumeşti, se aseamănă cu cei ce se duc la împărtăşanie, spre a-şi potoli foamea şi setea.

* * *

Omul de geniu se jertfeşte, în întregime pentru toată lumea, tocmai prin faptul că trăeşte şi crelază. Deaceia el este scutit de obligaţia, de a se jertfi în parte pentru anumiţi indivizi. Din această pricină, el poate refuza cereri, pe cari alţii sunt datori să le împlinească. Suferă şi totuşi produce mai mult decât toţi ceilalţi.

* * *

Nu e oare o dovadă a mizeriei şi a nimicniciei vieţei noastre, că orele trec cu atât mai repede, cu cât le petrecem în chipul cel mai plăcut, şi cu atât mai încet, cu cât sunt mai dureroase? Dar aceasta dovedeşte mai cu seamă caracterul negativ al plăcerii şi postivitatea suferinţei.

* * *

Vorbind popular, am putea spune: Muzica în totul e melodie, la care lumea e textul.

* * *

Dacă aruncăm o privire în vâltoarea vieţei, vedem pe toţi luptându-se cu nevoile şi amărăciunile ei, pentru a satisface nesfârşitele trebuinţi şi pentru a depărta sau a atenua numeroasele suferinţe, şi toate astea, fără a putea spera altceva, decât doar menţinerea pentru un scurt timp, a acestei existenţe chinuite. Dar în învălmăşagul vieţii se întâlnesc privirile şi semnele îndrăgostiţilor pentru ce însă, pe furiş, sfioase, pline de teamă? Pentrucă îndrăgostiţii sunt trădători, ce lucrează pe ascuns, la perpetuarea acestei mizerii, care alminteri s'ar sfârşi în curând, ceiace vor să împiedice ei, după cum au împiedicat-o şi strămoşii lor.

* * *

Tocmai ăsta e hazul şi picanteria vieţei, că preocuparea de căpetenie a omenirii întregi, se ţine secret.

Trad. de E. MARGHITA

TURGENIEFF

Poeme în proză

I. Necessitas. — Vis. — Libertas

O babă-hircă înaltă, osoasă, cu privire de metal se duce pe drum şi cu mâinile ei lungi, târăşte o altă femee.

Femeea aceasta este voinică, cu muşchi tari, însă capul ei este mic, din glumă aruncat pe corp. Este oarbă. Iar dânsa alungă o fată slăbită.

Numai fata are ochi buni şi spicuitori. Se luptă, se împotriveşte, îşi ridică protestând mâinile fine. Pe faţă îi îmbujorește neastâmpărul şi voinţa. Nu vrea să se supună, nu vrea să se ducă acolo unde o târrăsc,... şi totuşi... se duce... şi chiar acolo unde n'a vrut.

— Necessitas — Vis — Libertas.

Cine vrea, să traducă înţelesul cuvintelor!

II. Piatra

Văzuta-ţi vreodată la ţărmul mării piatră sură, bătrână, pe care o sărută valuri şăgalnice în raze de primăvară, — jucându-se — şi îi acopere capul cu mărgăritare de spumă?

Piatra e totdeauna aceiaş — pe haina ei însă se cutremură lumina colorilor.

Şi spun de vremurile trecute, când granitul topit a început să se răcească şi să se întărească.

... Tot astfel îmi ating inima bătrână suflete tinere de femei şi mângâerea lor îmi trezeşte lumina culorilor trecute şi focurile de mult stinse...

Valurile iar s'au retras. Lumina culorilor însă n'a dispărut... iar vântul surd le usucă.

Traducere de E. I.

* * *

Çà ira

— de Giousce Garduci —

din rime Nouve

I

Pe culmile Burgundiei 'nverzite
Şi'n viile Marnei arde-un vesel soare,
Şi-a Picardiei ţarini odihnite
Adastă plugul pentru noui ogoare.

Dar secerea pe viţele 'nflorite
Coboară dârz, şi curge sânge, pare;
Plugarul la pământuri nemuncite
Ridică ţalnici ochi în roşia zare.

Şi'n viţele muginde dă cu drugul,
Parc'ar izbi cu lancea; ş'apoi plugul
Smucind, el strigă: „Franţa, înainte!"

In aspra brazdă plugul ţipă: glia
Burează, şi în aerul fierbinte
Plutesc năluci ce cată bătălia

II

Ei sânt, ai ţării fii armaţi, vânjoşii,
Sburând pe culmi cu ţalnice avânturi,
Sunt ei, ostaşi albaştri, albi şi roşii, [1]
Ce-i smulge Patria de la pământuri.

Kleber, tu cu sprincenele stufoase,
Leu rugitor în rândurile prime,
Tu, fulger în primejdii sângeroase,
Făclia tinereţii, Hoche, sublime,

Dessaix, ce pentru datoria doar se bate,
Şi gloria altora o dăruieşte;
Murat, ce pe un tron se prăbuşeşte

Marceau, ce tinereţele-i curate
Unei măreţe morţi le părăseşte,
Ca'n braţele soţiei adorate.

traducere de Dr. Ad. Stern

* * *

RABINDRANATH TAGORE

Urvashi

Tu nu eşti nici mamă, nici fiică, nici logodnică, Urvashi. Eşti femee, şi în aşa fel că tu n'ai merita inima Raiului.

Când seara obosită se reîntoarce cu turmele, tu nu pregăteşti de loc lămpile în cămin; tu nu intri cu inima bătând, cu surâsul tremurător pe buze, fericită că te apropii în taina nopţii de patul nupţial.

Şi întocmai ca aurora apari fără nici un voal Uvarshi şi fără ruşine.

Nimeni nu şi-ar putea închipui năvala splendoarei care te-a creiat?

Eşită din valuri în prima dimineaţă a celei dintâi primăveri, purtai în mâna stângă cupa vieţii, iar în dreapta cupa cu otravă. Oceanul furios, potolit ca un şarpe sub vraje, îşi rostogolea capetele nenumărate la picioarele tale. Graţia ta strălucitoare apărea din spume goale şi nepătată ca o floare de iasomie.

Ai fost tu vre-o dată sigobie sau sfiită Urvashi, tinereţe fără prihană?

Ai dormit tu, Fiică a insulelor de mărgean în adâncul albastrelor şi curgătoarelor nopţi, printre ciudatele sclipiri de nestimate resfrânte de pe scoici, în mijlocul monştrilor cu mii de chipuri cari mişunau pe aici mai înainte ca ziua să se fi născut?

Tu eşti adorată de oamenii tuturor timpurilor, O vecinică Minune!

La singura privire a ochilor tăi lumea se pătrunde de farmecul suferinţei. Pustnicii îţi lasă fructul sihăstriei lor, cântecele poeţilor se înalţă în parfumul înfăţişărei tale. Picioarele tale purtate de o bucurie nestăvilită răsună pe aripele vântului ca nişte clopote de aur.

Tu danţezi înaintea zeilor trimiţând ritmuri noui prin spaţiu, Urvashi!

Pământul simte atunci fremătând ierburile şi frunzişurile, holdele de toamnă se leagănă, mările se înalţă din toate valurile lor furioase şi cadenţate, stelele, mărgăritare înşirate în lanţul care saltă la gâtul tău şi se sfărâmă, stelele cad de pe cer, şi inimile oamenilor bat de o nouă înfocare.

Universul te scaldă în lacrimile lui, picioarele îţi sunt roşite de sângele inimii lui; uşoară tu te cumpăneşti pe potirul mişcător al lotusului plăcerei şi joci neîncetat în această alcătuire măreaţă unde Dumnezeu îşi ţese visurile lui furtunoase.

(trad. de GEORGE ULIERU

* * *

Romain Rolland

Cugetări

Viaţa nu este ceiace vede recea judecată şi ceiace văd ochii noştri. — Viaţa este ceiace noi visăm, iar măsura vieţii, este iubirea.

* * *

Soarele care luminează tot ce este şi va fi, este bucuria divină creatoare. Nu există bucurie decât de a creă; nu sunt fiinţe decât acelea care crează. Toţi ceilalţi sunt umbre, care plutesc pe pământ — străini în viaţă. Toate bucuriile vieţii sunt bucurii creatoare. Dragostea, geniul şi acţiunea, sunt trecute prin forţa eşită din unicul foc.

Acei cari nu pot găsi loc împrejurul pământului: ambiţioşii, egoiştii şi desfrânaţii, caută a se încălzi la reflectele sale decolorate. A creă din punct de vedere al cărnii, sau din punct de vedere al spiritului, înseamnă a eşi din închisoarea corpului; a se aruncă în vâltoarea vieţii, înseamnă a fi a acelui care există. A creă, înseamnă a ucide moartea. Nenorocită e fiinţa stearpă, care rămâne singură şi pierdută pe pământ, contemplându-şi corpul uscat şi noaptea care este într'ânsul, noapte pe care nici o flacără a vieţii n'o va scoate vre-odată. Nenorocire sufletului care nu se simte fecund, greoi de viaţă şi de iubire ca şi un arbore în floare, Primăvara. Zadarnic îl înconjoară lumea cu onoruri şi fericiri, căci încoronează un cadavru.

* * *

Când eşti prea vesel, nu te întrebi pentruce trăeşti. Trăeşti pentruca să trăeşti, căci este un măreţ lucru de-a trăi.

* * *

Am oroare de noaptea unde mincinosul vostru progres mă atrage. Toate cuvintele voastre de renunţare, acopere aceiaş nirvană budistă. Singură acţiunea este vie, chiar atuncia când ucide. Nu putem alege în această lume decât între flacăra care mistuie şi noapte. Cu toată dulceaţa melancolică a visurilor, care precedează amurgul vieţii, nu vreau această pace prevestitoare a morţii.

* * *

Tăcerea spaţiilor infinite mă înfioară, mă îngrozeşte. Aruncaţi noi braţe de lemne pe foc! Incă! Incă! Şi eu cu ele dacă va trebui.

Nu vreau ca focul să se stingă; dacă se va stinge, totul s'a isprăvit cu noi — şi cu tot ce există.

Trad. de GEORGE NIKITA

* * *

NOTE

O societate literară din Strasburg publică un concurs pentru cea mai bună comedie de moravuri alsaciene, în cinci acte, cu condiţiunea ca textul să nu cuprindă mai mult de zece cuvinte streine de dicţionarul Academiei Franceze

Iată un admirabil mijloc pentru unificarea limbei şi iată cum scriitorii din Alsacia ştiu să impună scrierea adevăratei limbi franceze.

Din nenorocire, la noi, un asemenea sistem ar da greş, pe simplul motiv că nu avem până acuma un astfel de dicţionar cu toate străduinţele unor eminenţi filologi.

* * *

Se împlinesc treizeci şi unu de ani dela moartea lui Maupassant. Inainte de război a apărut un volum cu amintirile credinciosului servitor al nefericitului romancier.

Lunile care au precedat moartea lui Maupassant au fost nespus de dureroase din pricină că scriitorul, care a murit nebun, ajunsese prada unor fioroase halucinaţii.

„Până la 20 Aprilie, scrie François, l-am îngrijit eu pe d. de Maupassant; moralul său îmi părea îmbunătăţit; îi plăcea, câteodată să ne spună glume pline de haz şi era fericit să ne vadă râzând pe mine şi pe gardian. Intr'o seară de Aprilie eram ocupat să scriu mamei d-sale; deodată începu să-mi impute că m'am substituit lui la ziarul Figaro şi că l'am bârfit în cer! Mai adaugă: te rog să pleci că nu mai vreau să te văd. Rămăsei încremenit; mi-se strânse inima, dar urmând sfaturile gardianului, care ştia mai bine decât mine că nu trebue contrariaţi asemenea bolnavi, plecai. A doua zi bietul meu stăpân mă primi bine ca de obicei".

* * *

Revista „Cri de Paris" întreabă pe coloboratori pentru ce din atâtea literate, sunt puţine femei care scriu teatru.

Paul Souday în le „Temps" răspunde:

„Literatura feminină este impresionistă, egoistă şi subiectivă. Poţi scrie poezii şi romane, chiar încercări critice, cu impresiuni personale, dar teatrului îi trebue un spirit obiectiv şi constructiv. Pentru ca să reuşească şi să câştige stăpânirea aceasta, ar trebui ca femeea să evolueze considerabil".

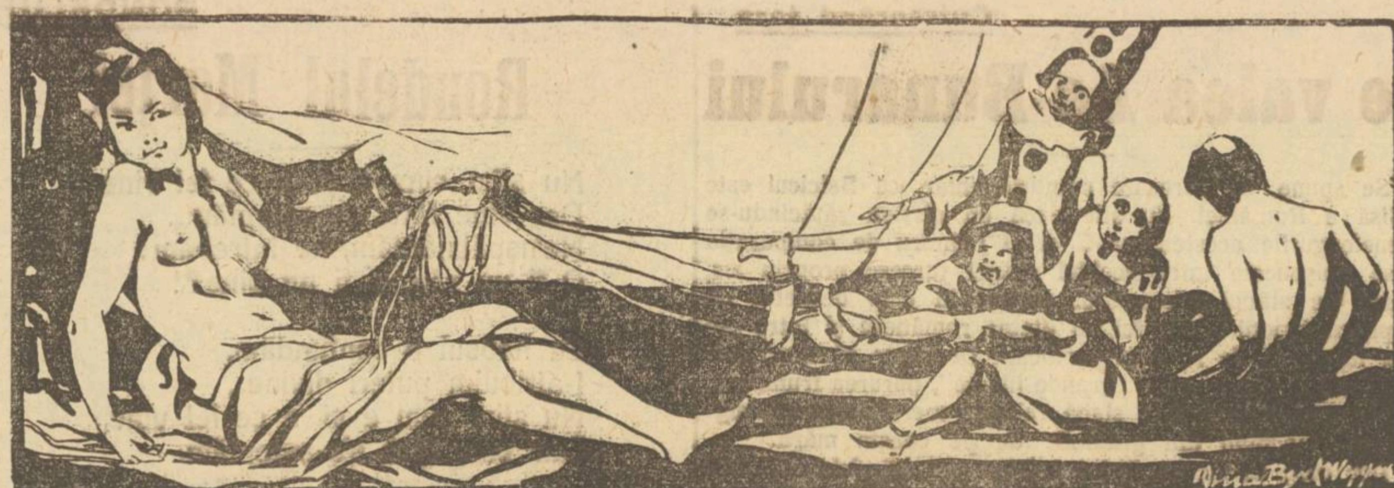
* * *

O nouă revistă literară maghiară a apărut la Cluj, cu titlul „Szemle" (Revistă).

Publicaţiile româneşti din Ardeal se tot răresc, graţie sprijinului ce li se dă — iar opresaţii noştri îşi sporesc spre mândria lor — publicaţiile literare.

Noua revistă literară ungară este condusă de un vechi literat ardelean d-l S. Nagy Laszlo şi în ultimul ei număr publică în traducerea ungară, a profesorului Danil Iaklowsky câteva aforisme de.... Duiliu Zamfirescu.

* * *



Cântecul de leagăn

de LEON FERARU

„Dormi copile, să dormi dulce,
Nani puiule,
Seara vine să te culce,
Se coboară pe furiş,
Liniştit pătrunde 'n casă
Şi din fin păinjiniş
Ţese leagăn de mătase...
Nani puiule..."

Prin cuprins târzia toamnă
Pretutindenea e doamnă,
Iar pe uliţi când şi când
Trece vântul tremurând.

Dormi copile, în odae
Doarme scaunul de pae,
Vatra fără de văpae,
Masa goală, la fereastră
Floarea firavă din glastră:
Ingheţat, uitat, un fir,
Un biet fir de trandafir.

La opaiţ mama coase.
Degetele ei osoase
Ca în friguri, acul, aţa,
Lâna, toate le sucesc,
Pân'ce ochii obosesc,
Până vine dimineaţa.
Dară aţă, ac şi lână
Susură, murmură, cântă.
Şi suspinul le îngână
Şi cântarea se avântă:

„Dormi copile, să dormi lin,
Nani puiule,
In cămaşa ta de in,
In a părului cunună
— Oare's razele de lună? —
Cu pleoapele închise
Surâzi raiului din vise,
Ingerilor care vin
Cu aripele de crin....
Nani puiule...."

Acul cântă, acul rece?

„Adierea blândă trece.
In grădina de argint,
Frunzele de mărgărint
Ca un puf se scutură
Şi în aer flutură,
Şi e bine şi e cald
Subt tăria de smarald.

„Să creşti mare şi frumos
Ca un arbore umbros.
Clipele să ţi se pară
Lungă zi de primăvară,
Dar în lumea-ţi fermecată
Cu palate din poveşti,
Niciodată, niciodată
Să nu uiţi să ne iubeşti..
Nani puiule,
Pururea să ne iubeşti..."

Toamna freamătă pe uliţi,
Pomii se lovesc gemând,
Sună crengile ca suliţi.
Vântul sfâşie flămând
Neagra mantie de nori
De departe vin fiori,
De departe fierăria
Umple noaptea şi pustia
De ciocane răpezite
Pe ilăe oţelite.

In căldură şi în fum
Fierul sfârâie, stropeşte
Flacări şi scântei şi scrum.

Vântul smulge nebuneşte
Vuetul — ca de cenuşă —
In cuprins să-l spulbere...
Bate un ecou la uşă
Ca un pumn de pulbere:

„Dormi copile, dormi..." E tatăl.
O nălucă parcă... iată-l...
In maghernița săracă
Cum se'nnalţă, se apleacă...

Dar ciocanele, pe rând,
Aerul cutremurând,
Când bat limpede, vioiu,
Sau cad surd, adânc, greoiu;
Nu-ţi vorbesc de roşii flori
Şi de lame sclipitoare?
De cununi de sânge 'n zori,
De sălbateca vălvoare...

Umbre vin tiptil la geamuri
Şi lovesc cu foi, cu ramuri,
Cu lungi degete uscate.
Cine bate?... Cine bate?...

„Mii de glasuri omeneşti!
Nani puiule...
Să tot erţi şi să iubeşti...
Pururea să tot iubeşti..."

Acul coase tot mai rar,
Pe când umbrele dispar,
Pe-când noaptea până 'n zări
Plină-i de-ale lor oftări.

1909.

LEON FERARU

Un timbru de ajutor

SCHIŢA

de AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Niciodată d-nul Postescu nu avea la el timbre poştale sau de ajutor, deşi se jurase, în repeţite rânduri, că, pe viitor, va face aşa în cât să aibă. Om cu afaceri, d-nul Postescu avea mai totdeauna nevoe de timbre, — şi de multe ori trebuise să alerge cale lungă după un timbru de ajutor de două zeci şi cinci de bani.

Intr'o bună zi, însă, d-nul Postescu se hotărî şi mergând în târg, îşi cumpără un portofel expre pentru mărci de toate felurile, pe categorii, — şi tot atunci îl umplu cu timbre verzi, albastre, negre... De-atunci, ori de câte ori are nevoe, scoate tacticos portofelul, prinde uşor timbrul din căsuţa de piele în care stă pitit, — şi-l întrebuinţează având în suflet o părere de bine că-i om aranjat şi nu mai aleargă ca nebunii, cale de chilometri după un timbru de ajutor... „Economie de forţă..." îşi zicea, ori de câte ori lipea vre-un timbru.

Cum d-nul Postescu e un om cu foarte multe afaceri, iată că în una din zile avu treabă la Ministerul afacerilor Mărunte. Acolo cunoştea pe un şef de birou, un băiat foarte cumsecade... îi zicea Nemetescu... sau Temenescu... aşa ceva, — dar, în fond, era un băiat foarte bun... Merse deci la el, spre a „tranşa" nişte chestii vamale...

— „Venii, dragă, să-ţi zic bună ziua... şi să te întreb de sănătate...

Şeful amabil şi surâzător:

— „A! mulţumesc, dragă..." dar şi şeful nu ştia lămurit numele d-lui Postescu...

Acesta, simţind acest lucru, rosti:

— „Nu mai mai cunoşti?... Postescu, dragă... Nu-ţi aduci aminte... atunci.... când?!..

— „Da, da-a... îmi amintesc, domnule Fotescu... Stai, te rog...."

Domnul Fotescu şezu... şi spunând afacerea şefului de birou, lăsă să întrevadă „toate posibilităţile de viitor".

— „Trebue o petiţie, domnule Fotescu..." zise şeful, zâmbind „posibilităţilor de viitor".

Ca să nu indispue pe şef, d-nul Postescu-Fotescu, nu vru să-şi rectifice numele... Făcu petiţia, o iscăli, îi puse un timbru fiscal, dar când să-i pună şi timbrul de ajutor, nu găsi niciunul în portofel. Puţin înciudat, şopti:

— „A naibii întâmplare!.... Totdeauna când am nevoe aşa mi se întâmplă...."

Şeful zâmbitor, îi zise:

— „Poate că am eu..." Scoase şi el portofelul, îl căută în toate „compartimentele" îl suci, îl întoarse aproape pe dos, — dar nu găsi nimic...

— „Ştiam domnule că am..." grăi şeful puţin obosit şi enervat de amănunţita cercetare.

Postescu vru să plece să cumpere, dar, din amabilitate, şeful îl opri:

— „Stai, dragă, că se găseşte..."

Ceilalţi doi funcţionari mai mici, văzând pe şef în aşa situaţie, începură să-şi scotocească şi ei portofelele.

— „Să vie Marin!..." porunci şeful.

Unul din funcţionari plecă... Postescu, jenat, vru să protesteze, — şeful îl opri. Funcţionarul se întoarse şi zise, cu teamă:

— „L-a trimes domnu' director..."

Şeful se enervă şi dând din cap, zise printre dinţi:

— „Aşa fac dumnealor totdeauna... Treabă puţină, dar pe aprozi îi ţin cu lunile pe acasă... Deaceea am ajuns unde suntem..."

Postescu, uşor înfricoşat, dădu din cap în semn de tăcută afirmare.

Şeful, pentru ca să nu lase pe Postescu să creadă că nu are autoritate, sună puternic şi apăsat pe butonul din coasta biroului. Peste puţin, un aprod nalt şi burduhos se ivi, inclinându-se puţin.

Şeful îi zise:

— „Ştefane, du-te şi....."

Aprodul nici nu-l lăsă să isprăvească:

— „Nu pot, domnule şef... Ordinu' d-lui secretar general să nu mă mişc de-aici..."

Şeful se înfurie... Postescu vru din nou să plece.... Funcţionarii scotoceau de zor prin portofele.

Postescu izbuti să vorbească:

— „Lăsaţi... lasă, dragă... mă duc eu..."

Şeful scurt:

— „Nu se poate!... Asta-i porcărie!... Secretaru-general?!... Hm!... Deaceea, am ajuns dragă, unde suntem... Şi mai rău... Merităm, da, să ştii..."

Postescu nu mai ştia: să aprobe sau nu, — ci numai, în sine, îşi făcea grele învinuiri: „Idiot ce sunt... tâmpit!... Am cumpărat portofel.... Să mă..."

Şeful terminase constatările privitoare la viitorul neamului, când, deodată, unul din funcţionari zise cu glas stins: „am găsit!..." Scoase din fundul unui „compartiment" un timbru schilod, îndoit, şters.... şi-l întinse şefului.

Şeful luă timbrul, dar vrând să-l aplice pe petiţie, se opri: timbrul nu avea clei pe spinare, — se vede că mai fusese întrebuinţat odată...

Cuprins din nou de enervare, zise:

— „Bine, măi, ce fel de timbru mi-ai dat?..."

Funcţionarul, cu temere, răspunse:

— „Altu' n'am, domnule şef..."

Postescu-Fotescu se încruntă, — vru să plătească funcţionarului, dar acesta se feri şi nu primi.

Şeful, cu autoritate:

— „Daţi-mi guma arabică!..."

Unul din funcţionari se sculă, merse la o fereastră şi luă de pe ea, sticluţa cu gumă arabică. O puse pe masa şefului. Acesta vru să scoată pensula, dar în sticlă guma se uscase de soare, prinzând în ea pensula.

Şeful fu prins de furie:

— „Bine, măi, la dracu!... La soare ţineţi voi guma?.... Unde-i idiotul de Marin?!...

Un funcţionar vru să zică ceva, dar elanul şefului nu fu oprit:

— „Ce fel de treabă-i asta?... Vrea omul să lipească o marcă, — şi n'are cu ce... Fir-ar al dracului de slujbă... Dobitoc cine mai ia slujbă la Stat!..."

Postescu neştiind ce să mai facă, vru să zică ceva. Şeful îl opri şi pe el:

— „Lasă-mă, domnule, ăsta-i curat scandal!... Idioţenie, tâmpenie!..." şi umbla cu sticla în mână, punând'o când pe un colţ, când pe altul al biroului... Funcţionarii, băgaţi cu capul în hârtii, se făceau că lucrează. Postescu, cu faţa plină de sudoare, privea cu ochii căscaţi şi se întreba, în sine, când are să se isprăvească furia şefului...

Acesta se opri din mers şi deschizând uşa, strigă tare: „Ştefane!..." Aprodul nalt şi burduhos, veni. Postescu se gândi o clipă cu groază, ce are să mai fie... Glasul şefului, gâtuit de mânie, şuera:

— „Du-te şi pune puţină apă caldă..."

Aprodul nelăsându-l iar să vorbească tot, desfăcu mâinile în lături şi zise cu glas mieeros:

— „Nu pot, domnule şef... Domnul secretar-general mi-a..."

— „Să te ia dracu!... idiotule!..." Se întoarse apoi, vânăt de mânie, la biurou, ţinând mereu sticla în mână...

— „Ţară de idioţi, domnule... Tâmpiţi, stupizi!... Aşa ne trebue!..."

Postescu vru să zică:

— „Dragă..."

Şeful scurt, uitând toate „posibilităţile de viitor" isbucni:

— „Nici un „dragă..." Cine are treburi, să aibă şi timbre de ajutor..."

Postescu iar vru să zică ceva.

Şeful, crescendo:

— „Aşa să ştii dumneata... Nu ai servitori pe toate drumurile... Aprozii nu sunt servitorii d-tale... De aceea am ajuns unde suntem... Toată lumea să sugă dela Stat!... O să ajungem la covrigi, domnule, să ştii dumneata!..."

Postescu îşi blestema în gând, portofelul... Funcţionarii cercetau cu adâncă băgare de seamă hârtiile, iar timbrul de ajutor mototolit şi lipsit de gumă pe spinare, stătea întristat pe petiţie...

Şeful, ajunse la apogeu:

— „Auzi, domnule, să n'ai picătură de gumă... Hm... şi aprozii... Unul la director, altul la secretar,... la dracu să-i ee... Scandal, domnule... Eu le spun în faţă: sunteţi, domnule, nişte oameni care... hm... care..." şi nemai găsind firul rupt de năvala furiei, şeful trânti sticla cu gumă arabică pe podele, cu atâta furie, în cât baţul de gumă uscată şi sticla exploadară ca o granadă...

Când totul se linişti, — nimeni nu mai ştia unde fugise d. Postescu-Fotescu....

* * *

CEI DOI FRAŢI

Vă amintiţi o poveste în care-i vorba de doi fraţi, ce stăpâniau pământul unde mai târziu s'a construit templul din Ierusalim, şi cari se întreceau reciproc în bunătate şi iubire frăţească? Nu? O poveste în care... — nu?

Ei bine, atunci, dacă nu vi-o amintiţi, permiteţi-mi să vi-o reamintesc eu, căci altfel nu veţi înţelege rostul povestirii mele de mai la vale...

Se spune că pe vremuri trăiau pe locul Ierusalimului, doi fraţi cari aveau în tovărăşie o bucată de pământ.

Primul din fraţi erà om însurat şi cu copii, pe când celălalt erà holtei.

In anul acela, recolta fusese minunată; la seceriş, ambii fraţi adunară roadele respective şi le aşezară în două grămezi egale.

Dar, în timpul nopţei, cel însurat se gândi că-i nedrept ca fratele său să nu aibă o parte mai mare de roade, deoarece, fiind singur, nu poate munci atâta cât munceşte el şi deaceea are nevoe să fie uşurat; drept urmare se duse pe câmp şi luând zece snopi dela el, îi alătură la snopii fratelui său.

Or, se întâmplă ca în aceeaşi noapte, cel neînsurat, să gândească şi el că e o nedreptate ca roadele sale să fie în cantitate egală cu ale fratelui care, având multe guri de hrănit, se cuvine să aibă o parte mai mare; deaceea se duse drept pe câmp şi luând zece snopi dela el îi adăugă la snopii fratelui său.

In ziua următoare cei doi fraţi sau sculat odată cu soarele şi ducându-se pe câmp ca să vază efectul surprizei, ce trebuia să rămână în mister, avură surprinderea să vază că ambele grămezi erau tot egale!

Atunci repetară mai multe nopţi dearândul, gestul lor discret şi generos, până când se surprinseră unul pe altul asupra faptului; zguduiţi de înduioşare, căzură unul în braţele celuilalt, îmbrăţişându-se.

Urmarea fu că pe locul binecuvântat, unde se petrecuse această faptă măreaţă, se ridică o casă lui Dumnezeu, în care să fie preamărit...

Şi acum să trec la povestirea mea.

* * *

Inainte de a începe, vă previu că şi în povestirea-mi e vorba de doi fraţi cari îşi lucrau în comun pământul şi că situaţia lor prezintă analogie cu a celor din întâmplarea povestită mai sus; dar numai că acţiunea, care se petrece în zilele noastre, s'a desfăşurat într'un mod cu totul neaşteptat.

Fratele cel însurat se numiă Petru iar cel neînsurat, Pavel.

In anul în care s'a petrecut întâmplarea asta, recolta nu prea corespunsese aşteptărilor; se prea poate deci că reaua dispoziţie a eroilor îşi are explicarea ei.

Cert este că într'o noapte din timpul secerişului, Petru, fiind muncit de gânduri, nu putea să doarmă. Nevastă-sa, trezindu-se, îl întrebă ce are; dar primind un răspuns în doi peri, readormi. Lu urma urmei, dacă văzu el că n'are parte de somn, sări din pat, se scărpină pe după ceafă, trase o duşcă de apă sau de rachiu, nici el nu ştiu bine anume, după care eşi pe prispă, unde începu să mediteze; ţârâitul greerilor deafară se contopia cu sforăitul familiei lui Petru, din casă.

Isprăvind de reflectat, intră în odae şi trezindu-şi nevasta, începu:

— „Fratele meu e un om de nimic! Işi târăe zilele iac'aşà, fără niciun rost, fără să aducă mici-un folos nimănuia, ba poate chiar că şi strică — mai ştii, păcatele mele? Uite aşa! Pe când eu, eu îmi am rostul pe lumea asta; sunt un om cu greutate şi totodată cu greutăţi, vezi bine! Nu-i deci o nedreptate ca secătura aceea de frate-meu să aibă tot atâtea bucate ca mine, ca noi? Deaceea, uite la ce m'am gândit eu: să mă duc să fac dreptate, luând vre-o zece snopi dela el şi punându-i la mine. N'are să bage de seamă şi dealtfel nu va puteà şti cine a făcut asta!"

Zis şi făcut.

Nu ştiu cum se întâmplă că în aceeaş noapte, Pavel erà chinuit şi el de o insomnie aidoma cu a fratelui său.

Se întoarse pe o parte, în patu-i, se întoarse pe cealaltă parte, se suci, se învârti, stătu cu faţa 'n sus, se puse cu faţa 'n jos, se înălţă în capul oaselor — degeaba! somnul nu se prindea de el; atunci se sculă, se plimbă prin odae, apoi se aşeză pe o laviţă şi căzu pe gânduri:

— „Mă, că mare porc-de-câine e şi frate-meu! Atâta lume la el şi mă lasă să muncesc singur. Mă vede că mă istovesc, că mă omor cu zilele şi nu-l vezi să vină la mine, să mă întrebe dacă n'aş dori să mă ajute, dacă nu de alte, cel puţin de... florile mărului! Dar el — nu! şi nici-o vorbă de încurajare sau de milă, nimic! Inimă neagră, ce vrei! Se poate că s'o fi temând să nu mă facă să mă sui în capul său; se mai poate c'o fi invidios? Orice ar fi, dreptate trebue să se facă; deaceea aş face bine să mă duc şi să iau vre-o zece snopi dela el şi să-i pun la mine. N'are să bage de seamă şi dealtfel nu va putea şti cine a făcut asta!"

Zis şi făcut.

Dar a doua zi, în zorii zilei, când cei doi fraţi veniră în fugă, din părţi opuse, ca să vază rezultatul, care nu le fu uimirea văzând că snopii erau neatinşi, la locul lor dinainte!

Atunci repetară mai multe nopţi consecutive manejul lor, însă tot cu acelaş rezultat.

Nu-şi pateau explică misterul, până când într'o noapte, noapte cu lună plină, limpede, luminoasă — asta mai lipsia! — misterul se limpezi şi adevărul ieşi la lumină, cu alte cuvinte se surprinseră reciproc în flangrant delict....

Plini de stupoare şi ciudă, rămaseră locului, ca două stane de piatră.

— „Ce-i cu tine, bă!" sbieră, însfârşit, Petru.

— „Dar nu tine ce-i, mă, porc-de-câine!" urlă Pavel.

Şi nici una nici alta, se puseră în mişcare, şi-şi aruncară snopii în cap.

Apoi, nebuni de furie, puseră mâna pe câte ceva, şi anume, Petru, care era scund şi gras, înşfacă o bâtă scurtă şi groasă, iar Pavel care erà lung şi deşelat, apucă un par lung şi răşchirat — şi astfel se porni...

...şi nu ştiu cum s'a sfârşit asta; dar ceeace pot afirma cu siguranţă, e că pe locul acela s'a clădit, mai apoi, un balamuc de toată frumuseţea.

KOSTYA GALITZA.

* * *

Cântec în noapte

O cântecele mele
sunt nişte pasări albe
Şi sufletu-mi în noapte e lacul legendar,
— Pe mal încremenite, în apele-i visează,
Iar visele pe apa-i par flori de nenufar.

O lacul care doarme cu florile de vise
Ca o oglindă 'n care imagini s'au închis,
Stymphal pe-a cărui undă trecutul meu pluteşte
Enigmă care 'nchide azi taina altui vis.

Te-apropie o clipă de lacul care doarme......
Se va trezi din vraja-i cu tot adâncul lui
Şi va pluti pe unde
un legănat de cântec
Ce nu-l grăi adâncu-i pe lume nimănui.

Const. Argeşan





Scrisoare

de ION DONGOROZI

Ca să fiu sinceră din capul locului, nici nu pun titlu scrisorii, şi nu pun titlu, pentrucă, — mărturisesc — nu mă pot încă opri la un titlu, care să mă mulţumească pe deplin.

Scrisoarea d-tale, m'a surprins şi m'a bucurat: m'a surprins şi ca veste din partea unei colege, despre care de 25 de ani şi ma bine, nu ştiam absolut nimic. M'a surprins şi prin conţinutul ei sau mai precis, mai ales prin conţinutul ei, care-mi dovedeşte că prietenia arătată în cei 4 ani de pension, a fost o prietenie temeinică, fiindcă mi-a răscolit amintiri, care îmi sunt dragi şi scumpe, şi fiindcă îmi dă prilejul să săvârşesc *poate* o faptă bună. Zic: poate, şi subliniez înadins cuvântul, deoarece nu ştiu dacă sfaturile mele deşi indirect strecurate, dar destul de străvezii totuşi, îţi vor mai putea folosi la ceva. Nu ştiu, fiindcă nu pot ghici cam în ce punct al pantei te găseşti şi fiindcă — din proprie experienţă o ştiu — oridecâteori ceream sfaturi cuiva, le cerem în nădejde că vor fi conforme cu dorinţele noastre intime.

In ceeace mă priveşte, voi fi cât se poate de explicită, ca să poţi înţelege anumite amănunte care privesc viaţa noastră din pension, ca să te poţi dumeri asupra „scandalului public", cum îl numeşti cu drept cuvânt, şi în sfârşit, ca să ai material suficient şi concludent în ceeace te priveşte, — bine înţeles dacă vei avea tăria să tragi consecinţa care se impune dela sine, şi imperios. Zic fără rezervă: se impune imperios, pentru că între criza prin care am trecut eu, şi aceea prin care treci acum d-ta, sunt atâtea şi atâtea puncte, de o uimitoare identitate!

* * *

Tată-meu, a fost subşef de biurou la primăria din Tecuci. După 15 ani de hamalâc şi tremur la fiece schimbare de guvern, a ajuns sărmanul până la treapta aceasta. Alţi 14 ani de chin şi tremur, până s'au milostivit cei din capul bucatelor ca să-l scoaţă definitiv la pensie, pentru... incapacitate. In anul chiar când l-a avansat subşef de secţie, şi-a luat inima 'n dinţi şi s'a însurat.

Căsnicia i s'a arătat dela început ca o adevărată povară; mama într'una bolnavă, iar la 9 luni în cap, doi copii gemeni: eu şi soră-mea Atena. In anul următor, al treilea, apoi al patrulea, morţi amândoi de scarlatină, până a nu împlini 5 ani. Faptul că mama, după al patrulea copil, n'a mai rămas gravidă, a fost un adevărat noroc, pentru menajul subşefului de biurou, Filimon Copăceanu. Deşi gemene, deosebirea între mine şi soră-mea, s'a arătat dela început: eu brunetă şi tare răutăcioasă, dânsa blondă, bolnăvicioasă şi cuminte, supărător de cuminte chiar.

Pe măsură ce-am crescut, deosebirile dintre noi s'au accentuat din ce în ce mai mult. Dânsa, harnică, potolită şi serioasă, eu leneşă, svăpăiată şi plină de toane. Nu-mi plăcea de loc să învăţ; în schimb mă împopoţonam toată ziulica, mă jucam cu păpuşile ori mă amestecam chiar în jocurile băieţeşti.

Pentru capriciile mele, nu odată s'au încăerat până la sânge poterile din mahalaua Rotarilor! După ce am terminat, cu chiu cu vai, cele 4 clase primare, părinţii mei au luat hotărîrea eroică de-a mă interna la N. D. de Sion din Galaţi.

Mi-am dat seama din primele zile de şcoală, că colegele mele de clasă, aparţineau cu totul altei lumi; asta mă umilea şi mă tortura. De aceea m'am văzut silită să inventez tot soiul de minciuni, bietul tata, era, când primar în Tecuci, când deputat, când cogeamite moşier! Unchi şi mătuşe fictive, aveau păduri, moşii întinse, heleştee, dădeau serbări feerice, puneau la cale vânători ca'n poveşti! După fiece vacanţă, începeam să deşert din nou desaga cu minciuni, de vă minunaţi cu toatele.

Lipsurile de-acasă, boala mamei, necazurile, veşnicele necazuri ale tatei, şi mai ales mutra de mironosiţă a soră-mei, gata să aprobe din vârful buzelor orice şi pe oricine, gata să facă orice sacrificiu, c'o fărâmă de zâmbet pe buze şi cu ochii plecaţi, mă torturau, mă făceau să doresc din adâncul sufletului, un cât mai grabnic sfârşit vacanţelor. Sacrificiile părinţilor, sacrificii nu glumă, nu le ţineam în seamă.

Când am terminat 4 clase — de-abia împlinisem 15 ani — m'am şi logodit. N'am stat prea mult pe gânduri la ales.

Dintre cei câţiva care-mi dădeau târcoale, — un sublocotenent de cavalerie, ajutorul de casier al primăriei Tecuci un doctorand în medicină (nepotul protoereului) şi Simion Alexandrescu, directorul fabricei de celuloză din Galaţi, am ales din capul locului, şi fără multă şovăire, pe Alexandrescu. Vroiam cu orice preţ să trec în altă lume şi să pun capăt odată mizeriilor îndurate acasă!

Cam un an cu totul am fost şi eu mulţumită: belşug, libertate de mişcări şi putinţa să 'ntorc tatei şi soră-mei, cu vârf şi îndesat, ceeace făcuseeră dânşii pentru mine. (Biata mama, ie pe când eram în clasa 4-a, scăpase „definitiv" de ficatul ei, iar tata, fusese scos la pensie de liberali, ca incapabil, după aproape 30 de ani de slujbă la cataramă: nici tu concediu de boală, nici tu concediu de odihnă).

Firea mea ciudată, nu mi-a dat răgaz ca să mă bucur mai multă vreme de situaţia în care mă aflam. Doream — cum e omul — şi mai mult decât aveam, şi doream, mai ales, să pot pătrunde şi eu în high-life. Elita gălăţeană era formată din două tabere distincte: deoparte finanţa, cu pecetea ei de cosmopolitism, ca 'n orice port mare; de cealaltă parte, boerimea, alcătuită exclusiv din latifundiari şi politiciani de meserie— aceştia, boeri scăpătaţi, adică boeri cari-şi tocaseră averea până la para cu femeile şi'n cărţi.

In prima tabără, nu mi-a fost tocmai greu să pătrund. Alexandrescu în calitate de vechiu director de fabrică, era, foarte preţuit şi-şi avea legăturile lui serioase. Mult, cu mult mai greu-'mi a fost ca să pătrund în cea de-a doua coastă. Ani de zile am făcu carantina, şi pe măsură ce dura carantina asta, sporeau în mine şi mai aprig dorinţa şi ambiţia. Pentru împlinirea acestui capriciu, am făcut toate sacrificiile cu putinţă. M'am înscris în feldefel de societăţi de binefacere, am primit chiar mai exact am cerut însărcinări care pretindeau muncă în toată puterea cuvântului, am cheltuit tot ce pusese deoparte Alexandrescu, ba l-am înglodat şi în datorii, pentru toaletele mele, pentru subscripţii de feldefel de liste, pentru ceaiuri, mese, serate etc., etc. In 1913 am intrat şi infirmieră la spitalul militar, cu toată repulsia ce-o simţeam în mine, şi numai aşa, în sfârşit, am fost „cooptată" printre membrii high-lifului pur!

Izbânda aceasta, deşi tardivă, dar completă, a însemnat nici mai mult nici mai puţin, decât ruinarea noastră.

Dacă nu venea războiul din 1916, în timpul şi după care, Alexandrescu a dat câteva lovituri în stil mare, nu ştiu zău ce ne-am fi făcut. In 1911 — toamna — tata a murit. Medicii au pus vina pe-o congestie pulmonară; eu cred că de bătrâneţe a murit sărmanul! Soră-mea, n'a vrut în ruptul capului să se mărite. De ce? Nu pot răspunde nici în ziua de azi! Era un tip interesant şi aşi putea spune fără să exagerez, o frumuseţe feminină în genul fiicelor Albionului. Alexandrescu — trebuie s'o recunosc — s'a oferit în mai multe rânduri s'o înzestreze, pe lângă că-i aducea, bietul om, tot felul de partide. Insistenţele noastre, ori ale candidaţilor, îi sporeau şi mai tare încăpăţânarea. Veşnic acelaş şi acelaş nu, semeţ, tăios şi nemotivat. După cum am spus ceva mai sus, războiul din urmă, ne-a restabilit în chip strălucit finanţele. Acum puteam să ne ţinem „trena", fără sbuciumul şi teama de mai înainte. Tot acum după războiu în 1921 mai exact, s'a întâmplat scandalul public, despre care ai auzit şi d-ta ceva. In high-liful gălăţean — dealtminteri cred că e la fel în toate high-lifurile — unei femei măritate, i se cere, între alte condiţii, să aibă cel puţin un amant declarat. Condiţiunea aceasta — foarte importantă de altminteri — eu n'o împlinisem încă. Apropourile care mi se făceau tot mai transparent dela o vreme, curtea fără perdea, oricând şi ori unde, gândul că poate m'aş trece fără să muşc din fructul oprit, gând care începuse a mă încolţi, m'am decis în cele din urmă. (Gândul acesta e întotdeauna fatal unei femei; unei femei, nu unui surogat de femeie). Alegerea a fost grea, deoarece, inima propriu zis, cu toată atmosfera excitantă în care trăiam, nu-mi da ghes, iar soilcitatorii erau prea numeroşi şi cam la acelaş nivel cu toţii. Din ambaraua aceasta, m'a scos soţia unui perpetuu senator, femeie în vârstă, trăită, umblată şi foarte ambiţioasă. Dânsa mi-a dat a înţelege, că sculptorul Bănescu m'ar preţui îndeosebi, şi că preţuirea lui ar merita toată atenţiunea mea. Cine era sculptorul acesta? De felul lui, gălăţean; trăise însă până la războiu în Italia iar acum, după războiu, se stabilise definitiv în ţară. Se vorbea în high-life că e talentat; nu pot spune, pentru că nici eu, şi nici cei din preajma mea, nu ne pricepeam la sculptură. Cei care-l clasaseră pe sculptorul Bănescu ca talentat, se orientaseră după anumite notiţe de prin gazetele şi revistele italieneşti, pe care Bănescu le glisa discret, oridecâteori puteau fi glisate. Târziu am putut afla, că cronicarii cari semnau notiţele amintite, erau sau din cei de mâna a treia, sau dintr'aceia cu tariful definitiv fixat. Ca fizic — mărturisesc — nu-mi plăcea de loc sculptorul; nimic, dar absolut nimic stilizat în toată făptura lui. Căutam însă să mă sugestionez, că defectele fizice, vor fi cu prisosinţă înlocuite, prin distincţiuni sufleteşti. Deziluzia a fost însă mare, şi din capul locului chiar. In locul poeziei aşteptate, am dat peste brutalitate, nătângie şi perversitate. Totuşi, legătura aceasta a durat mai bine de 6 luni. Intr'o Sâmbătă noaptea — era cam pe la sfârşitul lui Septembrie 1921 — Alexandrescu, pe care-l socotisem plecat la Bucureşti, călăuzit de-o scrsoare anonimă, ne-a surprins, adică propriu zis a surprins pe sculptor cu soră-mea, care, în uluiala mea, mi se substituise în ultimul moment. Cum de mi-am pierdut până într'atâta capul, încât se îngădui acest mare sacrificiu din partea ei, nu-mi dau seama nici azi. Scandalul, de a doua zi chiar, a devenit public, pentru că bărbatu-meu a făcut descinderea însoţit de comisarul secţiei.

Sculptorul n'a dat nici o dezminţire, iar Atena, în aceiaşi noapte chiar, s'a sinucis cu morfină. Lumea a crezut că Bănescu ne-a fost în acelaş timp şi prin bună înţelegere, amantul amândurora.

Dacă faţă de lume n'am putut lua atitudinea dorită, faţă de bărbatu-meu am luat-o, şi am luat-o imediat. Vroiam cu orice preţ să-l sânger, să-l umilesc, dovedindu-i până la evidenţă c'am avut amant, şi nu pe un oarecare, şi-am izbutit, şi nu odată să-l fac să urle, să-şi smulgă părul de necaz. De despărţit de mine, nu s'a putut despărţi, şi iată de ce: Bărbaţii se împart cred, în 3 categorii: unii sunt vibratili, întreaga lor viaţă, îi tentează tot, dar absolut tot ce-i nou; alţii oscilează ce oscilează, până se aprind deabinelea, şi atunci rămân fixaţi într'un loc ani de zile, alţii în sfârşit — cazul lui bărbatu-meu — rămân fixaţi din simplă deprindere.

După cum se obişnuiesc cu anumite bucate, cu cafea turcească dimineaţa în loc de ceaiu, şerbet de coarne la culcare, tot aşa nu se pot lipsi — din curată deprindere încă odată — de femeia aleasă, fie că li-e soţie, fie că li-e metresă.

Eu însă, eram aproape decisă ca să divorţez; mai cu seamă— o mărturisesc franc — că prăvăliile de pe strada Domnească, pe care le trecuse pe numele meu, valorau acum parale bune. Separaţia de corp, a durat până în Iunie 1922, când am plecat la Călimăneşti ca să-mi fac cura. Acolo am aflat din gazetă, că în guvernul de locotenenţă ce se instituise, portofoliul industriei se rezervase pentru Alexandrescu. Explicaţia faptului am avut-o numaidecât. Economiştii — pregătiţi ori simplu improvizaţi — au ajuns acum după războiu, sarea pământului; în afară de considerentul acesta, bărbatu-meu, cu primul ministru, erau concetăţeni, colegi de şcoală şi foarte buni prieteni.

La Călimăneeşti fiind, solicitatorii au şi început a-mi da asalt; fel de fel de combinaţii, care de care mai ademenitoare, au prins să sbârnâie pe la urechile mele. M'am avântat la început, cu gândul să fac avere, ca să-mi desăvârşesc independenţa; mai apoi, m'a prins şi încleştat vârtejul afacerilor. E şi aceasta o patimă ca toate patimele adevărate: ca beţia, ca jocul de cărţi, ca pontajele la curse... Dela o vreme, ajungi cu totul stăpânit şi atunci nu te mai poţi descătuşa, oricât te-ai trudi. (Dacă nu eşti împătimită după ceva, nu poţi pricepe sensul celor înşirate mai sus). Când ai şti câte lovituri au fost date dintre culise de mine? (Când nu izbuteam prin bărbatu-meu, izbuteam la sigur cu secretarul general). Câţi au fost îmbogăţiţi ori ruinaţi complectamente prin dansul permiselor, ori prin modificarea prohibiţiilor vamale? In haosul financiar ce sporeşte încă, îmi am şi eu partea mea de vină, şi nu de vină uşoară! Unele lovituri au necesitat perseverenţă şi adevărată risipă de imaginaţie; „măestria" lor, fireşte nu ţi-o pot descrie, din prudenţă. Scrisoarea de faţă, după cum te-a rugat verbal şi curierul, ai bunătatea de-a o rupe după cetire, chiar în faţa lui. Te rog şi-mi place a crede că nu te vei supăra de formalitatea aceasta.

Experienţa din ultimul timp îmi cere imperios să fiu cât se poate, dar cât se poate de prudentă. Până când însă, va merge ulciorul acesta la fântână? Nu ştiu, şi de mă crezi, nici nu mă gândesc.

Cu bune sentimente,

Luiza S. Alexandrescu

p. conf. ION DONGOROZI



Cutreerând ţara

Pe valea Ac-Bunarului

Se spune, cu oarecare mândrie chiar, că Balcicul este o Nisă a României. Nu ştiu dacă un nissian rătăcindu-se pe meleagurile acestea, ar fi şi el mândru de comparaţia ce se obişnueşte între vechiul oraşel turcesc propriu zis, căţărat pe stânci văroase şi onorat în chip deosebit de symphora japonică, un fel de oţetar românesc şi între cetatea lui plină de roze şi portocali. De sigur că n'ar găsi nimic comun de cât acea „grande bleute", pururea frumoasă, pururea idolatrisată şi o slabă relique meridională în migdalii şi smochinii din grădinile de pe coasta mării.

Dar oare să nu fie de loc îndreptăţită mândria noastră? Sunt sigur că într'un interval, destul de scurt, se va minuna străinătatea însăşi de această Nisă adevărată. Căci iată vine în sprijinul acestei afirmări natura uneia din cele mai frumoase regiuni, numită Balcic-vii. Nissianul nostru, deprins cu Alpii lui maritimi şi cu vegetaţia supra abundentă, n'ar regreta de loc văzând defileurile Ac-Bunarului şi şuşeniţele de apă ce străbat, până în gura mării, această vale plină de cele mai frumoase livezi în care smochinul se întrece în roade cu nucii şi caişii, iar migdalul cu prunii şi cornii. In curând pe această minunată vale va trece calea ferată — şi atunci nu va fi privelişte mai încântătoare pentru călător de cât colţul acesta de ţară care, pe un traseu de 3 kilometri, prezintă cea mai variată configuraţie: munte păduros, munte pleşuv, stânci prăpăstioase, dealuri dămoale, o vale cu tot felul de pomi, legume, flori, prisăci şi presărată cu 12 mori cu turline, apoi marea, imensa mare, care aici e mai liniştită, de cât ori unde, Şi fiindcă Balcicul va să fie portul nostru sudic, aci va fi şi Capitala judeţului, a cărei aşezare se va face după un plan cu totul occidental, chiar în regiunea aceasta „Balcic-vii" de pe valea Ac-Bunarului.

Şi astfel când la natura asta înbietoare, mâna omului va adăuga farmecul unei rândueli nouă, mândria noastră nu va fi nici de cum de complezenţă.

Dar uite că stoluri de prigorii salută soarele ce apune după dealurile a căror plete se resfiră sub bogata cuşmă însoţită de ultimele văpăi. Şi apa Ac-Bunarului, cu alte trei cureluşe ce sbucnesc din pântecele dealului, se alungă prin desişuri şi zăvoaie, se îngână ca nişte adevăraţi copii ai firii neturburaţi de nimeni, cu turturelele şi mierlele. Iar în suflet se furişează ca un murmur de seară, la gândul Nisei de mâine, un crâmpei de adevăr:

Unde vin cu drum de fer
Toate cântecele pier.

Mă urc sus, pe podiş, la poalele pădurii. Colcăie apa în pământ aşteptând parcă toiagul care să lovească şi să binecuvânteze. In fund, înălţimile păduroase sunt tivite cu răsfrângeri de soare; în faţă, marea, a cărei oglindă sidefie se înegreşte către orizontul incondeiat precis pe albastrul cerului, se desfăşoară ca un imens papirus pe care slovele valurilor au scris cea mai măreaţă frământare de gânduri. Inlături spre gura mării stâncile albe ale Balcicului se întretae ca nişte ştirbituri de joagăre, proectând pe cerul cu nori roşii fiorduri boreale. Pe vârful sălbatec, ameninţător, al unei stânci, câţiva vilegiaturişti turbură singurătatea lăstunilor profilându-se pe cer ca nişte pete de cerneală.

Mă gândesc la Nisa de mâine, la gara, la portul, bulevardele şi aşezările ei, la imensa lume ce-şi va plimba aici lenea şi fumurile în timp ce turturelele şi merlele din livezi se vor fi retras în pădure din calea civilizaţiei.

Balcic, 15 Iulie, 1924.

I. GR. OPRIŞAN

* * *

Relativitate

Zeiţa frmuseţei suverane
Simţi şi dânsa cel dintâi desgust
Când îi păruse c'are sens îngust
Perfecţiunea formelor umane.

Dispreţuia alura ei regească,
Privirea ei senină caşi zarea,
Şi curbele ce dau înfiorarea —
Suavă ca o marmură grecească.

Doria o nouă formă, netrăită
De nimeni prin străvechile păduri;
Să fie o sinteză de făpturi,
Natura'n ea s'o simtă — infinită...

. . . .

Urcase luna, într'o noapte clară.
Zeiţa tresărise inspirată:
Sburând în largi spirale, ne'nfrânată,
Se apropia de lumea selenară.

Un strigăt de triumf neaşteptat
Vibră sub bolţi: — în vagile reflexe
Ale oglinzei moarte şi convexe,
Ea îşi găsise visul desfrânat...

...Infipţi în fruntea scundă, ca de taur,
Ochi de cameleòn ardeau; iar gura:
O grotă'n care stă la pândă ura —
Şi limba ei sbucnia ca un balaur.

Năprasnic ca un piept de crab gigant,
I-se bombase sânul înroşit,
Iar pielea-i se sbârcise, scorojit,
Pe şolduri, mari cât crupa d'elefant.

Şi degete-şopârle se sbăteau
Legate'n vârful braţelor-catarguri,
Iar pletele, de vânt suflate'n larguri,
Ca marea sidefie undoiau...

Işi contempla zeiţa oglindirea...
Cu barbară plăcere, monstruoasă,
Pornise să danţeze furtunoasă:
Şi mii de forme îi vrăjiau privirea...

S'au strâns în juru-i speriate feţe
De zâne mici — naivele-i supuse —
Dar ea juca răzând; apoi le spuse:
Priviţi, în lună, noua-mi frumuseţe!..

EUGEN RELGIS

RONDELURI

Rondelul Morţei

Nu ştim cum e şi 'n ce fel vine,
Dar vine fără s'o-aşteptăm...
Ne'nspăimântăm, ne întrebăm:
O fi un rău, o fi un bine?!

Cu haosul o confundăm,
I-atribuim puteri divine...
Nu ştim cum e şi 'n ce fel vine,
Dar vine fără s'o-aşteptăm.

In suferinţi, ori la festine,
Petrecem, plângem sau visăm,
De spectrul Morţei nu scăpăm...
O, cine ne va spune, cine,
De e un rău, ori de-i un bine?..

Rondelul împăcării

Să ne'mpăcăm, nu simţi mustrarea
Clipitelor ce trec şi vin,
Vestind al vieţii trist declin?
Nu te'nspăimântă izolarea?..

De ce, de ce atât venin
Pe buze, de ce vrei uitarea?
Să ne'mpăcăm, nu simţi mustrarea
Clipitelor ce trec şi vin?..

Curând s'o irosi visarea
Şi-aprinsul ochilor senin,
Iar eu ţi-oi fi de tot străin...
Atunci ţi-o spune remuşcarea
Ce balsam sfânt e împăcarea.

Em. Papazissu

* * *

Un geniu

D. Constantin-Constantinescu-Romanò, mare literat, căruia însă nu i s'au recunoscut încă meritele şi asta, bine înţeles, numai din invidie, căci orice s'ar zice, d. Constantin-Constantinescu-Romanò e un mare talent, se puse, într'o călduroasă dup'amiază de vară, la lucru. Vroia să 'nceapă romanul, pe care-l clocea în creerii săi geniali de aproape 6 luni.

De astă-dată d. Constantin-Constantinescu-Romanò intra în cabinetul de lucru, cu ferma hotărîre de-a 'ncepe scrisul. El mai intrase de altfel în acest cabinet de câte-va ori şi cu acelaş scop, dar din diferite motive, ce nu le putem expune altfel, el nu reuşise să scrie decât titlul romanului.

Intrând în cabinet, d. Constantin-Constantinescu-Romanò, aruncă o privire cercetătoare asupra biuroului. Toate erau în regulă. Pe masa de lucru se găsea un caet nou-nouţ, legat în pânză neagră şi care, după grosime, părea să aibă vre-o 200 pagini. Afară de acest caet, se mai aflau şi celelalte accesorii indispensabile unui scriitor fie el talentat sau nu. In faţa mesei un fotoliu larg aştepta cu braţele deschise pe d. Constantin-Constantinescu-Romanò, care nu întârzie să se instaleze într'însul. Apoi încet, cu precauţiune, ca şi cum ar fi umblat cu un giuvaer scump, sau cu nişte moaşte sfinte, d. Constantin-Costanţinescu-Romanò deschise caetul.

Pe prima pagină, într'un colţ, era scris un nume de femee. D. Constantin-Constantinescu-Romanò zâmbi cu duioşie. Sărmana, gândi el, merită să fie părtaşa gloriei mele.

După ce timp de câte-va minute admiră frumoasa caligrafie a numelui, căci am uitat să vă spun că d. Constantin-Constantinescu-Romanò e şi un bun caligraf, cu aceeaşi grijă cu care întorsese coperta, el întoarse şi prima foaie. Pe foaia a II-a, pagina III-a era scris cu litere mari titlul romanului, cu aceeaşi frumoasă caligrafie ca şi numele femenin. A II-a foaie sau a III-a pagină, după cum vreţi să-i spuneţi, suferi acelaşi examen minuţios ca şi prima şi la rândul ei fu şi ea întoarsă ca să facă loc foaiei a III-a, pagina V-a. Aici, în capul paginii se afla scris cu litere majuscule „Cap. I" şi pe urmă.... nimic. Foaia era albă.... albă.... D. Constantin-Constantinescu-Romanò rămase extaziat în faţa foaiei III-a, pagina V-a. Insă după cât-va timp dumnealui ridicând condeiul îl băgă cu hotărîre în călimara ce se afla în faţa sa. Scoţându-l se repezi asupra foii albe cu o energie, care se găseşte cam rar la d. Constantin-Constantinescu-Romanò dar.... deodată se opri. Din vârful peniţii o picătură de cerneală dornică de a face mai repede cunoştiinţă cu hârtia o luase înainte. D. Constantin-Constantinescu-Romanò în faţa acestui accident puse condeiul la o parte şi după cum contemplase coperta, pagina I-a, a III-a şi a V-a începu să privească pata de cerneală violetă.

Trecându-şi apoi mâna prin părul său stufos, o adevărată frizură de poet, luă o hotărîre eroică. Smulse foaia de hârtie pătată, şi de astă dată muind cu băgare de seamă condeiul în cerneală, începu să scrie pe „pagina VII-a" prefăcută în „pagina V-a". Aşternu sus, în capul paginii, cu aceeaşi frumoasă caligrafie „Capitolul I". Sublinià „Capitolul I" cu o linie groasă se opri şi.... începu să-şi admire scrisul. O muscă băzăind îi atrase atenţia. Ridicând capul d. Constantin-Constantinescu-Romanò văzu prin fereastra din faţa sa un car cu boi, care staţiona în faţa casei sale. Ţăranul stând în căruţă mânca ceva, iar boii cu o legătură de iarbă verde în faţa lor mesteacau şi ei. Induioşat de acest tablou atât de poetic, doi boi rumegând nişte iarbă, d. Constantin-Constantinescu-Romanò uită de romanul, care trebuia să-i aducă celebritatea. Incepu să privească cu atenţie carul cu boi. Stătu mult timp cu ochii aţintiţi în afară. Incet-încet ochii îi se 'nchiseră şi un sforăit sonor umplu *„cabinetul de lucru"*. Musca bâzâia mai departe, iar de pe „biurou" caetul deschis privea par'că rânjind spre d. Constantin-Constantinescu-Romanò, care trântit în fotoliul de plus boi, carc şi glorie

BARBU LAUTARU

* * *



Discuţiuni cu privire la limba românească

Votul universal nu-e aplicabil în domeniul limbagiului?

„Limbajul îşi urmează cursul său, nepăsător fiind la plângerile gramaticilor şi la tânguirile puriştilor".

Arsène Darmesteter... *La vie des mots*

Este încă destul de mare numărul acelora, care cred că se poate rosti şi scrie: Carte de cetire, — Cărţi nouă.

Este bine aşa? Sau mai lămurit: De ce să se spună Carte de *cetire* şi nu Carte de *citire*, şi de ce cărţi *nouă* şi nu cărţi *noi*?

Negreşit că prin această întrebare eu nu caut să mă adâncesc în nişte prea subtile şi prea încâlcite cercetări filologice şi gramaticale. Eu vreau numai să mă întreb: nu cumva aceste două rosturi, — chiar dacă ar fi cât se poate de ortodoxe din punctul de vedere gramatical, — sunt totuşi nevrednice de a mai putea fi puse în circulaţie?

Să mă explic.

Poate că în nici un domeniu, nici chiar în cel politic, poporul nu se arată drept un suveran cu puteri mai depline, ca în domeniul prefacerilor limbistice. Poate că numai aci, în domeniul, în care se hotărăşte despre soarta şi pronunţarea cuvintelor, — poporul îşi impune cu o neînduplecabilă autoritate voinţa. Vreau adică să spun, că în zadar cei mai savanţi filologi încearcă să pună în circulaţie anumite reguli pentru pronunţarea cuvintelor. Ele îndată cad în uitare, dacă poporul, cu adevărat suveran 'n materie de limbă, nu vrea să le dea împuternicire.

Vrednic însă de luat în seamă este de sigur faptul că în exercitarea acestei dârje suveranităţi, nici poporul nu e de capul lui. Şi el se supune unei neînduplecabile legi, — şi anume cunoscutei *legi a celei mai mici sforţări, (la loi du moindre effort).*

Ei bine, potrivit acestei legi, — în deobşte ni se impun numai acele pronunţări, care ne pretind cele mai mici sforţări. Cu alte cuvinte, — în deobşte ni se impun numai acele forme, cari, atât prin scurtimea lor, cât şi prin rânduirea sunetelor, sunt mai lesnicioase la pronunţare. Aşa, de pildă, — se zice: *paisprezece* (4 silabe) şi *paipsce* (2 silabe) în loc de patrusprezece (5 silabe); *deşte* (2 silabe) în loc de degete (3 silabe) şi de asemenea, se observă că mulţi, — şi nu dintre cei de rând, — găsesc că le e mai îndemână să pronunţe *ekceterea* în loc de *etcetera*.

Ce vreau eu să spun prin aceasta?

Că trebue să îmbrâncim lumea pe acest alunecos povârniş? Că trebus să încurajem la cei de jos pornirea de a tot schilodi şi schimonosi cuvintele?

Nu, nicidecum.

Negreşit că nimănui nu-i trece prin gând să dea dreptate celor, care pronunţă: *privinţă* în loc de *prevenţie*, *trotal* în loc de *trotoar*, *cotingent* în loc de *contingent*, *accensor* în loc de *ascensor*, *atifelnic* în loc de *acid fenic*, etc. De asemenea, nu-i trece nimănui prin gând să încurajeze forme ca: *inconcentrat* în loc de *concentrat*, *independinte* în loc de *dependinte*, *impudrez* în loc de *pudrez*, *procest* în loc de *proces*.

Căci, în ciuda atotputernicei *legi a cele mai mici sforţări*, poporul câte odată în loc să scurteze cuvintele, şi să înlesnească pronunţarea, — adaogă sunete sau chiar silabe noi, şi îngreuiază astfel pronunţarea. Oricum, însă, fapt neîndoios este, că şi într'un caz şi într'altul o singură lege domină, şi anume legea în virtutea căreia tot omul înclină să pronunţe aşa cum îi vine mai bine, aşa cum este mai la îndemână.

Dar încă odată: Nu sunt de încurajat pornirile mulţimii, care supunându-se într'una unei astfel de legi, se dedă la o veşnică schilodire a limbei. Nu este însă de îmbrăţişat nici obiceiul acelora dintre cărturari, care în silă, în zadar şi împotriva aproape a umanităţii întregului norod, caută să impue forme, care nici la cei de sus, nici la cei de jos nu găsesc decât puţine, foarte puţine aprobări.

* * *

Aşa depildă, îmi aduc aminte că un fost profesor al meu din Bucureşti se silea să ne facă să zicem: *vacaţie* în loc de *vacanţie* şi *discusiune* în loc *discuţiune*, — sub cuvânt că aşa le este forma acestor cuvinte în latineşte. El atunci nu ţinea seamă de următoarele două lucruri: Intâi, că aceste două neologisme sunt venite, nu pe calea populară, direct din limba latină, ci pe cea aşa numită savantă direct din limba franceză. Vreau adică să spun, că acuma nu se pot impune şi neologismelor, venite indirect, din limba latină, legile fonetice, care pe vremuri au stăpânit şi cârmuit prefaceri lepopulare ale limbei.

Ei bine, — mie mi se pare că tot cu atâta lipsă de aprobare şi izbândă, — se străduiesc şi aceia, cari în ruptul capului ţin să ne impue formele: Carte de *cetire* şi Cărţi *nouă*. In zadar, însă, căci lumea, şi nu numai cea de rând, — pronunţă într'una aproape fără excepţie: Carte de citire şi cărţi noi.

Şi mi se paree că aci nu este vorba nici de vreun netrebnic capriţiu, nici de vreo primejdioasă pornire. — Nu. Aci este vorba de o măruntă, neprimejdioasă şi vrednică de respectat cerinţă a *legii celei mai mici sforţări*. Chiar cei care se încăpăţânează să susţină formele: Cărţi *nouă*, şi Carte de *cetire*, nu pot să recunoască adevărul, că pe cât este de lesnicios să pronunţi: cărţi *noi* şi carte de *citire*, pe atât este de silnic şi anevoios să pronunţe cu o grea opintire: cărţi *nouă* şi carte de *cetire*.

Căci, chiar cei mai ortodoxi paznici ai cuvintelor, adică chiar cei cari ţin morţiş ca vorbele să rămână, măcar ca formă, cât mai apropiat de obârşia lor, — nu pot să nu se supună câtor-va modeste cerinţi ale *legei celei mai mici sforţări*. Aşa, de pildă, constatăm că până şi cei mai puritani se văd nevoiţi să pronunţe: *tifos* în loc de *tifus*, *girant* şi *girează* în loc de *gerant* şi *gerează*. De asemenea, constatăm că tuturor li se impun formele: *tupeu* în loc de *toupet* şi *comitet* în loc de *comité*. Şi iarăşi, câţi nu se încăpăţânează să spună: *complect* în loc de *complet*.

In orice caz, fapt sigur este că şi în materie de limbă este cu mult mai puternică forţa revoluţionară decât forţa conservatoare. Şi cum forţa revoluţionară se sbate mai cu seamă în sufletele celor de jos, — este neîndoios că tot în mâna mulţimei stă şi soarta prefacerilor limbistice. Acest lucru îl recunoaşteau şi cei vechi.

„Poporul este singur suveran în ceeace priveşte graiul", spunea bătrânul scriitor latin Terentius Varro, — iar la greci cunoscutul Plato afirmă că: *„In materie de limbă poporul este un excelent profesor"*. Mai târziu, însuşi Voltaire constata, nu fără părere de rău, că: *„E trist că în ceeace priveşte limbajul, ca şi în alte lucruri mai însemnate, mulţimea conduce pe fruntaşi"*.

Şi încheierea:

Trebue oare să lăsăm frâul liber? Trebue oare să nu încercăm măcar a stăvili această năpăditoare forţă revoluţionară a mulţimei?

Nu, de sigur că nu.

Se cuvine negreşit, ca forţa conservatoare a literaţilor şi a cărturarilor să se ridice cu stăruinţă în drumul acestei primejdioase porniri, care tinde să arunce limbajul pe povârnişul unor neîntrerupte şi neraţionale schimbări. Această forţă conservatoare însă, nu pentru a ţine limba veşnic intactă şi imobilizată trebue să încerce să intervină, — ci numai pentru ca prefacerile să fie cât mai puţin neraţionale şi cât mai puţin precipitate.

In orice caz, această forţă conservatoare un lucru nu trebue să-l piardă din vedere, — şi anume că mai ales prefacerile fonetice nu vor să asculte decât de poruncitoarea trebuinţă de a pronunţa cât mai repede şi cât mai lesne.

M. MIHĂILEANU
Profesor

* * *

Potopul

Visa când-va pământul o viaţă mai curată,
De adevăr, de cinste, iubire, şi dreptate,
Iar forţa naturală, curgând neobservată,
Păru c'ascultă ruga, planetei zbuciumate.

S'a 'ntunecat tot cerul, şi trăsnete grozave
De-odată spintecat-a văzduhul în adâncuri,
Şi nouri grei de ploaie, cu feţele bolnave,
De-asupra omenirii au inundat în pâlcuri....

S'au închinat săracii din micile bordeie,
Bogaţi şi regi de-avalma, cu preoţii în frunte,
Dar nimănui prin minte nu s'a 'ntâmplat să-i dee
Că numai cu credinţa, nu poţi clăti un munte.

Şi-a prins să ploaie 'ntr'una, cu rupere de nouri,
Şuvoaele greoae albeau de oseminte,
Căci recile vârtejuri în ţipăt de ecouri,
Au răscolit în grabă şi morţii din morminte.

Aproape 'ntreg văzduhul părea acum că geme,
Bărbaţi, copii şi mame, bolboroseau în şoapte
Minciuna cea din urmă, căci încercau să cheme
Pe Dumnezeu, dar ruga, se risipea în noapte.

Grădinile frumoase, cetăţile mărete,
Fusese-un vis, căci par' că o nevăzută mână,
Zvârlise 'n lume moarte, durere şi tristeţe,
Iar apa, peste toate era acum stăpână.

Din toţi, pământul numai zâmbia de mulţumire,
Când moartea se ivise atot-stăpânitoare,
Şi sta visând în sine spre altă omenire,
Spre altă plămădeală de viaţă viitoare.

Dar geniul rău, ce stase rânjind în umbra cetii,
S'a strecurat pe-o barcă, salvând astfel atomul
Ce 'ntruchipa păcatul şi germenele vieţii.
Era urât la faţă — şi-acesta, era omul.

Târziu de tot, când apa se restrânsese 'n vaduri,
Iar pătura de nouri pieri ca nevăzuta,
A împietrit pământul zărind alte răsaduri,
Din vechea omenire, care-o credea pierdută.

Apoi, căzând pe gânduri, văzu cum creşte iară
Minciuna, nedreptatea, invidia şi ura,
Ca firele de iarbă ce cresc în Primăvară
Covorul lor cel verde, pe neagra arătură.

Şi cum din putregaiuri nu poţi clădi o casă,
Căci ţi-o mănâncă ploaia şi ţi-o dărâmă vântul,
S'a reîntors în urmă la viaţa ne 'nţeleasă,
La viaţa d'înainte, şi-a plâns amar pământul....

G. NIKITA



Cărţi şi Reviste

AUGUST STRINDBERG: FRANTURI DIN VIAŢA OMENIRII, traducere de *Ion Gorun*, Bucureşti, 1924.

Foarte puţini îşi dau seama de însemnătatea volumului tradus de d. Ion Gorun. Pentru că lucrarea lui Strindberg nu are nici titlul răsunător, nici înfăţişarea distinsă. Dar pulsează între copertele lustruite viaţa întregei antichităţi şi a evului mediu, cu toate personalităţile marcante, cu toate caracteristicile ce ţin de condiţia sufletească a vremurilor.

Am putea spune că lucrarea lui Strindberg este o istorie a omenirii, de la robia egipteană şi până în secolul sarcasticului Voltaire. Fără a purta date şi evenimente descrise în fraza puţin însufleţită a istoricului, autorul trece în revistă toate curentele de idei ale evului-vechiu într'o naraţiune vioaie, cuprinzând descrieri de suflete şi atitudini, înglobând în ansamblul expunerii întreaga viaţă a civilizaţiunii vechilor cetăţi: Atena şi Roma. Nemuritoare rămân paginile evocatoare despre prietenia dintre Horaţiu şi Virgiliu, cei doi mari poeţi ai vechiului Imperiu din peninsula Italică.

După ce urmăreşte spiritul acestor civilizaţii, Strindberg rămâne să descrie, sub cea mai perfectă formă literară esenţa sufletească a creştinismului, cu toate prigonirile şi sacrificiile lui, urmărind ideea creştinătăţii mai departe în ţările Occidentale, până în depărtata Britanie, ciocnindu-l în cele din urmă, cu spiritul anti-creştin al lui Voltaire.



August Strindberg

Forma în care este expusă naraţiunea lui Strindberg, ne îndreptăţeşte să o depărtăm de proza propriu zisă a istoriei şi s'o alipim de cea poetică. Este o poemă epică, o epopee cu ideaţiune nouă, nu cu acţiune naţională, cum s'a fost obişnuit până acum epopeea, dar cu însufleţirea universală a civilizaţiei, moravurilor şi evenimentelor din vremea închegării spiritului uman întreg, astfel cum dăinuieşte până în rafinatul nostru secol.

Traducerea limpede şi corectă a d-lui Ion Gorun este o binefacere.

REVUE DE DEUX MONDES (15 Iunie). Un articol al lui *Charles Diehl*. „Impressions de Roumanie" — note culese cu ocazia excursiei primului congres de Bizantinologie, ţinut — precum se ştie — în primăvara aceasta la Bucureşti. Cu un colorit cu totul nou, savantul francez evocă trecutul mânăstirilor şi cetăţilor noastre vechi — mărturii de veche artă românească — căutând în fiecare manifestare urme ale vechiului gust artistic bizantin. In picturile mânăstirilor bucovinene, de pildă, Charles Diehl găseşte că „toată iconografia, toată arta Bizanţiului retrăeşte în aceste picturi; cu toate influenţele occidentale, mulţimea ornamentelor de frescă sunt executate în stilul maeştrilor bizantini,.... La Voroneţ, la Moldoviţa, la Suceviţa, aiurea încă, zidurile par împodobite cu tapet oriental cu tonuri strălucitoare, putând compara această somptuoasă polichromie cu decorul mosaicurilor care acopăr faţadele Saint-Marc-ului veneţian sau catedralei Orivieto.

Charles Diehl termină amintind de prietenia strânsă care există între cele două naţiuni surori.

REVUE INTERNAŢIONALE DE L'INSEIGNEMENT (15 Iunie). Scoatem din studiul lui *Arthur Chuquet: „Le Latin, langue vivante"* următoarele: *„Limba latină nu poate învia; ea nu e de cât o limbă savantă, care a trebuit să cedeze peste tot în favoarea limbilor naţionale. Dacă o învăţăm, nu e pentru a o vorbi, dar pentru a ne forma inteligenţa, pentru a ne lustrui"*.

Un articol al lui *Jaques Langlais* despre „Reforma generală a învăţământului public în Italia" precizează esenţa micării reformiste inaugurate de filozoful Giovani Gentile. Dintr'o dare de seamă asupra cărţei lui Philippe Méditch „La théorie de l'intelligence chez Schopenhauer", cunoaştem că cele patru concepţii diferite ale inteligenţii: Structura lumei şi a obiectelor după principiul raţiunei absolute, facultatea de a alege motivele acţiunii, ceeace aduce cu inteligenţa productivă a lui Aristot; facultatea de a contempla prin acţionare; în sfârşit mijlocul prin care omul poate sosi la negarea voinţei de a trăi. — sunt expuse fiecare aparte şi discutate, făcând la urmă o admirabilă coherenţă a doctrinei.

DATINA (Iunie) ne-o trimite din T.-Severin d. *M. Guşiţă*, cu un sumar bogat şi variat. Răsare de la început traductrea admirabilă a d-lui *I. Vania* „din *Gabriele D'Annunzio*" (secerişul).

Din slavă zeul-Soare 'ntinerit
De atât belşug mirat şi 'ndrăgostit,
Işi tremură privirea peste grâne.

Şi'n sfânta bucurie de pe vale,
O, Publius Virgilius — bătrâne,
Imi vin în minte Georgicele tale!

Judicios articolul d-lui Const. D. Ionescu despre geniul lui Omer, pe care-l caracterizează în legătună cu apariţia Odiseei, în traducerea d-lui B. Murnu. Cu adânci cunoştinţe în literatura clasică greco-latină, condeiul d-lui Const. D. Ionescu găseşte nimerit să stabilească o sumă de adevăruri. Nu ne putem opri de a cita cel mai larg înţelegător fragment. Poate constitui un exemplu şi o învăţătură multora dela noi, care pe binecuvântatul pământ al ţărei noastre nu găsesc destule motive de inspiraţie ci se abat prin străinătăţile viciate pentru a ne aduce genuri şi tipuri noui.

Bună pilda lui Panait Istrati care, dacă şi-a făcut o existenţă aiurea, nu uită să zugrăvească, ca nimeni altul, pitorescul şi culoarea locală — a vieţii porturilor noastre de la Dunăre. Dar să vedem ce spune d. Const. D. Ionescu:

„Tinerii noştri poeţi cari străbat depărtările Apusului ca să culeagă polenul fecundător ar fi mai folosiţi în vremea aceasta de rătăciri şi secesionism sterp, dacă s'ar îndrepta spre simplitatea elegantă a artei elenice, a Odiseii. Cât de adâncă e alegoria lui Dante care-şi alege pe Virgiliu drept „maestro e duca!" In Virgiliu e întrupată literatură latină din care s'a hrănit poetul Florentin, ca să creeze o a doua împărăţie, dincolo de graniţele vieţii. După lira cântăreţului din Kymeea îşi pot instrui coardele cântăreţii noştri. Cum pe Dante l-a călăuzit Virgiliu, tot aşa pe ei Omer îi poate purta către arta nemuritoare, pe care el o învăţase dela străbuni şi aceştia la rândul lor de la zeii cei veşnici.

Poezia Odiseii, ca a tuturor marilor cântăreţi, e ocnă bogată care nu se secătueşte, poartă în sânul ei o mulţime de cristale mărunte ce se pot multiplica şi mări iar forma ei cizelată până la amănunt. Literatura actuală, ca şi pictura, aruncă culorile pe pânză la întâmplare şi le întinde cu cuţitul. Clasicismul le topeşte şi le pulverizează în strate regulate. Poţi să priveşti pictura unui maestru al Renaşterii de aproape şi de departe, e aceeaşi. Ca să vezi ceva pe o pânză modernă, trebue să te îndepărtezi — după prescripţie — cel puţin doi paşi, fiindcă altfel nu mai înţelegi nimic decât un vârtej de tonuri. La fel e şi în literatură. Producţia nouă pretinde că ne sugerează şi ne lasă pe noi bieţii orbi, să punem restul — adică totul. De aici n'avem de învăţat aproape nimic. Din virtutea artistică a clasicismului grec, din poezia Odiseii putem pompa tumult de forţe înviorătoare.

„T. Maiorescu odinioară, într'un raport pe care-l prezenta Academiei asupra operii d-lui Sadoveanu îi recomanda autorului să-şi lărgească vederile călătorind, azi am cere celor cari li „s'a dat solia sfântă de preoţi ai acestei mari puteri" să-şi desprindă firul viziunilor din marile capo d'opere de felul Odiseii".

Bogată rubrica revistelor şi cărţilor, lucrată cu multă competenţă de d-nii M. Guşuţă şi Const. D. Ionescu.

G. B.

REVISTA PREOŢILOR CATOLICI „HIRNÖK" DIN CLUJ, care a publicat în traducere ungară mai multe poezii din operile lui Eminescu, Coşbuc, Alecsandri, Emil Isac, — traducerea fiind făcută cu pricepere de către profesorul *Daniil Iaklowsky*, tipăreşte după cum se vede în fiecare număr câte o traducere în ungureşte din poeţii români. In numărul 14 (15 Iulie 1924) se publică în traducerea d-lui Eugen Dsida mai multe versuri din: *D. Bolintineanu* şi *Mihail Eminescu*.

„Hirnök publică lucrăile marilor noştri poeţi, la loc de frunte.

Este frumoasă intenţiunea revistei clujene şi o îndemnăm să urmeze cu această „politică fără politică" — fiind cea mai utilă acţiune de apropiere a diferitelor popoare, pe cari azi sentimentalismul politic le izolează.

In numărul menţionat al revistei „Hirnök" sunt şi numeroase ilustraţiuni, versuri de Elisabeta *Krüzsely*, *L. Mihaly*, *Zoltan Földes*, *Bela Bakkay*, continuarea interesantului roman: „Jertfele Impăratului" al d-lui dr. P. Bela Janossy, notiţe literare, culturale şi un specimen din „Legenda citadelelor ungare" de d. Ion *Olysoi Gebànyi*.

* * *

IN „CULTURA" (revista ce apare în patru limbi) numărul din Iulie, se publică un interesant articol al profesorului universitar dr. Gheorghe Kristof asupra principalilor reprezentanţi a lirei ungare din România. Este ştiut, că în România de azi, Ungurii îşi trăesc aceiaş viaţă culturală ca până acum: literatura lor este bogată şi preţioasă, teatrele lor bine cercetate şi alcătuite cu pricepere suficientă, pictorii unguri din România trăesc liniştiţi. Barbişonul lor în Baia Mare.

Profesorul Kristof, face o analiză a literaturei moderne ungare din România, şi trece în revistă activitatea poeţilor: **Mihail Szabolcska, Apriliy, Tompa, Szombati Szabò şi Alexandru Reményk.**

Pe aceştia deochiaţi îi găseşte **d. Kristof ca pe cei mai** veritabili reprezentanţi ai sufletului unguresc din Ardeal, şi îndeosebi se arată încântat de talentul preotului **Mihail Szabolcska** (un foarte slab şi reacţionar versificator, pe care geniul lui Ady l-a distrus de mult.) — Este lăudabil interesul ce-l poartă revista românească literaturei ungare, dar nu mai puţin adevărat este, că în afară de poeţii înşiraţi cu atâta pendantism de către d. profesor Kristof, mai sunt în Ardeal şi alţi poeţi unguri, de reală şi netăgăduită valoare. A omite dintr'un studiu asupra poeziei moderne ungare din România numele unor poeţi de talia lui **Ernest Ligeti, Maria Berde, Iuliu Walter, Kador, Ernest Györi**, este o regretabilă scăpare de vedere. Din contră noi găsim că unul dintre cei mai eminenţi poeţi ai generaţiei tinere din Ardeal este **Ernest Ligeti**, a cărui liră fină, estetizată, este o reală valoare a literaturei ţărei întregi.

In acelaş număr se remarcă, prin inteligenţa deosebită, pe lângă alt material de interes, cronicele scrise cu brio de d-nii **Lucian Blaga, dr. A. Bitay**, etc., traduceri din **Caragiale şi Sadoveanu**, un articol asupra pictorului **Hans Eder**, şi un croquis asupra artei populare din Călata, semnat de marele artist **Carol Kòs.**

Revista publică şi de astădată câteva reproduceri fotografice şi este de o reală necesitate pentru propaganda noastră culturală.

* * *

REVUO este titlul unei reviste esperantiste ce apare le **Geneva** şi şi-a propus ca scop principal: propagarea literaturilor şi culturilor diverselor popoare. In paginile revistei noasrte am semnalat cu deosebită căldură toate publicaţiile literare din Apus, care au avut cuvinte bune pentru mişcarea literară din România, socotind că interesul străinătăţei pentru cultura noastră ne poate face multe şi preţioase servicii.

Mişcarea esperantistă din România, (care-şi serbează congresul anual la Arad, în acest an) ne-a adus foarte multe foloase, pentru cari putem fi cu recunoştinţă propagatorilor esperantişti, cari neajutaţi materialiceşte (şi poate nici moraliceşte) au făcut o reală propagandă pentru România.

„Revuo" revista literară din Geneva, publică între altele în traducere din volumul „Poeme în proză" de d. **Emil Isac**: poema „Clopotele, tunurile". Traducerea este semnată de d. profesor Gheorghe Cornea, unul dintre reprezentanţii ideei esperantiste din România.

„Revuo" va publica — după cum se afirmă — în fiecare număr traduceri din cei mai de seamă scriitori români,

ÎNSEMNĂRI

D. Mihail Sadoveanu; despre concursul literar al „Dimineţii"

Dintr'un articol, publicat, de d. M. Sadoveanu în „Dimineaţa", extragem următoarele aprecieri asupra premiului literar instituit de acest ziar.

O răsfrângere a acestei ironii şi neîncrederi a unora a căzut şi asupra premiului pentru literatură pe care l-a anunţat „Dimineaţa", iar premiu? Ce rost are asemenea premiu? Ce gânduri se ascund în dosul acestui premiu? Cui i se pregăteşte această reclamă?

Premiul, cu ajutorul lui Dumnezeu, după îndelungi lecturi a multor manuscripte, în sfârşit s'a acordat; şi am putut vedea, nu fără surprindere că este o mică deosebire între premii, care caută pe cine-va ca să-l premieze şi între un premiu care cere necunoscutului, inerţiei ori neîncrederii o operă care astăzi nu e şi care mâine va fi.



M. Sadoveanu

După cât a înţeles comisiunea — căci numele autorilor nu s'a ştiut — aproape toate operele care s'au îndreptat sfioase către mirajul celor 50.000 de lei, aproape toate veneau dela necunoscuţi. Scriitori cu vază n'au concurat. Unele sunt chiar primele opere. Şi e vorba de romane. à

Aici premiul a avut rolul de stimulent. Şi dacă acest premiu a scos la lumină de eri până astăzi un scriitor, măcar unul, câştigul este nemăsurat. Dar n'a scos numai unul. Cucoana Olimpia a avut tovarăşe. Două, ori trei trebue să-şi refacă complect garderoba, ca să se poată înfăţişa decent lumii. Unul, alt mic roman. Voica n'are nevoie decât de câteva flori proaspete.

Cei cari au cercetat manuscriptele şi-au propus un criteriu strict artistic, cum era şi firesc, şi au presupus întâiu existenţa unor lucrări vrednice de a fi răsplătite. N'aveau nici obligaţia de a da premiul cu orice preţ, pentru a face pe oamenii din epoca de valută forte să zâmbească. Şi dacă n'ar fi fost Cucoana Olimpia se găsea Voica. La cel dintâi se ghiceşte o mână care a mai cizelat fraza. La cestălalt e îndrăzneala unei prime lucrări. Vrednic de observat este, pentru literatura de după războiu, că autorii acestor două romane n'au fost ispitiţi de problemele zgomotoase la ordinea zilei, nici de psihoza marelui măcel. Şi mai interesant decât asta, că autorii sunt două autoare. Insfârşit, cu acest prilej se dovedeşte încă un lucru curios: că rămâne în picioare tot formula artistică veche şi foarte bună: talentul.

MIHAIL SADOVEANU

Radu de la Giubeca

Ziarul românesc „America", ce apare la Cleveland aduce sub formă de amintire, a unuia dintre colaboratori povestea ţăranului poet „care nu ştia carte" şi trăia sub numele de Radu Poietu în comuna Giubeca din judeţul Dolj.

Autor al mai multor cântece populare, spuse chiar de el prin bâlciuri şi prin hanuri, era foarte cunoscut prin partea locului şi foarte iubit mai ales de bătrâni care în schimbul unui gologan îl puneau să recite. Colinda prin satele de lângă Băileşti şi întro zi ajunse la Craiova unde îşi spunea versurile pe Lipscani şi prin târgul de afară.

Poeziile lui aveau un caracter social şi versurile cuprindeau uneori evenimente politice, alte ori întâmplări mai de seamă şi probleme generale.

Fioroasa catastrofă dela Palota şi mai ales răscoalele ţărăneşti din 1907 l'au inspirat mult. Iată ceva din „poema" citată:

Foaie verde trei granate
Anu nouă sute şapte
Când am fost bătuţi la spate
Cu beţe funii udate
Of! ce fapte blestemate
Foaie verde arţăraş
De sus a venit răvaş
Au concentrat călăraşi

Foaie verde trei alune
Şi i-a trimis prin comune
Ca să-şi bată joc de lume
Pe care cum îi prindea
Ii bătea şi-i canunea
Şi la puşcă-i trimitea
Şi-i vedeai pe toţi căzând
Tot ca epuri, din crâng.

Norocul lui a fost că n'a găsit pe nimeni, care să-i arate cum se scrie, până când profesorul Nicolaescu-Plopşor dela liceul din Pleniţa l'a chemat să-i publice câteva din poezii în „Oltenia", păstrându-le stilul şi ortografia. Ar fi interesant de ştiut ce a devenit autorul atâtor cântece pe care cercetătorii de mâine îl vor trece în imensa masă a anonimilor care îmbogăţesc poezia populară.

Monumentul Unirei din Brăila

Monumentul Unirei din Brăila, ridicat pentru slăvirea eroilor căzuţi în războiul cel mare (1916—1918), este rezultatul unei strânse colaborări artistice a unui arhitect care a căutat să închege scheletul întregei compoziţiuni în linii simple — şi masse proporţionate armonios — cu un sculptor care să ţeasă întregul simbol, dând viaţă ansamblului arhitectonic.

Acest ansamblu este astfel tratat, că întregul monument se poate lega cu isvoarele de artă naţională, putându-i-se subordona şi faţadele clădirilor ce se vor grupa în jurul grandioasei pieţe, având 160 m. diametru, artistic amenajată în concepţia arhitectului, cu: partere de iarbă, flori, balustrade, arbuşti tăiaţi în forme geometrice, lampadare, bazine de apă, etc. Astfel că Piaţa Regală din Brăila, promite să fie una din puţinele pieţe moderne de la noi.

In general Monumentele Publice, sunt rezultanta unei conlucrări între sculptori şi arhitecţi. Dar aproape în totdeauna simţi cum fiecare dintre aceştia au căutat să se pună în evidenţă — să întreacă pe celalt şi în cele mai multe ori îşi fac rău unul altuia, în detrimentul operei comune.

* * *

Ideia principală care a condus pe amatorii monumentului de la Brăila, este că în lupta gigantică ce s'a dat pentru întregirea neamului, luptă în care s'au sacrificat atâţia viteji ai ţării pe lângă ostaşii noştrii, dar însăşi naţiunea întreagă, cu toate forţele şi energiile ei de toate felurile, s'a ridicat într'o simţire — şi precum smeii din poveştile tradiţiei milenare ucideau balaurii, tot astfel mica naţiune română, putu să zdrobească fiara cea păgână, care de atâta timp ţinea sub ghiarele-i străine, pe fraţii subjugaţi.

Din concepţia de ansamblu a monumentului, se vede că lupta reprezintă un monument culminant al istoriei naţiei române.

Ţara ridicată, pornită într'un gând — este simbolizată de sculptor printr'un voinic viteaz, care printr'o lovitură de ghioagă, în luptă dreaptă! răpune pe duşman — fiare rapace — simbolizată printr'un animal alegoric — balaurul basmelor noastre!

Ca rezultat al luptei ce se dă pe planul cel mai înalt al compoziţiei monumentului, la poalele acestei alegorii, Nistrul şi Tisa, reînviate — reapar în istoria naţiunei române, şi pot privi de acuma înainte liniştite la bogatele holde ale pământului românesc.

In fine, România mamă, îşi revede iarăşi familia reîntregită: Bucovina, Basarabia şi Transilvania, formează un grup de familie, strâns unit — pe care nimeni nu-l va mai putea răsleţi.

Agricultura şi Comerţul, duse de bătrânul Danubiu, vin să complecteze victoria, pentru ca binefacerile ei să se reverse în belşug asupra întregului neam reîntregit, simbol anume ales pentru bogatul port Brăila, principale averi — pe unde se scurg bogăţiile ţărei.

* * *

Partea sculpturală ce se poate vedea în atelierul sculptorului Spăthe, aproape complect terminată, este tratată în linii largi — simple — monumentale — grupurile înfăţişându-se majestuos şi calm, — întreaga operă păstrând înfăţişarea simplă şi liniştită a lucrurilor eterne. Lucrarea este demnă de marii maeştrii din Occident.

Meritul netăgăduit al sculptorului Spăthe este de a fi păstrat intacte impresiunile machetei la scară mică — fără a o modifica în părţile esenţiale, pierzându-se în detalii — cu ocaziunea studiilor mari definitive.



Monumentul Unirei

Un roman de Victor Eftimiu

Cel mai fecund şi mai variat dintre scriitorii noştri contimporani, colaboratorul nostru d. Victor Eftimiu a dat la iveală mult aşteptatul d-sale roman „Tragedia unui comedian", din care au apărut câteva fragmente în publicaţiunea noastră.

Romanul acesta, de care cronicarul nostru literar se va ocupa în unul din no. viitoare, aduce o atmosferă cu totul nouă în epica noastră. Iese din comun prin faptul că descrie lumea culiselor, cu pasiunile, intrigile şi întrecerile ei în goana după succes, bani şi dragoste.



Victor Fftimiu

D. Eftimiu, care ca autor dramatic şi director al teatrelor, cunoaşte în amănunte această viaţă, nespus de frumoasă pentru cei cari o cunosc din afară şi chinuitoare pentru cei cari o trăiesc, era indicat să ne-o povestească cu darul său de observaţie şi frumuseţea stilului său bogat în imagini şi constatări psihologice.

Eroul romanului, un pitic venit din Polonia acum vre-o treizeci de ani, debutează la Iaşi, ca peruchier în trupa italianului Borelli, şi ajunge, rând pe rând, sufleur la Teatrul Naţional din Bucureşti, apoi organizator de turneuri în provincie, apoi directorul unui teatru particular din Capitală.

In jurul acestui personagiu enigmatic se învârteşte întreaga acţiune a romanului „Tragedia unui comedian", pe care editura „Ancora" l-a tipărit în condiţii excelente şi care, cu toată criza actuală a cărţii, cunoaşte un mare succes de librărie.

Heinrich Schunn

Se vor întreba mulţi, cari citesc acest nume în fruntea unui articolaş, cine este?

Inchipuiţi-vă o poveste banală, cu tâlc: este vorba de un tânăr **pater familias**, profesor la un liceu săsesc în Bistriţa (Ardeal). Când alţii mestecă aduţi şi pufnesc din ţigara gustoasă de havana — acestui veritabil talent, i s'a dat de soartă, să-şi trivializeze existenţa... **Heinrich Schunn** este un foarte tânăr pictor ardelean, abia cunoscut. De-o vreme încoace, numele acestui strălucit colorist, se va impune tuturor acelor, cari apreciază diamantul, ori de unde ar veni. Şi „diamantul" nu este de astădată importat, este veritabil şi răsărit din Ardeal. Modest, ironic, visionar şi plin de duh, acest pictor sas, asupra căruia se aţintesc privirile cititorilor noştri, **Heinrich Schunn**, îşi prepară Expoziţia. — Dar şi până atunci, acei, ce se interesează de un talent original, plin de suflet şi coloare, care îi contrazice origina teutonă, şi-l predestină să fie un efeb al Barbişonului — dacă au timp să se abată la Bistriţa şi să se oprească la o scurtă vizită (care va deveni lungă...) la acest prodigios pictor, ale cărui aquarele îndrăzneţe, invenţiune şi putere de fixare, a entusiasmat pe acei, cari au avut norocul să cunoască pentru întâia oară pictura lui Heinrich Schunn...

Iar modestului pictor sas din Bistriţa, conaţionalii lui să-i dea posibilitatea, ca să-şi poată exterioriza adâncul simţ pentru forme, timp şi spaţiu... şi să se gândească la o eventualitate asigurată: locul acestui suflet nu este lângă catedră, ci în atelierul său....

Heinrich Schunn se va prezenta la toamnă la Bucureşti şi sperăm, va fi primit cu braţele deschise....

Comemorarea lui Ady

In zilele de 20 şi 21 Iulie au fost serbări literare în Fălău locul de naştere al poetului Andrei Ady, unul dintre cei mai mari scriitori ai Ungariei moderne, tip reprezentativ al literaţilor progresişti unguri. La teatrul din Fălău, Duminică 20 Iulie avu loc un matineu literar, cu concursul celor mai de seamă scriitori şi artişti unguri din România şi la această comemorare a marelui poet, dintre cei mai sinceri amici ai noştri, ai Românilor au asistat pe lângă câţiva scriitori români şi d. Ion Minulescu, director general al artelor, care reprezintă pe ministrul Al. Lapedatu.

Personalitatea complexă şi fecundă a lui Ady, poetul umanităţei şi al libertăţei de gândire, care în cel mai teribil cataclism al conştiinţei omeneşti a putut rămânea apărătorul civilizaţiei şi care niciodată n'a acceptat ideia şovinismului îngust — merită şi pioasa sărbătorire a noastră, cari totdeauna am apreciat talentul bogat al acestui cântăreţ al neamului lui Attila şi am deschis larg coloanele noastre pentru ideile luminoase, ce se revărsau din versurile sale.

Leo Claretie

S'a sinucis, la Paris, în împrejurări misterioase, scriitorul şi istoriograful, Léo Claretie. Defunctul era fiul lui Jules Claretie, care timp de treizeci de ani a administrat Comedia Franceză.

Sinuciderea a impresionat mult presa şi întreaga intelectualitate pariziană, în milocul căreia defunctul îşi stabilise un loc de cinste. Literatura franceză pierde pe unul din cei mai harnici cercetători ai trecutului şi presa pierde un ziarist de talent în ale cărui articole, cititorii găseau o mulţime de amănunte necunoscute, din viafţa scriitorilor şi a societăţii de odinioară. Descrierea acelor momente totdeauna impresionante pentru generaţiile noi, purtau farmecul unor povestiri agreabile, mici nuvelete, în care anecdota îşi înseila gluma de-alungul întâmplărilor adevărate.

Léo Claretie evoca trecutul cu tot parfumul lui de flori veştejite, păstrate în cutele istoriei, aşa cum prietenul nostru Barbu Lăzăreanu ştie, cu o muncă uriaşă şi o sârguinţă uimitoare să răscolească în noianul amintirilor, amănuntul care vine să întregească şi câte odată chiar să complecteze, o figură literară sau un crâmpei dintr'o epocă istorică.

România perde un sincer prieten, în cel care şi-a pus capăt zilelor. Nu mai departe decât acum două săptămâni, publicaţia pariziană „Nouvelles Litteraires" aducea în fruntea paginilor sale un articol de Claretie „Ronsard étail-il roumain" prin care caută să stabilească mult discutata origine română a poetului pleiadei. Această contribuţie la dezlegarea unei probleme culturale, ce ne interesează direct, face parte dintr'un lung şir de studii asupra ţărei noastre, prin care cel care de nenumărate ori ne-a vizitat, vroia să-şi exprime dragostea faţă de efortul intelectual şi social al României.

Claretie a scris despre literatura românească şi a tradus din ea. Un volum al său „La Roumanie intelectuelle" apărut înainte de războiii, avea de scop să prezinte lumei, într'o limbă citită de toţi, care este caracteristica literaturii româneşti, rolul ei în mişcarea intelectuală a Europei şi urmările influenţei franceze. In acest volum care a servit francezilor ori de câte ori aveau nevoie să ne cunoască, găsim date biografice şi bibliografice asupra tuturor scriitorilor noştri care s'au manifestat până în 1913.

Causeur admirabil şi conferenţiar ascultat, Claretie a ţinut odinioară câteva conferinţe la Bucureşti, dintre care una la Teatrul Naţional (direcţiunea Al. Davila) asupra „Avarului".

TRADUCERI PERFECTE
POVESTIRI, POEZII, NOUTAŢI, ARTICOLE POLITICE DIN ROMÂNEŞTE ÎN FRANŢUZEŞTE.
LANGUET-BOURGINE, Professeur
22 C. SFÂNTU CONSTANTIN (Cişmigiu)

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar